

ACAD. AL. GRAUR

NUME
DE PERSOANE

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ

Acad. AL. GRAUR

NUME DE PERSOANE

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ
București – 1965

**Supracoperta de
MIHAI STĂNESCU
Coperta de
ȘTEFAN PANDELE**

Ca o ramură oarecum laterală a lingvisticii, s-a constituit, de multă vreme, studiul numelor proprii, adică, în linii mari, al numelor geografice — al toponimiei, cum i se mai zice — și al numelor de persoane, numită uneori antroponimie. Este o ramură aparte, deoarece și materia studiată, numele, se deosebește de materia principală a lingvisticii, cuvintele și frazele. Limba se compune din fraze, iar acestea exprimă ideile oamenilor. Fiecare frază și fiecare element al unei fraze comportă un înțeles, iar între grupul de sunete care formează corpul sonor al cuvântului — complexul sonor, cum i se mai zice — și între înțelesul lui există o relație care se fixează și se păstrează mai mult sau mai puțin neschimbată la transmiterea limbii din tată în fiu. În general noi nu avem posibilitatea de a interveni în mod arbitrar pentru a modifica această relație. Dacă cineva dintre noi ar dori să zică „pisicii“ geam — complex sonor de care prin tradiție este legată altă noțiune — sau flir — complex sonor nefolosit pînă acum de limba noastră — n-ar putea-o face, în primul rînd pentru că ascultătorii n-ar înțelege ce vrea vorbitorul să spună, și deci acesta ar pierde posibilitatea de comunicare cu semenii săi, în al doilea rînd pentru că, chiar dacă pînă la urmă s-ar înțelege că intenția vorbitorului este să dea alt nume „pisicii“, compatrioții lui ar refuza să-l urmeze pe această cale, deoarece n-ar avea nici un interes să o facă.

Dimpotrivă, cînd e vorba de nume, acestea se fixează — cel puțin în parte — prin voința indivizilor. Lucrul e mai puțin net pentru numele geografice, deși pot fi și ele date sau schimbate prin voința oamenilor, fie că e vorba de eliminarea unui nume devenit neplăcut sau chiar odios (Cristiania, Trujillo etc.), fie că se introduce un nume pe care oamenii îl găsesc pe placul lor (Leningrad, Vietnam, Mali, Republica Arabă Unită etc.). Numele de familie, care n-au existat totdeauna la toate comunitățile, pot fi schimbate astăzi numai cu respectarea anumitor forme legale, pe cînd în trecut înlocuirea lor depindea numai de bunul plac al vorbitorilor. Cît privește prenumele, sau numele de botez, acestea, pentru fiecare persoană în parte, sînt fixate prin voința părinților: sîntem liberi să numim pe fiul nostru nou-născut Ion sau Gheorghe — deci cu nume existente de mai înainte — sau, dacă cineva ar avea cheful — Flir, deci cu un nume inventat special. Nici într-un caz, nici în celălalt, nu avem a ține seamă în vreun fel de voința altora.

Această situație are consecințe pentru metodele de studiu. Putem stabili etimologia unui cuvînt, pentru că urmărim istoricește atît forma lui — complexul sonor — cît și înțelesul lui, pe care le comparăm cu forma și cu înțelesul altui cuvînt, din aceeași limbă sau dintr-una străină. În natura unui obiect nu se găsește de obicei nimic care să impună un anumit nume și nu altul; deci, dacă două limbi ajung pe cale independentă una de alta să stabilească un nume pentru același obiect, sînt

toate șansele ca fiecare din ele să aleagă alt complex sonor. Dacă, dimpotrivă, constatăm că pentru același obiect două limbi folosesc același complex sonor, este aproape inevitabil să credem că una din ele l-a preluat de la cealaltă, dacă nu cumva amîndouă l-au luat de la o a treia (o legătură între cele două limbi există în ambele cazuri).

Dar ca să ajungem la această concluzie, trebuie să avem coincidență atît între formele sonore cît și între înțelesuri. De exemplu, cînd constatăm că avem în romînește cuvîntul cor, folosit în muzică, iar în ungu-rește cuvîntul kor, cu înțelesul de „vîrstă“, nu vom explica pe unul dintre ele prin celălalt, nici pe amîndouă printr-o sursă comună, deoarece înțelesurile lor nu au nimic asemănător între ele și nu există nici un motiv care să împiedice cele două limbi de a folosi, cu un înțeles oarecare, un complex sonor atît de comod cum este cor: deoarece fiecare din ele a legat de acest complex alt înțeles, nu avem de ce să credem că a fost nevoie în prealabil de stabilirea unei atitudinî comune. De asemenea, constatînd că noi avem noțiunea de „fereastră“ și că maghiarii au aceeași noțiune, exprimată prin cuvîntul ablak, nu vom încerca să susținem că fereastră provine din ablak, sau viceversa, sau că amîndouă cuvintele au o sursă comună, deoarece formele lor sonore nu seamănă de loc între ele, iar existența noțiunii de „fereastră“ este impusă de modul de viață al oamenilor, indiferent de limba pe care o vorbesc.

Dacă însă găsim în romînește — în Transilvania — cuvîntul dărab, care înseamnă „bucată“, iar în ungu-rește există darab, cu același înțeles, atunci va trebui să acceptăm ideea că una dintre cele două limbi a adoptat cuvîntul de la cealaltă, căci altfel nu am putea să ne explicăm cum au ajuns ambele popoare să folosească exact același complex sonor pentru exact aceeași noțiune. În fapt, românii din Transilvania, trăind de multă vreme alături de unguri, au adoptat de la aceștia cuvîntul dărab.

În cazul numelor proprii, situația nu este aceeași. Din nou vom constata o oarecare diferență între numele geografice și cele de persoane. Pentru a descoperi originea celor dintii, mai putem uneori folosi înțelesul. Dacă, de exemplu, constatăm că Lacu-Sărat este numele unui lac care are apă sărată, nu vom avea nici o greutate să-i stabilim etimologia. Deci, în cazul acesta, avem o situație asemănătoare cu a substantivelor comune, în sensul că numele propriu este constituit din două complexe sonore, legate de un înțeles, iar limba cunoaște, în calitate de cuvinte comune, cele două complexe sonore, legate de același înțeles ca numele propriu.

Dar această situație este departe de a corespunde tuturor numelor geografice. Dacă, de exemplu, vrem să știm de unde vine numele riului Siret, ne vom izbi de faptul că grupul de sunete siret nu are nici un înțeles propriu-zis, este numai o etichetă pentru un curs de apă și nu avem nici un mijloc să știm ce va fi însemnat pe vremea cînd era folosit ca nume comun. Chiar atunci cînd complexul sonor este cunoscut și ca nume comun, deci cu un înțeles, putem uneori să ne îndoim de explicația dată numelui geografic. Dacă, de exemplu, un lac se numește Țalu, putem crede că avem de-a face cu substantivul comun cal; dar de ce acest substantiv a ajuns să fie folosit ca nume al unui lac? În lipsa unui document care să ne-o explice, lucrul este foarte greu, dacă nu imposibil de știut, iar dacă, printr-o întîmplare extraordinară, l-am ghici, n-am avea mijlocul să dovedim că soluția găsită de noi este cea justă. Mai există

totdeauna și altă posibilitate, pe care nu trebuie să o neglijăm, anume aceea ca numele să aibă cu totul altă origine și să nu aibă nimic de-a face cu românescul cal, de vreme ce nimic nu dovedește că a avut vreodată o legătură cu noțiunea de „cal”. (Ar putea fi slav. Kal „lut”).

Cu atât mai grea este situația numelor de persoane, unde se poate spune că în general în limbile europene nu există nici o corespondență între complexul sonor și un înțeles oarecare exprimat prin cuvintele limbii comune. Pe cineva îl cheamă Linu: trebuie să pornim, pentru a afla originea numelui, de la adjectivul lin „încet”, sau de la substantivul lin, numele unui pește, sau de la alt substantiv lin, numele vasului în care se storc strugurii? Nu cumva e mai curînd o formă alintătoare a numelui Ilin? Sau poate e un masculin refăcut de la femininul Lina (cum crede N. A. Constantinescu)? Pînă la urmă, dacă dăm de vreun document istoric care să ne arate în ce împrejurări a apărut numele, s-ar putea să constatăm că nici una din presupunerile noastre nu e justificată, că de exemplu, personajul care poartă numele este de origine italiană și că trebuie să pornim de la cuvîntul italian lino „în”. Documentul care ne pune pe urma etimologiei poate fi și oral, adică poate fi constituit de o informație păstrată în cercul familiei sau al cunoscuților. De exemplu personajul numit Linu ar fi putut afla de la părinți că bunicul său, numit Dinu. își pronunța greșit numele în copilărie, zicînd Linu în loc de Dinu, iar colegii săi de joacă au adoptat ca poreclă forma greșită, păstrată apoi toată viața de cel în cauză și transmisă și urmașilor. Este clar că o asemenea etimologie nu poate fi ghicită.

Am inventat acest exemplu² pentru a face mai clară situația. Iată acum cazuri reale (în capitolul despre porecle se vor găsi și altele). Mai întîi un caz cunoscut de mine personal. Un grup de elevi, în excursie la țară, se întîlnesc cu un pădurar, care întreabă de numele unuia din ei. Acesta, pe nume Rudi, pronunță rău pe r, astfel că la inițială se aude ca un fel de hr, iar pădurarul repetă numele, zicînd Hrudi. Elevul îl corectează, spunînd fähră haș (adică „fără h”), iar pădurarul înțelege, și reproduce, Farcaș. De atunci porecla elevului a rămas Farcaș. Cine ar fi putut reconstitui această istorie fără să i se povestească întîmplarea?

Numele de familie Socor a fost explicat printr-un cuvînt turcesc, care înseamnă „chior”. Să fie oare corectă această explicație? Dintre cei care poartă numele nimeni nu are defecte de vedere. Totuși avem un fir călăuzitor, deoarece în familia cu acest nume se vorbește despre un strămoș care ar fi călătorit după treburi cu o căruță trasă de un cal chior. Valoarea etimologiei depinde întru totul de valoarea acestei informații, pe care nu ne putem bizui fără rezerve. Într-adevăr, în această materie se impune să fim prudenți, deoarece se cunosc destule cazuri de povești inventate special pentru a justifica etimologii fanteziste. Iată cîteva exemple, privitoare la nume geografice.

Numele satului și mănăstirii Nămăiești a fost explicat, desigur mai întîi în glumă, prin latinescul nemo est, care înseamnă „nu e nimeni”.

¹ Pentru numele de autori care apar aici fără titlul operei, vezi *Indicațiile bibliografice* (p. 13 și urm.) și *Lista prescurtărilor* (p. 16).

² După ce am redactat acest pasaj în forma lui aproape definitivă, am observat că numele Linu există și e inserat de N. A. Constantinescu, cu o explicație la care eu nu mă gîndisem.

De aici s-a născut povestea despre un preot catolic, care, intrînd în mănăstire și constatînd că e goală, ar fi exclamat *nemo est*, iar călugării, care se vede că totuși erau acolo, au prins aceste cuvinte și au înțeles că acesta este numele mănăstirii și satului lor, pe care ar fi fost normal să-l cunoască dinainte și să nu-l afle de la un străin. În realitate, Nămăiești, ca toate numele formate cu sufixul *-ești*, este derivat de la un nume de persoană, anume de la Nămaie, iar acesta este cunoscut ca substantiv comun, cu înțelesul de „oaie” și provine din latinescul (plural) animalia „animale” (vezi la p. 134 alte nume formate la fel).

Un corespondent din apusul Olteniei îmi comunică etimologia da'ă pe acolo numelui comunei Șimian: un țăran ar fi arătat că într-un anumit loc i s-a rupt o roată la căruță, iar alt țăran i-ar fi răspuns și mie an, adică „și mie mi s-a rupt anul trecut”.

Pentru a da și un exemplu de nume de persoană: se cunoaște de toată lumea povestea cu Romulus și Remus, alăptați de o lupoaică, pentru ca mai târziu să zidească Roma. Dar e clar de la prima vedere că Romulus este derivat de la Roma și nu invers. Roma este, după toate probabilitățile, un nume de origine etruscă, iar povestea a fost inventată numai după ce s-a răspîndit numele localității.

Am pomenit mai sus de numele de familie care provin adesea din porecle. Cînd însă este vorba de numele de botez tradiționale, folosite și astăzi, acestea, de cele mai multe ori, sînt total îninteligibile pentru masa vorbitorilor. Chiar dacă lingvistul știe de unde vin și ce au însemnat la origine numele ca Maria, Ion, Vlad etc., părinții nu-și pun niciodată probleme etimologice atunci cînd aleg un nume pentru copiii lor. La cuvintele comune, după cum am văzut, se poate face etimologia fără documente, prin simpla comparare pe de o parte a formei sonore, pe de altă parte a înțelesului a două cuvinte. O vacă tînără este numită în romînește neleapcă; în slavă există urme ale unui substantiv neletka „vacă (tînără) fără vițel”. Deoarece în romînește neleapcă nu poate fi descompus în elemente inteligibile, pe cînd în slavă putem recunoaște pe ne- „nu”, let- „an” și sufixul, bine cunoscut, -ka, e ușor de admis că termenul romînesc a fost preluat din slavă. La numele de persoane, deoarece de obicei nu există o definiție a înțelesului, nu ne putem folosi de aceeași metoda. Dacă n-am avea documente scrise care ne arată că numele Ion vine din ebraică, n-am avea cum demonstra acest lucru.

Trebuie să mai adaug că nu numai cînd e vorba de porecle, ci chiar și în cazul numelor de persoane tradiționale putem ezita între două sau mai multe explicații: Dan poate fi o scurtare de la un nume de felul lui Bogdan, dar și de la Daniel. Mira se poate explica în cel puțin șase feluri: lat. mira „minunată”; v. gr. myrrha „parfum”, v. gr. moira „destin” (ambele se pronunță azi mira); scurtare din ebraicul Miriam (care e la baza numelui Maria); scurtare din provensalul Mireille; sl. mir „pace”, „lume”, sau „vestit” (vezi p. 37. Mira ar fi scurtare de la un nume ca Liubomira). Iată și un nume de familie: -cota în numele de familie Caracota poate fi o prescurtare a lui Constantin, existentă în limba noastră, dar de asemenea poate fi cuvîntul grecesc kot(t)a „găină”, deci numele întreg poate însemna „Constantin cel negru” sau „găină neagră”. Fără date suplimentare nu avem mijlocul să decidem care e adevărul. Scrierea cu doi t (Caracotta) ne trimite spre cea de-a doua explicație.

Urmează din cele arătate că există trei situații posibile:

1. Originea e clară pentru lingviști, căci numele provine dintr-o limbă unde înțelesul cuvântului e transparent (rom. Floarea; rom. Bogdan înseamnă în slavă „dăruit de Dumnezeu“).

2. Originea poate fi aflată grație unui document din trecut, care arată în ce împrejurări a fost creat numele și de la ce înțeles s-a pornit (Ion e din ebr. Iehohanah „Dumnezeu e milos“ (vezi p. 28); Nicoară Potcoavă și-a căpătat acest nume pentru că era în stare să îndoiaie 'o potcoavă cu mâna).

3. Originea nu poate fi nici măcar ghicită, pentru că nu avem decît existența numelui, fără nici o indicație asupra înțelesului primitiv pe care l-a avut cuvîntul de bază (gr. Nestor; lat. Horatius).

Se vede de aici că studierea etimologiei, cînd e vorba de nume de persoane, comportă greutăți serioase. Ea prezintă totuși interes din numeroase puncte de vedere. Numele constituie o pîrticică din tradiția, din istoria țării, ele dau informații asupra culturii și asupra modului de viață în general, al celor care ne-au precedat. Nu întîmplător numele vechilor germani sînt atît de războinice. Bazîndu-ne pe numele de persoane, putem trage concluzii asupra populațiilor, de exemplu asupra oamenilor care au colonizat la un moment dat o anumită regiune. Procedînd cu prudență, putem afla chiar originea cutărei sau cutărei persoane. E nevoie de prudență, deoarece, dintre toate elementele limbii, cele mai legate de evoluția societății sînt numele de persoane, ele se înlocuiesc mult mai ușor decît numele comune. Vocabularul cuprinde un fond principal lexical care nu se schimbă decît cu mare încetineală (n-am putea părăsi în cursul cîtorva generații cuvinte ca a face sau frig), pe cînd numele de botez se pot înnoi complet într-o sută de ani. De aceea analiza unui nume nu este suficientă ca să ne arate de unde vine purtătorul lui. Pe de o parte, dacă un român dă astăzi numele de Robert fiului său, acesta nu devine prin aceasta german; pe de altă parte, dacă cineva poartă numele de familie Coman, aceasta nu dovedește că e de origine cumană: Coman a fost și este folosit ca nume de botez și este cel mai ușor lucru ca un prenume să devină nume de familie. Nu este mai puțin adevărat că existența numelui Coman păstrează amintirea populațiilor turco-tătare care au locuit odinioară în țara noastră.

Deoarece adesea numele de persoane provin din nume de locuri și viceversa (vezi N. A. Constantinescu, Rapports entre toponymes et anthroponymes dans l'onomastique roumaine, în volumul colectiv Contributions onomastiques, București, 1958, p. 115—123), studiul celor dintîi poate ajuta pe al celor din urmă, după cum și contrariul este adevărat: un nume de localitate ca Berivoiești arată că la noi a existat cîndva numele de persoană Berivoie; Snagov, nume de localitate, reproduce un nume de persoană (derivat de la substantivul slav sneg- „zăpadă“). Se ajunge în felul acesta și la reconstruirea, din nume de locuri, a unor nume de persoane (vezi Svoboda, p. 25—31), de exemplu Ploiești ne trimite la un Ploaie care va fi întemeiat localitatea.

Și din punctul de vedere al cunoașterii limbii numele de persoane pot fi interesante. Sînt cazuri cînd ne putem face o idee cu privire la o limbă numai după numele proprii păstrate întîmplător. Este cazul limbii trace, vorbite în antichitate pe teritoriul țării noastre și al Bulgariei.

Despre această limbă avem foarte puține informații în afara numelor proprii, dar acestea sînt suficiente ca să ne putem convinge cel puțin de caracterul indo-european al tracei. Nu este aici o contradicție față cu cele spuse mai sus, anume că nu se poate face etimologie fără a cunoaște înțelesul cuvintelor? Nu este contradicție, deoarece e vorba de o situație specială. Avînd în vedere că în vremea mai veche numele de persoane nu se împrumutau decît în mod cu totul excepțional, și că ele se formau exclusiv din cuvintele curente, în general combinate cîte două, cum se va arăta mai departe, analiza numelor de persoane ne permite să degajăm și unele cuvinte comune, măcar în ce privește aspectul lor.

Mai mult decît atîta, nici înțelesul elementelor de compunere nu ne este absolut necunoscut: pe de o parte e relativ ușor să stabilim anumite sfere de noțiuni care stăteau mai des la baza numelor de persoane, de exemplu „fiu“, „născut“, „bun“, „viteaz“ etc., pe de altă parte sistemul de formare a numelor în limbile indo-europene necunoscute, era, fără îndoială, paralel cu cel din limbile cunoscute, deci asemănarea formală pe care o găsim în acestea din urmă ne permite să emitem ipoteze valabile pentru cele dintîi. Primii lingviști comparatiști, în secolul trecut, avînd nevoie să determine și să claseze limbile indo-europene, au fost siliți să studieze numele din limbile de la care nu ne-au rămas texte scrise și au ajuns la anumite rezultate (desigur nu fără unele greșeli). De exemplu numele trac Mucapor, analizat ca Muca-por, ne prezintă un prim element Muca, întîlnit și în alte compuse trace și chiar ca nume simplu în aceeași limbă, și un al doilea element, -por, care de asemenea mai apare, ca al doilea termen al compunerii, în alte nume de persoane. Acesta a fost considerat, desigur just, ca avînd înțelesul de „fiu“, paralel cu lat. puer „copil“ și cu sanscr. putrás „fiu“ (îl găsim, de exemplu, în numele Brahmaputra, care înseamnă „fiul lui Brahma“).

Se știe că nu ni s-au păstrat texte românești mai vechi decît secolul al XVI-lea. De aceea numele de persoane românești întîlnite în documentele slavone dinainte de secolul al XVI-lea constituie primele mărturii scrise asupra unor cuvinte din limba romînă. De exemplu găsim, într-o vreme din care nici un cuvînt comun romînesc nu ne este atestat în scris, nume de persoane ca Ureacle „Ureche“, Neatedulova „al lui Netedul“, bazate primul pe un substantiv comun, al doilea pe un adjectiv. Putem astfel constata că pe vremea cînd a fost scris documentul romîna mai păstra pe l muiat, care apoi a fost eliminat din limbă. Mai mult, datorită faptului că numele de persoane sînt declinate, putem scoate din documentele slave informații asupra morfologiei romînești din secolul al XV-lea: Marincăei este genitivul de la Marinca (azi Marincăi), lui Bucur se zicea încă de pe atunci etc.

Chiar numele din limbile actuale ne pot aduce unele informații lingvistice prețioase. Sub formă de nume de persoane se păstrează uneori cuvinte care, ca nume comune, au încetat de a fi cunoscute de vorbitori. Mușat a fost cîndva adjectiv, cu înțelesul de „frumos“ (se mai păstrează astfel la aromîni), iar astăzi nu mai cîrculă decît ca nume de persoană. De asemenea Bucur a fost cîndva adjectiv, cum se mai întîlnește astăzi numai în albaneză, pe cînd în romînește înțelesul nu se mai păstrează decît în derivatele bucurie, bucuros, a bucura. În franțuzește este bine cunoscut numele de familie Sueur, cu varianta Lesueur, iar vorbitorii

francezi neinițiați nu mai știu că în evul mediu sueur însemna „cizmar“ (din lat. sutor, a cărui rădăcină se regăsește în neologismul sutură și, cu o oarecare modificare, în cuvîntul, moștenit de noi, cusătură).

Numele de persoane păstrează uneori trăsături fonetice și morfologice pe care limba comună le-a pierdut, de exemplu numele franțuzesc Vavasseur, care astăzi este neînțeles, reproduce un grup de cuvinte din franceza medievală, care provin din lat. vassus vassorum „vasal al vasalilor“. S-a păstrat aici forma de genitiv plural latinească, pe care noi o mai avem în câteva cuvinte, ca mult-or, cel-or, dar francezii nu o mai au în nici un cuvînt al limbii comune.

Numele proprii (atît cele de persoane, cît și cele geografice), indiferent dacă sînt create pe terenul limbii proprii sau luate din altă limbă, o dată ce intră în folosința generală, urmează, în ce privește sunetele, aceeași evoluție ca și cuvintele comune. În secolul trecut era un loc comun afirmația că numele proprii sînt tratate altfel decît cele comune, ceea ce permitea să se formuleze ipoteze fanteziste cu privire la originea unor nume interesante pentru istorie. Adevărul este că numele proprii nu prezintă aceeași evoluție cu cele comune, dar aceasta numai în cazul cînd nu s-au păstrat în tradiția directă, ci, după ce s-au pierdut în întrebuintărea curentă, au fost reluate din cărți, cu scrierea și, cel puțin în parte, cu pronunțarea din vremea cînd erau folosite de toată lumea sau, eventual, cu pronunțarea dată de vreo altă limbă. Astfel, dacă numele latinesc Traianus s-ar fi păstrat neîntrerupt în romînește, el ar fi trebuit să fie pronunțat astăzi Trăin. Dar deoarece numele s-a pierdut și a fost reluat de curînd din cărți, el are la noi o formă mult mai apropiată de cea latinească. Dacă numele latinesc Basilius s-ar fi păstrat în romînește, el ar fi trebuit să se pronunțe cu s; deoarece însă a fost împrumutat de curînd din franțuzește, am adoptat și pronunțarea cu z, ca în franțuzește. Aceeași este însă și situația cuvintelor comune: latinescul ventus a devenit normal în romînește vînt, dar ventilație, fiind reluat de curînd, păstrează o formă mai apropiată de cea latină.

Marele public este interesat să cunoască originea numelor, sensurile lor primitive. M-am străduit, în lucrarea de față, să prezint, pentru fiecare categorie discutată, exemple numeroase, alegînd în primul rînd nume romînești, iar dintre cele străine, am dat preferință celor care se pot întîlni și în țara noastră sau sînt purtate de personaje bine cunoscute în istorie sau în mișcarea culturală actuală. Cu ajutorul indicelui de la sfîrșitul cărții, cititorii vor putea ușor găsi pasajele în care e vorba de numele interesante pentru ei.

Ținînd seama de faptul că lucrarea este destinată unui public larg, am evitat scrierea cu alte caractere decît cele latine și, pe cît posibil, și semnele diacritice. Am dat adesea între paranteze pronunțarea numelor din limbile scrise cu caractere latine, dar cu sistem etimologic. Se înțelege că pronunțarea indicată nu poate fi decît aproximativă.

Să-mi fie îngăduit să mulțumesc aici lui Marius Sala, care a citit o corectură a acestei lucrări și mi-a sugerat unele îmbunătățiri.

Cei dintii cercetători în domeniul lingvisticii istorice, în prima jumătate a secolului trecut, au făcut apel, cum am arătat, la studiul numelor de persoane din limbile antice, fiind constrinși la aceasta de lipsa de texte pentru multe dintre aceste limbi: nu numai traca, de care a fost vorba mai înainte, ci și ilira, frigiana, galica și numeroase alte limbi au dispărut fără să fie consemnate în scris sub forma de documente întinse, astfel încît principalul material pentru a ne putea da seama de caracterul acestor limbi l-au furnizat numele proprii. Mai mult chiar, limbile germanice, deși ne sînt bine cunoscute astăzi, nu dispun de texte mai vechi de secolul al IV-lea al erei noastre (cel puțin de texte mai ample), iar pentru unele dintre aceste limbi primele texte aparțin unei perioade mult mai tîrzii. Astfel numele de persoane și de locuri germanice întîlnite în operele scriitorilor latini și greci din primele secole ale erei noastre au ajutat la formarea unei imagini cît de cît clare asupra felului cum vorbeau populațiile germanice din vremea aceea.

Prima lucrare monumentală în domeniul numelor de persoane este *Die Personen- und Familiennamen* a lui August Friedrich Pott, apăruta la Leipzig în 1853 și, imediat apoi, în 1859, în a doua ediție. Autorul, unul dintre cei mai mari lingviști ai vremii, a adunat numele din toate limbile studiate pe atunci, în special din limbile germanice, și le-a supus unui studiu amănunțit. La p. 333—334 și la p. 573 se găsesc citeva date, astăzi complet depășite, asupra numelor romînești.

Un bogat inventar de nume grecești a alcătuit August Fick în lucrarea *Die griechischen Personennamen*, Göttingen, 1874, a cărei primă parte, foarte amplă (aproape 220 de pagini), discută formarea numelor în greacă, celtică, germanică, slavă, iranică, sanscrită și în indo-europeana comună.

Franz Miklosich a publicat, între 1860 și 1874, în *Memoriile Academiei din Viena*, lucrarea *Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen*, reimprimată la Heidelberg în 1927. Pe lînga numele slave, se întîlnesc aici și nume romînești.

În 1904, la Berlin, a apărut lucrarea de mare răsunset a lui Wilhelm Schulze, *Zur Geschichte lateinischer Eigennamen*, mult criticată astăzi, desigur nu totdeauna în mod just. Pentru a explica numele latinești, autorul face apel în mare măsură la limba etruscă și, cel puțin în parte, are desigur dreptate.

Numele celtice au fost adunate de A. Holder în *Altceltischer Sprachschatz*, Leipzig, 1896 și urm. Ele au fost supuse unui examen etimologic de G. Dottin, *La langue gauloise*, Paris, 1920.

În ce privește limbile vechi, merită să fie citate lucrările mai apropiate de timpul nostru și rămase în uzaj: M. Schönfeld, *Wörterbuch der altgermanischen Personennamen*, Heidelberg, 1911; F. Solmsen—E. Fraenkel, *Indogermanische Eigennamen als Spiegel der Kulturgeschichte*, Heidelberg, 1922. Apoi o carte în care sînt adunate numele negrecești (printre altele și trace) din orașele vechi grecești din nordul Mării Negre: Ladislav Zgusta, *Die Personennamen griechischer Städte der nördlichen Schwarzmeerküste*, Praga, 1955.

În sfârșit, o lucrare recentă care după titlu ar putea părea străină de subiectul nostru, dar în realitate conține vederi originale care ne interesează de aproape este *Etude sur l'épigraphe latine*, Lund, 1952, de Hilding Thylander.

O mențiune specială merită studiul asupra hipocoristicelor, publicat de F. Stark în 1866, în *Comunicările Academiei din Viena*, LII, p. 257 și urm. și LIII, p. 433 și urm., care tratează problema din punctul de vedere al limbii germane, dar conține indicații metodologice cu caracter general.

Iată acum câteva lucrări privitoare la câte o singură limbă, dintre cele cu care am avut sau avem relații mai strânse.

Pentru franceză, s-au publicat numeroase lucrări cu caracter general sau limitate la o regiune și chiar la o epocă. Mă mulțumesc să trimit la lucrările de largă popularizare ale lui Albert Dauzat: *Les noms de personnes*, Paris, 1925; *Les noms de famille en France*, Paris, 1945; *Dictionnaire des noms de famille et prénoms en France*, Paris, 1951, toate republicate în ediții noi. La acestea adaug pe Paul Lebel, *Les noms de personnes*, Paris, 1946.

Pentru engleză, E. G. Withycombe, *The Oxford Dictionary of English Christian Names*, ed. a doua, Oxford, 1953.

Pentru germană, adaug la indicațiile de mai sus pe Rudolf Kleinpaul, *Die deutschen Personennamen, ihre Entstehung und Bedeutung*, Berlin u. Leipzig, 1916. Multe date interesante se găsesc în cartea lui Wolfgang Fleischer, *Die Deutschen Personennamen*, Berlin, 1964.

Pentru neogreacă, Athanasiu Kh. Butura, *Ta neoellinika kyria onomata istorikos ke glossikos ermenevomena*, Atena, 1912.

Pentru bulgară, avem articolul lui G. Weigand, *Die bulgarische Rufnamen, ihre Herkunft, Kürzungen und Neubildungen*, publicat în *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig*, XXVI—XXIX (1921), p. 104—192. Găsim apoi liste instructive în revista *Izvestiia za bălgarski ezik*, și anume: Jordan Dobrev ne dă lista numelor proprii din satul Krivnea, raionul Razgrad (vol. V, 1957, p. 419—436), iar S. Ilcev, numele de botez și de familie din raionul Botevgrad (vol. VII, 1961, p. 307—357).

Pentru cehă, Joseg Beneš, *O českých příjmeních*, Praga, 1962, și Jan Svoboda, *Staročeská osobní jména a naše příjmení*, Praga, 1964.

Mai adaug că revista *Zeitschrift für Ortsnamenforschung*, publicată la Berlin s-a transformat, de la numărul XIV (1938), în *Zeitschrift für Namenforschung*, deoarece a început să trateze, pe lângă numele de locuri, și pe cele de persoane.

În românește trebuie semnalate două cărți, inegale ca valoare și ca domeniu de cercetare. Prima este opera unui lingvist, Șt. Pașca: *Nume de persoane și de animale din Țara Oltului*, București, 1936, iar a doua, opera unui istoric, N. A. Constantinescu: *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963. Cartea lui Pașca e limitată ca obiectiv, ea conține un studiu asupra numelor proprii și un amplu glosar cu privire la un teritoriu restrâns, dar, cum numele nu diferă radical de la o regiune la alta, ea poate aduce foloase și celor care studiază numele din alte părți ale țării. Cartea lui N. A. Constantinescu îmbrățișează întregul domeniu geografic, dar este și ea limitată în timp: autorul nu se ocupă de numele actuale, ci numai de cele întâlnite în documente mai vechi. Ea este utilă pentru lingviști, întrucât se bazează pe un amplu material documentar, cu ajutorul căruia se poate demonstra vechimea numelor și, adesea, li se poate stabili etimologia. Pe de altă parte, autorul nefiind lingvist, cartea trebuie folosită cu prudență.

Diverse articole privitoare la chestiuni de amănunț, din limba română sau din alte limbi, vor fi citate în diferite capitole. Mai adaug numai că, pentru problemele de toponimie, avem acum lucrarea acad. Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, în care cei interesați vor găsi, pe lângă tratarea problemelor teoretice, indicațiile bibliografice privitoare la numele de locuri.

NOTĂ

Nu am putut utiliza articolele enumerate mai jos, care au apărut, în *Cercetări de lingvistică*, IX (1964), după ce manuscrisul prezentei lucrări fusese predat la editură:

Aurelia Stan, *O problemă de antroponimie: derivarea cu sufixe diminutive a prenumelor din ALR* (p. 97—108).

Doina Grecu, *Forme hipocoristice ale prenumelor din comuna Berzovia orașul Reșița, Regiunea Banat* (p. 109—116).

O. Vințeler, *Porecle din satul Căptălan* (Raionul Aiud, Regiunea Cluj) (p. 117—125).

LISTA PRESCURTĂRILORE

BL: *Bulletin Linguistique* publié par A. Rosetti, vol. I—XVI, 1933—1948.

BPh: *Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philippi-
pide”*, director Iorgu Iordan, vol. I—XI, 1934—1945.

Buturas: vezi p. 14.

CL: *Cercetări de lingvistică* (Cluj), 1956 —.

Cernăuțeanu: vezi p. 72.

Constantinescu: vezi p. 14.

DR: *Dacoromania*, *Buletinul „Muzeului limbii române”*, condus de
Sextil Pușcariu, vol. I—XI, 1921—1948 (ultimul volum: directori Șt. Pașca
și E. Petrovici).

Dauzat: mai multe lucrări, pentru care vezi p. 14.

Et. rom.: Al. Graur, *Etimologii românești*, București, 1963.

Izvestiia: vezi p. 14.

Kleinpaul: vezi p. 14.

Lebel: vezi p. 14.

Neda-Surdu, Dumitra: lucrare nepublicată, vezi p. 91.

Pascu, *Suf.*: G. Pascu, *Sufixele românești*, București, 1916.

Pașca, *Ț.O.*: vezi p. 14.

Platte: vezi p. 151.

Roșianu, I.: lucrare nepublicată, vezi p. 91.

SLG: Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*, București, 1960.

SMFC: *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în
limba română*, vol. I—III, București, 1959—1962.

Svoboda: vezi p. 14.

Tagliavini: vezi p. 151.

Weigand: vezi p. 14.

Withycombe: vezi p. 14.

Trăind în colectivitate, oamenii au simțit din totdeauna nevoia de a vorbi unul despre altul. Cît timp cel despre care se vorbea era prezent, el putea fi desemnat într-un anumit fel și fără a avea un nume propriu-zis (prin gesturi, prin mimică etc.). Dar cînd cel pus în discuție era absent, era indispensabil ca el să fie diferențiat printr-un semn oarecare de ceilalți oameni, prin urmare s-a ivit imediat nevoia ca fiecare persoană să aibă un nume. Nu dispunem de nici un material care să ne permită să cunoaștem felul cum oamenii primitivi se numeau unul pe altul. Dar judecînd prin prisma datelor mai noi privitoare la populațiile înapoiate și mai ales folosindu-ne de metoda deductivă, ajungem la concluzia că primele nume nu puteau fi decît cuvinte ale limbii comune. Oamenii erau desemnați fie prin indicarea vreunei particularități fizice — calitate sau defect —, fie prin vreo întîmplare deosebită din viața lor, în același fel în care se dau astăzi porecelele.

Aceasta presupune că numele apăreau numai la persoanele cît de cît înaintate în vîrstă, pentru că de cele mai multe ori un copil nou-născut nu se distinge prea mult de ceilalți copii din punct de vedere fizic, iar de întîmplări din trecutul lui nu poate fi vorba. Singurul lucru care ar fi putut interveni ar fi fost circumstanțele privitoare la data nașterii, așa cum se întîmplă de fapt într-o perioadă mai apropiată de vremea noastră: o fată e numită *Venus* sau *Venera* pentru că s-a născut într-o vineri, un băiat e numit *Domînic* sau (pe grecește) *Chiriac* pentru că s-a născut duminică; *Natalia* înseamnă „de Crăciun“ (vezi p. 38), *Teofana* „la Bobotează“ (vezi p. 35), *Pascale* „de Paști“ etc. (vezi și *Benoni* la p. 28, *Lucius*, *Manius*, *Servius* la p. 39). Dar și pentru a da astfel de nume era nevoie de o societate mai organizată. Numai cu timpul, după ce s-a creat deprinderea de a avea un nume pentru fiecare persoană adultă și s-a format astfel conștiința că orice ființă umană trebuie să aibă o denumire, oamenii au început să dea nume copiilor chiar de la naștere. În *Odiseea* lui Homer, cînd Ulise ajunge în țara feacienilor, regele acestora, Alcinoos, îl întrebă: cum te cheamă?, „căci nu există nici un om fără nume, chiar din momentul nașterii, fie el om de rînd sau nobil“.

Acum intervine un nou criteriu de formare a numelor: bucuria părinților că au un copil (vezi de exemplu numele lui *Benvenuto Cellini*: *ben venuto* înseamnă în italienește „bine venit“), speranțele pe care și le pun în odrasla lor. De aici înainte nu mai e vorba de faptele pe care le-ar fi făcut purtătorul, ci de dorința părinților de a-l vedea manifestîndu-se într-un anumit fel demn de laudă. Primitivii cred în forța magică a numelui. Își închipuie că, cu ajutorul lui, stabilesc destinul viitor al copilului (Svoboda, p. 43). Apar deci nume măgulitoare, dar nu totdeauna justificate de conduita ulterioară a celor care le poartă.

Zic: nu totdeauna; dar oare în unele cazuri alegerea unui nume răsunător influențează asupra comportării viitoare a copilului? Este absurd să atribuim numelui o putere magică, dar nu este exclus ca cineva să considere că numele său îl obligă la o anumită purtare. Un roman în fascicule, pe care l-am citit în copilărie, prezenta un personaj feminin, o tânără germană cu numele *Iudita*, care ar fi încercat să-l asasineze pe împăratul Napoleon. Acesta trăgea concluzia că greșesc părinții care dau copiilor lor nume cu rezonanță eroică, pentru că le dau în același timp năzuința de a egala pe primul purtător al numelui (în mitologia ebraică, Iudita l-a omorât pe Holofern).

În orice caz chiar dacă nu admitem nici un fel de influență a numelui asupra caracterului celui care-l poartă, este adevărat, într-o oarecare măsură, că numele își au individualitatea lor. Aceasta se poate dovedi străbătând calea inversă, cea urmată de scriitori, care nu pornesc de la nume ca să descopere însușirile omului, ci, după ce și-au fixat în minte trăsăturile de caracter ale unui personaj, îi aleg un nume potrivit cu ele. Să ne gândim numai la eroii lui Caragiale și să ne aducem aminte cât de expresiv ni se pare un nume ca al lui *Trahanache* (diminutiv de la grecescul *trahanas* „griș cu lapte“). Desigur, autorul n-ar fi fost de acord să numească astfel pe *Rică Venturiano* (*Ventura* e tot grecesc, provenit din italianul *Buonaventura* „soartă favorabilă“). *Dandanache* e și el excelent ales (diminutiv de la *dandana*). Vezi apoi nume transparente ca *Brînzo-venescu* etc. În comediile din trecut se dădeau adesea personajelor nume care arătau de la început genul rolului: *Pungășescu* pentru un escroc, *Cotonogescu* pentru un bătăuș etc. În apusul Europei este astfel cunoscut personajul *Matamor*, soldat fanfaron (span. *mata* „omoaară“ și *moro* „maur“).

Alt caz unde se poate face o legătură între nume și caracterul celui care-l poartă e constituit de pseudonime, despre care va fi vorba mai pe larg într-un capitol aparte. Fiind alese de cei interesați, ele ne dezvăluie un aspect al caracterului lor, ne arată cum ar dori ei să fie priviți de public. Câtă diferență între un pseudonim modest ca *Mark Twain* (pentru *Samuel Clemens*) și pretențiosul *Svensk* („suedez“ în limba suedeză), adoptat de un profesor român acum câteva decenii, numai pentru că fusese o dată în Suedia!

În sfârșit, dacă numele actuale, nefiind alese de purtătorii lor, nu ne pot lămuri asupra caracterului acestora, în schimb ele ne pot da o indicație asupra mentalității părinților. Unii își numesc copiii simplu, *Maria*, *Ion*, iar alții aleg după falsa strălucire a unor denumiri pompoase ca *Rosalindo* sau *Cunigunda*.

În ce măsură numele pot deveni caracteristice pentru purtătorii lor ne arată faptul că unele dintre ele devin tipice pentru un popor, desigur nu numai pentru că sînt foarte frecvente în țara respectivă, ci și pentru alte motive. Astfel prin *Ivan* înțelegem „rus“, prin *János* „maghiar“, prin *Fritz* „german“, prin *Jim Crow* „negru din S.U.A.“ (în englezește *crow* înseamnă „cioară“), prin *Popescu* „român“. *Patrick* este numele tipic al irlandezului (vezi p. 79), *Marius* al provensalului (Marius este numele generalului roman care a cucerit sudul Galiei; situația lui în această parte a Franței are oarecare asemănare cu a lui *Traian* la noi, desigur și cu a lui *Jules*, de la *Iulius Caesar*, în nordul Franței), *Ali* al turcului, *Danciu*

al copilului țigan (vezi Bogrea, DR, IV, 1927, p. 1049, n.). În timpul primului război mondial s-a răspândit numele *Tommy* pentru „soldat englez“.

La un moment dat un nume de persoană poate ajunge să fie folosit în locul numelui poporului sau chiar al țării: *Michel* în Germania înseamnă „poporul german“, *Mariana* reprezintă Franța, *John Bull* Anglia (*bull* în englezește înseamnă „taur“), iar *Unchiul Sam* e totuna cu Statele Unite ale Americii (probabil după inițialele *U.S.*, prescurtare pentru *United States*).

Am văzut pînă acum primele două faze în evoluția numelor de persoane. Ele au o caracteristică comună: atît cele care pornesc de la însușiri ale personajului, cît și cele care exprimă speranțele părinților, sînt în mod obligator analizabile, vorbitorii le înțeleg așa cum înțeleg orice cuvînt al limbii comune. Asemenea nume se mai folosesc și astăzi în diferite limbi și ele sînt cunoscute cititorilor din romanele și filmele care prezintă pe indienii din America. Aceștia poartă nume ca *Vulpe șireată*, *Lupul preriei*, *Nor argintiu* etc. În oarecare măsură putem înțelege mecanismul formării acestor nume dacă ne gîndim la personajele din basmele noastre: *Sfarmă-piatră*, *Strîmbă-lemn* etc., numite astfel din cauza însușirilor sau activităților care li se atribuie. De fapt, nu sîntem prea departe de sistemul nostru de porecle, numai că, într-o vreme cînd oamenii poartă un nume oficial și incolor, porecele sînt date adesea cu intenție de batjocorire (*Frige-linte*, *Soarbe-zeamă*), ceea ce nu e cazul în societățile primitive, unde formulele de felul celor citate sînt singurul mod de denumire.

Fiind nume comune, primele nume de persoane nu fac diferență între băieți și fete, decît eventual prin ceea ce ne închipuim că corespunde mai bine unui personaj feminin decît unui masculin sau vice-versa: dacă *Vulpea șireată* ar putea fi tot atît de bine bărbat și femeie, *Lupul singeros* va fi mai curînd bărbat. Nici pînă astăzi nu poți cunoaște dacă un nume chinezesc aparține unui bărbat sau unei femei. Este însă adevărat că, în parte cel puțin, situația este aceeași pentru numele neanalizabile. Pînă aproape de 1700, în Anglia se întâlneau fete cu nume masculine, de exemplu *Gilbert*, *Basil*, *Edmund* (înțelesul lexical nu pune nici o piedică nici în vremea cînd era cunoscut de vorbitori). Numele *Maria* se dă pînă azi la băieți în Franța, Anglia, Germania etc., alăturat la alte nume de botez (*Rainer Maria Rilke*, *José-María de Heredia* etc.). Există și nume la care nu se poate cunoaște dacă sînt de bărbați sau de femei, de exemplu fr. *Claude*, rus. *Sanea* (în romanul *Doi căpitani*, de Kaverin, un frate și o soră, *Alexandru* și *Alexandra*, poartă amîndoi în familie prenumele *Sanea*). Am cunoscut o fată romîncă cu numele *Sava*. Din raionul Hirșova mi se semnalează o femeie cu numele *Stoica*. Dar *Stoika* este un nume feminin răspîndit în Bulgaria, masculinul fiind *Stoiko* (*Izvestiia*, VII, 1961, p. 350).

Pînă aici nu s-a pus nici o problemă specială nici a existenței, nici a folosirii numelor de persoane: se foloseau cuvinte gata formate. Acestea apar o dată cu noțiunile: comparînd diferite obiecte, omul constată că ele au o sumă de însușiri comune; nesocotind ceea ce le desparte, el alege numai trăsăturile comune și esențiale și formează astfel un tip abstract, căruia i se subsumează toate exemplarele individuale. De exemplu, comparînd între ele mai multe animale, constată că unul e

negru, altul roșcat sau alb, că unul e mai mare și altul mai mic, unul mai aproape și altul mai departe etc., însușiri neesențiale. În schimb toate animalele comparate se hrănesc cu iarbă, au copita nedespăcată etc., deci au trăsături comune, care sînt esențiale. De aceea omul le grupează pe toate la un loc și, cu ajutorul unui cuvînt cu care le denumește, *cal*, le diferențiază de toate celelalte ființe și lucruri. Toate numele comune au această însușire, că sînt formate prin eliminarea trăsăturilor neesențiale ale diverselor exemplare și prin generalizarea trăsăturilor lor comune și esențiale.

Primele nume de persoane, fiind în realitate cuvinte ale limbii comune, sînt formate în același fel, pentru că înainte de a fi folosite ca nume de persoane, ele au fost formate ca nume comune. După ce însă oamenii s-au deprins să dea un nume copiilor chiar de la naștere, s-a putut ajunge la nume transmise de la o persoană la alta, în așa fel încît ele se pot păstra în uzaș și după ce cuvîntul comun care le stă la bază a încetat de a mai fi înțeles, prin urmare se ajunge la nume care, în afară de faptul că denumesc o persoană, nu mai au nici un alt înțeles¹. Sîntem în faza a treia, și aceasta caracterizează, cu rare excepții, situația actuală la noi. Acum nu mai poate fi vorba de eliminarea unor trăsături și de generalizare: dacă pe doi oameni îi cheamă *Ion*, acest nume nu li s-a dat pentru că ei au anumite trăsături comune, ci pur și simplu pentru că așa li s-a părut potrivit părinților, care de cele mai multe ori nici nu cunosc înțelesul inițial al numelui. Aceasta și face ca studiul numelor de persoane să prezinte un interes special, căci dacă înțelesul tuturor numelor ar fi transparent, ar fi suficient pentru lingvist să studieze vocabularul în general.

Cum se alege numele care va fi dat unui nou-născut? Sînt diferite procedee la diversele popoare și în diversele epoci. La unele populații înapoiate numele este fixat prin credințe superstițioase. Astfel la eschimoși se crede că în corpul copilului care se naște se încarnează din nou sufletul ultimului mort din familie, de aceea copilului i se dă în mod obligator numele mortului. La evreii habotnici copilului i se dă numele bunicului, indiferent dacă acesta este în viață sau a murit. (În apus, în evul mediu, foarte adesea copiii primeau același nume ca tatăl lor, numai cu o oarecare modificare fonetică sau morfologică.) La creștini, numele e adesea dictat de calendar: copilul capătă numele sfîntului serbat în ziua nasterii sau a botezului, considerîndu-se că noul-născut se va bucura de protecția patronului său din cer. E adevărat că apare și altă situație: se evită alegerea numelui unui sfînt cunoscut, „ca să nu se dea de băut la ziua numelui” (Pașca, *Ț. O.*, p. 24). Adesea o persoană care își asumă rolul de naș dă numele său copilului, astfel încît oamenii mai cu dare de mîină și cu dorința de a-și face relații au numeroși fini și răspîndesc larg propriul lor nume de botez. La slavii vechi se dădeau uneori nume urîte, părinții încercînd astfel să evite invidia zeilor (*bulg. Durko* „prost”,

¹ Vezi rezervele exprimate de O. S. Ahmanova, *Le „nom propre” en tant que catégorie linguistique*, în *CL*, III (1958), supliment (*Mélanges linguistiques offerts à Emil Petrovici*), p. 13—18.

ceh. *Nelepec* „urît“ etc.), sau, pentru ca nu cumva zeii să cunoască numele copilului și să capete astfel putere asupra lui, i se zicea pur și simplu cu un derivat de la cuvîntul „copil“ (Svoboda, p. 44).

Atitudine umilită în fața lui Dumnezeu au luat unele secte creștine și mai tirziu, în special protestanții. Cîteva exemple găsim adunate de Hans Rheinfelder, *Der übersetzte Eigennamen* (1963): la puritanii englezi, *Be Faithful* „fii credincios“, *Kill Sin* „omoaară păcatul“, *Hope-For* „speră în aceasta“, iar la pietiștii germani, *Fürchtegott* „teme-te de Dumnezeu“, *Leberecht* „trăiește corect“ etc. Mai multe exemple găsim la Withycombe, p. XXXVII—XXXVIII (sec. XVI—XVII): *Praise-God* „laudă pe Dumnezeu“, *Much-Mercede* „mare mulțumire“, *Sin-denie* „respinge păcatul“, *Fear-not* „nu te teme“, *Earth* „pămînt“, *Dust* „praf“, *Ashes* „cenușă“, *The Lord is near* „Domnul e aproape“ etc. O fetiță găsită a fost botezată *Misericordia-adulterina* (ibid., p. XL), dar și copii legitimi au fost botezați de părinții lor cu nume ca *Sorry-for-Sin*, „regret păcatul“, *No-merit* „nici un merit“ (ibid., p. XXXIX). Bieții copii!

Kleinpaul (p. 66) citează cazul unui pielar englez din secolul al XVII-lea, numit *If-Jesus-Christ-had-not-died-for-thee, thou-hadst-been-damnd* *Barebone* („dacă Iisus Hristos n-ar fi murit pentru tine, ai fi fost condamnat, Barebone“; de observat, că numele de familie *Barebone* înseamnă „os gol“), și cazul unui coleg al acestuia, numit *What-ever-may-contrive-those-which-are-you-contrarious-praise-God* *Pimpleton* („orice ar născoci cei care sînt contra ta, laudă-l pe Dumnezeu, Pimpleton“, numele de familie *Pimpleton* însemnînd oarecum „bubosul“).

Și fără a fi religioși, unii părinți își marchează pe toată viața copilul, impunîndu-i un nume care simbolizează concepțiile lor politice, filozofice, eventual foarte onorabile. Cazul cel mai nevinovat este al părinților care-și botează toți copiii cu nume latinești (*Expectatus* „așteptat“ etc.); într-o familie toți băieții, numeroși, au primit nume de scriitori latini (*Horățiu, Ovidiu, Virgiliu* etc.). În cazurile acestea, atmosfera se creează prin alăturarea tuturor acestor nume în aceeași casă; cum însă fiecare dintre copii va trăi în viitor în propria sa familie, iar în cele mai multe situații exterioare ei nu se vor prezenta împreună, faptul că numele lor alcătuiesc un dicționar de nume latinești nu-i poate jena prea mult.

Mai rău este cînd numele unei persoane, luat individual, este suficient pentru a reproduce o anumită atmosferă. În copilăria mea, trăia la Botoșani un cetățean numit *Emile-Zola Gutman*, pentru că tatăl lui, cu numele de familie *Gutman*, fusese entuziasmat de intervenția scriitorului francez Emile Zola în afacerea Dreyfus. Un părinte italian care, prin 1915, era partizan al neangajării Italiei în primul război mondial și-a botezat fata *Neutralită*; un român care se distingea prin anglofilie i-a zis fetei lui *Anglia* (trebuie să adaug că astăzi se întînesc nume de femei ca *Elveția, Marsilia, Veneția*), altul, care dorea unirea Ardealului cu România veche, și-a botezat băiatul *Ardeluș*.

Și W. Fleischer citează astfel de nume din Germania: femininele *Blücherine* (după mareșalul *Blücher*), *Gneisenauette* (după generalul *Gneisenau*, dar *-ette* e sufix franțuzesc!), *Katzbachine* (după bătălia de la *Katzbach*, care înseamnă „pîrîul pisicii“), *Landsturm* (de la *Landsturm* „trupele formate din oameni de peste 45 de ani“), masculinul *Waterloo*, toate acestea și altele asemănătoare la începutul secolului trecut, iar în

vremea noastră o fată a fost numită *Hindenburgia*, după mareșalul Hindenburg.

În timpul celui de-al doilea război mondial, un cetățean cu orientare fascistă a botezat un copil cu numele de *Rommel*, după un cunoscut general hitlerist. În piesa *Prietena mea Pix*, de V. Em. Galan, un personaj și-a botezat băiatul *Cain*.

Chiar și sentimentele gingașe ale părinților pot avea rezultate neplăcute. Mi s-a vorbit de curînd de un copil numit *Dulcin* (poate ca masculin de la *Dulcineea*, dacă nu pur și simplu ca derivat de la *dulce*). Desigur, pentru relațiile copilului cu adulții din familie, acest nume nu produce neajunsuri. Dar copilul va crește mare, va îmbătrîni, și va avea să suporte toată viața ironiile cunoscătorilor pe seama unui nume care de la o vîrstă înaintea nu mai e potrivit.

Cazuri mai curioase sînt adunate de A. Dauzat în *Les noms de personnes*, p. 50 și 58; un pastor englez a jurat că, dacă va avea un fiu, îi va da primul nume pe care-l va întîlni deschizînd Biblia, și astfel nenorocitul băiat s-a chinuit toată viața cu prenumele *Belzebut* („regele dracilor“!). În timpul Revoluției Franceze, s-au găsit îndrăzneți care să dea copiilor lor numele de *Café Billard* „cafenea cu biliard“, *Racine de la Liberté* „rădăcina libertății“, *Régénéree Vigueur* „regenerata vigoare“.

Pentru a termina cu acest tip de nume, mai amintesc că un inginer și-a botezat băiatul *Agir*, pentru că Asociația Generală a Inginerilor din România ținuse un congres în orașul lui (Pușcariu, DR, VI, p. 528), și că la noi au apărut nume ca *Libertina* (care nu înseamnă „liberă“, ci „destrăbălată“), *Violanda* (probabil o combinație de *Violeta* și *Yolanda*; dar în latinește *violanda* înseamnă „care trebuie să fie violată“). În aceste cazuri greșeala provine evident din ignoranță. Dar ce să zicem de cazul, citat tot de Dauzat, *op. cit.*, p. 67. al unui copil francez botezat cu trei prenume, *Maur-Pie-Yon*, ceea ce se citește *morpion* și se confundă astfel cu numele unei insecte parazite care nu poate inspira decît dezgust? Aici nu mai e vorba de ignoranță, ci de inconștiență.

Altă sursă obișnuită pentru alegerea numelor este istoria. La numele personajelor celebre din trecut, reluate de părinți ambițioși pentru copiii lor, se adaugă nume mai recente. În timpul primului război mondial, mulți francezi și-au numit băieții *Joffre* și fetele *Joffrette*, după numele mareșalului *Joffre*, care comanda armata franceză (A. Dauzat, *Zeitschrift für Namenforschung*, XIV, 1938, p. 119, n.; tot acolo se arată că în aceeași vreme multe fete franceze au primit prenumele *France*).

Și geografia poate interveni. *Florence Nightingale* (1820—1912), care s-a făcut cunoscută între altele prin înființarea unui institut pentru educatoare, își datorează numele faptului că s-a născut la Florența. Numele de fată *Shirley*, de care va fi vorba mai jos, este la origine tot un nume de localitate.

Multe nume își datorează răspîndirea unor opere literare sau unor actori care le-au făcut cunoscute peste tot. Părinții romanțioși preiau din carte sau de pe ecran numele eroilor sau ale interpretilor: *Laura* vine de la Petrarca, *Romeo* de la Shakespeare, *Virginia* de la Bernardin de Saint-Pierre, *Norma* din opera cu același nume a lui Bellini, *Tatiana* de la Pușkin, *Mireille*, de la Mistral. *Janina* s-au numit numeroase fete, prin 1930, după un film american a cărui eroină purta acest nume, astfel că

este aproape sigur că cine poartă acest nume s-a născut în perioada amintită. În cartierul Tottenham din Londra, în 1938, cel puțin 20 la sută dintre părinți au ales pentru copiii lor nume de artiști de cinema, printre care cele mai frecvente erau *Gary* și *Shirley* (Withycombe, p. XLV), după actorii *Gary Cooper* și *Shirley Temple*. Primul exemplu pentru numele *Shirley* apare într-o năvelă de Charlotte Brontë (1849): e vorba de o fată care, fiind unic copil și moștenitoare a averii părintești, a primit „nume de bărbat“. Numele a devenit apoi frecvent în sudul S.U.A., iar mai târziu, după mica actriță de cinema *Shirley Temple*, s-a răspândit în Anglia (Withycombe).

Sînt cazuri cînd un nume se răspîndește și se menține, deși opera literară care i-a dat naștere a încetat de mult de a mai fi citită. Astfel numele *Malvina* și *Selma*, folosite și azi, au fost inventate de Macpherson, autorul unui poem pretins vechi irlandez (în realitate redactat în secolul al XIX-lea). Cît timp s-a crezut în autenticitatea ei, cartea s-a bucurat de interes, pe cînd astăzi e cu totul ignorată.

La noi s-au răspîndit numele *Rodica* sub influența lui Alecsandri, *Răzvan*, de la Hasdeu, *Sorin*, de la N. Beldiceanu, *Monica* a ajuns la modă în Franța prin 1920, după un roman al lui Victor Margueritte, iar la noi, ceva mai târziu, după romanul *La Medeleni* al lui Ionel Teodoreanu (S. Pușcariu, *Limba română*, București, 1940, p. 302, susține că „aproape toate fetițele născute în anii din urmă, la Cluj, se numesc *Rodica*. După apariția «Medelenilor» lui Ionel Teodoreanu, foarte multe fete au fost botezate *Monica*“: este fără îndoială o exagerare).

Din cele arătate pînă aici s-a văzut că numele se pot și inventa. În general, nu din nimic, ci tot pe baza cuvintelor limbii, eventual ale unei limbi străine. Astfel în Anglia, în secolul al XVI-lea și al XVII-lea era curent numele feminin *Tace*, care înseamnă „taci“ pe latinește. În vremea aceea, unei femei i se cerea numai să fie frumoasă și să tacă. În Franța, în timpul romantismului, a fost inventat numele *Coralia* (de la coral). În piesa lui Shakespeare *Poveste de iarnă*, apare o fată cu numele *Perdita*, adică „pierdută“ pe latinește: fusese considerată pierdută, apoi regăsită; pînă astăzi acest nume se mai folosește în Anglia.

Un american din Chicago si-a numit copiii *One*, *Two*, *Three*, *Four*, adică „Unu“, „Doi“, „Trei“ și „Patru“ (Kleinpaol, p. 11). Noroc că oamenii nu se înmulțesc ca iepurii!

Pînă aici, după cum se vede, se pornește de la cuvinte existente. Iată cazuri ceva mai deosebite. Împăratul Frederic al III-lea al Germaniei a inventat pentru fiul său numele *Maximilian*, combinînd pe *Maximus* (*Q. Fabius Maximus*) cu *Aemilianus* (*Scipio Aemilianus*): de obicei se spune mai pe scurt *Max*. Dar sînt și nume formate pur și simplu din sunete răzlețe. *Pamela*, folosit pînă astăzi în Anglia, este inventat de scriitorul Philip Sidney (1590). *Thelma*, de asemenea folosit pînă astăzi în Anglia, a fost inventat de scriitoarea Marie Corelli (1887). Toate exemplele din acest alineat au fost culese din Dicționarul lui Withycombe.

Numele de familie *Bréal*, purtat de un cunoscut lingvist francez, a fost inventat de tatăl acestuia, prin tragerea la sorți a cinci litere ale alfabetului. Acesta este un caz extrem și poate chiar unic în istoria numelor de persoană. În linie generală, astăzi în Europa se dau copiilor

nume existente de mai înainte, iar cînd cineva își schimbă numele de familie pornește tot de la ceva cunoscut.

Aceasta nu înseamnă însă că inventarul numelor dintr-o limbă nu suferă schimbări, dimpotrivă, moda joacă aici un rol foarte important. Marcel Cohen, în *Nouveaux regards sur la langue française*, Paris, 1963, p. 181, arată că a găsit într-un singur sat din Franța multe zeci de nume neobișnuite mai înainte, ca *Annick, Bernadette, Ghislaine, Jocelyne, Roselyne, Florestine, Milady, Olinda* pentru fete și *Clotaire, James, Joël, Léonce, Ulysse, Waast* pentru băieți. Și la noi s-a semnalat în diverse ocazii pătrunderea la tară a numelor occidentale (vezi amănunte la p. 54).

Primenirea numelor este un fenomen natural, de vreme ce ele sînt folosite în societate, iar societatea e în neconțință prefacere. Nu e mai puțin adevărat că unele nume exotice, sforăitoare, ca *Gontran, Gonzague, Izolda* trădează pretenția părinților de a se arăta altfel decît toată lumea. Mai ales produc efect ridicol numele pretențioase asociate cu unul banal sau vulgar, în genul lui *Napoleon Măgăreață*, cunoscut din anecdote. În perioada dintre cele două războaie mondiale, evreii din București excelau în alegerea de nume nobiliare franțuzești, care produceau un efect curios cînd erau asociate cu nume de familie evreiești banale: *Bercovici Solange, Braunștein Tristan* etc. Dar și numele de botez rustice sună ridicol cînd sînt asociate cu nume de familie boierești și mai ales de origine străină: *Neacșu Catargi* sau *Paraschiva Devoissoux*. Și aici, ca peste tot, este nevoie de măsură.

Aș mai adăuga că numele neobișnuite pot fi salvate de aspectul lor neplăcut sau pretențios atunci cînd purtătorul ajunge celebru: nu sîntem deprinși să se zică unei fete *Arta*, totuși acceptăm numele *Arta Florescu*, care a fost popularizat de binecunoscuta noastră cîntăreață. Toată problema este dacă părinții pot avea garanția că nu gresesc în toate cazurile cînd aleg pentru copiii lor astfel de nume.

Nume chinezești

Dintre toate sistemele de nume pe care le cunoaștem, probabil cel mai diferit de al nostru este cel chinezesc, de aceea încep cu el. În principiu, orice chinez, bărbat sau femeie, are trei nume; nimic nu deosebește numele masculine de cele feminine. Fiecare dintre cele trei nume este format dintr-o singură silabă; de altfel, în general, în chinezește fiecare silabă are un înțeles, deși nu este exactă ideea că chineza este o limbă monosilabică (căci din reunirea mai multor cuvinte de câte o singură silabă rezultă cuvinte de mai multe silabe, adesea cu înțeles destul de deosebit față de fiecare din elementele componente).

Noi transcriem și pronunțăm adesea greșit numele chinezești, căci sistemul de transcriere a fost preluat din alte limbi (fie din engleză, fie din rusă); uneori aceste limbi, din lipsa unui sunet sau a unei litere potrivite cu sunetul chinezesc, s-au depărtat de pronunțarea reală, iar noi am mers pe aceeași linie, deși aveam sunetul și litera respectivă. De exemplu *ă* chinezesc e redat la noi prin *e* în nume ca *Thu Dă* (scris la noi *Ciu De*), pentru că englezii nu au litera *ă*. Deoarece în rusește nu există *u* consoană, acest sunet a fost redat prin *v*, iar noi am făcut la fel, deși avem pe *u* consoană; scriem deci *Van* ceea ce ar trebui scris în unele cazuri *Uan*, în altele *Uang*. De asemenea scriem *iu* în loc de *ü*, pentru că în rusește nu există această din urmă literă.

Alteori transcrierea în rusește este corectă, dar noi am înțeles-o greșit. Numele chinezesc *Și* e transcris în rusește *Și*, deoarece după *ș* nu se scrie *î*, ci *i*, dar se citește *î*, deci rușii citesc corect *și*, pe când noi, transcriind *și*, citim greșit cu *i*. Sunetul chinezesc *čž* este transcris corect în rusește *ж*, iar noi am transcris *cij* (neavînd o literă pentru *č*) și astfel facem două silabe dintr-una cînd pronunțăm *Cijou* în loc de *čžou* (mai potrivit ar fi să pronunțăm *giou*).

Unele sunete chinezești nu le putem pronunța, de exemplu *ś*, transcris de ruși prin *s*, iar de englezi prin *hs*, este de fapt un fel de *ć* moldovenesc (moldovenii pronunță *șur* pentru *ciur*). Sînt însă și cazuri unde chinezii nu fac deosebire între două sunete ale noastre, de exemplu pentru ei *b* e același sunet cu *p* și tot așa *d* cu *t* sau *g* cu *k*. De aceea noi auzim același cuvînt pronunțat cînd *da*, cînd *ta*, prin urmare îl putem transcrie în ambele feluri.

Dintre cele trei nume, primul este al familiei, și el se mostenește din tată în fiu. Al doilea nume aparține tuturor copiilor acelorași părinți, este numele generației. Al treilea nume aparține numai individului. De exemplu *Li Hung-ceang*: *Li* este numele moștenit de la tată, *Hung* se numește personajul nostru și de asemenea toți frații și surorile sale, iar *ceang* este rezervat numai pentru el. În familie se folosesc numai ultimele

două nume sau chiar numai ultimul, eventual cu un adaos care înseamnă „mic“. Există și cazuri când cel de-al doilea nume lipsește, personajul are numai două nume, de exemplu *Cen I*. De asemenea există cazuri rare de nume formate din patru silabe, de exemplu al dramaturgului *Uian Iüi-tzean*.

În englește toate cele trei nume se scriu separat și cu inițială majusculă (*Sun Yat Sen*); în rusește al treilea nume se transcrie cu inițială minusculă și se leagă prin trăsătură de unire cu al doilea (*Sun Iat-sen*) și această din urmă redare s-a încetățenit și la noi.

Femeile își păstrează și după căsătorie toate trei numele, astfel încît în familia soțului ele pot fi denumite și cu numele de familie, căci acesta e suficient ca să le diferențieze de cumnați, copii etc. (copiii primesc ca prim nume numele de familie al tatălui). Astfel pe soția lui *Sun Iat-sen* o cheamă *Sung Ting-ling* (*Sung*, transcris de englezi *Soong*, este un cuvînt cu totul diferit de *Sun*).

Toate trei numele au un înțeles în limbă și adesea sînt nume de ființe sau de lucruri (de exemplu *Uang*, transcris de englezi *Wang*, înseamnă „rege“, *Cen* înseamnă „perla“ etc.). Nu există nume de botez tradiționale, fiecare alege ce-i place. De multe ori întîlnim denumiri care la noi nu s-ar putea da ca nume de botez, de exemplu „centru“, „cuțit“, „mlaștină“. În aceste condiții, s-ar părea că posibilitatea de a varia numele chinezești este nelimitată și că ar trebui să nu se găsească nicio dată doi chinezi numiți la fel. Realitatea este alta: numai un număr relativ mic de cuvinte, aproximativ 3000, sînt admise prin tradiție ca nume de familie. Numărul maxim, stabilit în timpul dinastiei Ming, a fost de 3600, dar nu toate se întrebunțează. Deci se găsesc sute de mii de persoane cu același nume de familie și printre ele nu se poate să nu fie unele cu același nume de botez.

Mai trebuie adăugat că de multe ori două cuvinte folosite ca nume se rostesc exact la fel (deși au înțeles deosebit) și diferențierea lor se poate face numai în scris. Am numărat astfel 15 nume *Li* (desigur, nu le-am găsit pe toate). Avînd în vedere că cuvintele chinezești se deosebesc între ele nu numai prin sunete, ci și prin intonație (astfel că același grup de sunete poate însemna lucruri total deosebite după cum e pronunțat cu o intonație sau alta), aceste 15 nume se grupează de fapt în 3 serii de omonime: 1. „folos“, „forță“, „fructul unei plante“, „numele unei localități“, „a se strădui“, „castan“, „secretar“ și „frumos“, deci 8 cuvinte care sînt formate din aceleași sunete, *l-i*, și care se pronunță cu aceeași intonație; 2. „plug“, „a reteza“ și un cuvînt rămas numai cu valoare de nume de persoană formează un al doilea grup de cuvinte *li*, fără diferență de intonație între ele; 3. un al treilea grup este format din patru cuvinte: „sat“, „lege“, „prun“ și „gheată“, iarăși intonate toate la fel.

Și în alte limbi există nume care se pronunță la fel și se scriu diferit (deși numărul lor nu este atît de mare ca în chineză). De exemplu în franțuzește numele a doi lingviști se pronunță *brüno*, dar al primului se scrie *Brunot*, iar al celui de-al doilea, *Bruneau*. Francezii au posibilitatea să enunțe literele, ei zic *brüno o t* sau *brüno e a u*, astfel încît ascultătorul înțelege de care din cei doi omonimi e vorba. Chinezii nu pot face aceasta, deoarece, după cum se știe, ei nu scriu cu litere, ci cu semne care

reprezintă cuvinte întregi (în momentul de față se experimentează o metodă de transcriere cu litere latine). De aceea adesea, când un chinez se prezintă altui chinez, nu se mulțumește să-și rostească numele, ci, în același timp, el desenează cu degetul în palmă semnul cu care se scrie numele său, căci numai așa convorbitorul va putea afla care este adevăratul nume.

格拉烏尔

gă „normă“, la „a trage“, u „cioară“, ör „tu“.

(Numele Graur transcris în chineză)

Sistemul numelor din chineză s-a extins asupra mai multor limbi din Extremul Orient, printre care coreeana, vietnameza și birmana (deși coreeana nu este nici de departe înrudită cu chineza). Japoneza are alt sistem de nume, de mai multe silabe, deci întrucîtva mai asemănător cu al nostru.

Încă două amănunte care pot eventual interesa pe cititori. Limba chineză este împărțită într-o serie de dialecte, destul de diferite între ele. Rușii au făcut întîi cunoștință cu dialectele din nord, dintre care cel de la Pekin constituie baza pentru unificarea actuală a limbii literare; englezii au fost admiși la început numai la Canton, deci au făcut cunoștință cu un dialect din sud, de aceea pînă astăzi ei transcriu după pronunțarea de la Canton semnele care reprezintă numele chinezești (scrierea este identică în întreaga Chină, indiferent de pronunțare). Așa se face că în presa noastră apare numele *Cean Kai-și*, pe cînd englezii scriu *Chang Kai Shek* (ultimul element, care înseamnă „piatră“, se pronunță la Pekin *și*, iar la Canton *șek*).

Nepotrivirile de transcriere pot face uneori să fie greu de recunoscut că e vorba de același nume: în presa noastră se vorbea de dictatorul coreean *Li Sin-man*, al cărui nume se scrie în apus *Sing Man Rhee*. Iată cum se explică aceste nepotriviri: chinezii nu pot pronunța pe *r* și îl înlocuiesc cu *l* (și pronunțarea lor a ajuns pînă la noi); scrierea *Rhee*, cu *h* și cu doi *e* în loc de un *i*, se explică prin ortografia limbii engleze; de asemenea englezii, neavînd sunetul *î*, au transcris vocala numelui al doilea cu *i*; în schimb rușii marchează caracterul velar al lui *n* prin faptul că îl scriu cu *n* simplu (englezii adaugă un *g*: *Sing*), pe cînd pe *n* anterior îl scriu cu semnul moale după el (ceea ce face ca la noi să apară uneori un *i* suplimentar, înmulțind astfel silabele: chin. *Sin Uen* se transformă în *Sini Veni*). În sfîrșit, noi redăm numele ca în original, începînd cu cel de familie, iar englezii au inversat ordinea, începînd cu numele individual.

Și chinezii aranjează după modelul limbii lor numele europene, de exemplu *Tretiakov* devine pentru chinezi *Te Ti-ko*, în loc de *Panaitescu* zic *Păn Lai-dă*, iar *Dorobanțu* devine *Thon Lo*. Mie îmi zic *Gă La U ör* (ultima silabă fiind o vocală asemănătoare cu felul englezesc de a-l pronunța pe *r* în anumite poziții).

• Nume semitice și turcești

Grupez aici câteva informații asupra numelor ebraice și arabe, deoarece populațiile purtătoare sînt din aceeași familie, a limbilor semitice. Numele ebraice sînt importante, deoarece, prin intermediul creștinismului, s-au răspîndit în toată lumea și deci și în țara noastră. Desi turcii aparțin altei familii de limbi (turco-tătare), am adăugat aici și numele turcești, pentru că multe dintre ele sînt împrumutate din arabă. Prin intermediul turcesc au ajuns pînă la noi multe nume de origine arabă.

La vechii semiți se pot observa trei tipuri de nume de persoane. În feniciană, în ebraică și în arameană găsim atît nume formate dintr-un singur cuvînt, cît și nume compuse din două cuvinte. Cartaginezii, care vorbeau limba feniciană, aveau nume ca *Hamîlcar* „darul zeului Melcart“, *Hannibal* „darul zeului Baal“, *Asdrubal* „ajutat de Baal“ etc. În ebraică întîlnim apoi un tip de nume, care par mai vechi, constituite din adevărate fraze. Astfel *Eliyahu* (*Elie*, rom. *Ilie*) înseamnă „Dumnezeu meu este Iehova“; *Eliezer* (*Lazăr*) „Dumnezeu a ajutat“; *Elisabeth* „Dumnezeu e bucuria“; *Immanuel* (rom. *Emanoîl*) „Dumnezeu e cu noi“; *Isaia* „Iehova e mîntuirea“; *Iacob* „ține călcîiul“ (după legendă, era frate geamăn cu Esau și s-a născut ținîndu-se de călcîiul acestuia); *Iehohanan* (rom. *Ion*) „Dumnezeu e milos“; *Mihael* „cine-i ca Dumnezeu?“; *Ruben* „vedeți, un băiat!“ (exclamația de bucurie a mamei); *Zacharias* „Iehova și-a amintit“ etc.

Nume compuse: *Abraham* „tatăl mării mulțimi“; *Bartholmai* (rom. *Bartolomeu*, *Vartolomei*) „fiul lui Tholmai“; *Beniamin* (rom. *Veniamin*) „fiul mîinii drepte“, adică „al norocului“, numit mai întîi *Benoni* „fiul suferinței“ (deoarece mama lui a murit din naștere); *Ieremia* „Iehova să înalțe“; *Matthiah* (rom. *Matei*) „darul lui Iehova“, *Moses* „scos din apă“, *Șimeon* (în greacă *Simeon*, deoarece grecii nu aveau sunetul ș) „împlinirea dorinței“ etc.

De notat că *Tholmai*, care face parte din compusul *Bartholmai*, a primit la începutul său articolul egiptean *p-* și a format astfel numele pe care-l cunoaștem sub forma lui grecească: *Ptolomaïos*, sau, mai obișnuit, *Ptolemaïos* (pentru că grecii l-au pus în legătură cu grecescul *polemos*, *ptolemos* „război“).

Nume simple: *Aaron* „gură“, adică „profet“; *Adam* „roșu“, adică „pămînt roșu, lut“; *David* „iubitul“; *Deborah* „albină“; *Eva* „viață“; *Hanna* (rom. *Ana*) „îndurare“; *Levi* „ațasament“; *Malka* „regină“ (cf. mai noul românesc *Regina*, în Ardeal *Reghina*); *Manasseh* „care face să uiți“; *Miriam* (*Maria* e refăcut din *Mariam*, luat drept acuzativ latinesc) „amărăciune“, sau, după alții, „dorită“ (ca fr. *Désirée*); *Martha* „stăpînă“ (cf. rom. *Domnica*, cu același înțeles); *Nahum* (rom. *Naum*) „care consolează“; *Noah* (rom. *Noe*) „lung“ (scurtat din „a trăit mult“); *Rahel* (fr. *Rachel*, pronunțat *rașel*) „oaie“; *Rebecca* (rom. *Reveca*, *Reveica*, *Raveca*) „juncă“; *Salomo* (rom. *Solomon*) „pașnic“; *Samson* „ca soarele“; *Sara* „prințesă“ (cf. galezul *Gladys* „prințesă“, folosit ca nume de femeie anglo-saxon); *Saul* „cerut“; *Șuşannah* (rom. *Suzana*) „crin“; *Thomas* „geamăn“ (tradus

în grecește prin *Didymos*) etc. De observat că femeile poartă nume de același fel cu bărbații.

Printre numele citate, unele prezintă o coincidență, care poate părea uimitoare, cu datele Bibliiei: *Abraham*, *Adam*, *Eva*, *Moses*, *Salomo*. Aceasta s-ar putea explica prin faptul că numele, analizate, au dat naștere legendelor, dar e mult mai probabilă explicația contrară: după ce s-a creat legenda, s-au inventat nume care să o justifice (vezi mai sus exemplul lui *Romulus*).

După cum s-a văzut și din exemplele de mai sus, multe nume încep cu *I-* sau cu *El-*, sau se termină cu *-el*; așit *I-* cît și *El-* reprezintă numele lui Dumnezeu, primul fiind o prescurtare a lui *Iahve* (*Iehova*), iar al doilea un „pseudonim“ al lui Dumnezeu, numele pe care preoții îl considerau adevărat fiind ținut secret, căci cine cunoștea numele putea să-l invoce și astfel căpăta o oarecare putere asupra purtătorului. Nume cu *I-* sau cu *-el* mai sînt foarte multe, de exemplu: *Iehoiachim* (rom. *Ioachim*, *Achim*) „Dumnezeu să înalțe“; *Iehoșua* (rom. *Iisus*) „Dumnezeu e salvarea“; *Iițhak* (*Isaak*) „Dumnezeu să rîdă“, adică „să fie blînd“; *Ionathan* „dar al lui Dumnezeu“ (la fel gr. *Theodoros*, lat. *Deodatus*, fr. *Dieudonné*, sl. *Bogdan*); *Ioseph* (rom. *Iosif*) „Dumnezeu să înmulțească“; *Daniel* „judecătorul lui Dumnezeu“; *Gabriel* „eroul lui Dumnezeu“; *Israel* „luptătorul lui Dumnezeu“; *Natanael* „dar al lui Dumnezeu“; *Rafael* „Dumnezeu a lecuit“; *Samuel* „auzit de Dumnezeu“ etc.

În limba vechilor evrei au pătruns cu timpul și nume de origine străină, în special în limba pe care au vorbit-o evreii creștinați. Latinești. *Luca* (scurtat din lat. *Lucanus* sau *Lucianus*); *Marcu* (din lat. *Marcus*, pentru un personaj care mai înainte ar fi purtat numele de *Ioan*). Grecești: *Andrei* (gr. *Andreas*); *Magdalena*, formație grecească de la numele geografic *Magdala* (ebr. *Migdal* „turn“), *Magdalena* fiind „cea din Magdala“. Unele nume au fost traduse din ebraică în greacă sau latină: *Eva* a fost înlocuit de evreii din Alexandria cu grecescul *Zoe* „viață“; *Kîfa* (ebr. *kîfa* „piatră“) a devenit gr. *Petros*, lat. *Petrus* (de la gr. *petra*, lat. *petra* „stîncă“, „piatră“); o largă discuție asupra acestui caz se găsește la Hans Rheimfelder, *Der übersetzte Eigennamen*, München, 1963. În schimb, în limbile vorbite de creștini au fost formate nume din cuvinte ebraice: *Serafim*, pluralul ebraicului *seraf* „înger“, *Sion*, de la numele muntelui palestinian *Sion* etc.

Cu numele ebraice se aseamănă în oarecare măsură cele din limba arabă, vorbită astăzi nu numai în Arabia, ci și în Siria, Irak, Liban, în Egipt, Libia, Tunisia, Algeria, Maroc etc. Nume arabe găsim și la populații care vorbesc limbi din alte familii, dar au suferit influența culturală a arabilor. Nouă, multe dintre aceste nume ne sînt cunoscute mai de mult, în special de la turci, care au adoptat multe dintre ele. (Nu numai turcii otomani, ci și popoarele de limbă turco-tătară din U.R.S.S.) De exemplu *Mohammed*, cu diferite variante dialectale (*Mehmet*, *Mahomet* etc.), în arabă înseamnă „lăudat“, *Geafer* înseamnă „riu“ etc. Unele nume sau cuvinte turcești de origine arabă sînt folosite și la noi, cel puțin ca nume de familie: *Gelep* „negustor de vite“ și altele.

Numele de origine arabă se disting foarte ușor în turcește, prin aceea că nu respectă armonia vocalică: în turcește, prima vocală a cu-

vîntului decide timbrul celor următoare. Vocalele sînt grupate în patru serii:

a	e	o	ö
î	i	u	ü

și în general în același cuvînt nu se tolerează vocale din serii diferite. De exemplu, dacă prima vocală este *e*, în silabele următoare nu vom găsi decît *e* sau *i*. Astfel un nume ca *Ali* se vedește dintr-o dată ca străin (în arabă înseamnă „înalț”). Alte nume de acest fel: *Ahmed* „lăudat”, *Fatme* „pui de cămilă întărcat”, *Gelal* „mărime”, „glorie”, *Gemal* „frumusețe”, *Kemal* „maturitate”, „perfectie”, *Murat* „dorit”, *Muhtar* „ales” (numele scriitorului sovietic *Muhtar Auezov*), *Mustafa* „ales”, *Osman* „pui de dropie”, *Regep* „luna a șaptea”.

Există însă și nume arabe la care, întîmplător, vocalele se potrivesc: *Enver* „cel mai strălucitor”, *Hassan* „frumos”, *Ismet* „curățenie”, *Selim* „voinic”, *Talaat* „înalț”. Urmează de aici că, dacă toate numele care nu respectă legea armoniei vocalice sînt sigur preluate dintr-o limbă străină, în schimb nu toate cele care o respectă sînt sigur turcești autentice.

Se înțelege că inventarul, relativ sărac, al cuvintelor comune întrebuințate ca nume de persoane nu este suficient pentru a diferenția între ele numeroasele personaje care se încrucișează în viața arabă, deși de la o țară la alta sînt deosebiri de pronunțare cauzate de destrămarea dialectală (*Gamal*, *Giamal* etc.). De aceea, destul de curînd, au apărut nume mai complicate. Cel mai cunoscut este adaosul *ben* „fiu”: pus înaintea numelui tatălui, *ben* ajută la deosebirea a două personaje care au același nume personal, de exemplu *Ali Ben Hassan* „Ali, fiul lui Hassan”, față de *Ali Ben Ahmed* „Ali, fiul lui Ahmed”. În oarecare măsură, în felul acesta se înlătura posibilitatea de confuzie. Cunoaștem astăzi numele oamenilor politici algerieni *Ben Bella*, *Ben Khedda* etc.

Am văzut mai înainte că și vechii evrei au folosit pe *ben* ca element de compunere al numelor (*Beniamin*, *Ruben*), dar au format cu ele nume personale, nu de familie. Mai tîrziu, evreii care au trăit printre arabi au împrumutat și tipul arab, adică au folosit pe *ben* înaintea numelui tatălui, formînd astfel nume de familie: *Bendavid*, *Benezra* (*Ezra* înseamnă „ajutor”), *Bensimon*, *Bension* etc. În treacăt fie zis, prin arabi, nume ebraice (biblice) au ajuns pînă la turci: *Daud* (*David*), *Ibrahim* (*Abraham*), *Iusuf* (*Ioseph*), *Suliman* (*Solomon*) etc.

Alt fel de a diferenția numele de persoane: unora dintre ele li se adaugă la început *Abd El* „servitorul lui”, alipit la un epitet al lui Dumnezeu. *Abd El* se schimbă, după dialecte și după consoana cu care începe cuvîntul următor, în *Abdul*, *Abder*, *Abdur*: *Abdul Hamid*, ultimul sultan al Turciei (arab *hamid* „lăudat”, deci numele întreg, înseamnă „servitorul lăudatului”), *Abdel Kâder* „servitorul atotputernicului” și *Abdel Krim* (*Kerim*) „servitorul generosului”, ambii cunoscuți șefi ai mișcării algeriene de eliberare din trecut, *Abder Rahman* sau *Abdur Rahman* „servitorul milostivului”, numele mai multor șefi din diverse părți ale lumii arabe etc. *Abdallah* sau *Abdullah* este de fapt *Abd Allah* „servitorul lui Allah”.

Înainte de *Abd* se mai poate pune încă un nume și astfel se formează serii mai complicate, ca *Gamal Abdel Nasser* (arab *nasser* „ajutător”), și

de fapt nici așa numele președintelui egiptean nu e complet. Se poate ajunge la pume foarte lungi, de exemplu numele complet al lui *Abdel Kader* este *Sidi el Hagi Abd el Kader Uled Mahiddin* (ultimul cuvânt înseamnă „învietor“, vezi numele sovietic *Muhitdinov* mai jos). În *Mahiddin* se remarcă elementul final *-din* care înseamnă „religie“, „credință“, prezent în numeroase formații arabe (și turcești): *Aladdin* „înălțimea religiei“, *Nassreddin* (rom. *Nastratin*) „ajutătorul religiei“, *Nureddin* „lumina religiei“, *Saifuleddin* „sabia religiei“, *Salaheddin* (> *Saladin*) „binele religiei“, *Şamsutdin* „soarele religiei“ etc.

Turcii au luat și din persană elementul *zade*, care înseamnă „fiu“ (vezi împrumutul românesc *beizadea* „fiu de bei“) și au format și cu ajutorul lui nume ceva mai lungi: *Tursunzade*, poet tadjic.

N-am vorbit de nume propriu-zise turcești, pentru că în general de la turci am preluat aproape numai ceea ce ei, la rîndul lor, preluaseră de la arabi și de la persani. Totuși turcii au folosit și propriul lor cuvînt pentru „fiu“: *oglu*, cu care au format nume cunoscute și la noi:

Bacaloglu „fiul băcanului“ (*bakkal* „băcan“);

Ceauşoglu „fiul ceauşului“ (*çavuş* „sergent“);

Culoglu, din turc. *kul oglu* „soldat de infanterie“ (la început acești soldați erau aleși dintre robi, iar turc. *kul* înseamnă „rob“);

Davidoglu;

Pazvantoglu, numele unui general rebel, de pe la 1800, ai cărui soldați făceau mari prădăciuni. Înseamnă „fiul paznicului de noapte“ (turc. *pazvant*, de origine persană, înseamnă „paznic de noapte“).

De origine turcească este și elementul *cara-* (turc. *kara* „negru“) pus înaintea unor nume de botez:

Carabatac, turc. *karabatak* „cormoran“ (turc. *batak* „baltă“);

Carabogdan, *Caracostea*;

Caracaş „sprînceană neagră“ (turc. *kaş* „sprînceană“), nume răspîndit printre armeni;

Caracotta (vezi mai sus), *Caragheorghe*;

Caragiali, *Caragiani*, *Caraiani*, formate cu variante grecești ale numelui „Ion“, vezi și forma, cu varianta romînească, *Caraiion*, cu varianta bulgărească, *Caraivan*. De la *Caraiani* provine numele de familie grecesc *Caraianopol* sau *Carianopol*;

Caraman, la origine nume de bou negru, de vacă neagră etc. (în turcește „cîine negru“, „oaie neagră“ etc.). De la numele de regiune *Karaman* derivă numele de familie grecesc *Karamanlis*;

Caramihai, *Caramurat*;

Carapancea, la care al doilea element este un diminutiv slav de la *Pantelimon*, *Panaît* etc.

Cuvîntul turcesc *karabaş* „cap negru“, „călugăr“ a devenit și el nume de persoană în romînește, dar, fiind complet asimilat, a căpătat varianta romînită *Cărăbaş*.

Se înțelege însă că nu orice nume care începe cu *cara-* conține neapărat elementul turcesc „negru“. La armeni este frecvent numele *Garabet* (pe care-l purta și Ibrăileanu); acesta reproduce turcescul *karabet*, care înseamnă „apropiere“ și e de origine arabă.

Nume africane

Numai câteva indicații, la drept vorbind destul de vagi, pentru că în Africa se vorbesc numeroase limbi destul de puțin studiate și mai ales pentru că pînă de curînd relațiile noastre cu populațiile africane au fost cu totul întîmplătoare.

În primul rînd este de remarcat că și la populațiile de culoare au ajuns numele arabe (de altfel nordul Africii e locuit de popoare care vorbesc araba). Să cunoaștem de limba romînă *Kalanga Abdala*, originară din Ruanda, are numele de familie de origine arabă (*abd Allah* „servitorul lui Allah“), iar prenumele, în limba de baștină, înseamnă „alun“.

În general, oamenii politici africani pe care-i cunoaștem din presă poartă un nume de familie din limba lor, pe cînd prenumele lor este francez sau englez, după cum țara lor a fost colonie franceză (belgiană) sau engleză: *Patrice Lumumba*, *Antoine Gizenga*, *Moșe Chombe*, *Cyrille Adoula* sînt nume cunoscute din Congo (fostă colonie belgiană). *Kenneth Kaunda*, liderul partidului unit al independenței naționale din Rhodesia de nord, poartă un prenume scoțian.

Se poate ușor ghici că Tanganika a fost pînă la primul război mondial colonie germană, după faptul că primul ministru al ei, *Nyerere*, poartă un prenume german *Julius*.

După cum englezii poartă adesea prenume care au fost înainte sau sînt și astăzi nume de familie sau nume geografice, tot așa fac și africanii care au fost sub dominația englezilor: *Milton Obote*, primul ministru al Ugandei, are ca prenume numele de familie al poetului englez din secolul al XVII-lea *John Milton*; patriotul sud-african *Nelson Mandela* are ca prenume numele amiralului englez *Nelson*, adversar al lui Napoleon I: *Hastings Banda*, primul ministru al Nyassalandului, are ca prenume numele localității din Anglia *Hastings*, unde la 1066 normanzii au zdrobit pe anglosaxoni, cucerind Anglia (prenumele *Hastings* apare în piesa lui G. B. Shaw *Casa inimilor sfărîmate*).

NUMELE IN LIMBILE INDO-EUROPENE VECHI

Aproape toate limbile vorbite azi în Europa: romanice (provenite din latină), slave, baltice, germanice, celtice, greaca, albaneza, și multe din cele asiatice: armeană, persana, indiană, sînt înrudite între ele și derivă dintr-o limbă unică, vorbită acum cîteva mii de ani și denumită prin convenție, indo-europeană. Un studiu comparativ ne arată că toate aceste limbi (cu excepția latinei, asupra căreia voi reveni) au sau au avut în trecut același sistem de formare a numelor de persoane, ceea ce ne face să credem că au moștenit acest sistem din limba comună primitivă. Orice om avea un singur nume, de obicei compus din două elemente, fiecare din ele cu înțelesul lui. Legătura de înțeles între cele două elemente nu este totdeauna destul de clară.

Iată mai întîi cîteva exemple de nume indiene (care se mai folosesc și astăzi):

Ceandragupta „protejat de lună“ (ind. *ceandra* „lună“ și *gupta* „protejat“);

Dașarathas „cel care are zece care“ (eroul unei epopei adaptate în romînește de Coșbuc; ind. *dașa* „zece“ și *ratha* „car“; e vorba, bineînțeles, de care de luptă);

Kalidasa „sclav al zeiței *Kali*“ (ind. *dasa* „sclav“), numele unui cunoscut poet;

Mahatma „suflet mare“ (ind. *maha* „mare“ și *atma* „suflet“), prenumele lui Gandhi;

Radhakrșnan, numele unui om politic actual, este format din *Radha* „păstoriță iubită de zeul *Krșna* și zeificată“; *r* vocalic se pronunță astăzi aproape ca *ri*, de aceea în Europa se transcrie adesea *Krișna* (deci *Radhakrișnan*).

Rajendra (pronunțat *ragendra*) „cel mai bun dintre regi“ (ind. *ragea* „rege“ și *Indra*, numele unui zeu), prenumele lui Prasad, om politic actual.

În unele cazuri apar și nume dintr-un singur element, format cu un sufix:

Șakuntala, eroina piesei cu același nume a lui Kalidasa, derivă de la ind. *șakunta*- „pasăre“.

Asemănătoare cu numele indiene sînt cele vechi persane:

Artakhșatra (devenit în grecește *Artaxerxes*) „domnie curată“ (pers. *arta* „curat“ și *khșatra* „domnie“);

Khșayarșa (devenit în grecește *Xerxes*) „bărbat domnitor“ (pers. *khșaya* „domnitor“ și *arșan* „om“);

Mitradates „dăruit de zeul *Mitras*“;

Viștaspa (devenit în grecește *Hystaspes*) „cel care are 20 de cai“ (pers. *vișta* „20“ și *aspa* „cal“);

Zarathustra „cămilă de aur“ (pers. *zarath-* „de aur“ și *ustra-* „cămilă“).

Și aici apar nume formate dintr-un singur element:

Darayawauş (în grecește *Dareios*, în latinește *Darius*, în românește *Darie*) „stăpînitor“.

Din pers. *kuru* „tron“ e format numele regelui numit în grecește *Kyros*, în latinește *Cyrus*.

Nume grecești se cunosc la noi în foarte mare număr, unele din istorie, din mitologie, altele mai sînt folosite pînă azi ca nume de persoane în țările cu care avem legături strînse și chiar și la noi în țară.

Numele de zei, de eroi din legende sînt adesea neanalizabile pentru cunoscătorii limbii grecești, fie pentru că elementele de formație nu s-au păstrat ca termeni izolați, fie, mai probabil, pentru că aceste nume aparțin de fapt unei civilizații preeleneice: *Achilles*, *Artemis*, *Helene*, *Hermes*, *Leda*, *Odysseus* etc. Numele *Hector* a fost explicat ca „cel care ține“ (de la verbul *ekho* „a ține“), ceea ce unora li se pare nesigur, iar mie mi se pare sigur fals. Numele *Homeros* este interpretat uneori ca „orb“, alteori ca „ostatec“, pornindu-se de la cuvinte grecești dialectale asemănătoare ca formă. Mai curînd însă și acest nume este preelenic, iar asemănarea cu cuvîntul care înseamnă „orb“ este întîmplătoare și a dat naștere legendei care prezintă ca orb pe autorul celebrelor epopei grecești.

Marea majoritate a numelor grecești sînt compuse, în același fel ca cele indiene și iraniene. Voi da aici cîteva elemente de compunere, cu numele cele mai cunoscute pe care le formează, urmînd ca în capitolele următoare să mai inserez, cu diferite ocazii, nume românești de origine grecească.

Nume grupate după primul element de compunere:

andro- „bărbat“: *Androkles* (*kleos* „glorie“), *Andromakhe* (*makhe* „luptă“), *Andromeda* (*med-* „sfat“), *Andronikos* (*nike* „victorie“);

aristo- „cel mai bun“: *Aristeides* (*eidōs* „înfățișare“), *Aristippos* (*hippos* „cal“), *Aristophanes* (*phan-* „aparitie“), *Aristoteles* (*telos* „scop“):

Dio-, rădăcina numelui *Zeus*: *Diodoros* (*doron* „dar“), *Diodotos* (*-dotos* „dat“), *Diogenes* (*-genes* „născut“), *Diomedes* (*med-* „sfat“);

doro-, *dosi-* „dar“: *Dorotheos* (prin slavă a ajuns la noi sub forma *Doroștei*), *Dositheos* (prin slavă a ajuns la noi sub forma *Dosoștei*; al doilea element e *theos* „zeu“);

eu „bun“; *Euangelos* (*angel-* „vestire“; de aici *Vanghele*), *Euanthes* (*anthos* „floare“; de aici *Evantia*), *Eudokia* (*dokeo* „a socoti“; de aici (*Ev*)*dochia* „bunăvoință“), *Euphemos* (*pheme* „faimă“: de aici *Eufem*, *Efimița*), *Eustratios* (*stratos* „armată“; de aici *Istrate*), *Euthymos* (*thymos* „spirit“; de aici *Eftimie*);

kalli- „frumos“: *Kallimakhos* (*makhe* „luptă“), *Kalliope* (*ops* „voce“), *Kallistratos* (*stratos* „armată“);

pant-, *pan-*, *pam-* „tot“: *Pamphilos* (*philos* „iubit“), *Pankrates* (*kratos* „putere“; de aici *Pangrati*), *Panteleemon* (*eleemon* „milos“; nume creștin);

philo- „iubitor“: *Philadelphos* (*adelphos* „frate“), *Philaretos* (*arete* „virtute“), *Philippos* (*hippos* „cal“). Din această rădăcină este numele modern *Filoti*.

poly- „mult“: *Polybios* (*bios* „viață“), *Polydoros* (*doron* „dar“) *Polykrates* (*kratos* „putere“), *Polyxene* („care primește mulți oaspeți“; *xenos* „străin“);

theos „zeu“: *Theokritos* (*kritos* „ales“), *Theodulos* (*dulos* „sclav“), *Theokhares* (*kharis* „grație“), *Theophanes* (*phan-* „aparitie“), *Theophilos* (*philos* „iubit“).

Nume grupate după al doilea element:

agora „adunare publică“: *Anaxagoras* (*anax* „rege“), *Aristagoras* (*aristos* „cel mai bun“), *Protagoras* (*protos* „cel dintâi“), *Pythagoras* (*Pythios* „Apollo“);

aner, genit. *andros* „bărbat“: *Alexandros* (*alexo* „a ajuta“), *Kassandros*, fem. *Kassandra* (*kassi-* „distins“ ?), *Kleandros* (*kleos* „glorie“), *Leandros* (*laos* „popor“), *Lysandros* (*lyo* „a distruge“?), *Menandros* (*menos* „curaj“). Aici se adaugă o serie de nume terminate în *-anor*, *-enor*: *Agenor* (*ago* „a conduce“), *Antenor* (*anti* „împotriva“), *Nikanor* (*nike* „victorie“);

arkhos „conducător“: *Aristarkhos* (*aristos* „cel mai bun“), *Hermarkhos* (*Hermes*, nume de zeu), *Hipparkhos* (*hippos* „cal“), *Plutarkhos* (*plutos* „bogăție“);

bios „viață“: *Makrobios* (*makros* „lung“), *Polybios* (*polys* „mult“), *Zenobios* (*Zen*, variantă a numelui *Zeus*);

doron „dar“: *Antidoros* (*anti* „în schimb“), *Apollodoros* (*Apollo*, nume de zeu), *Diodoros* (*Dios*, genitivul de la *Zeus*), *Heliodoros* (*Helios* „soare“), *Isidoros* (*Isis*, numele unei zeițe egiptene), *Menodoros* (*Men* „lună“; de aici rom. fem. *Minodora*), *Pandora* (*pan-* „tot“), *Polydoros* (*polys* „mult“), *Theodoros* (*theos* „zeu“);

genos „neam“: *Athenogenes* (*Athena*, nume de zeiță; de aici rus. *Afinoghen*), *Diogenes* (*Dio-*, rădăcina numelui *Zeus*), *Hermogenes* (*Hermes*, nume de zeu), *Eugenes* („bine născut“);

hippos „cal“: *Antippos* (*anti* „împotriva“), *Aristippos* (*aristos* „cel mai bun“), *Arkippos* (*arkho* „a conduce“), *Kratippos* (*kratos* „forță“, *krateo* „a stăpîni“), *Khrysippos* (*khrysos* „aur“), *Lysippos* (*lyo* „a dezlega“), *Philippos* (*philos* „iubitor“), *Xanthippos* (*xanthos* „blond“), *Zeuxippos* (*zeug-* „a inhăma“);

kleos „glorie“: *Androkles* (*aner* „bărbat“), *Empedokles* (*empedos* „ferm“), *Eteokles* (*eteos* „adevărat“), *Herakles* (*Hera*, nume de zeiță), *Kharikles* (*kharis* „grație“; de aici *Hariclea*), *Perikles* (*peri* „superior“), *Sophokles* (*sophos* „înțelept“), *Themistokles* (*themis* „dreptate“);

kratos „forță“: *Hippokrates* (*hippos* „cal“), *Isokrates* (*isos* „egal“), *Pankrates* (*pan-* „tot“), *Polykrates* (*polys* „mult“), *Sokrates* (*so-* „teafăr“);

medo- „sfat“: *Andromeda* (*andro-* „bărbat“), *Arkhimedes* (*arkhi-* „supra-“), *Diomedes* (*Dio-*, rădăcina numelui *Zeus*), *Ganymedes* (*gany-* „care bucură“), *Nikomedes* (*nike* „victorie“), *Palamedes* (*pala-* „a apuca“);

nike „victorie“: *Andronikos* (*andro-* „bărbat“), *Eunike* (*eu* „bun“), *Kallinikos* (*kalli-* „frumos“), *Laonikos* (*laos* „popor“), *Stratonikos* (*stratos* „armată“);

phan- „a apărea“: *Aristophanes* (*aristos* „cel mai bun“), *Metrophanes* (*meter* „mamă“; de aici rom. *Mitrofan*), *Theophanes* (*theos* „zeu“; de aici femininul *Teofana*, *Tofana*), *Xenophanes* (*xenos* „străin“);

stratos „armată“: *Herostratos* (*Hera*, nume de zeiță), *Kallistratos* (*kalli-* „frumos“), *Lysistratos* (*lyo* „a dizolva“), *Peisistratos* (*peitho* „a convinge“);

theos „zeu“: *Dorotheos* (*doron* „dar“, cf. și formația inversă, *Theodoros*), *Dositheos* (*do-* „a da“, cf. și formația inversă, *Theodosios*), *Philotheos* (*philos* „iubit“; prin filieră slavă a ajuns la noi *Filofteia*), *Timotheos* (*timao* „a onora“; de aici, prin filieră slavă, *Timotei*, *Timofte*).

Femeile aveau adesea nume formate ca și ale bărbaților, numai că, bineînțeles, cu terminație feminină: *Eunike* (*eu* „bun“, *nike* „victorie“), *Eurydike* (*eurys* „amplu“, *dike* „justiție“), *Iphigeneia* (*iphi-* „puternic“, *genos* „neam“), *Kleopatra* (*kleos* „glorie“, *pater* „tată“), *Klytaimnestra* (*klytos* „celebru“, *mnester* „pețitor“), *Lysistrate* (vezi mai sus masculinul *Lysistratos*).

În alte cazuri însă găsim nume formate dintr-un singur termen: *Agathe* „bună“, *Aglaiia* „strălucită“, *Aspasia* „plăcută“, *Delia* „din insula Delos“ (închinată zeului Apollo), *Eirene* „pace“ (de aici rom. *Irina*), *Khloe* „verdeață“ (în onoarea zeiței agriculturii, Demeter), *Korinna* „fetiță“ (vezi p. 125), *Kynthia* „de pe muntele Kynthos“ (tot în onoarea lui Apollo), *Phryne* „broască“ (?), *Zoe* „viață“. Multe dintre ele vor fi fost prescurtări, cum vom vedea mai departe că existau și pentru masculine, dar unele ar putea fi și porecle.

În celtică situația e cam aceeași, numai că informațiile noastre sînt mai slabe. Ca al doilea element al compunerii găsim adesea, în limba galică, pe *rix* „rege“: *Cingetorix* (*cingeto-* „viteaz“), *Dumnorix* (*dumno-*, după unii „lume“, după alții „adînc“), *Orgetorix* (*orgeto-* „omoritor“ ?). Tot în galică găsim un al doilea termen *mar-* „vestit“: *Indutiomarus*, *Segomarus* (*sego-* „zimbru“). De origine celtică este și numele *Brigita*, cu sensul primitiv de „înaltă“. Un celtic **Dubno-walos* (**dubno-* „lume“ și **walos* „puternic“) trăiește în numele scoțian actual *Donald*.

În germană lucrurile se prezintă ca în greacă, dar cu unele diferențe, explicabile prin cauze istorice. Numele germanice le cunoaștem la o dată mai tîrzie decît pe cele grecești, iar pe de altă parte germanii din evul mediu erau la un nivel cultural și economic mai scăzut decît grecii din antichitate. Iată în primul rînd cîteva exemple grupate după primul element de compunere:

ad (*el-*) „nobil“: *Adalbert*, *Albert*, *Albrecht* (*berht* „glorie“), *Adalfuns* (mai mult sub forma spaniolă *Alfonso*, *Alonso*: *funs* „prompt“), *Adolf* (*wolf* „lup“);

aud- (engl. *ed-*) „bogat“: germ. *Ottokar*, engl. *Edgar* (*gari* „lance“), engl. *Edith* (v. engl. *gyth* „război“), *Edmund* (*mund* „protector“), *Edward* (*ward* „păzitor“), *Edwin* (*-win* „prieten“);

berht „strălucire“, „glorie“: *Bertold* (*wald* „săpînire“), *Bertrand* (*rand* „scut“). Vezi și numele de femeie *Berta*;

frid- „pace“: *Friedrich* (*rich* „bogat“), cu formele scurtate *Fritz*, fem. *Frieda*; engl. *Humphrey* (*huni* „uriaș“; latinizat în *Onuphrius*, rom. *Onofrei*);

gari „lance“: *Gerhard* (*hard* „tare“), it. *Garibaldi* (*bald* „îndrăzneț“); *hlod-*, *hrod-* „vestit“: *Clotilda* (*hild-* „luptă“), *Hrodgari* (> fr. *Roger*; germ. *gari* „lance“), *Lothar*, *Luther* (*hari* „armată“), *Ludwig* (*wig* „luptă“), *Robert* (*berht* „strălucire“), *Rudolf* (*wolf* „lup“);

sig- „victorie“: *Siegfried* (frid- „pace“), *Sigmund*, *Sigismund* (mund „protector“).

Nume grupate după cel de-al doilea element:

bald „îndrăzneț“: *Archibald* (ercan „simplu“), *Humboldt* (huni „urias“), *Leopold* (liut- „popor“). Vezi și *Baldwin* (-win „prieten“);

berht „strălucire“, „glorie“: *Albrecht*, *Adalbert*, *Albert* (adel „nobil“), *Gilbert* (gisil „garanție“), *Herbert* (hari „armată“), *Humbert* (huni „urias“), *Lambert*, *Lampert*, *Lamprecht* (land „țară“), *Robert* (hrod „vestit“);

frid- „pace“: *Gottfried*, *Godfrid* (god „zeu“), *Manfred* (mana „bărbat“);
gari „lance“: *Oscar* (os „As“, zeu nordic);

hard „tare“: *Bernhard* (bero „urs“), *Gerhard* (gari „lance“), *Leonard* (levon „leu“), *Rikhard* (rich „bogat“);

hildi „luptă“: *Brünhild* (brünne „armură“), *Chlothihilda* (hlod- „vestit“), *Kriemhild* (anglo-sax. grima „coif“). *Matilda* (mahti „tare“; de aici engl. *Maud* și numele de familie *Madison*);

mund „protector“: *Edmund* (engl. ed- „bogat“), *Raginmund* (ragin „sfat“; de aici fr. *Raymond*);

rich „bogat“: *Alaric* (ala „tot“), *Dietrich* (thiut- „popor“), *Friedrich* (frid- „pace“), *Haganrich* (hagan „proprietate“; de aici germ. *Heinrich*, fr. *Henri*, it. *Enrico*), *Ulrich* (wulf „lup“);

wald „putere“: *Arnold* (arin „vultur“), *Harold* (hari „armată“), *Oswald* (os „As“);

wulf „lup“: *Adolf* (ad- „nobil“), *Radwulf* (rad „sfat“, de aici fr. *Raoul*, engl. *Ralph*), *Rudolf* (hrod „vestit“).

Iată alte câteva nume germanice curente: *Conrad* (chuon „îndrăzneț“, rad „sfat“), *Hermann* (hari „armată“, manna „bărbat“), *Warinheri* (war- „a apăra“, hari „armată“; de aici germ. *Werner*), *Wolfgang* (wulf „lup“, gang „mers“).

În slavă, în vremea veche, numele de persoane se formau prin aceleași procedee ca la celelalte populații de limbă indo-europeană pe care le-am trecut în revistă în paginile precedente. Trebuie spus totuși că slava se folosește în general mai puțin de compunere și a dezvoltat în schimb larg procedeul formării cuvintelor cu sufixe. De aceea găsim numai două elemente larg răspândite ca al doilea termen al compunerii:

-*mîr*, a cărui valoare nu este destul de clară (unii îl traduc prin „pace“, alții prin „lume“ și mai ales prin „vestit“): *Branimîr*, *Brankomîr* (brani „luptă“), *Dragomîr* (drag „drag“), *Kazimîr* (kaz- „a învăța pe altul“, sau kaz- „a distruge“?), *Liubomîr* (liub- „iubit“), *Radomîr* (rad- „voios“), *Strașimîr* (strah- „spaimă“, Svoboda, p. 87; greșit la Constantinescu din *Evstratie*), *Tihomîr* (tîh- „liniște“), *Vladimîr* (vlad- stăpînire“);

slav- „glorie“: *Borislav* (bor- „luptă“), *Miroslav* (mîr- „lume“?), *Radoslav* (rad- „voios“), *Stanislav* (sta- „a dura“), *Svetoslav* (svet- „lume“, „lumină“), *Vladislav* (vlad- „stăpînire“; în forma rusă, *volod*, îl găsim în *Vse-volod* „atotstăpînitor“).

Desigur, există nume slave formate și cu alte elemente, de exemplu, *Bogdan* („dat de Dumnezeu“: bog „dumnezeu“ și dan „dat“; în ucraineană, ca substantiv comun, *bohdan* a ajuns să însemne „copil nelegitim“).

În evul mediu, în limbile slave de răsărit și de sud au intrat numeroase nume de origine grecească. Multe dintre ele vor fi văzute în para-

graful care tratează numele grecești în epoca feudală. Dau aici câteva nume specifice rusești, împrumutate din diverse limbi. Bisericești: *Tatiana*, după o sfântă din Asia Mică; *Natalia*, cu diminutivul *Natașa*, de la latinescul *Natale Domini* „nașterea domnului“ (egal deci cu *Crăciun*), este numele unei sfinte din calendarul grecesc; *Vera*, cuvânt rusesc cu înțelesul de „credință“. Împrumutate din scandinavă: *Igor* din scand. *Ingvarr*, *Olga* din norv. *Helga* „sfântă“ (de aici a fost refăcut masculinul *Oleg*). Dintr-o limbă turco-tătără, *Boris*.

Din familia indo-europeană făcea parte și limba tracă, vorbită la nordul și la sudul Dunării, cu diferite aspecte dialectale (dacă, getă, moesiană etc.). Deși nu cunoaștem suficient această limbă pentru a înțelege sigur sensul elementelor de compunere a numelor (încercări s-au făcut, dar nu există încă un consens asupra valorii lor), totuși un lucru este clar: că numele trace erau și ele formate prin compunere, de exemplu *Dece-balus* (terminația e latinească, dacia pronunțau desigur altfel ultima vocală), *Buri-bista* (vezi și *Muca-por* mai sus).

Fleischer, p. 17—18, face pentru limba germană o observație care, cel puțin parțial, este valabilă și pentru celelalte limbi indo-europene de care am vorbit pînă aici. Cele două elemente ale compusului nu trebuie privite ca determinîndu-se unul pe celălalt, ci în general este vorba de doi termeni, folosiți ambii în numele de persoane, alăturați pur și simplu. Astfel în grecește *Nikolaos* nu este nici „învîgătorul poporului“, nici „poporul învîgător“, nici altceva de acest fel, ci pur și simplu alăturarea unui element care înseamnă „victorie“ sau „a învinge“ și a altui element care înseamnă „popor“. De aceea adesea m-am mulțumit să traduc separat fiecare din cei doi termeni ai compusului. Fleischer mai observă apoi că unele elemente sînt specializate ca prim termen, altele ca al doilea termen, de exemplu, în grecește am citat elementele *-krat-*, *-med-* numai ca al doilea termen, *eu-*, *pant-* numai ca prim termen și situații asemănătoare ne întîmpină și în germană și în alte limbi. Apoi Fleischer notează că se evită împerecherea a două elemente care încep cu același sunet sau care se termină la fel: nu găsim în germană nume ca *Herhart* sau *Waldbald*. În schimb era obiceiul ca numele tatălui și al fiului sau numele fraților să rimeze între ele sau să înceapă cu același sunet. De exemplu în poemul *Hildebrandslied* constatăm că *Hadubrant* este fiul lui *Hiltibrant*, iar acesta, la rîndul său, al lui *Heribrant*. Pe această linie s-a ajuns apoi ca unul din fii, eventual chiar doi, să poarte același nume ca tatăl lor, cum se va vedea la p. 55.

Am lăsat la urmă latina, care are o situație aparte. Deși limbă indo-europeană, latina nu cunoaște sistemul de nomenclatură pe care l-am descris pînă aici, ci după cît se pare, împreună cu ilira (limbă indo-europeană dispărută încă din antichitate) a adoptat sistemul etrusc al celor trei nume. Iată din ce consta acest sistem. Fiecare copil de sex masculin căpăta un prenume personal, la care se adăuga numele ginții, urmat de o poreclă (primul nume era individual, al treilea era al familiei, iar al 4oilea, care avea întrebuintărea cea mai largă, era al întregii ginți).

Din cauză că numele individual, pe care copilul îl primea îndată după naștere, se punea înaintea celorlalte, i s-a zis *praenomen*, adică *prenume* sau „ceea ce se pune înaintea numelui“, adevăratul nume fiind socotit al ginții. Existau în totul numai 18 prenume, corespunzătoare numelor

de botez ale creștinilor: *Appius, Aulus, Decimus, Gaius, Gnaeus, Kaeso, Lucius, Mamercus, Manius, Marcus, Numerius, Publius, Quintus, Servius, Sextus, Spurius, Tiberius, Titus*. Aceste nume erau redată în scris în întregime numai cînd erau folosite izolat, adică fără numele de familie și de gîntă; altminteri ele nu se scriau aproape niciodată în întregime, ci se prescurtau astfel: *Ap., A., D., C., Cn., K., L., Mam., M' (sau M) M., N., P., Q., Ser., Sex., Sp., Ti.* (sau *Tib.*). Am înșirat prescurtările în ordinea în care au fost date mai sus numele întregi, ceea ce a produs unele abateri de la ordinea alfabetică. De notat în special că numele *Gaius* și *Gnaeus* se prescurtau *C.* și *Cn.*, pentru că într-o vreme mai veche romanii nu deosebeau în scris pe *c* de *g*, iar modul de prescurtare stabilit atunci s-a păstrat și mai tîrziu.

La unele dintre prenume se poate vedea cum au fost formate: *Quintus* înseamnă „al cincilea“, *Sextus* „al șaselea“, *Decimus* „al zecelea“, prin urmare la început aceste nume au fost date după ordinea în care s-au născut copiii din aceeași familie. Mai tîrziu însă nu s-a mai păstrat legătura cu sensul primitiv, numele au devenit tradiționale, astfel încît s-a putut zice *Decimus* și primului născut. *Lucius* era cel născut pe lumină (*lux* „lumină“), *Manius* cel născut în zori (*mane* „dimineață“), dacă nu cumva aceste nume vor fi fost împrumutate dintr-o limbă străină și aranjate așa încît să capete un înțeles pentru romani. *Servius* era cel salvat (*servo* „a salva“) cînd mama murea din naștere. *Spurius* înseamnă „bastard“, dar pare de asemenea probabil că numai din întîmplare numele de persoană a ajuns să fie la fel cu adjectivul comun (nu este totuși în întregime exclus să se fi dat un astfel de nume pentru a înșela pe zeii invidioși sau vreo boală, vezi p. 105). *Tiberius* ar putea fi cel pus sub protecția fluviului Tibru (lat. *Tiberis*). Pentru celelalte prenume nu se pot face decît presupuneri și mai puțin întemeiate.

Mai important mi se pare alt amănunt: dintre cele 18 prenume, cîteva erau rare (*Appius, Aulus, Manius, Numerius*), iar altele se păstrau numai în amintirile istorice (*Kaeso, Mamercus*). Erau deci curente numai 10 prenume, ceea ce înseamnă că în fiecare localitate, chiar minusculă, erau totdeauna mai mulți oameni cu același prenume. Pentru a-i diferenția, se folosea al doilea nume, al ginții, corespunzător numelui nostru de familie. Acest al doilea nume se termina absolut fără excepție în *-ius*, care forma adjective: toate numele de gîntă aveau valoare de adjectiv. Foarte multe dintre ele au fost adoptate în romînește ca prenume, în ultimele două secole, de aceea voi da aici mai multe exemple și numai dintre cele cunoscute la noi: *Aemilius* (rom. *Emil*), *Aurelius*, *Caecilius*, *Claudius*, *Cornelius*, *Duilius*, *Flavius*, *Fulvius*, *Horatius*, *Iulius*, *Laurentius* (magh. *Lőrincz*), *Livius*, *Lucilius*, *Lucretius*, *Marius*, *Octavius*, *Ovidius*, *Silvius*, *Terentius* (slav. *Terente*), *Ulpius*, *Valerius*, *Virgilius* (*Vergilius*), *Vincentius* (magh. *Vince*), *Vinicius*, *Virginus*.

Un caz aparte este constituit de numele *Antonius*, rămas în întrebuințare la greci, trecut de la aceștia la slavii și ajuns la noi ca nume popular, mai vechi decît cele pomenite mai sus.

În general aceste nume nu au etimologie în latinește, ceea ce întărește convingerea că sînt de origine străină, mai precis etruscă. Totuși pentru unele dintre ele se pot face presupuneri: *Aurelius* ar putea fi pus în legătură cu lat. *aurum* „aur“, *Caecilius* cu *caecus* „orb“, *Claudius* cu

claudus „schiop“, *Cornelius* cu *cornu* „corn“, *Duilius* cu *duellum* „luptă în doi“, *Flavius* cu *flavus* „blond“, *Fulvius* cu *fulvus* „brun“, *Laurentius* cu *laurus* „laur“, *Lucilius* cu *lux* „lumină“, *Marius* cu numele zeului *Mars*, *Octavius* cu *octo* „opt“, *Silvius* cu *silva* „pădure“, *Valerius* cu verbul *valere* „a fi sănătos“, *Vincentius* cu verbul *vincere* „a învinge“. Păcatul este că în nici unul din aceste cazuri nu avem indicații asupra înțelesului primitiv al numelui. Romanii sprijineau etimologiile de acest fel cu povești care par mai curînd inventate special spre a explica numele, de exemplu istoricul Titus Livius ne spune că personajul legendar *Silvius* (fiul lui *Ascanius*, care la rîndul lui era considerat fiul lui *Aeneas*) a fost numit așa pentru că din întîmplare s-a născut în pădure. Acest fel de povești constituie mai curînd un motiv de scepticism decît de încredere în exactitatea etimologiei.

Dar două nume nu erau de ajuns.

Dată fiind puținătatea prenumelor, se întîmpla foarte des ca în aceeași gintă să fie două persoane cu același prenume, de exemplu doi *Caius Fabius* sau *Publius Terentius* sau *Tiberius Claudius*, cu atît mai mult cu cît de obicei primul născut avea același prenume ca tatăl său. De aceea, pentru orice roman era obligator și un al treilea nume, *cognomen*, adică poreclă. I-a început acest al treilea nume va fi fost individual, pierind odată cu cel care-l purta, dar cu timpul el devine fix și se transmite din tată în fiu. Mulțumită faptului că provine dintr-o poreclă, cel de-al treilea nume este foarte adesea analizabil, astfel că ne putem da seama de înțelesul lui primitiv, de exemplu *Ahenobarbus* înseamnă „barbă de aramă“; *Dolabella* e diminutiv de la *dolabra* „secur“; *Flaccus* înseamnă „bleg“. Putem face astfel multe ipoteze destul de plauzibile cu privire la porecle care au ajuns să fie folosite la noi ca prenume:

Agrippa „născut cu picioarele înainte“, *Caesar* „pletos“ (dictatorul *C. Iulius Caesar* era chel; porecla a putut fi primită, de un strămoș al lui, eventual în ironie), *Camillus*, în limba etruscă, era băiatul din familie nobilă care ajută la efectuarea sacrificiilor, *Cato* probabil „șiret“, *Catullus* „cățel“, *Cicero* „cel cu o alună“, *Cincinnatus* „cu zulufi“, *Coriolanus* de la orașul *Corioli*, *Hadrianus* de la Marea Adriatică, *Marcellus* de la *Mars*, zeul războiului, *Maximus* „foarte mare“, *Naso* „năsos“, *Paulus* (de unde *Paul* și, prin filieră greco-slavă, *Pavel*) „mititel“, *Sabinus* „din țara sabinilor“ etc.

Puține din aceste explicații sînt complet asigurate, de exemplu a lui *Coriolanus*, poreclit așa pentru că a cucerit orașul *Corioli*. Totuși în cazurile pomenite avem cel puțin presupuneri, pe cînd într-altele nu avem nici atît, deoarece multe provin din limbi străine (de exemplu *Caecina*, *Maecenas*, *Porsenna* sînt de origine etruscă), altele sînt formate de la cuvinte latinești învechite sau de la cuvinte regionale neștiute de noi. De exemplu nu știm ce însemna la origine cognomenul *Traianus*, nici *Nerva*, nici *Maro* (al treilea nume al poetului *Virgiliu*).

Am văzut că primul nume se scria mai totdeauna cu prescurtare, iar al doilea și al treilea nu se prescurtau aproape niciodată. Iată exemple de nume complete: *P(ublius) Ovidius Naso*; *L(ucius) Domitius Ahenobarbus*. Ordinea în care erau exprimate era: *praenomen*, *nomen*, *cognomen*, ceea ce înseamnă că prenumele își merita pe deplin denumirea.

Intr-un singur caz se putea face o intervertire, anume, dacă nu se folosea prenumele: în cazul acesta, lui *Caius Aristius Fuscus* i se putea zice și *Aristius Fuscus*, și *Fuscus Aristius*.

Pe inscripții se intercala adesea, înainte de al treilea nume, „fiul lui...” și uneori și „nepotul lui...”, de exemplu *P. Cornelius*, *P. fil.*, *L. nep.*, *Scipio*, *Africanus*.

Cu timpul se poate ajunge ca doi oameni din aceeași familie, cu același cognomen, să aibă, și același prenume, de exemplu erau doi *Lucius Calpurnius Piso*. Pentru a-i diferenția, se adaugă unuia din ei, sau chiar ambilor, câte o nouă poreclă. ceea ce face ca, la început rar, ce e drept, să existe oameni cu patru nume. Se mai cunosc cazuri de alipire a unui al patrulea nume, nu pentru a diferenția un personaj de altul numit la fel, ci pentru a cinsti o activitate glorioasă. De exemplu *Publius Cornelius Scipio*, cucerind Africa, primește porecla de *Africanus*, iar fratele său *Lucius* devine apoi *Asiaticus* pentru succesele obținute în Asia. Alte exemple de același fel: *L. Calpurnius Piso Frugi* (*frugi* înseamnă „cumsecade”), *M. Valerius Messala Corvinus* (de la *corvus* „corb”: după legendă, într-o luptă, a fost ajutat de un corb).

În timpul imperiului destul de mulți oameni de vază poartă patru nume. Dar de obicei se folosea unul singur, și anume al patrulea (se zicea *Africanus* și se înțelegea *P. Cornelius Scipio Africanus*). Existau prenume specifice unei familii, astfel încât tatăl și fiul, uneori chiar doi frați, purtau același prenume și erau diferențiați cu ajutorul unui cognomen, de exemplu pe fiii împăratului Vespasian îi chema *T. Flavius Vespasianus* (cunoscut de noi ca *Titus*) și *T. Flavius Domitianus* (cunoscut de noi ca *Domitian*). Folosindu-se unul singur dintre cele trei sau patru nume, se pregătește trecerea la situația din evul mediu, când, după cum se va vedea, oamenii poartă un singur nume.

Copiii adoptați (erau destul de mulți) părăseau ginta tatălui natural, cum și cele trei nume pe care le aveau dinaintea, și adoptau în întregime numele tatălui adoptiv (cu prenume cu tot). Astfel tânărul *Aemilius Paulus*, fiind adoptat de *P. Cornelius Scipio*, primește de aici înainte numele de *P. Cornelius Scipio*, întocmai ca și tatăl său adoptiv. Totuși fiii adoptivi au un semn distinctiv: la cele trei nume ale tatălui adoptiv se adaugă vechiul nume gentilic urmat de sufixul *-anus*, deci în exemplul nostru numele complet este *P. Cornelius Scipio Aemilianus*. La fel *C. Octavius*, adoptat de *C. Iulius Caesar*, devine *C. Iulius Caesar Octavianus*. În epoca imperială adopțiunile devin frecvente, iar regulile nu mai sînt păstrate cu strictețe, astfel că numele în *-ianus* se înmulțesc, fiind purtate și de neadoptați; multe din ele au început să fie folosite, în ultimele două secole, ca prenume românești: *Aurelianus*, *Claudianus*, *Iulianus*, *Lucianus*, *Marianus*, *Martianus*, *Valerianus*, *Vespasianus*. Tot din epoca imperială datează cele mai multe dintre numele în *-inus*, ca *Augustinus*, *Constantinus*, *Iustinus*, *Martinus*, *Valentinus*, folosite la noi astăzi ca prenume.

Sclavii nu aveau nume, ci numai poreclă. Dacă erau eliberați, luau de obicei prenumele și numele gentilic al fostului stăpîn, la care adăugau porecla din timpul sclaviei, drept cognomen, de exemplu sclavul *Tiro*, eliberat de *M. Tullius Cicero*, devine *M. Tullius Tiro*. Scriitorul Terentius, pe numele întreg *P. Terentius Afer*, fusese sclav, cu numele *Afer*, adică

„africanul“ (era de origine din Africa). Scriitorul *Q. Horatius Flaccus* era fiul unui sclav eliberat, care purtase numele de *Flaccus*.

Mai rămîne să discutăm numele feminine. La Roma, fetele nu primeau nici un nume la naștere. Dacă era în casă o singură fată, ea era desemnată prin substantive comune ca „fetița“, „mititica“ etc.; dacă erau mai multe fete, erau diferențiate prin „cea mare“ și „cea mică“ sau prin porecle care indicau însușiri: culoarea pielii, vreun defect fizic etc. Numele oficial era, în mod obligator, forma feminină a numelui gentilic al tatălui, de exemplu pe fata lui *M. Tullius Cicero* o chema *Tullia*, pe fata lui *C. Iulius Caesar* o chema *Iulia* etc.

În momentul cînd fata se mărita și intra în familia soțului ei, ea purta, bineînțeles, numele său oficial, de exemplu mama lui *Ti. Sempronius Gracchus* și a lui *C. Sempronius Gracchus* se numea *Cornelia*, pentru că era fiica lui *P. Cornelius Scipio*. Cum în general nu se întîmpla ca în aceeași casă să fie două mătoane provenite din aceeași gîntă, nu mai era nici un pericol de confuzie. Iată cîteva nume feminine romane care, în ultimele două secole, au fost adoptate la noi ca prenume: *Aemilia*, *Aurelia*, *Caecilia*, *Claudia*, *Cornelia*, *Flavia*, *Fulvia*, *Iulia*, *Livia*, *Lucretia*, *Octavia*, *Valeria*, *Veturia*. Dacă numele masculin este folosit la noi, femininul poate fi făcut și în romînește, de exemplu *Cornelia*, *Livia* ar putea fi formate la noi după modelul lui *Corneliu*, *Liviu*. Dar este posibil și fenomenul invers, deși unele feminine, ca *Caecilia*, *Fulvia*, *Veturia*, nu au în romînește corespondent masculin.

Spre sfîrșitul republicii, apar în circulație și nume grecești, ca *Corrinna*, *Cynthia*, *Delia*, *Lesbia*, *Myrrha*, *Neaera*: cele astfel numite erau străine, dacă nu cumva era vorba de personaje fictive create de poeți. Acest fel de nume sînt puțin folosite la noi (cu excepția numelui *Corina*, ceva mai răspîndit).

În epoca imperială, și numele feminine încep să respecte mai puțin regulile. În familiile imperiale au loc numeroase adoptări, căsătorii între rude, astfel că apare necesitatea de a diferenția numele femeilor din aceeași gîntă. Atunci începe să se folosească și femininul de la cognomen: *Agrippina*, *Iuliana*, *Messalina*, *Paulina* (dar numele noastre de felul lui *Iuliana* ar putea fi formate și în romînește, după modelul masculinului).

În epoca creștină au început să pătrundă în latinește nume străine, în primul rînd din Vechiul și din Noul Testament, unele în forma lor originală, altele traduse sau adaptate la structura limbii latine, apoi nume grecești. Ce e drept, nume grecești existau de mai înainte, folosite de sclavii eliberați și de alte categorii sociale, dar numai rareori, și numai ca poreclă, de romani autentici. Creștinismul aduce numele biblice ca *Abraham*, *Maria*, apoi traduceri ca *Petrus* (gr. *Petros*) pentru ebraicul *Kifa* „piatră“, *Iordannes* din abr. *Jordan* „apă curgătoare“. Apoi nume grecești, ca *Demetrius* (la origine „închinat zeiței agriculturii“, care se numea *Demeter*), *Georgius* de la gr. *georgos* „agricultor“, *Nicolaus* (gr. *niko* „a învinge“ și *laos* „popor“), apoi *Basilius* de la gr. *basileus* „rege“, *Sebastianus* de la gr. *sebastos* (care este traducerea în grecește a lat. *Augustus* „venerat“), *Elena* etc.

Pronunțarea și scrierea numelor latinești și grecești vechi

Urmează câteva cuvinte privitoare la felul cum sînt adaptate la limba noastră numele latinești (și grecești) din antichitate, reintroduse în circulație de cărturari, în epoca noastră. În toate limbile se găsesc unele fluctuații de pronunțare și de scriere, pentru care cele mai clare exemple le vom întîlni în franțuzește. Acolo s-a stabilit ca o regulă că numele care au fost cunoscute și au circulat printre intelectuali în evul mediu sînt rediate astăzi în forma pe care au căpătat-o în rostirea de atunci, pe cînd cele care nu s-au bucurat de răspîndire în trecut păstrează o formă mult mai apropiată de cea originală. Ca un singur exemplu, în timp ce istoricului *Suetonius* i se spune *Suétone* (de remarcat, în scris, prezența accentului), medicului veterinar *Pelagonius* i se spune *Pelagonius* (scris fără accent).

Și în romînește există asemenea situații. În secolele trecute multe nume, venite prin filieră slavă, primeau o terminație diferită de cea din latină și din limbile romanice, de exemplu *Plinius* era transformat în *Plinie*. Astăzi acest tip a dispărut cu totul. Începînd din secolul trecut, se înmulțesc numele latinești primite din limbile apusene moderne, dacă nu chiar direct din latinește. Avem acum nume de personaje masculine, mai puțin cunoscute de marele public, pe care nu le folosim niciodată fără s final, de exemplu numele poetului *Varius* sau al eruditului *Nigidius Figulus*; altele, pe care aproape niciodată nu le rostim cu s final, de exemplu *Terențiu*, ba unele pierd în mod obișnuit și pe -u-: *Plaut*, *Tacit*, iar dacă înainte de -u- este un -i-, în mod obișnuit dispăre și acesta: *Aurel* pentru *Aurelius*, *Emil* pentru *Aemilius*, *Octav* pentru *Octavius*. De la unele nume întîlnim două forme, de exemplu *Cornel* și *Corneliu*, *Ovid* și *Ovidiu*, *Virgil* și *Virgiliu*, pe cînd altele circulă sub o singură formă: *Salustiu*, *Properțiu* (niciodată *Properț*). În Ardeal sînt ceva mai răspîndite numele scurte (Valer pentru *Valeriu*; sub influență germană, *Horaț* pentru *Horatiu*), dar și acolo frecvența acestor forme e în scădere. Se zice *Catul*, dar filologii clasici preferă pronunțarea *Catullus*; mai rar se întîlnește *Tibul* pentru *Tibullus*.

De remarcat că la numele scurte -us nu dispăre mai niciodată, de exemplu *Brutus*, *Sextus*, *Titus*, *Marius* (acesta din urmă nu pare să aibă vreo variantă, pe cînd forme ca *Tit* au existat în trecut). În schimb nu se zice decît *Martial*, *Iuvenal*, niciodată *Martialis*, *Iuvenalis*. În secolul trecut exista tendința de a se zice *Catone*, *Cicerone*, *Nerone*, *Varrone* etc., pornindu-se de la forma cazurilor oblice, probabil după model italian. Această tendință a fost aproape complet anihilată, și se păstrează în toate aceste cazuri forma de nominativ: *Cato*, *Cicero*, *Nero*, *Varro* (cel mult, pentru *Cato*, întîlnim forma franceză *Caton*). Se fac unele greșeli de accent (de exemplu se zice *Senéca* în loc de *Séneca*) și de despărțire în silabe (*Cla-údiu* pentru *Cláu-diu*).

Numele grecești au fost și ele cunoscute mai întîi prin filieră slavă, cu pronunțare apropiată de cea din greaca modernă (vezi p. 49 și urm.), apoi ne-au venit din nou, de astă dată, din apus, trecute prin filiera latină, astfel încît astăzi regula generală este că numele grecești din antichitate sînt tratate exact ca cele de origine latină: se pierde adesea

s final (*Socrate* sau chiar *Socrat* în loc de *Socrates*), iar la numele în -os, dacă se păstrează terminația, apare de obicei forma latinizată -us (*Apolonius*), dar mai adesea terminația se pierde (*Homer* pentru gr. *Homeros*, lat. *Homerus*). Apar uneori formații inverse, de exemplu *Edipos* pentru *Edip* (în grecește acest nume nu se termină în -os). Și la numele grecești se pune problema accentului, care în latinește a fost mutat adesea pe altă silabă decât în grecește. Cîteodată accentul nostru coincide cu cel grecesc (desigur nu fără influență franceză), de exemplu în *Antigóna* (gr. *Antigónē*, lat. *Antigone* sau *Antigona*), alteleori coincide cu cel latinesc (poate iarăși sub influență franceză), de exemplu *Apollodór* (gr. *Apollódoros*, lat. *Apollodórus*), dar nu sînt rare cazurile cînd accentul nostru nu concordă nici cu cel latinesc, nici cu cel grecesc (dar concordă cu cel francez): *Sofócle* (gr. *Sophoklēs*, lat. *Sóphocles*), *Democrít* (gr. *Demókritos*, lat. *Demócritus*).

Fluctuațiile de pronunțare și de scriere au făcut necesară o încercare de reglementare, care s-a introdus în ultimele ediții ale *Îndreptarului ortografic și ortoepic*. Regulile privitoare la numele latinești și grecești au fost elaborate de Traian Costa și Petru Creția. Ele nu au izbutit să mulțumească pe toată lumea (de exemplu mulți filologi clasici nu se împacă cu scrierea *Cezar* pentru *Caesar*), și de fapt cuprind o serie de fluctuații curioase (de exemplu grecescul *kh* este redat prin *h* în *Arhimede*, prin *c* în *Caron* și prin *ch* în *Eschil*). Ca și în franțuzește însă, fluctuațiile oglindesc situația reală și nu se datorează *Îndreptarului*. În linii generale se poate spune că numele grecești sînt adaptate la scrierea noastră, pornindu-se de la formele pe care le-au căpătat în latinește. Iată în această privință cîteva amănunte:

Diftongii *ai* și *oi*, transcriși în latinește *ae* și *oe*, au devenit la noi *e* (*Esculap*, gr. *Aisklepios*, lat. *Aesculapius*; *Febus*, gr. *Phoibos*, lat. *Phoebus*).

k e transcris prin *c*, iar *g* (pronunțat și în grecește și în latinește *ghe*) e transcris prin *g* (pronunțat de noi *ge*) (*Calimah*, gr. *Kallimakhos*, lat. *Callimachus*; *Diogene*, gr. și lat. *Diogenes*).

ph e transcris prin *f* (*Aristofan*, gr. și lat. *Aristophanes*).

y e transcris prin *i* (*Ciprian*, gr. *Kyprianos*, lat. *Cyprianus*).

NUMELE EUROPENE ÎN EPOCA FEUDALĂ

Numele de botez

Odată cu răspîndirea creștinismului și cu prăbușirea imperiului roman, numele de persoane în țările europene încep să prezinte, în același timp, elemente de diversificare și elemente de unificare. Diversificarea provine de acolo că fiecare limbă își pune pecetea pe rostirea unor nume care provin dintr-un izvor comun. Iată câteva exemple.

Iohannes devine în franțuzește *Jean* (citit *jan*), în spaniolește *Juan* (citit *huan*), în italienește *Giovanni*, în englezește *John* (citit *gion*), în nemțește *Johan* (citit *iohan*), în limba galeză *Evan*, în rusă și bulgară *Ivan*, în cehă și polonă *Jan* (citit *ian*), în maghiară *János* (citit *ianoș*), în greacă *Iannis*, în română *Ion*.

Iakobus devine în franțuzește *Jacques* (citit *jak*), în spaniolește *Iago*, în italienește *Giácomo*, în englezește *James* (citit *geims*), în slavă *Iakov*, în maghiară *Jakab*, în romînește *Iacob*.

Un nume care se scrie aproximativ la fel dar se citește diferit este *Eugenius*: fr. *Eugène* (citit *öjén*), sp. *Eugenio* (citit *ehénio*), it. *Eugenio*, engl. *Eugene* (citit *iugin*), germ. *Eugen* (citit *oighén*), rus. *Evgheniü*, magh. *Jenő* (citit *iénő*), rom. *Eugen*.

Iată și un exemplu de nume mult modificat, nu numai de fonetica diferitelor limbi, ci și prin faptul că am introdus și câteva diminutive și hipocoristice: *Elisabeth* devine în franțuzește *Isabel*, *Elise*, *Lise*, *Babette* etc., în englezește *Betty*, *Bessie*, *Lizzie*, în maghiară *Erzsébet* (citit *erjébet*), în grecește *Lisaveta*, *Saveta*, *Veta* etc.

Unificarea provine în primul rînd din faptul că țările romanice părăsesc sistemul latin și chiar baza etimologică latină a numelor, și oamenii încep din nou să fie numiți cu un singur nume. În Franța nu s-a păstrat nici un singur nume celtic sau latin din fondul vechi, în locul acestora introducîndu-se în primul rînd nume creștine. Creștinismul primitiv vedea în botez un mijloc de dizolvare a societății vechi, păgîne, de aceea numele introduse acum sînt în mare parte de origine ebraică, apoi și greacă, în sfîrșit chiar latine, dar altele decît cele din timpul republicii romane. Astfel, afară de cele câteva văzute mai sus, se răspîndesc *Anna*, *Gabriel*, *Iosephus*, *Maria*, *Michael* etc., de origine semitică, apoi găsim peste tot în țările creștine pe *Andrei*, *Gheorghe*, *Leon*, *Petru* de origine greacă, iar de origine latină pe *Anton* (fost nume gentilic), *Paul* (fost cognomen) și *Marcu*, reluat din Noul Testament. Fac aici abstracție de diferențele de pronunțare de la o limbă la alta.

În Anglia numele din Vechiul Testament s-au răspîndit foarte mult după cruciade: cei întorși din Palestina au adus cu ei numele aflate acolo; apoi aceste nume au intrat încă o dată, masiv, după Reformă. Avînd în vedere că biserica protestantă consideră cultul ființelor ca o formă de

idolatrie și deci a eliminat numele de sfinți, s-a făcut apel la numele biblice, deci ebraice, folosite pînă astăzi în mod curent.

În toată lumea apuseană s-a folosit și traducerea numelor biblice, astfel că au apărut noi nume latinești sau romanice, specifice pentru creștinism, de fapt copii ale numelor din Vechiul Testament: *Baruch* „binecuvîntat“ a fost tradus în latinește prin *Benedictus*, devenit în franțuzește *Benoît*, în italienește *Benedetto*, în germ. *Beinisch* (ceh. *Beneš*); *Hayyim* „viu“ (nume dat unui copil al cărui frate mai mare a murit¹) a fost tradus în spaniolă prin *Vidal*; *Ionathan* a devenit în latinește *Deodatus*, iar în franțuzește *Dieudonné*.

Mai trebuie adăugat apoi că biserica și-a creat și propriile ei nume, de exemplu *Ursula*, diminutiv de la lat. *ursa* „ursoaică“; *Veronica* din lat. *vera iconica* (lat. *vera* „adevărată“, *iconica* „făcută după natură“). Au devenit nume de persoane creștine, unele substantive comune sau nume de locuri care amintesc de evenimentele aparținînd Noului Testament, dar care în antichitate nu erau folosite ca nume de persoane: *Olivier* „măslin“ (în Franța și în Anglia, cu varianta engleză *Oliver*), după Muntele Măslinilor; *Sidonia* de la gr. *sindon* „pînză“ (în care a fost înfășurat Iisus Hristos pentru a fi înmormîntat, vezi *Withycombe*; astăzi numele e înțeles ca fiind în legătură cu orașul fenician *Sidon*, cu atît mai mult cu cît *Virgiliu*, în *Eneida*, o numește pe *Didona Sidonia*); *Iordan* (vezi p. 42). Prin religie au reapărut sau au apărut nume latinești care se părăsiseră de mult, de exemplu *Clara*, femininul unui nume de sfînt *Clarus* „strălucit“, care nu se mai folosește ca nume de bărbat.

Alt important element de unitate în apus constă în faptul că numele de origine germanică se răspîndesc și la populațiile de limbă romanică, de exemplu în franțuzește *Alice* din vechiul german *Adalheidiz* (*adal* „nobil“, *haidu* „neam“); paralel cu germanul *Heinrich*, găsim în franțuzește pe *Henri* și în italienește pe *Enrico* (vezi p. 37). Se vede și la numele de origine germană diferențierea fonetică. Numele germanic *Karl* (care însemna „bărbat“), popularizat de *Charlemagne* (sau *Carol cel Mare*), a devenit în franțuzește *Charles* (citit *șárlö*), în englezește *Charles* (citit *cearlz*, în spaniolă *Carlos*, în italiană *Carlo*, în cehă *Karel*, în maghiară *Károly* (citit *karoí*), iar în romînește a fost introdus de curînd sub forma *Carol*.

Și în ce privește numele de origine germanică a intervenit biserica creștină, care le-a dat trecere prin canonizarea unor personaje cu astfel de nume: germ. *Hladowiko*, devenit *Ludwig* (vezi p. 36), fr. *Louis* (citit *lui*), it. *Luigi* etc.

De remarcat că numele de origine germană nu dovedesc originea germanică a celor care le poartă. În Franța, încă din secolul al IX-lea, se constată că toate numele care au putut fi identificate în nordul țării și cel puțin jumătate din cele din sudul țării sînt de origine germanică. Dacă toți purtătorii lor ar fi fost germani, nu ne-am putea explica faptul că astăzi în Franța nu se vorbește o limbă germanică, ci una romanică. Deoarece însă populația, în marea ei majoritate, nu cunoștea ger-

¹ În același fel la evrei s-a dat numele *Alter* unui copil născut după ce un frate al lui a murit: părinții au încercat să se înșele pe ei înșiși, căci *alter*, pe nemțește, înseamnă „cel vechi“.

mana, și uzajul acestei limbi s-a pierdut curînd în întregime, nu s-au mai putut construi noi nume compuse germane, de aceea ele se împuținează treptat și sînt tot mai mult înlocuite cu nume din calendar.

Și în Anglia, după cucerirea normandă, n-au trecut decît două sau trei generații și vechile nume germanice au dispărut aproape fără urmă. La 1590, un preot a putut refuza să înscrie un copil cu numele *Richard*, sub cuvînt că acesta nu se găsește în scriptură. Totuși, în secolele apropiate de noi, au fost reluate unele nume vechi englezești, de exemplu *Edith*, din vechiul englez *Eadgyth* (vezi p. 36). De asemenea au pătruns în engleză nume din irlandeză și scoțiană: *Douglas* (sensul inițial este „albastru-închis”: *dou* „negru” și *glas* „albastru”), *Duncan* din v. irl. *Dunecan* hipocoristic din *dunecadh* „luptător”. Și în sudul Franței, unde este un fel de mîndrie locală, pentru că acolo colonizarea romană e mai veche decît în nord și a fost precedată de o colonizare grecească (Marsilia, de exemplu, a fost întemeiată la anul 600 înaintea erei noastre), s-au răspîndit nume laice de inspirație clasică: *Marius*, vezi p. 18, *Hercule*, *Sophocle* etc.

Biserica a ajuns repede să-și impună numele, indiferent de originea lor, pe de o parte prin faptul că copiii trebuiau botezați de preot, pe de altă parte prin faptul că biserica a început să țină registre de botez și prin aceasta a putut face oficiul de stare civilă, ceea ce servea cui avea probleme de moștenire și altele de acest fel. Desigur, părinții puteau da copiilor și nume laice, dar de cele mai multe ori preoții izbuteau să impună nume religioase, foarte adesea numele sfîntului sîrbătorit în ziua în care s-a născut copilul sau numele sfîntului protector al bisericii, eventual al profesiunii. Ritualul catolic spune textual că, primind nume de sfinți, copiii își cîștigă bunăvoința acestora.

În țările anglo-saxone sînt frecvente numele de familie folosite ca nume de botez (la origine, uneori, stă numele de familie al unui bunic matern sau al altui strămoș, dar se folosesc și numele de familie ale personajelor ilustre): *Lincoln*, *Washington*, *Edison*, *Luther* etc. (mai ales în America apar numeroase nume de acest fel). În schimb în alte țări se ajunge cu timpul la stabilirea prin lege a inventarului din care se pot alege nume. În Germania, în principiu, nu se poate da un nume care nu a mai fost folosit.

În Franța, în cele din urmă, s-a limitat prin lege dreptul de a alege numele de botez: sînt permise numai numele din calendar și cele din istoria veche (legea din 11 germinal, anul XI, inserată în Codul Civil, art. 57). Este adevărat că această lege nu este totdeauna respectată, și astfel apar nume ca *Violette* (nume de floare), *Muguette* (femininul de la *muguet* „lăcrămioară”) etc. Totuși unii ofițeri ai stării civile se țin de dispoziție și intră în conflict cu părinții. Am citit cîndva într-un ziar că un tată a declarat-o pe fiica sa nou-născută cu numele *Henriette*, dar acest nume i-a fost refuzat, deoarece nu există nici în calendar, nici în istoria Franței, deși a existat în Anglia, fiind introdus acolo de o regină de origine franceză (sec. XVII), și chiar în Franța este destul de răspîndit astăzi, ca feminin al lui *Henri*, căci alți ofițeri ai stării civile sînt mai liberali. Făcînd proces, pentru a obține dreptul să dea numele pe care-l dorea, cetățeanul a pierdut acțiunea, căci legea era categoric împotriva lui. Se citează cazul unui tată esperantist, care, neizbutind să-și boteze

copilul *Esperanto*, a descoperit în calendar un obscur sfânt *Espérat* și a obținut înscrierea acestui nume în actul de naștere.

Dar nu numai în Franța și nu numai în baza unei legi se încearcă uneori să se interzică un nume din cauză că nu place cuiva. În „Scînteia” din 29. IX. 1962, p. 5, col. 3, se arată că „Un tată din micul oraș belgian Châtel-sur-Moselle a vrut să pună fiului său numele de *Fidel Castro*. Autoritățile au refuzat să înregistreze sub acest nume pe noul-născut, pretextînd că «nu prezintă nici o asemănare cu primul ministru al Cubei»”. Ca și cum dacă ar fi fost botezat *Vercingetorix* ar fi prezentat vreo asemănare cu adversarul lui C. Iulius Caesar!

Chiar și fără a se legifera în mod special limitarea dreptului de alegere a numelor, în general sursele din care provin ele în Europa sînt de cele mai multe ori calendarul și manualul de istorie.

În ungurește, numele rămase din epoca anterioară creștinării (de exemplu *Árpád*) sînt rare. Marea majoritate a maghiarilor poartă nume din calendar sau de origine apuseană (în primul rînd germană), mai rar de origine slavă. Aceste nume sînt însă de obicei adînc modificate, sub influența foneticii maghiare sau a diferitelor „accidente”: *András* (citit *andraș*) „Andrei”, *Antal*, „Anton”, *Béla* „A(dal)bert”, *Dénes* „Dionis”, *Dezso* (citit *dejő*) „Dezideriu”, *Domokos* „Dominic”, *Ernő* „Ernest”, *Ferenc* (citit *ferenț*) „Franz” (dintr-un mai vechi *Francisc*), *Fülöp* „Filip”, *Gábor* „Gabriel”, *Gergely* (citit *gherghei*) „Grigore”, *György* „Gheorghe”, *Gyula* „Iuliu”, *Imre* „Emeric”, *István* „Ștefan”, *János* „Ion”, *Jenő* „Eugen”, *Lajos* „Ludovic”, *László* „Vladislav”, *Lőrincz* „Laurențiu” (germ. *Lorenz*), *Lukács* (citit *lukaci*) „Luca”, *Mátyás* „Matei”, *Mihály* „Mihai”, *Miklós* „Nicolaie”, *Pál* „Pavel”, *Sándor* (de unde la noi *Șandru*, *Șandrea*) „Alexandru”, *Vince* (citit *vințe*) „Vincențiu”, *Zsigmond* „Sigmund”.

Cîteva nume feminine (acestea sînt mai puțin schimbate): *Ilona* „Elena”, *Katalin* „Ecaterina”, *Margit* „Margareta”, *Sarolta* „Charlotte”, *Teréz*, *Terézia* „Tereza”, *Zsuzsánna* (pronunțat *jujana*) „Suzana”.

Maghiarii au obiceiul de a traduce numele de botez ale străinilor, de exemplu zic *Boalé Miklós* pentru *Nicolas Boileau* (și polonii o fac adesea: am citit în ziare despre *Henryk Dinant*, fiind vorba de scriitorul elvețian *Henri Dinant*). Se merge și mai departe: *Victor* este redat prin *Géza* (*Hugo Géza*), pentru că acesta din urmă seamănă cu maghiarul *győző* „învingător”, iar *Victor* în latinește are același înțeles. Trebuie să adaug însă că maghiarii traduc și propriile lor nume cînd folosesc o limbă străină: *Petőfi Sándor* devine astfel *Alexandru Petőfi*. S-au tradus uneori și numele de familie: *Molnár-Piuaru* (vezi p. 96).

Mai mult ne vor interesa, aici și în capitolele următoare, numele grecești, pe de o parte pentru că unele din ele reproduc nume din antichitate, cunoscute nouă din capitolele precedente (pe acestea nu le voi relua aici decît pentru a arăta unele modificări pe care le-au suferit în decursul timpului), pe de altă parte pentru că, cu multe schimbări interesante, ele se regăsesc de obicei în romînește (în general venite printr-un intermediar slav).

Iată în primul rînd cîteva nume necunoscute sau vag cunoscute în epoca clasică: *Andreas* „bărbătesc”, *Anghelos* „înger” (de fapt pentru *arhanghel*), *Apostolos* (înlocuiește pe *Petru* și pe *Pavel*), *Arghiris* „argint”, *Ekaterinî* (de origine nu tocmai clară), *Gheorghios* (adjectiv derivat de la

gheorgos „agricultor“), vag cunoscut și în antichitate, *Grigorios* „care veghează“, *Leon* „leu“, *Pantazis* „care trăiește mult“, *Paskalis*, derivat de la „Paște“, *Polihronos*, *Polihronis* „care trăiește mulți ani“, *Polizos* „care trăiește mult“, *Ruxandra* din *Roxana*, iar acesta de origine persană („strălucitoare“), *Sofia* „înțelepciune“, *Sotir* „mîntuitor“, *Stamatios*, *Stamatis* „ferm“ (care rămîne în viață), *Stavros* (de la cuvîntul care înseamnă „cruce“), *Stefanos* „coroană“, *Sterghios* „solid“ (rom. *Sterie*, *Stere*), *Sterghianos* (derivat de la precedentul, rom. *Sterian*), *Stilianos* „stîlptic“, *Vasilios* „regal“, *Zisos* „să trăiască“, *Zosimos* „care trăiește“.

Apar în romînă, provenind din greacă, o serie de masculine în -a, întii unele de origine străină, ca *Sava* din ind. *Sabbas*, ebraice, ca *Anania* (ebr. *Hananiah* „pe care Dumnezeu, în mila lui, l-a dăruit“), *Ieremia* (ebr. *Ieremiah*), de origine latină, ca *Luca*, apoi chiar de origine grecească, de exemplu *Kosma* (de la *kosmos* „ordine“, „podoabă“), *Kuza*, scurta din *Kantakuzinos*, *Leonida* (vezi mai jos, p. 83), *Nichita* (gr. *Nikitas* „învingător“).

Multe feminine se termină în -i; (în greaca veche era -e): *Areti* „virtute“, *Caliopî* „voce frumoasă“ (numele unei muze), *Chiriachi*, femininul de la gr. *Kiriakos* „domnesc“, „de duminică“ (cu diminutivul romînesc *Chiriachița*). Adesea terminația s-a schimbat în romînește, de exemplu *Ecaterina* (vezi mai sus), *Zoe* (ca în greaca veche) pentru *Zoi* „viață“.

Mai importante sînt faptele de fonetică. Chiar și din exemplele date pînă aici, cititorul a putut vedea că adesea numele grecești prezintă variații de pronunțare, deși din antichitate și pînă azi scrierea a rămas în linii mari aceeași.

După cum s-a văzut din paginile precedente, numeroase nume de botez folosite astăzi la noi provin din grecește, fie că e vorba de nume formate în grecește, fie că ele au fost împrumutate de greci de la vechii evrei, apoi, la rîndul lor, grecii ni le-au transmis nouă, fie direct, fie mai ales printr-un intermediar slav. Pe de altă parte, încă din antichitate, de la greci le-au împrumutat romanii, de la care apoi le-au primit populațiile apusene, iar de la acestea au ajuns și la noi. Foarte adesea, între numele luate din grecește direct sau prin intermediar slav, și cele luate prin intermediar apusean sînt diferențe de ordin fonetic atît de însemnate, încît uneori s-ar putea crede că e vorba de nume diferite. Cauza este următoarea: romanii au transcris numele așa cum erau pronunțate în grecește, iar apusenii le-au luat de obicei din cărțile latinești, fără să schimbe scrierea, ceea ce la rîndul nostru am făcut și noi cînd le-am preluat din apus. În grecește, pronunțarea a evoluat, iar slavii le-au preluat și le-au transcris ținînd seama de pronunțarea pe care o cunoșteau din practică. La fel am procedat și noi cu aceste nume. Pentru a ne explica fiecare diferență în parte, trebuie să cunoaștem felul cum s-au schimbat sunetele în greaca din primele secole ale erei noastre.

În materie de vocale: *e* lung a devenit *i*, de aceea găsim perechile următoare (primul nume e popular, grec sau slav, al doilea e livresc, venit din apus). Iată mai întii cîteva nume de origine ebraică terminate în -el: *Daniel*—*Daniil*, *Emanuel*—*Emanoil*, *Gabriel*—*Gavril*, *Micaela* (numai feminin, masculinul fiind *Mihail*), *Rafael*—*Rafail*, *Samuel*—*Samoil*. De notat că pentru toate acestea există variante de origine slavă terminate în -ă: *Dănilă*, *Gavrilă*, *Mănuilă*, *Mihăilă*, *Rafailă*, *Samoilă* (mai sînt și altele, ca

Natanailă). Alte nume care prezintă alternanța *e/i*: *Demetru—Dimitrie* (vezi și varianta românească *Dumitru*), *Elie—Ilie*, *Gregoriu—Grigore*, *Ieremia—Irimie*, *Iozef—Iosif*, *Irena—Irina*, *Magdalena—Mă(g)dălina*, *Nicodem—Nicodim* și multe altele.

Diftongii *au* și *eu* au devenit *av* și *ev* (iar înainte de o consoană surdă, *af* și *ef*): *Eugeniu—Evghenie*, *Laurențiu—Lavrentie* (în grecește e de origine latină), *Mauriciu—Mavrichie* (cf. și *Mavru*, iar în germană *Moritz*). Aici se pot adăuga *Eftimie* (din vechiul grecesc *Euthymios*, care nu e reprezentat la noi) și *Efimița*, paralel cu masculinul occidental *Eufem*. Numele latinesc *Paulus* a devenit în grecește *Pavlos*, de unde apoi la noi, prin filieră slavă, ca nume de botez, *Pavel*, în timp ce sub forma latină, pe diverse căi, ne-au venit *Paul*, *Paula* și *Paulina*, apoi din franțuzește forma cosmopolită *Pol* (direct din grecește, ca nume de familie, au venit *Pavlu*, *Pavlid*).

Încă din antichitate *eo* a devenit *u*, de aceea avem pronunțarea *Tudor*, *Tudose*, dar apare astăzi și varianta cu *eo*: *Teodor*, *Teodosie*.

În slavă, *a* scurt s-a schimbat în *o* și această schimbare a atins și numele grecești intrate mai demult, care astfel au ajuns la noi cu *o* în loc de *a*: *Hortolomei* din *Bartholomaios*, *Macovei* din ebraicul *Machabaios*.

Finala grecească *-eos* (*-aios*) e redată în slavă prin *-ei*, de unde și în românește *-ei* în nume ca *Andrei*, *Doroftei*, *Dosoftei*, *Macovei*, *Matei*, *Timotei*, *Zevedei*.

Iată acum câteva date în legătură cu consoanele. Vechiul *b* s-a schimbat în *v*: *Bartolomeu—Vartolomei*, *Barbara—Varvara*, *Bazil—Vasile*, *Beniamin—Veniamin*, *Bessarion—Vissarion*, *Elisabeta—Lisaveta*, *Gabriel—Gavril*, *Machabaios—Macovei*, *Rebecca—Reveca*, *Sabba—Sava*. Adjectivul vechi grecesc *sebastos* a devenit nume de persoană grecesc și a dat în românește *Sevastos*, cu femininul *Sevasta* (vezi și p. 42).

Sunetul *th*, pronunțat în antichitate ca un *t* urmat de un *h*, a devenit o consoană interdentală (virful limbii se plasează între dinții de sus și cei de jos, ca la *th* englezesc). În rusă e redat prin *f* și citeodată prin *ft*. În românește găsim în general *t*: *Lefter* (din *Eleutherios*, cu *eu* devenit *ef*), *Marta*, *Matei*, *Timotei*, *Toma*, *Tudor*, *Tudose*; dar apar și forme cu *f*, luate din rusește: *Feodor*, *Feodosie*, *Foma*, *Marfă* și chiar cu *ft*: *Doroftei* (vezi varianta feminină apuseană *Dorothea*), *Dosoftei*, *Maștei*, *Timofte*. Numele grecesc *Agathon* a devenit la noi *Agafton*.

Spiritul aspru, care nota un suflu înaintea unora dintre vocale la începutul cuvintelor, a fost redat de romani prin *h*, iar greaca l-a pierdut apoi în pronunțare. De aceea am primit fără *h* inițial nume care în apus sînt scrise și adesea chiar pronunțate cu *h*:- *Elena*, *Ileana*, *Ermil*, *Ilarie*, față de *Helene*, *Hermillos*, *Hilarios* din antichitate.

Grupul *nt* a devenit *nd*, iar *nk* a devenit *ng*: *Andon* alături de *Anton*, *Costandin* alături de *Constantin*, *Pandele* din *Pantelimon*, *Pangrati* din *Pankrates*.

În grecește *k* și *g* și-au păstrat pronunțarea și cînd erau urmași de *e* sau *i*, pe cînd în limbile romanice, în această situație, *k* a devenit *č* iar *g* a devenit *ğ*. Astfel avem din greacă (sau din slavă) nume ca *Anghel*, *Chiprian*, *Chiril*, iar din sursă apuseană variantele *Angela*, *Ciprian*, *Ciril*.

(*Cyprian* e de la numele insulei *Cipru*, iar *Ciril* de la *kyrios* „stăpîn“, „Dumnezeu“).

În sfîrșit, în grecește, ca și în romînește, s între două vocale s-a păstrat, pe cînd în limbile apusene a devenit de obicei *z*, ceea ce explică existența paralelismului între *Iosif* și *Iozef*, *Vasile* și *Bazil*.

Mai rămîne de tratat un singur fenomen, și anume suprimarea vocalelor inițiale în greaca modernă. Fenomenul apare și la substantivele comune în grecește (*stridie* e din neogrec. *stridi*, față de vechiul grecesc *ostr-*), dar e deosebit de frecvent la numele de bottez, care și așa au tendința de a fi folosite sub forme scurtate. Întîlnim astfel: *Lixandru*, *Leca* de la *Alexandru*, *Năstase* de la *Anastasia*, *Postolache* de la *Apostol*, *Tănase* de la *Atanasie*, *Catrina* de la *Ecaterina*, *Leana*, *Lenuța*, *Lina* de la *Elena*, *Lefter* de la *Elefterie*, *Lisaveta* (scurtat în *Saveta*, *Safta*) de la *Elisaveta*, *Manole*, *Manea* de la *Emanoil*, *Vanghele* de la *Evangelhos*. Nu intră aici numele *Smaranda*, care de la început n-a avut vocală inițială, forma occidentală *Esmeralda* fiind explicată prin faptul că în spaniolă s-a adăugat o vocală înaintea grupului de consoane inițial.

Să notăm că în unele cazuri s-a pierdut mai mult decît o vocală: numele începătoare cu *eu-*, transformat în *ev-*, *ef-*, au ajuns să piardă consoana, *v* sau *f*, cînd silaba următoare începea cu *v* sau cu *f*, astfel că, la suprimarea vocalei *e*, n-a mai rămas nimic din grupul inițial *eu-*: *Eufrosina* a devenit *Evfrosina*, apoi *Frusina*; și înainte de alle consoane *v* a putut dispărea, de exemplu *Evdochia* a devenit *Vdochia*, *Dokia*, *Evstatios* (din vechiul grecesc *Eustatios*, de unde fr. *Eustache*) a devenit *Stati*.

Adaug aici cîteva date despre numele armenesti, deși Armenia nu este în Europa. Țin însă seama de faptul că la noi în țară trăiesc sau au trăit destul de mulți armeni și numele lor sînt în oarecare măsură cunoscute de romîni. În limba armeană a avut loc o mutație a consoanelor, astfel că găsim *b*, *d* și *g* în loc de *p*, *t* și *k* în *Bedros* pentru *Petros* („Petru“ pe grecește), și la fel constatăm diferențe la *Agop* pentru *Iacob*, *Kapriel* (pentru *Gabriel*), *Kirkor* (pentru *Grigore*), *Tavit* (pentru *David*). Alte transformări au suferit *Hovsep* pentru *Ioseph*, *Ovanes* pentru *Iohannes*.

Numele de bottez romînești

În paginile precedente am avut adesea ocazia să citez nume romînești, mai exact nume care circulă la noi în țară. A fost vorba aproape exclusiv de nume împrumutate, mai de curînd sau mai de mult, dar împrumutate. Nu este nimic de mirare în aceasta, deoarece scopul pe care mi-l propuneam era să prezint sistemul de nume al unor popoare străine, ilustrat cu acele exemple care pot fi ușor recunoscute de cititorii romîni. Dar nici în cele ce urmează nu vom putea întîlni nume rămase din antichitate.

Au încercat unii lingviști, de exemplu *Alexandru Philippide*, să descopere în romînește nume moștenite din latinește, ba chiar și din limba tracilor. Dar aceste încercări au eșuat, și pînă și un amator de elemente latinești ca *Sextil Pușcariu* a fost silit să recunoască (DR VI (1931), p. 525) că nu avem nici un singur nume care să fie sigur moștenit din latinește. Tot *Pușcariu*, în *Limba romînă*, I, 1940, p. 301, combate pe *Philippide* care credea că numele *Cîndea* reprezintă pe latinescul *Candidus*, iar *Lupu*

(din *Vasiluțu* sau *Gavriluțu*) ar fi lat. *Lucius*. După cum spune Pușcariu, încercarea este apriori sortită eșecului, deoarece „o continuitate între numirile oficiale ale romanilor păgîni și ale romînilor creștini nu există“.

Lucrul n-ar trebui să ne mire, dacă ne aducem aminte că nici în Franța nu s-a păstrat nici un singur nume de origine galică și, de asemenea, nici un nume moștenit din latinește, deși legăturile cu latinitatea nu s-au întrerupt niciodată pe teritoriul actualei Republici Franceze. Numele de origine latină pe care le folosim astăzi sînt toate relativ recente, marea lor majoritate fiind introduse de curentul „latinist“ de la începutul secolului al XIX-lea încoace.

Există totuși, mai cu seamă printre numele de sfinți (folosite mai ales pentru a denumi sărbătorile), unele care prezintă modificări fonetice asemănătoare cu cele suferite de cuvintele comune moștenite din latinește: *Sîngeorz* „sfîntul Gheorghe“, *Sînvăsii* „sfîntul Vasile“. Nici acestea nu sînt însă moștenite, cum arată, de exemplu, *v* de la cel din urmă (dacă ar fi fost păstrat din latinește, numele acesta ar trebui să se prezinte în romînește sub forma *Băsei*, căci *b* din *Basilius* trebuia să se păstreze, ca în *biserică* din *basilica*, iar primul *i*, fiind scurt, trebuia să devină *e*, iarăși ca în *biserică*). *Sînmedru* „sfîntul Dumitru“ arată un tratament neașteptat al lui *t* (ar fi trebuit să sune *Demetriu*), iar *Sînnicoară* și, ca nume de botez, *Nicoară*, face impresie puternică din cauza schimbării în *r* a lui *l* intervocalic și din cauza diftongării lui *o*, dar accentul îl dă pe față ca relativ recent, căci dacă în grecește era accentuat *Niko'laos*, ca în romînește, în latinește ar fi trebuit să fie accentuat *Nicola'us* și deci forma așteptată în romînește era *Nicurau*. Ceva mai convingător este *Sinchetru*, cu palatalizarea lui *p*, ceea ce dovedeste sigur că e popular, dar poate totuși nu latin. Singurul care are multe șanse să fie recunoscut ca moștenit este *Sînziene*, care este interpretat ca lat. *sanctus dies Iohannis* „sfînta zi a lui Ion“, cu lat. *dies* păstrat de genul masculin, pe cînd rom. *zi* e feminin. Dar este vorba, în fapt, de un nume de sărbătoare, nu de un nume de persoană.

S-a mai făcut încercarea de a se găsi în romînește nume de origine veche germanică, deoarece se știe că în antichitate în țara noastră au locuit triburi germanice, C. C. Diculescu, în lucrarea sa *Die Gepiden*, I, Leipzig, 1922, prezintă ca germanice numele *Aldea*, *Badea*, *Manea*, *Onea*, *Saraba* și altele. În recenzia pe care i-a făcut-o (DR, III (1924), p. 966—971), G. Giuglea se mulțumește să formuleze rezerve, iar N. A. Constantinescu acceptă fără obiecții originea germanică a lui *Aldea*. Dar ar fi trebuit să țină seama de recenzia total negativă a lui Ov. Densusianu, din *Grai și suflet*, I (1823), p. 347—353, de explicația sigur justă a lui *Aldea* prin slavă (vezi Pașca Ț. O., p. 33—34) și mai cu seamă de faptul că apriori nu este verosimilă păstrarea unor nume atît de vechi.

Și la noi, în foarte multe cazuri, numele au fost impuse de biserică, insufliindu-se părinților credința că sfinții trebuie să protejeze pe copiii care le poartă numele. Avînd în vedere că limba oficială a bisericii a fost timp de multe secole slavona, preoții au botezat copiii cu nume bisericesti în forma lor slavonă: *Gheorghe*, *Mihail*, *Niculai*, *Vasile*. Dar nici la noi, ca și în Franța, originea numelor nu are nici o legătură cu apar-

tenența etnică a celor care le purtau: cei care se numeau *Vladimir* sau *Vladislav* nu știau adesea nici un cuvânt slavon. La fel stau lucrurile cu numele grecești: cineva se poate numi *Stamate* sau *Vanghele*, fără ca vreunul dintre strămoșii săi să fi fost grec.

Există totuși un număr relativ mare de nume de botez formate în românește (ce e drept întrebuițate pe scară destul de redusă) și acestea sînt singurele neîmprumutate. Ele sînt formate eventual din cuvinte comune de origine latină, mai ales botanice (nume de flori sau de fructe) și zoologice (nume de animale).

Iată mai întîi cîteva exemple pe care trebuie să le eliminăm de pe listă, deoarece ele se regăsesc la fel în grecește și există cel puțin bănuiala că și acestea au fost împrumutate din greacă: *Crina* (femininul de la *crin*), *Mărgărit*, *Sirma* (gr. *Sirma*), *Sultana*, *Trandafir* (gr. *Triandafillos*, vezi numele de familie *Triandaf*).

Formate sigur în românește, de la nume de plante: *Brăduț*, *Brîndușa*, *Bujor*, *Busuioc*, *Cireașa*, *Crenguța*, *Mugur*, *Rodica* (dacă nu e de la *Irodion*, cum arată N. A. Constantinescu; vezi și gr. *Rodița*), *Viorica* (și masculinul *Viorel*, format de la feminin). Aici se clasează și *Sinziana*: numele de sărbătoare a devenit și numele unei plante care înflorește cam de sfîntul Ion (i se mai zice și *drăgaică*, și sărbătorii la fel), deci pluralul *sinzieni* a dat naștere unui singular refăcut *sinziană*, care a devenit nume de femeie, folosit, de altfel, numai în basme. La toate acestea trebuie adăugat numele generic *Floarea* (*Florica*), de la care și masculinul *Florea* (acesta traduce desigur, cel puțin în unele cazuri, pe slavul *Тветко* (*Sfetcu*), derivat de la v. sl. *твет* „floare“).

N-am inserat aici pe *Gherghina*, care ar putea reprezenta floarea cu același nume (pentru care vezi p. 158). Mi se pare totuși mai probabil că este femininul de la *Gheorghe* (care are și varianta *Gherghe*; de altfel și floarea își trage numele tot de la *Gheorghe*). Numcle feminin apare și în bulgărește (vezi *Izvestiia*, V, 1957, p. 426, și VII, 1961, p. 323; de altfel și floarea poartă același nume în bulgărește). *Mălina* apare și el în bulgărește (Weigand, p. 140). Bg. *Bosilko* (Weigand, p. 137) mi se pare ceva mai departe de rom. *Busuioc*. Și *Brîndușa* există în bulgărește (Weigand, p. 137), dar e fără îndoială împrumutat din românește.

De la nume de animale: *Albina*, *Lupu* (după sl. *Vlk* ?), *Mioara* (dacă nu e scurtare din *Marioara*), *Păun* (vezi totuși gr. *Pagonis*), *Puiu*, *Puica*, *Ursu* (alte exemple la Pușcariu, în pasajele citate).

De la alte nume comune: *Alin* (de la verbul *alina*), *Barbu* (de la *barbă*, dacă nu e cumva de la *Barbara*, cum susține N. A. Constantinescu, după I.-A. Candrea), *Codrea*, *Doina*, *Domnica* (diminutiv de la *doamnă*, cu masculinul *Domnel*; *Domnika* a trecut și în bulgărește, vezi *Izvestiia*, VII, 1961, p. 328), *Doru*, *Luminița*, *Norocel*, *Noru* (probabil însă nu de la *nor*, ci refăcut din femininul *Nora*, care e scurtare din *Eleonora*), *Soare* (cu derivatul recent *Sorin*). Numele *Dorin* a fost interpretat în diverse feluri (vezi A. Stan, *Contributions onomastiques*, p. 63): de la *dor*, de la *Teodor*, ca să nu mai pomenesc de explicația prin *Doroștei*; după părerea mea este masculinul de la *Dorina* (se întîlnește și *Corin* de la *Corina*, deși acesta,

la origine, înseamnă „fetiță“; de asemenea apare uneori masculinul *Irin* de la *Irina*, deși acesta este în grecește un substantiv feminin, cu înțelesul de „pace“; *Irin* există și în bulgărește, vezi Weigand, p. 125. Multe din exemplele citate se explică prin caracterul romanțios al părinților.

Printre numele de formație românească se trec și câteva provenite de la nume de sărbători. Cel mai clar este *Crăciun*, apoi *Pascu* (de la *Paște*; vezi A. Stan, loc. cit., care inserează aici și pe *Florea*, *Floarea*, socotite ca derivate de la *Florii*).

Cred necesar să subliniez că, deși *cireașă*, *sînziene*, *floare*, *dor*, *soare*, *albină*, *lup*, *păun*, *pui*, *urs* etc. sînt cuvinte moștenite din latinește, ca nume de persoane ele nu pot fi socotite de origine latină, căci nu au devenit nume de persoane decît la mult timp după ce, conform periodizării acceptate, pe teritoriul nostru nu se mai vorbea latina, ci romîna. Ele sînt deci nume de origine romînească, în aceeași măsură ca *Noșcel*, de exemplu, care are la bază un nume comun de origine slavă.

Am arătat în *Introducere* că mulți părinți aleg pentru copiii lor nume pretențioase, adesea străine. Aceasta este probabil principala sursă a deplasărilor pe care le suferă baza de formare a onomasticii în ultima vreme, așa cum vedem cînd cercetăm istoria numelor în diverse limbi europene. Există curente care se răspîndesc și care, în interval de câteva generații, pot transforma radical nomenclatura unei populații. La noi, numele latinești din antichitate au fost părăsite la un moment dat ca efect al unei mode care aducea în loc nume slave și biblice, apoi a venit moda numelor grecești, înlocuită cu moda numelor latinești. Au apărut nume de zei și eroi din mitologie și din istoria veche, ca *Aurora* (simțit ca egal cu *Aurelia?*), *Diana*, *Didona*, *Duiliu*, *Eneas*, *Flora* (egal cu *Floarea*), *Hector*, *Lavinia*, *Minerva*, *Traian*, *Venera* (egal cu grecescul vechi *Afrodita* și cu grecescul creștin *Paraschiva*, vezi și p. 62) etc.

În Ardeal, în timpul stăpînirii maghiare, romîinii au umblat după astfel de nume, nu numai pentru a-și afirma prin aceasta atașamentul la lumea latină, ci pentru a nu permite traducerea în ungurește a numelor de botez: dacă declarai copilul *Ion*, funcționarul maghiar, deprins cu traducerea numelor, scria automat *János*. Cînd însă declarai nume ca *Traian*, *Cassiu*, *Enea*, *Veturia*, nu găsea nici o paralelă maghiară și era silit să scrie numele în forma propusă.

În secolul al XX-lea, în parte încă din secolul al XIX-lea, s-au introdus nume de origine occidentală și această modă mai dăinuie și azi. Apar nume ca *Ascanio* (italian, de origine latină), *Ernest*, *Rihard*, *Robert* (de origine germană) etc. Desigur tot din germană vine *Liana*, nume de plantă. Mi s-a vorbit în tinerețe de un sat în regiunea București, unde mulți copii de țaran au primit astfel de nume de la o moșiereasă romanțioasă, care, imediat ce citea un roman, dădea numele eroilor lui copiilor din sat. Nu știu dacă aceste nume s-au extins la generațiile următoare. În DR, VII (1934), p. 56, n. 1, se arată că la o anchetă (făcută probabil în Transilvania) țaranii au declarat singuri că acum preferă pentru băieți nume ca *Viorel*, *Virgil*, iar pentru fete *Amalia*, *Letiția*, *Reghina*, în locul celor tradiționale. Pentru vremea mai apropiată de

actualitate, vezi informațiile furnizate de Sabina Teiuș, *Tendințe noi în sistemul prenumelor din comuna Cuzdrioara (raionul Dej)*, în CL, VI (1961), p. 415—420.

Dar se merge și mai departe și se adoptă numele occidentale cu scrierea și pronunțarea străină, înlocuind varianta mai veche românească, de exemplu *Angela* elimină pe *Anghelina*; se răspîndesc scrieri franțuzești ca *Elie* (pronunțat *Elí*) pentru *Ilie*, *Jean*, *Nicolas* (pronunțat *Nicolá*); alții scrierea urmează pronunțarea, de exemplu *Jorj* (fr. *Georges*) pentru *Gheorghe*, *Mișel* (fr. *Michel*) pentru *Mihai*, *Stepan* pentru *Ștefan*. Se adoptă și nume care nu au echivalent mai vechi în românește: *Béatrice*, *Denise*, pronunțate franțuzește (*beatris*, *döniz*). Iată și un caz de mixtură: *Mihaela* păstrează pe *h* de la *Mihai*, dar a luat sfîrșitul de la fr. *Michaela* (pronunțat *Micaelá*; vezi și p. 49).

Deoarece forma din calendar nu mai prezintă astăzi mare interes, se dau ca nume oficiale diminutive, trecute astfel în acte: *Ionel*, *Marioara*. Este aici un semn și că părinții sînt mai tandri cu copiii.

Prenume duble

La nobilii apuseni a apărut obiceiul de a se da unui copil două și chiar mai multe nume de botez, ceea ce se poate explica în mai multe feluri. Pe de o parte al doilea prenume devenea necesar cînd mai multe persoane din aceeași familie căpătau același nume de botez, ceea ce se întîmpla destul de des: era obiceiul să se dea copiilor același nume ca tatălui, pentru a marca astfel legătura familială dintre ei, dar implicit se crea confuzie pentru că nu se știa la cine din ei se referea vorbitorul, și această confuzie se elimina prin adăugarea unui al doilea nume, care era diferit pentru fiecare personaj. Pe de altă parte, dînd copilului mai multe nume, părinții îl puneau sub protecția mai multor sfinți, eventual a mai multor personaje în viață ale căror nume le purtau. O sursă pentru prenumele duble poate fi și înțelegerea greșită a derivatelor, de exemplu de la *Maria* s-a format *Marion*, *Marian*, acesta din urmă fiind apoi înțeles ca *Marie Anne*, după care model s-a format și *Marie Jeanne* și altele la fel.

Cu timpul, uitîndu-se cauzele inițiale ale înmulțirii prenumelor unei singure persoane, faptul de a avea mai multe nume a început să fie privit ca un semn de distincție, de noblețe. (Fleischer, p. 59, arată că o arhiducesă austriacă născută la 1891 a primit nu mai puțin de 20 de prenume, deși autoritățile, în mai multe rînduri, au încercat să îngreudească dreptul de a da mai mult de două prenume.)

Această modă a fost treptat adoptată de burghezi și chiar de țărani și ea s-a introdus și în răsăritul Europei. La noi, printr-un articol al unui decret din 1950, este interzis a da un nume format din mai mult de două cuvinte, ceea ce înseamnă implicit că sînt permise prenumele duble.

De cele mai multe ori, unul dintre ele este banal și, prin adăugarea celui de-al doilea, se încearcă o oarecare diferențiere. Fleischer, loc. cit., arată că într-o localitate din Germania, la un număr de 90 de băieți,

77 aveau prenume duble, iar printre aceștia, toți afară de unul aveau ca prim nume de botez *Hans*. Din 114 fete cu prenume dublu, s-au numărat 75 de *Anna* și 27 de *Maria*.

Cum se folosesc numele multiple? Există mai multe situații:

1. Se pronunță toate, de exemplu *Johan Sebastian Bach*, *Wolfgang Amadeus Mozart*, *Savinien-Hercule de Cyrano de Bergerac*. În franțuzește, unde numele sînt de obicei scurte, sînt frecvente prenumele duble rostite complet, ca *Jean-Jacques*, *Jean-Pierre*, *Anne-Marie* etc. În italienește adesea cele două prenume se contopesc într-unul singur, de exemplu *Giancarlo*, *Gianbattista* (*Gian* e o prescurtare din *Giovanni* „Ion“, iar *Battista*, ca și fr. *Baptiste*, reproduce pe vechiul grecesc *baptistes* care însemna „botezător“).

2. Unul dintre prenume este dat uitării și se folosește numai celălalt, de exemplu *Alexandru Cuza* pentru *Alexandru Ioan Cuza*.

3. Se lasă la o parte numele de familie și se folosesc numai două prenume. Este adesea cazul suveranilor, de exemplu *Friedrich-Wilhelm*, *Victor-Emanuel*, dar și al unor artiști, ca *Michelangelo* (*Buonarotti*), al unor scriitori, ca *Jean-Jacques* (*Rousseau*), *Jean Paul* (pentru *Johann-Paul-Friedrich Richter*).

HIPOCORISTICE ȘI DIMINUTIVE

În sistemul indo-european, numele compuse erau de cele mai multe ori destul de lungi, de patru și mai multe silabe. Am văzut că în unele limbi (sanskrita, celtica) întâlnim și compuse cu mai mult de doi termeni. Sînt și unele limbi moderne, de exemplu basca, unde numele sînt mult mai lungi. Un basc stabilit la Buenos Aires se numea *Iturriberrigorricerro-taberricoechea*, ceea ce înseamnă „casa noii mori de la noua fîtină roșie de sus“ (G. Lacombe, *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris*, 102, 1935, p. XXVIII). Se înțelege că în viața de familie este greu de folosit asemenea nume, și ele, prin diferite procedee, sînt adesea scurtate. Formele reduse sînt cunoscute în lingvistică sub denumirea de *hipocoristice*. Gramaticul indian *Purușottamadeva* (*purușa* „om“, *uttama* „cel mai bun“, *deva* „zeu“) era pomenit de obicei sub forma *Purușottama*, deci cu suprimarea ultimului element al compusului. Avînd în vedere că hipocoristicele erau folosite în familie, în opoziție cu numele complet, solemn și oficial, ele capătă o coloratură mîngîietoare.

O tendință în aparență opusă dar cu unele efecte similare este aceea de a forma diminutive de la numele de persoane. Este opusă, deoarece acum e vorba nu de scurtarea, ci de lungirea numelor, cu atît mai mult cu cît adesea se formează diminutive de la alte diminutive, de exemplu, în franțuzește, *Jeanne* devine *Jeannette*, iar acesta *Jeanneton*; de la *Marie* se formează *Marion*, apoi *Marionette*; la fel în romînește, de la *Maria*, *Marioara*, apoi *Mariorel* (vezi p. 66). Rezultatul este adesea același, în sensul că diminutivele au și ele coloratură mîngîietoare, pe de o parte pentru că sînt întrebuițate pentru copii, pe de alta pentru că însăși ideea de a prezenta pe cineva micșorat implică de multe ori bunăvoința, înduioșarea față de el.

Așa se face că adesea hipocoristicele și diminutivele sînt tratate împreună, ba de multe ori chiar confundate. Este necesar totuși să fie despărțite, măcar teoretic. Diminutivele nu servesc totdeauna pentru mîngîiere, ele pot exprima și alte sentimente, bunăoară disprețul (de exemplu *advocățel*, *profesoraș*). Diminutivele se formează în primul rînd de la substantivele comune, pe cînd hipocoristicele numai de la nume de persoane. Dar deosebirea cea mai importantă rămîne cea de formație: hipocoristicele se formează prin scurtare, iar diminutivele prin lungire. La diminutive nu este suficient să apară clar sufixul, trebuie ca și tema să fie recunoscută. *Cățel* de exemplu, deși denumește un cîine mic și comportă sufixul diminutival *-el*, nu poate fi considerat ca diminutiv, din cauză că rădăcina *căț-* nu înseamnă nimic în romînește.

Am spus că e necesar ca cele două tipuri să fie despărțite, măcar teoretic. Într-adevăr, în practică nu vom putea totdeauna să le despărțim, pentru că, după cum se va vedea, de la hipocoristice se formează adesea diminutive și, desigur, de la diminutive se formează hipocoristice. Cînd

de la *Constantin* ajungem la *Tinel*, ne putem închipui că numele s-a redus la *Tin*, la care s-a adăugat apoi sufixul diminutival *-el*. Adevărul este însă foarte probabil contrariu, *Constantin* a devenit *Constantinel* (cunosc numele *Tantinel*), scurtat apoi în *Tinel*. Dar *Niculaie*, pentru a deveni *Nicuță*, diminutiv, a trecut evident prin faza de hipocoristic *Nicu*.

În greaca veche, din numele compuse oficiale, se păstra numai una dintre cele două părți componente, iar dacă se putea, se dubla o consoană interioară (așa-numita geminare afectivă): *Iphikrates* (*iphi-* „puternic“, *kratos* „forță“) devine *Iphis*, *Nikolaos* (*niko* „a învinge“, *laos* „popor“) devine *Nikis*, *Menelaos* (*mene-* „curaj“) devine *Mennes*. Chiar din aceste exemple se vede însă că partea păstrată primește o nouă terminație: numele, fiind substantive, trebuie să se încadreze într-o declinare, deci trebuie să primească semnul acesteia, un sufix. Iată alte exemple: de la *Philippos* se formează *Philon*, de la *Zenodotos*—*Zenon* (un nume scurtat era și *Platon*, vezi adjectivul *platys* „lat“). Apar și sufixe de diminutiv, de exemplu *-ylos*: *Aiskhylos* (numele autorului de tragedii *Eschil*, de la *aiskh-* „sfială“), *Kratylos* (de la *kratos* „forță“); *-iskos*: *Andriskos* (de la *andro-* „bărbat“, cf. *Andro-nikos*, *Alex-andros*, de la care se formează și *Alexis*).

În limbile germanice, de asemenea, se păstrează numai una dintre părțile compusului, dublându-se de obicei o consoană și adăugându-se un sufix morfologic: *Friedrich* devine *Fritz*, *Hugbert* (*hugu* „minte“), *Hugo*, *Odward* (*aud* „bogăție“, *ward* „apărător“, cf. engl. *Edward*, format din aceleași elemente) și *Ottulf* (*wulf* „lup“) devin *Otto*, iar pentru *Siegfried* apare *Sicco*.

În slavă, la fel, se reține numai unul din termenii componenți, cu sau fără adăugarea unui sufix de diminutiv: pentru *Vladimir*, *Vladislav*, apare *Vlad*, pentru *Vladimir*, *Branimir*, *Strašimir* etc., găsim *Mirce* (alte exemple din limbile slave actuale se vor da mai departe).

După toate semnele, aceeași era situația în tracă, unde găsim nume scurtate ca *Muca*, alături de altele mai lungi ca *Mucapor*, și de asemenea nume formate dintr-un singur termen dar cu un sufix special: *Spartacus*.

În limbile mai noi, atât hipocoristicele, cât și diminutivele joacă un rol mult mai mare decât în cele vechi. Un motiv al acestei situații poate fi faptul că în evul mediu se întâmpla destul de des ca în aceeași casă să apară de două ori același nume, fie la unul din părinți și la un copil, fie chiar la doi frați sau două surori; pentru diferențiere, se foloseau, pentru fiecare din cele două persoane, forme lungite sau scurtate. Fenomenul se mai poate întâlni și astăzi: am cunoscut personal o familie în care tatăl se numea *Ion*, băiatul cel mai mare *Ionică*, iar unul mai mic *Ionică*. Alt motiv pentru înmulțirea numelor mîngietoare poate fi și creșterea afectivității familiale în raport cu relațiile mai dure din antichitate. Dar e posibil să intervină și faptul că pentru ultimele secole dispunem de o documentare mai bogată.

În limbile europene moderne, unde numele nu mai sînt compuse (și, chiar dacă s-au format într-o vreme mai veche prin compunere, astăzi adesea cei doi termeni nu mai sînt recunoscuți), se recurge în general la scurtare fără să se mai țină seamă de etimologie. Astfel în germană se folosește *Hans* pentru *Johannes*, în Italia de sud *Vanni* pentru *Giovanni* și de asemenea *Simò* pentru *Simone*, *Vincé* pentru *Vincenzo*, adesea numele

oficial fiind amputat de tot ce urmează după accent. Un caz mai rar ni-l prezintă italianul *Dante*, formă scurtată pentru *Durante* (egal cu francezul *Durand*, cu sensul probabil de „care durează mult“); numele de familie al poetului *Dante* era *Alighieri*.

Foarte frecvente sînt hipocoristicele în englezește: *Sam* pentru *Samuel*, *Tom* pentru *Thomas*, *Ben* pentru *Benjamin* etc. Chiar acolo unde cei doi termeni ai compunerii sînt cunoscuți și azi și sînt folosiți în mod independent în vorbire, scurtarea se produce fără a respecta legătura dintre ei. Eroul lui Mark Twain, *Huckleberry Finn* e numit *Huck*, deși *huckleberry* e cunoscut cu valoarea de „afin“, fiind format din *huckle* (formă stricată în loc de *hurtle*) și *berry*, care înseamnă „boabă“ (intră în compunerea multor nume de plante care au fructe de același tip). Ar fi fost deci de așteptat să se desprindă fie *Huckle*, fie *Berry*, și în nici un caz să nu se taie în două una din părțile compusului simțită ca atare. Dar americanii păstrează cît mai puțin posibil din numele oficial: *Al* pentru *Alexandru*, *Alfred*, *Alfons* etc., *Jo(e)* pentru *Joseph*, *Nick* pentru *Nicolas*, *Pat* pentru *Patrick* etc.

Cît de obișnuită este scurtarea pentru americani arată anecdota următoare, pe care am citit-o într-o revistă sportivă acum vreo treizeci de ani: un vas american a acostat în Turcia și marinarii angajează o partidă de base-ball cu o echipă turcă; văzînd că jucătorii turci, înainte de a lovi mingea, invocă pe Allah, de la care așteaptă ajutor, un jucător american, cînd îi vine rîndul să atace, ridică ochii către cer și zice: *You know me, Al!* („mă cunoști, Al!“). Prin urmare pînă și lui Allah i se adresează cu o formă scurtată.

Alt amănunt curios este că în englezește adesea formele scurtate sînt transformate substanțial prin modificarea consoanelor: *William* devine *Will*, apoi *Bill*; *Robert* devine *Bob*, *Ricard* devine *Dick*. De la *Dorothea* și de la *Adolphus* se formează *Doll* (ca substantiv comun, *doll* a ajuns să însemne „păpușă“). Alteori nici nu s-ar putea ghici cum s-a ajuns la formarea hipocoristicului, dacă nu s-ar face cercetări istorice: de la *Mary*, se ajunge la *Polly*, de la *Margareta*, la *Peggy*. Întîi s-au format *Molly* de la *Maria* și *Meg* de la *Margareta*, apoi *Molly* a fost transformat în *Polly*, iar *Meg*, *Meggie*, în *Peg*, *Peggie*. Și mai curios este cazul lui *Daisy*, hipocoristic de la *Margaret*: floarea căreia noi îi zicem *margaretă* poartă în englezește numele de *daisy*, ceea ce a făcut ca fetele numite *Margareta* să primească numele de mîngîiere *Daisy*.

Din franțuzește merită să fie semnalat un tip care reproduce ezitățile de pronunțare ale copiilor (la fel se pot explica unele dintre hipocoristicele englezești citate mai sus): *Dédé* pentru *André*, *Gégène* pentru *Eugène*, *Gugusse* pentru *Auguste*, *Jojo* pentru *Georges*, *Lulu* pentru *Lucien* sau *Lucienne*, *Mimile* pentru *Emile*, *Nanot*, *Nanette* pentru *Jean-not*, *Jeannette*, *Nénesse* pentru *Ernest*, *Totor* pentru *Victor* etc. În aparență aceste nume nu sînt scurtate; în realitate, silaba primă a fost suprimată, apoi, printr-un procedeu adesea utilizat de copii, silaba rămasă este repetată.

Mare parte dintre hipocoristicele apusene sînt comune mai multor limbi, și chiar și limbii romîne. Printre acestea sînt *Lili* (format în englezește de la *Elena* și *Elizabeth*, iar în nemțește de la *Elisabeth*), *Magda*, *Marga* (formate în nemțește de la *Magdalena*, *Margareta*), *Rita* (format

în italienește de la *Margherita*), *Théo* (format în franțuzește de la *Théodore*) etc.

Un tip de hipocoristice apusene despre care nu totdeauna putem spune cu siguranță din ce limbă provin este cel în *-y*: *Lucy* (pentru *Lucia*), *Nelly* (pentru *Cornelia*, eventual și pentru alte nume), apoi *Mimi*, *Tony* (pentru *Anton*, *Antonia*, *Antoaneta*) etc. Mai adaug apoi pe fr. *Bébé*, engl. *Baby*, germ. *Bubi*, care toate înseamnă de fapt „copil“. Nume care seamănă ca formație cu acestea se găsesc în ungureste: *Gyúri*, pentru *György*, *Sári* pentru *Sarolta* (germ. *Charlotte*, din franțuzește), *Trézsi* pentru *Teréz*, *Zsúzza*, *Zsuzsi* pentru *Zsuzsanna*. Un exemplu cu sufix: *Joska* pentru *József*.

Franceza este în general săracă în diminutive, dar se găsesc destule nume de familie care la origine sînt diminutive de la nume de botez. Semnalez un singur tip, răspîndit în sudul Franței, cel în *-el*: *Claudel*, *Clémentel*, *Fernandel*, foarte asemănătoare ca formație cu tipul nostru *Ionel* etc.

Mai mult vom avea să ne ocupăm de formațiile grecești și mai ales de cele slave, pentru că multe din ele sînt folosite și la noi. În grecește apar numeroase scurtări de la numele cele mai frecvente, de exemplu: *Fanis* de la *Teofanis* (rom. *Fane* e mai curînd de la *Ștefan*, dar vocala finală trimite totuși la forma greacă), *Gogos* de la *Gheorghios* (de aici rom. *Gogu*), *Mantos* de la *Diamantis* (după Buturas, p. 114) sau de la *Mamantos* (după Constantinescu; în ambele ipoteze, rom. *Mantu* ridică o problemă, pentru că în grecește *nt* se pronunță *nd*; trebuie apoi să se țină seamă că *Manto*, *Mando* apare și în bulgărește, vezi *Izvestiia*, VII (1961), p. 339, Weigand, p. 126), *Mitros*, *Mitris* de la *Dimitrios* (rom. *Mitru*, *Mitrea*), *Nakos*, *Nanos* (de la *Ioannis*, rom. *Nacu*; și *Nanu*? vezi și bulg. *Nano*, *Nako*, acestea din urmă de la *Naiden*, după *Izvestiia*, VII, p. 342; *Naku* de la *Atanas*, după *Izvestiia*, V (1957), p. 426), *Spiros* (de la *Spiridon*, rom. *Spîru*), *Simos* (de la *Simeon*, rom. *Șimu*) etc.

Greaca folosește și diferite sufixe de diminutiv, despre care voi spune cîteva cuvinte la discutarea diminutivelor romînești. Aici pomenesc de unul singur, bine cunoscut la noi. Este vorba de sufixul masculin *-akis*, care apare în diminutive ca *Filipache*, *Gheorgache* (deoarece *Gheorghe* are variantele *Iorgu*, *Iorga*, apar și variantele *Iorgache*, *Iordache*); de la *Ianis* „Ion“, se formează *Ianache*, *Ienache* (scris de obicei în romînește *Enache*) etc.

De cele mai multe ori din numele de bază nu rămîne decît consoana finală a temei, ceea ce înseamnă că, cu toată sufixația, sîntem în fața unor hipocoristice. De multe ori nu putem ști, fără o informare mai amănunțită, care e forma completă. Astfel *Lache* poate fi de la *Mihalache*, *Manolache*, *Neculache*, *Postolache*, *Vasilache*; *Mache*, de la *Adamache*, *Gherasimache* (*Gherasimos* „respectabil“, de unde hipocoristicul nostru *Gherase*), *Onesimache* (*Onesimos* „folositor“), *Valsamache* (*Valsamos*, de la *valsamon* „balsam“), *Zosimache*; *Nache*, de la *Antonache*, *Ionache*, *Marinache*; *Pache*, de la *Filipache*; *Rache*, de la *Stavrache*, *Tudorache*, *Zamfirache*; *Sache*, de la *Năstăsache*, *Tănăsache*; *Tache*, de la *Costache*, *Dumitrache*, *Panaitache*, *Petrache*.

În unele cazuri nu putem avea siguranță că formele citate au fost împrumutate de noi din grecește, căci puteau tot atît de bine să fie făcute

în românește, după ce s-a introdus procedeul. Lucrul este încă mai adevărat pentru exemplele slave care urmează.

Scurtarea fără sufixare nu este necunoscută în limbile slave mai noi, de exemplu pentru cehă se poate vedea Svoboda, p. 106—111. Dar în limbile slave cu care româna a fost în contact mai strâns acest tip nu apare în mod curent. Se folosesc în schimb numeroase sufixe de diminutiv, atașate în general la nume scurte, astfel că de la același nume de bază se găsesc numeroase variante cu sufix. De exemplu în rusă și ucraineană, de la *Grigorii*, există formele *Grișa*, *Grișaka*, *Grișa*, *Grișko*.

În rusește se păstrează hipocoristice cu sufix de formă feminină pentru nume de bărbați: *Grișa*, *Mișa* (de la *Mihail*), *Sașa* (de la *Alexandru*), apoi *Mișka*, *Pașka* (de la *Pavel*) etc. Mai răspindite sînt cele cu sufixul *-ea*, atît pentru femei, cît și pentru bărbați: *Galea* (de la *Galina*), *Ghenea* (de la *Ghenadii*), *Kolea* (de la *Nikolai*), *Sonea* (de la *Sofia*), *Tanea* (de la *Tatiana*), *Tolea* (de la *Anatolii*), *Valea* (de la *Valeria*), *Varea* (de la *Varvara*), *Volodea* (de la *Vladimir*) etc. Unele dintre ele au fost scrise în românește cu *-ia* (*Sonia*, *Tania*), ceea ce s-a explicat prin faptul că au avut model apusean, din limbi care nu au mijlocul de a marca prin *e* muierea consoanei precedente și trebuie să folosească pentru aceasta pe *i*. N-ar fi însă exclus ca scrierea cu *-ia* să se datoreze unei încercări de a diferenția femininele de masculine, care sînt scrise toate, totdeauna, cu *-ea*. Mai adaug formele feminine cu *-a*, de tipul *Mașa* (de la *Maria*), *Nina* (de la *Anna*).

Din punctul nostru de vedere, cele mai importante formații sînt cu sufixul diminutival *-k-* în combinație cu diferite alte sufixe. Voi da exemple numai dintre numele cunoscute în românește, de aceea voi folosi pentru ele ortografia noastră. Cele mai simple tipuri mi se par cele în *-oc* (*Filipoc*, *Mihoc*, cu variația regională *Mioc*) și în *-ca* (*Borca*, scurțat din *Borislav*, *Noica*; bulg. *Noika* din *Noe*, *Stoica*, bulg. *Stoika* din *stoi-*, „a sta“). Chiar din aceste cîteva exemple se poate vedea că multe diminutive slave formate pe bază de hipocoristice nu sînt simțite în românește nici ca diminutive, nici ca hipocoristice, ci au devenit nume primare, în general nume de familie. Iată acum exemple cu alte combinații de sufixe:

-ko (exemplele sînt grupate după finala rădăcinilor), în *Baicu* (sl. *Baiko* din *Baioslav*, Pușcariu, *Limba romînă*, I. București, 1940, p. 300), *Braicu* (bulgăresc sau sîrbesc, de la *brat* „frate“), *Maicu* (de la *mat-* „mamă“), *Paicu* (de la *Pavel*?), *Raicu* (bulgăresc și sîrbesc, explicat prin *rai* „paradis“, însă mult mai probabil de la *Radu*), *Staicu* (bulgăresc, de la *sta-* „a rămîne“, „a dura“), *Vlaicu* (bulgăresc, de la *Vladimir* sau *Vladislav*); *Boicu* (bulg., de la *boi* „război“), *Voicu* (sîrb., de la *voi* „bărbat“, „soldat“); *Nedelcu* (bulg., sîrb., de la *Nedelea* „duminică“), *Velcu* (bulg. și sîrb. din *Velimir*: *veli-* „mare“, iar pentru *mir*, vezi p. 37); *Milcu* (bulg., sîrb., de la *mil-* „drag“); *Brancu* (de la *Bran*), *Dancu* (de la *Dan*), *Iancu* (de la *Ian*, formă scurțată a lui *Ivan*), *Nancu* (de la *Nan*, care după N. A. Constantinescu reprezintă pe *Ananias*, dar vezi altă ipoteză mai sus, p. 60; Weigand, p. 163, îl pune în legătură cu bulg. *nana* „tața“), *Pancu* (de la *Pantelimon*), *Stancu* (bulg., sîrb. și rus., de la *sta-*, cf. *Staicu* și participiul slav *stan*), *Tancu* (după N. A. Constantinescu, în loc de *Stancu*, dar mai curînd ucrainean de la *Tanas* sau bulgar de la *Atanas*, vezi *Izvestiia*, VII, p. 351);

Cincu (după Constantinescu, format în românește de la *cinci*, ipoteză neverosimilă, dar vezi mai jos cazul lui *Petcu*; *Cinko* există, sau a existat în bulgară, *Izvestiia*, VII, p. 355), *Dincu* (din *Costandin*; poate și din *Dima*, cf. *Dimka* în bulgărește, *Izvestiia*, V, p. 427), *Ghincu* (de la *Ghenadie*); *Mincu* (după Constantinescu, de la *Mina*; vezi însă în bulgărește *Minko* de la *Mihail*, *Izvestiia*, VII, p. 340); *Hincu* (după Constantinescu, din germ. *Johan*, ceea ce mi se pare greu de crezut); *Boncu* (de la *Bone*); *Lascu*, *Lațcu* (de la *Lazăr*); *Moscu* (de la *Moise*); *Batcu* (probabil de la *bate* „frate mai mare“), *Datcu* (după Constantinescu, de la *det-* „copil“; *Detko* există, sau a existat în bulgărește, *Izvestiia*, VII, p. 326); *Fetcu* (ucr. *Fedko* din *Fedor*), *Petcu* (din bulg. *Petko*, iar acesta format de la *pet* „cinci“ ca hipocoristic pentru *Paraschiv*; ziua a cincea a săptămîinii a fost numită de greci *paraskeve* „pregătire“, pornindu-se de la vinerea mare, vezi Weigand, p. 156, N. A. Constantinescu, *Limba română*, XI, 1952, p. 528; astfel *Paraschiva* a ajuns echivalent cu *Venera*, de la care este numele zilei de *vineri*), *Sfetcu* vezi p. 53). Nu intră în această serie, bineînțeles, *Pascu*, care e scurtat din *Pascale*, avînd originea ultimă în ebraică.

La numele pe care le-am trecut în revistă există și altă posibilitate, anume ca formele românești să fie refăcute din nume de familie în *-ov* (vezi p. 97).

Paralel cu masculinele în *-ko* găsim feminine în *-ka*, acestea, desigur, rămase în general prenume, diminutive simțite ca atare în românește: lăsînd la o parte numele ca *Donca* (de la *Anton*), *Minca* și *Voica*, feminine de la *Mincu* și *Voicu* (dar vezi bulg. *Minka* de la *Maria*, *Izvestiia*, VII, p. 340), *Vasilica* de la *Vasile*, rămîn nume ca *Anca* (de la *Ana*), *Ilîncea* (de la *Ilina*), *Ivanca* (de la *Ivana*), *Leanca* (de la *Leana*), *Marica* (de la *Maria*, cf. bulg. *Mariika*), *Sofica* (de la *Sofia*, cf. bulg. *Sofiika*, *Izvestiia*, VII, p. 349), *Zinca* (de la *Zina*, *Zinaida*, vezi p. 273; *Zinka* există și în bulgărește, *Izvestiia*, VII, p. 330), deci feminine formate de la alte feminine.

-ko apare ca al doilea element în sufixul diminutival compus *-așko* din ucraineană: *Dumitrașcu*, *Grigorașcu*, *Ivașcu* (de la *Ivan*), *Mihalașcu*, *Pătrașcu*. Aici și *Romașcu* (sau *Romașca*) de la *Roman* (locuitorii orașului Roman se numesc *romașcani*, după numele întemeietorului). Formații sigur românești, cu același sufix, sînt *Ionașcu* și *Lupașcu*, probabil și *Toderașcu*. De la numele a căror rădăcină se termină în *-r-* (*Dumitrașcu*, *Grigorașcu*, *Pătrașcu*, *Todirașcu*, s-a desprins hipocoristicul *Rașcu*, folosit ca nume de familie (vezi și bulg. *Raško*, *Izvestiia*, V, p. 429 și VII, p. 347). Sufixul a fost studiat, din punct de vedere românesc, de Bogrea, DR, IV (1927), p. 872—873.

Fiînd urmat de un sunet palatal, *k* devine *č*, cum îl găsim în două sufixe diminutive, în forma lor românească, *-ciu*, și *-cea*. Primul apare în *Maciu* (de la *Matei*, Capidan, DR, II (1922), p. 802); *Raiciu* (de la *Radu*); *Banciu* (puțin clar, dar există și în bulgărește, *Izvestiia*, VII, p. 316); *Danciu* (de la slav. *dan* „dat“, ca hipocoristic de la un compus de felul lui *Bogdan*, căci adesea numele de felul acesta au ca bază unul din cei doi termeni ai unui compus); *Ganciu* (bulg., de la *Gano*); *Ivanciu*; *Manciu* (de la *Manole*); *Panciu* (de la *Pantelimon*); *Stanciu* (vezi *Stancu*); *Enciu* (bulg. de la *Ianko*); *Nenciu* (de la *Ion*), *Penciu* (bulg., de la *Petre*); *Clinciu* (probabil de la *Climent*); *Minciu* (vezi *Mincu*); *Bonciu* (de la *Bone*); *Donciu* (de la *Anton*); *Onciu* (de la *Ion*); *Tonciu* (de la *Anton*); *Cociu* (de la *Constan-*

tin); *Rociu* (după Constantinescu, de la *Proca*); *Berci* (după Constantinescu, din rom. *berci* „crainic“, dar mai curînd din sl. *Berko* de la *ber-* „a răpi“); *Gorciu* (de la *Grigore*).

Cel de-al doilea sufix, *-ce*, folosit pînă astăzi în mod curent în bulgărește pentru a forma diminutive de genul neutru, dă naștere la diminutive nume de persoană atît masculine cît și feminine, de exemplu *Vance*, de la *Ivan*, poate servi și pentru feminin. Iată cîteva exemple: *Dimcea* (de la *Dimitrie*); *Oancea* (de la *Ioan*); *Pancea* (de la *Pantelimon*); *Vancea* (de la *Ivan*); *Ghencea* (de la *Ghenadie*); *Doncea* (de la *Anton*); *Duncea* (de la *Dumitru*); *Cocea* (de la *Constantin*); *Marcea* (de la *Marcu*, după Constantinescu, dar mai curînd e de la *Marin*); *Mircea* (de la numele compuse cu *-mir*, ca *Vladimir* sau *Miroslav*); *Borcea* (după Constantinescu, de origine turco-cumană, dar mai probabil mi se pare că e de la slavul *bor-* „luptă“): *Grigorcea* (de la *Grigore*); *Vucea* (de la sîrb. *Vuk* „lup“, cf. paralela *Vîlcu*, de origine bulgărească).

În unele cazuri putem avea de-a face cu formații romînești în *-ea* de la nume cu rădăcina terminată în *-c-*, de exemplu *Burcea*, *Stîrcea* pot fi formate în romînește de la *burcă*, *stîrc* (Constantinescu).

Mult mai puțin productive sînt alte sufixe diminutive, de exemplu *-le* în bulgărește (*Șteflea* de la *Ștefan*), sau *-e*, atașat la rădăcini terminate în *-n*: *Bonea* (după Constantinescu, din *Bon*, dar există în bulgărește *Bone* și *Bonev*), *Conea* (sîrb., de la *Constantin*), *Mîhnea* (aici sufixul pare *-ne*), *Voinea* (vezi *Voicu*).

În paginile precedente am întîlnit numeroase hipocoristice și diminutive formate în alte limbi dar folosite și în romînește. Urmează acum să le vedem pe cele care s-au format chiar în romînește, precizînd de la început că sînt foarte multe și nu le vom putea cita pe toate.

Există și în romînește cazuri, ce e drept nu prea dese, de scurtare pur și simplu. Nu ne vom opri la nume ca *Radu*, față de *Radoslav*, *Nicu*, față de *Nicolaie*, deoarece forme scurtate de acest fel întîlnim și în bulgară sau în neogreacă și sînt multe șanse ca ele să stea la baza hipocoristicelor noastre. Totuși avem exemple cum e *Costan* față de *Constantin*, pentru care nu cunosc un original în altă limbă.

În sistemul tradițional romînesc, cel puțin la numele care ar fi rămas de o singură silabă, este indispensabil să se adauge o finală vocalică, de exemplu se formează *Dinu* de la *Costandin*, *Nelu* de la *Ionel* sau de la *Cornel*, *Relu* de la *Aurel*, *Sacu* de la *Isac*, *Sîvu* de la *Iosif* (cu pronunțare regională, *Iosîv*); aici poate fi clasat *Doru* din *Teodor*, dacă nu cumva e refăcut din *Dora*, iar acesta din *Dorina* (altă ipoteză va fi amintită mai departe, la p. 65), apoi *Chiru* de la *Chiriac* (Capidan, DR, II (1922), p. 803; vezi și aici mai jos, p. 148). Cu sufixul *-ea*, avem hipocoristice ca *Monea*, de la *Filimon* sau de la *Solomon*, iar cu sufixul *-a*, *Dima* de la *Dimitrie*, *Dona* de la *Anton*, *Duma* de la *Dumitru* (nu vom lua în serios ipoteza lui Weigand, p. 154, acceptată de N. A. Constantinescu: sl. *duma* „gîndire“, „cuvînt“), *Iorga* de la *Gheorghe*, *Laza* de la *Lazăr* (Capidan, art. cit., p. 802), *Nasta* de la *Anastase*, *Nica* de la *Nicolaie*, *Proca* (după Capidan, art. cit., p. 804, de la v. sl. *prok* „rămas“, dar, după același autor și la aceeași pagină, de la v. sl. *prodan* „vîndut“: ambele ipoteze provin de la Weigand, care cel puțin nu le emite pe aceeași pagină, ci acceptă pe cea dintîi la p. 166, iar pe cea de-a doua la p. 113; mai probabilă mi se pare

ipoteza lui Puscariu, DR, II (1922), p. 698, care trimite la *Procopie*), *Sima* de la *Simeon*. Pentru cele mai multe exemple citate, vezi articolul pomenit al lui Puscariu. De adăugat, pe de o parte că *Iorga* se explică mai bine prin *Iordache*, *Iorgache*, pe de altă parte că unele nume citate pot fi regăsite în bulgărește sau în grecește (vezi de exemplu, pentru *Chiru*, în bulgărește, Weigand, p. 125, *Izvestiia*, V, p. 428 și VII, p. 334).

Un sufix puțin obișnuit în românește este relevat de Capidan, *art. cit.*, p. 802 (după Weigand): *-tu* în *Itu* de la *Ioan*, cu trimitere la *Nito* (alături de *Niko*) în bulgară. (În *Izvestiia*, VII, p. 343, bulg. *Nito* este explicat prin *Nistor*.)

De o suprimare pur și simplu a sfârșitului nu se poate vorbi pentru o perioadă mai veche, cu o singură excepție: la vocativ, la unele nume masculine (dar nu în toată țara), de exemplu *măi Gheo* pentru *Gheorghe* (pentru alte exemple, din Maramureș, vezi BPh, V (1938), p. 165; vezi și aici mai jos, p. 137). În secolul nostru apar și se înmulțesc nume cu sfârșitul suprimat: *Adi* de la *Adrian* sau *Adriana*, *Grig* de la *Grigore*, *Luci* de la *Lucia* sau *Lucian*, *Mari* de la *Maria*, *Nata* de la *Natalia* etc., în general după model străin.

Se poate suprima începutul: *Lambe* pentru *Haralambie*, *Lisaveta*, *Saveta*, *Veta* pentru *Elisaveta* se găsesc și în grecește, *Ina* pentru *Dorina* și pentru alte nume cu aceeași finală se găsește și în rusește, dar *Geta* pentru *Georgeta*, *Gore* pentru *Grigore*, *Tanța* pentru *Constanța*, *Sile* pentru *Vasile* nu par să aibă pereche în altă limbă.

Avem de asemenea cazuri de suprimare a mijlocului: *Fia* de la *Filofteia* (BPh, V (1938), p. 177), *Mioara* de la *Marioara* (dacă nu cumva e femininul de la *mior*), *Mița* de la *Marița* (*Mița* și în bulgărește, *Izvestiia*, VII, p. 341), *Naie* de la *Niculaie*.

Mai curînd și exclusiv după model străin întîlnim suprimarea începutului și a sfârșitului în același timp: *Gusti* pentru *Augustin*, *Mili* pentru *Emilia*, *Neli* pentru *Cornelia*, *Tavi* pentru *Octavian* etc.

Dintr-alt punct de vedere se poate obține un clasament diferit: 1. nume care, în urma scurtării, rămîn cu o terminație potrivită cu structura morfologică a limbii romîne (*Costan*, *Gore*, *Mioara*); 2. nume cărora li se adaugă o finală vocalică (*Onu*, *Onea* de la *Ion*); 3. nume care rămîn cu o terminație neconformă cu tradiția limbii romîne: *Cleo* pentru *Cleopatra*, *Costi* pentru *Constantin* (*Costică*), *Ioze* pentru *Iozefina*, *Mari* pentru *Maria*, *Vasi* pentru *Vasile* etc. Se înmulțesc acum numele ca *Angi* (*Angela*), *Mitty* (*Dumitru*), *Nelly*, *Nutzi*, *Sofi*, copiate după limbile apusene (vezi și scrierea cosmopolită cu *y*, *tz* și consoane duble). Sub influența unor nume de acest fel se introduce în românește un nou sufix, *-i* (*y*), cu care se formează diminutive.

Se înmulțesc acum hipocoristicele de felul lui *Jenny* pentru *Ioana* sau *Eugenia*, *Mary*, *Mery*, *Mitzi* pentru *Maria*, diminutivele ca *Jeannot*, *Johnny* pentru *Ion*. Un colectivist din comuna Războieni, raionul Tîrgu-Neamț, îmi scrie că în satul lui se răspîndesc acum numele ca *Jeni*, *Lili*, *Meri*, *Zizi* pentru fete și *Gelu*, *Gigi*, *Miki* pentru băieți. Desigur aceasta este situația și în alte sate, ca să nu mai vorbim de orașe.

Din graiul copiilor sau din obișnuința adulților de a se adresa copiilor cu cuvinte simplificate se preiau nume cu dublarea unei silabe, de exemplu *Coco*, *Mimi*, *Titi*, cu sufixe, *Guguță*, *Titilică* etc. Prin stîngăcia

de pronunțare a copiilor se explică și suprimarea unor sunete: *Adi* pentru *Adri-*, *Bică* pentru *Dobrică*, *Tică* pentru *Trică* etc.

Se pot întîlni și hipocoristice fără nici o legătură fonetică cu numele oficiale: *Lache* pentru *Gheorghe*, *Nina* pentru *Clara*, *Tituș* pentru *Anghel*. Se înțelege că acestea sînt strict individuale.

Se mai folosesc ca hipocoristice nume comune, bineînțeles tot fără legătură fonetică cu numele oficial: *Coca*, *Doru* (vezi însă mai sus), *Mielu* (dacă nu e de la *Mihai*), *Mioara* (dacă nu e de la *Maria*), *Păpușa* sau *Pușa*, *Puica*, *Puiu* și chiar și nume care n-au nici un înțeles lexical, de felul lui *Chichi*, *Pusi*, *Țuchi* etc.

Ajung la diminutive, formate fie de la numele oficiale, fie de la hipocoristice. Am văzut mai sus o serie de sufixe străine, împrumutate de noi împreună cu numele de persoane pe care le formează (*-ache* din greacă, *-așcu* din ucraineană etc.). Nu avem siguranța absolută că toate numele formate cu aceste sufixe sînt împrumutate, este posibil ca unele să fi fost formate în romînește. Mai adaug un sufix franțuzesc, de curînd introdus la noi, anume *-ette*, cu care se formează feminine de la masculine, dar și diminutive (vezi exemple la p. 126).

Limba romînă cunoaște numeroase sufixe de diminutiv, la substantivele comune, și în general ele pot fi folosite și pentru numele de persoane. De remarcat că nu merge orice sufix la orice nume, după cum de altfel nici la orice substantiv comun, problemă puțin studiată (vezi *Viața Romînească*, 1930. nr. 6, p. 247—253 și *Et. rom.*, p. 38—43). Nu zicem *Petrel*, *Costaș*, *Mihăișor* etc.

Iată cele mai importante sufixe cu care se formează diminutive romînești de la numele de persoane:

-aș (după sunete muiate, și *-eș*), de exemplu *Andreiaș*, *Dumitraș* (mai mult ca nume de familie), *Gheorghieș*, *Ionaș*, *Mateiaș*, *Niculăieș*, *Păvălaș*, *Victoriaș*. Feminine cu sufixul *-așa* nu există (*Bălașa* e format cu sufixul *-a* de la *Bălaș*; vezi însă p. 133 și în rusește, nume ca *Duneașa* de la *Dunea*).

-el: *Costel*, *Florinel*, *Ionel*, *Marinel*, *Săndel*. Feminin nu are (apare acum *Ionela*, dar format cu *-a* de la *Ionel*, iar *Marinela* e împrumutat gata făcut).

-ica: *Angelica* (recent, împrumutat), *Florica*, *Ionica*, *Marica* (se găsește și în bulgară și în greacă; vezi p. 62), *Rodica*, *Vasilica*. *Annika* se găsește în greacă, dar sufixul e romînesc.

-ică: *Costică*, *Dumitrică*, *Georgică* (și *Gică*), *Ionică* (și *Nică*), *Marinică*, *Mitică*, *Petrică*, *Vasilică*; cu dezvoltarea *-ul-*, *Mirciulică*, *Rădulică*.

-ișoara: *Anișoara*, *Mițișoara*.

-ișor: *Ghițișor*, *Petrișor*.

-ița: *Anița*, *Gheorghita* (și în bulgărește, *Izvestiia*, VII, p. 323), *Luxița*, *Marița* (și în bulgară și în greacă), *Rădița*, *Săndița*, *Victorița*. În grecește găsim diminutive ca *Annița*, *Kalița* (de la *kalos* „frumos”), *Kiriakița*, *Marița*, *Zoița*, dar sufixul e slav.

-iță: *Chimiță* (de la *Achim*), *Chiriță* (de la *Chiru*), *Gheorghită*, *Ioniță* (și *Niță*), *Mihăiță*, *Niculită*, *Vasiliță*. Nu există un sufix *-ițu*, de altfel nici la substantivele comune (*-iț* apare numai regional. în poezie, de exemplu *păuniț*).

-oara (e de fapt același cu *-ișoara*) în *Marioara* (care se găsește și în grecește; împrumutat din romînește?); *-oară* a fost înlocuit cu *-ișoară*,

ușoară și la substantivele comune, vezi articolul citat din *Viața Românească*. Nici masculinul -or nu mai există, fiind înlocuit cu -ișor, -ușor.

-uca: *Irinuca, Măriuca*.

-ucu: *Răducu, Sănducu*.

-uică: *Fănuică, Răduică* (folosite ca nume de familie). Exemple de -uica n-am găsit.

-uș: *Mitruș, Petruș*. Exemple de -ușa n-am găsit.

-ușor (e de fapt o variantă a lui -ișor, după anumite sunete): *Nicușor*
Exemple de -ușoara n-am găsit.

-uț: *Petruț, Vlăduț*.

-uța: *Anuța, Ilenuța, Mariuța*.

-uță: *Goguță, Nicuță, Păvăluță*.

-uțu: *Goguțu (și Guțu), Iorguțu, Răduțu*.

Există și nume cu două sufixe și chiar cu mai multe: *Cost-ic-uță, Cost-el-uș, An-ic-uța, Nuș-ic-uța* din *Elena* (acest exemplu și alte câteva le-am cules din lucrarea de diplomă a absolventei Maria I. Vlad). După cum se vede, din *Elena* nu a mai rămas decât consoana *n*. Se poate merge și mai departe, în așa fel încât din numele oficial nu mai rămâne nimic, de exemplu când de la *Constantin* (prin fazele intermediare *Costică, Costicuță* etc.) se ajunge la *Țușică*. În asemenea cazuri sufixul ajunge să joace el singur rolul de nume, de exemplu *Ina, Ica, Eta, Uța* (masculine de acest tip n-am găsit). Deoarece sufixul se adaugă la mai multe nume, este imposibil să spunem, fără informații suplimentare, cărui nume îi corespunde un hipocoristic diminutiv de felul lui *Ica* (*Florica, Valerica* etc.), și chiar când se păstrează o consoană din numele oficial, de exemplu *Nuța* poate fi de la *Anuța, Lenuța* și de asemenea de la *Marina, Steliana* etc.

Unele masculine sînt formate de la feminine, de exemplu, sigur, *Viorel*, de la *Viorica*, și, probabil, *Domnel*, de la *Domnica*. *Aurică* ar putea fi format după *Aurica*, dar de asemenea după *Aurel*, care nu e diminutiv, ci provine din lat. *Aurelius*. Pușcariu, DR, II (1922), p. 697, crede că și *Ionică, Ștefănuță* etc. sînt formate de la feminine, pentru dezmiertare. De observat însă că există diverse formații de același tip pentru care nu avem feminine, de exemplu *Costică, Răzvănică*, iar *Gica* e format de la *Gică* (acesta de la *Georgică*). Desigur, s-ar putea răspunde că, după ce s-a creat tiparul trecerii la masculin de la feminin, s-au putut forma nume masculine după modelul altor masculine. Dar întreaga problemă a numelor masculine terminate în -ă va trebui rediscutată în capitolul consacrat morfologiei. Mai adaug aici numai că nu există masculine în -ic și -iț, cum ne-am putea aștepta, ci numai în -icu și -ică pe de o parte, -iță pe de altă parte.

Există apoi formații masculine folosite pentru feminin: *Catrinel, Irinel, Tănțel; Măriuș, Mariorel; Mițișor, Fănișor, Didinel*, acestea din urmă notate de Pușcariu, *loc. cit.*, care citează, ca substantiv comun, și pe *mămic* (acesta se folosește însă numai la vocativ).

După cum s-a putut vedea și pînă aici, de la numele frecvente se folosesc adesea foarte multe hipocoristice și diminutive, ceea ce permite diferențierea persoanelor, deși nu se folosesc foarte multe nume oficiale. Pentru exemplificare, voi da în continuare lista (desigur necompletă)

a derivatelor de la câteva nume mai răspândite, împreună cu unele variante regionale sau de origine străină.

Constantin: *Costandin, Costan, Costandache, Costin, Codin, Costache, Costică, Tache, Tică, Costa, Costea, Costel, Coti, Cocea, Conea, Dinu, Dincă, Dincu, Dinicu;*

Dumitru: *Dimitrie, Demetru, Dumitrache, Dumitrică, Dumitraș, Dumitrașcu, Duma, Duncea, Mitru, Mitrea, Mitrache, Mitache, Tache, Mitrică, Mitică, Trică, Tică, Mitriță, Triță, Mitran, Mitu, Miti, Mitea. Medrea, Matache (acesta folosit și pentru Stamate);*

Ecaterina: *Caterina, Catrina, Catrinel, Catinca, Tinca, Tincuța, Catii, Catița, Catiușa, Catalin, Kitty;*

Elena: *Elenca, Ileana, Lena, Leana, Leanca, Lenuța, Lența, Lenuș, Ilenuța, Lina, Linica, Ilinca, Leni, Lili, Hélène, Hellen, Ilona;*

Elisabeta: *Elisaveta, Lisabeta, Lisaveta, Eliza, Liza, Lizi, Lizica, Lizuca, Ilisafța, Safta, Saveta, Veta;*

Gheorghe: *Gheorghită, Ghiță, Gheorghieș, George, Georgică. Gică, Georgel, Giurgiu, Gogu, Goguțu, Guțu, Goguță, Guță, Iorgu, Iorga, Iordache, Ghica, Jorj;*

Ion: *Ioan, Ionel, Ionică, Ionuț, Ionaș, Ionașcu, Iani, Iancu, Ene, Enăche, Enacache, Enuță, Enciu, Onu, Oană, Onea, Onuț, Nelu, Nică, Nuțu, Nuță, Nache, Ivan, Iovan, János, Johan, Hans, Hanes, Jean, Jeannot, Johnny;*

Maria: *Măria, Marioara, Mărioara, Mariorel, Măriuș, Mioara (?). Marica, Maricica, Măriuca, Măriuța, Marița, Rița, Marițica, Mița, Mițu. Mițișor, Mariana, Marieta, Mara, Marghioala, Marișca, Marușca, Mari. Mări, Meri, Merișor, Mașa, Mașenca;*

Mihai: *Miai, Mihăiță, Mihail, Mihăilă, Mihale, Mihalcea, Mihalache, Lache, Mihalășcu, Mialășcu, Mială, Mielu, Mihnea, Mihoc, Mioc, Mihu, Miu, Mișu, Mișa, Mișca, Michel (pronunțat mîhel), Michel (pronunțat mișel), Micky;*

Niculaie: *Niculai, Niculăiță, Nicolaie, Naie, Nicolai, Neculai, Neculuță, Necula, Neculce, Neculache, Lache, Nicola, Nicoară, Nicu, Nică, Nicuță, Nicușor, Laie, Niculiță, Culiță, Culai, Colea, Coliu, Miclăuș, Miclău, Micle, Nick, Nicky;*

Teodor: *Theodor, Tudor, Toader, Toderiță, Tudorică, Rică, Tudorel, Dorel, Doru, Tudorache, Dorache, Rache, Tudorașcu, Toderașcu, Rașcu, Tudoran, Todie, Dicu, Toduță, Feodor, Fedia, Fedco.*

FRECVENȚA NUMELOR

În toate limbile europene, numărul prenumelor este foarte mare, dar mai peste tot numai puține dintre ele sînt mult folosite. Faptul că de la numele foarte obișnuite avem multe derivate și variante are ca efect, la rîndul său, că aceste nume continuă să se răspîndească, în dauna celorlalte. Așa se face că, în mai toate limbile, un mic număr de prenume este suficient pentru a denumi marea majoritate a locuitorilor. Iată cîteva exemple care o dovedesc.

În anul 1171, la un banchet în orașul francez Bayeux, s-a făcut propunerea să se scoale în picioare toți cei pe care nu-i cheamă *Guillaume* (*Wilhelm*): au rămas pe scaune 117 oameni care purtau aceste nume (Kleinpaul, p. 71).

În Irlanda, un sfert dintre femei poartă numele *Màire* sau *Moire*, adică *Maria*. În Anglia, la mijlocul secolului al XVIII-lea, aproape 20 la sută din femei se numeau *Mary* (Withycombe, p. 201). Iată (după același autor) o statistică, formată după registrele de botez, de unde se vede că în decursul timpului, cu mici variații, trei nume de bărbați și trei nume de femei ocupau mai mult decît jumătate din locuri. Cifrele sînt grupate pe cîte o jumătate de secol și ele exprimă în procente frecvența numelor (Withycombe, p. XXVIII).

Ani	1550—99	1600—49	1650—99	1700—49	1750—99
William	15.5	19.0	28.0	24.5	19.0
John	22.5	15.5	18.5	20.0	20.0
Thomas	13.5	16.0	16.0	10.0	16.0
Total	51.5	50.5	62.5	54.5	55.0

Ani	1600—49	1650—99	1700—49	1750—99
Elizabeth	25.0	14.5	22.0	19.0
Mary	17.0	20.5	20.0	24.0
Anne	10.0	11.5	14.0	14.0
Total	52.0	46.5	56.0	57.0

Date interesante pentru numele germane găsim la Fleischer (p. 70—73). Între altele, ni se arată că o statistică făcută la Berlin în anul 1900, asupra a 41 000 de elevi, a găsit printre ei numai 600 de nume de botez, iar dacă se consideră împreună variantele aceluiași nume, de exemplu *Karl* și *Charles*, rămîn numai 400; mai mult decît o dată apar numai 379, și anume 187 masculine și 192 feminine.

Iată și cîteva date privind situația de la noi. Șt. Pașca (p. 26) arată că în comuna Porumbacu-de-Jos numele *Ion* era purtat la 1680 de 33 de

oameni, la 1688 de 62, la 1726 de 104, la 1766 de 62, iar la 1789 de 103 (la acea dată, erau în comună 388 de bărbați). Statistici mai amănunțite au făcut numai cercetătorii de la Cluj și numai în puține comune din Transilvania. Astfel Aurelia Stan, în articolul *Frecvența numelor de persoană masculină în Valea Sebeșului*, publicat în CL, II (1957), p. 267—279, ne prezintă situația din câteva comune, în linii mari cam pentru ultima sută de ani; dintr-un total de 609 nume, au ieșit în evidență ca numele cele mai mult folosite următoarele:

Ion	137 de persoane		
Nicolaie	65	Petru	28
Vasile	63	Dumitru	21
Gheorghe	44	Gligore	19
Ilie	39	Constantin	14
		<hr/>	
		Total	430

Aceasta înseamnă că 9 prenume denumesc mai bine de două treimi din numărul total al bărbaților. Din articolul *Prenumele locuitorilor din satul Purcăreți, raionul Sebeș, în 1957*, de Al. Cristureanu și Aurelia Stan, publicat în CL, V (1960), p. 103—109, se desprind date asemănătoare. Din totalul de 637 de persoane, bărbați și femei, găsim:

Ion	86	Maria	78
Nicolaie	65	Elisabeta	60
Gheorghe	35	Ana	51
		Ioana	25
Total	186	<hr/>	
		Total	214

Prin urmare 400 de persoane din cele 637 sînt numite numai cu 7 prenume.

Dacă ar fi să-l credem pe I. - A. Candrea, *Onomastica romînă* (curs litografiat), p. 26, în Oltenia peste 70 la sută dintre bărbați poartă numele *Ion* și peste 75 la sută dintre femei poartă numele *Maria*. Oricum, procentele par exagerate.

Am văzut că încă din antichitate este cunoscut procedeul poreclelor: un individ este desemnat nu prin numele care i s-a dat la naștere și prin numele familiei sale, ci printr-un cuvânt care într-un fel oarecare s-a legat de persoana sa. În multe cazuri, în antichitate, era vorba de o calitate, de un succes al individului, așa cum s-a văzut pentru latină la p. 41, dar iarăși de multe ori adaosul se referea la un defect, la o acțiune greșită sau necinstită. Procedeul a continuat să fie folosit și mai târziu.

În ultimul timp se face deosebire între porecle și supranume, păstrându-se termenul *poreclă* pentru denumirile folosite ocazional, pentru celelalte urmînd să se folosească cel de *supranume*. „Dacă porecla dată cuiva de către o persoană este repetată și de alții la adresa aceleiași persoane, ea devine supranume”. (Aureliu Candrea, *Poreclele la romîni*, București, 1895, p. 8.) E suficient să fie repetată de o singură persoană, o singură dată, sau trebuie mai multe (cîte?) și de mai multe ori (de cîte?)? Un asemenea criteriu nu poate servi la nimic, dar mi se pare că în general distincția e neinteresantă. De multe ori cei vizați au schimbat, cu voia sau fără voia lor, „porecla în renume”, și au lăsat-o urmașilor ca nume de familie, chiar cînd era vorba de un defect fizic pe care urmașii nu-l aveau. L. Csák, *Supranume cu rol de identificare*, în CL, VI (1961), p. 184, crede că se introduc supranumele pentru a evita confuziile între persoane cu același nume și prenume. Fără îndoială, poreclele pot servi la aceasta, dar nu e de crezut că ele se nasc din nevoia de a evita confuziile. Oricine cunoaște cazuri de porecle date și păstrate fără această nevoie.

Pentru ca poreclele să se păstreze și să se fixeze, devenind nume de familie, este foarte favorabilă situația acolo unde nu există un sistem coerent și permanent de nume de familie și mai ales acolo unde schimbarea numelor nu este îngrădită de legi. Aceasta a fost multă vreme situația și la noi, și, cel puțin într-o parte a țării, a rămas pînă de curînd, cum se va arăta ceva mai departe.

Un tip vechi de porecle sînt cele întîlnite în basme, de felul lui *Strîmbă-lemn*, *Gerilă* etc. Altele au devenit oarecum cuvinte ale limbii obișnuite, fiind folosite ca epitete ocazionale, de exemplu *Soarbe-zeamă* pentru un om care mîncă mult. *Frige-linte* pentru un zgîrcit etc.

Iată cîteva porecle cunoscute din istorie (cele mai multe sînt din Moldova, poate pentru că acolo numele de familie, provenite adesea din porecle, s-au fixat mai devreme decît în Muntenia): *Petru Cercel* (purta un cercel în ureche), *Grigore Ureche*, *Petru Majă* (fusesse negustor de pește și vindea ca *maja*, unitate de măsură) poreclit și *Rares* („cu părul rar”), *Petru Șchiopul* (era șchiop) (vezi mai sus, p. 9, *Nicoară Potcoavă*). Multe sînt compuse: *Frige-vacă*, *Țară-lungă*, *Vacă-mare* (acesta din urmă, franțuzit în *Vacamar*, cum arată M. Sadoveanu în *Nada Florilor*). Mai noi, cunoscute de mine întîmplător, fără să pot arăta cum s-au născut: *Bază-*

verde, Calalb, Calcăntaur. Cudalbu („cu coada albă“), Decusară, Manta-roșie, Zeamă-neagră.

Aici mai mult decât oriunde (vezi *Cuvîntul înainte*) este greu să ghidești originea unei denumiri; ea devine însă foarte clară în momentul cînd aflăm povestea care-i stă la bază. În copilăria mea, am cunoscut în Moldova un bătrîn căruia i se zicea *Moș Dovleac*, deoarece, la întoarcerea în sat după o ședere în Muntenia, zisese *dovleac* în loc de *bostan*, cum e numele moldovenesc al plantei. O femeie din Transilvania mi-a povestit, acum vreo 40 sau 50 de ani, că în satul ei un om care stătuse la București a zis o dată *geam* pentru *ferastră*, „și *Jam* i-a rămas numele“. Se înțelege că o asemenea poveste nu poate fi ghicită.

Mare parte dintre porecle au la bază denumirea unui defect fizic (sau a unei calități): *Micu* (germ. *Klein*), *Lungu* (germ. *Gross*, magh. *Nagy*, ambele cu înțelesul de „mare“), *Mogoș* (din magh. *magas* „înalt“), *Hosu* (din magh. *hosszú* „lung“), *Chiose* (din turc, *köse*, bulg. *kiose* „spîn“) etc. De notat că epitetul poate fi și ironic. Am avut odată un elev cu numele *Lungu*, care era cel mai mic din clasă, și am putut constata că și tatăl lui era mic de statură, de unde am dedus că porecla va fi fost dată tatălui, eventual bunicului, în ironie.

Multe porecle sînt nume de animale, fie pentru că omul este comparat cu un animal, fie pentru că a avut în vreun fel de-a face cu animalul: *Aslan* (turc. *aslan* „leu“, vezi și rom. *Leu*), *Bou* (cu același înțeles, germ. *Ochs*, ebr. *Șor*), *Ciocîrlie*, *Pițigoii*, *Presură*, *Socol* (sîrb. *sokol* „șoim“) și multe altele.

Nume de culori: *Albu* (cu același înțeles, germ. *Weiss*, magh. *Fehér*; vezi și rom. *Bălan*), *Negru* (cu același înțeles, germ. *Schwarz*, magh. *Fekete* grec. *Mavru*), *Roșu* (cu același înțeles, germ. *Rot*, magh. *Veres*), *Scarlat* (gr. *skarlato* „stacojiu“), germ. *Blau* „albastru“, *Braun* „cafeniu“ (vezi engl. *Brown*), *Grün* „verde“ etc.

Mai devin porecle anumite particularități de comportare, eventual formulate ca niște lozinci. În Transilvania există numele *Bornemisa*, probabil dintr-o poreclă, căci înseamnă „nu bea vin“ (magh. *bor* „vin“, *nem* „nu“, *isz-* „a bea“) paralel cu fr. *Boileau*, it. *Bevilacqua*, care înseamnă ambele „bea apă“ (și ar putea avea la bază o ironie). În secolul trecut a fost un ministru de interne, Radu Mihai, pe care adversarii politici îl porecliseră *Ceas*, deoarece îl acuzau că ar fi furat un ceas.

Alteori devine poreclă o expresie mult folosită de un vorbitor. La Viena este o stradă care se cheamă *Jasomirgott-strasse*, după un personaj, care avea obiceiul să spună mereu *Ja so mir Gott... „așa să-mi (ajute) Dumnezeu“* (vienezii nu mai înțeleg numele, căci accentuează *Jasomirgott*, ca și cînd sensul ar fi „zeul Jasomir“). În comuna Reviga, raionul Slobozia, am cunoscut un om poreclit *Dorișata*, pentru că avea obiceiul să înjure de *dorul și dorișata*. În Moldova este cunoscut numele *Faliboga*, care reproduce evident rusescul *hvali boga* „laudă-l pe Dumnezeu“.

Printre porecle se găsesc multe diminutive, de exemplu *Crăcănel* (pe vremuri porecla unui profesor din București; vezi și Caragiale, *D-ale carnavalului*), *Dovlecel* (porecla unui politician dinainte de război), *Părăluță*, *Răculeț* etc. Numele *Colonel* nu are nimic comun cu gradul mili-

tar, ci este diminutivul de la colun „măgar sălbatic“, așa cum dovedeste lipsa articolului.

Adesea porecele sînt formate cu sufixul *-ea*, despre care va fi vorba mai departe: *Blegea*, *Brăgărea*, *Cernea* (echivalentul slav al lui *Negrea*), *Horea* („îi plăcea să horească“, adică să cînte). Din lucrarea de diplomă a absolventei Dumitra Neda-Surdu, asupra numelor din Fîntînele, raionul Zimnicea (lucrare nepublicată), extrag următoarele: *Ciurea* (o persoană venită din comuna *Ciurari*), *Purcărea* (fiul unui porcar), *Tucea* (e tuciuriu).

Iată și un tip de poreclă întîlnit mai rar: lui Florea I. Călărașu i se zice *Fleică*, deoarece într-o vreme se iscălea Fl. I. Călărașu (s-a citit deci *Fle. I. Că-*).

NOTA

Cu privire la porecle romînești, se pot consulta următoarele lucrări:

Ștefan Pașca, Ț. O.

Al. Graur, *Glosar din Comuna Reviga (Ialomîța)*, în BPh, V (1938), p. 177—178.

Aurelia Stan, *Porecle și supranume din Valea Bistriței*, în *Limba romînă*, VI (1957), nr. 5, p. 42—48.

Natalia Cernăuțeanu, *Observații asupra sistemului de denomi-nație personală în mediul rural*, în *Limba și literatură*, V. (1961), p. 77—87.

Al. Cristureanu, *Supranumele locuitorilor din satul Răchita (raionul Sebeș, regiunea Hunedoara)*, în CL, VI (1961), p. 397—411.

Doina Grecu, *Despre supranumele din comuna Berzovia. I. Supranume provenite din nume de familie, prenume și hipocoristice*, în CL, VII (1962), p. 53—56.

NUME DE FAMILIE

Vorbind despre numele chineze, arabe, latine, n-am putut evita să tratez și situația numelor de familie — sau a ceea ce echivalează cu numele de familie — în aceste limbi. La limbile indo-europene vechi, cu excepția latinei, problema numelor de familie nu s-a pus, deoarece astfel de nume nu există. Și latina le-a pierdut în primele timpuri ale feudalismului. De aceea, pentru limbile mai apropiate de noi — în timp și în spațiu — am putut pune problema numelor de botez izolată, rămânând să tratez separat numele de familie.

Un singur nume (fiind singur nu poate fi numit prenume) a putut fi de ajuns în colectivități restrânse, unde erau puține șanse ca doua persoane să fie numite la fel. Situația se schimbă pe de o parte din cauza înmulțirii populației, un trib sau chiar o gintă cuprinzând numeroase familii în sensul nostru actual, pe de altă parte din cauza dezvoltării relațiilor dintre triburi, apoi dintre popoare. Ținând seama de numărul relativ mic de cuvinte care se folosesc ca nume, se ajunge repede ca mai multe persoane să fie numite la fel. Trebuia cu atât mai mult să se găsească un mijloc de a le diferenția, cu cât se înmulțesc cazurile de vânzări și cumpărări, moșteniri, înfierii, care pretind identificarea precisă a persoanelor interesate. Devine deci necesar un al doilea nume.

Cel mai simplu mijloc de diferențiere a două persoane care poartă același nume este să se spună și numele tatălui, la genitiv. În Grecia veche, acest mijloc se folosea în mod curent, de exemplu oratorul *Demostene* (gr. *demos* „popor“ și *sthenos* „forță“) era numit în mod curent *Demostene al lui Demostene* (pentru că și pe tatăl său îl chema tot *Demostene*); *Alexandru cel Mare* era numit *Alexandru al lui Filip*.

Un al doilea mijloc a fost adăugarea numelui tatălui însoțit de cuvântul „fiu“, prepus sau postpus, și aceasta constituie un prim rudiment de nume de familie. Am văzut că în latinește, chiar după ce se stabilesc numele gentilice, formula oficială pretinde să se precizeze, după numele gentilic, „fiul lui . . .“ (*L. Calpurnius, P. fil., Piso* „Lucius Calpurnius, fiul lui Publius, Piso“). Am mai văzut în limbile semitice formațiile cu *ben* „fiu“ (*Ahmed Ben Bella*) și în turcește cu *oglu* „fiu“ (*Ceaușoglu*). În limbile care ne interesează mai de-a-proape, astfel de formații vor interveni mai târziu.

În lumea medievală, cei dinții care-și adaugă un al doilea nume, sînt nobilii, adică proprietarii de pămînt, ca unii care aveau mai multe interese personale de apărut. În general, numele era legat de proprietate: la numele de botez se adaugă numele localității sau al ținutului, de care era legat titlul de noblețe; înaintea acestuia se introduce de obicei prepoziția „de“ (în englezește *of*, în frantuzește *de, du, de la*, în nemțește *von*): fr. *Philippe de Champagne*, germ. *Wolfram von Eschenbach*. Între egali se folosea de obicei numai numele proprietății, de exemplu pe Louis de

Nemours, alt nobil îl striga nu cu numele de *Louis*, ci *Nemours* (fără prepoziție), astfel că în cele din urmă numele proprietății este mai răspândit decât prenumele. De exemplu marchizul de Lafayette este cunoscut ca *Lafayette* și cred că foarte puțină lume îi știe numele de botez

În englezește se folosește pînă azi prepoziția *of* numai pentru numele legate de titlul de proprietate: *Prince of Wales* „prințul de Țara Galilor”, *Duke of York* „ducele de York”. Altminteri numele nobililor se cunoaște numai pentru că înaintea lui se pune *lord* sau *sir*. Deoarece mai departe nu va mai veni vorba despre aceste lucruri, vreau să folosesc ocazia de a vorbi aici despre ele. *Lord* se folosește cu numele de familie (*Lord Russel*), dar trebuie notat că, o dată cu primirea titlului (prin moștenire sau prin grația regelui) se primește și numele nobil, părăsindu-se cel vechi. Cînd fostul prim-ministru *Disraeli* a fost înnobilit el a devenit *Lord Beaconsfield*. Tot așa fostul prim-ministru *Anthony Eden* se numește astăzi *Lord Avon*. Aceste schimbări pot încurca pe străinii nefamiliarizați cu obiceiurile englezești. În timpul din urmă întîlnim și cazul contrar, nobili care, părăsindu-și titlul de noblețe, revin la vechiul lor nume burghez, de exemplu lordul *Hume* a devenit recent *Douglas Home*, lordul *Hailsham* a devenit *Quintin Hogg*.

În ce privește formula de adresare cu *sir*, aceasta se folosește numai cu numele de botez, eventual urmat de cel de familie, dar niciodată numai cu cel de familie: *sir Roy*, sau *sir Roy Welenski*, dar niciodată *sir Welenski*. Cam în același fel s-au folosit la noi în trecut *conu*, *coana*: *Conu Mihai*, *Coana Margareta*, dar niciodată *Conu Popescu* sau *Coana Ionescu*. *Domnul*, *domnișoara* se pot folosi și cu numele de familie și cu prenumele (*domnul Ionescu*, *domnu Gică*, *domnișoara Popescu*, *domnișoara Nastasia*), pe cînd *doamna*, în limbajul distins, nu se folosește decît cu numele de familie, după modelul francez (în englezește se folosește curent *Lady* cu numele de botez al femeii: *Lady Helen*). Putem deci spune despre o femeie *Doamna Popescu* sau *Doamna Mița Popescu*, dar nu *Doamna Mița*.

În secolul trecut s-au introdus la noi termenii francezi, dintre care *Monsieur* și *Mademoiselle* au devenit repede ridicoli, în timp ce *Madame* a rezistat mai bine. Cu numele de familie (*Madam Popescu*) s-a folosit destul de mult și desigur mai apare pe ici, pe colo, pînă astăzi; cu numele de botez al femeii, a coborît repede la nivelul personalului casnic: *Madam Maria*, *Madam Cati* erau bucătăreasa, spălătoreasa mai în vîrstă, cărora trebuia să li se arate oarecare respect, de aceea nu li se putea spune pe nume, dar pentru care *doamnă* ar fi fost considerat prea ceremonios. Caragiale, în schița *25 de minute*, ridiculizează pe provincialele care, nepuțin să numească pe regina *Madam Elisabeta*, dar nici cu numele de familie, îi spun *Madam Carol*.

Ca și *conu*, *coana*, se comportă în principiu termenii de respect *nenea* (*nea*), *badea*, *țața*, *dada* etc.: folosirea lor tradițională este limitată la numele de botez, deci *nea Gheorghe*, *țața Irina*, dar nu *nea Popescu* sau *țața Ionescu*. În ultimele decenii a început totuși, la orașe, să se zică și *nea Popescu*, dar fără șanse de generalizare, căci desigur nu multă vreme se va mai folosi în general *nea* sau *nenea*, după cum nu se mai folosește aproape de loc, cel puțin în orașe, *țața*. Apariția lui *nea* alături de nume de familie trebuie pusă în legătură pe de o parte cu generalizarea și folosirea mai frecventă a numelor de familie, pe de altă parte cu împropă-

tarea populațiilor orășenești prin imigrarea de muncitori de origine țărănească.

Revenind la numele apusene în evul mediu, trebuie semnalat că uzajul prepoziției *de* nu este în general limitat la nobili. În franțuzește, de exemplu, se cunosc destule nume cu *de* pus înaintea unui nume de localitate sau de regiune, care arată pur și simplu că strămoșii purtătorului, țărani sau burghezi, s-au deplasat cândva din localitatea sau din regiunea respectivă: *Debray*, de exemplu, înseamnă „din *Bray*“. Cu atât mai clar este cazul când după *de* nu urmează un nume de localitate, ci un cuvânt care arată un punct al unei localități, de exemplu *Delavigne* „de la vie“. Alte exemple se vor vedea în paginile următoare. De asemenea trebuie avut în vedere că multe nume franțuzești începătoare cu *de* sînt de fapt flamande sau olandeze și conțin articolul *de*: *De Groot* (pronunțat în olandeză *hrot*) „cel mare“, *De Jonghe* (pronunțat în olandeză *ionghe*) „cel tânăr“ etc. Ce e drept, au fost cazuri când purtătorii unor astfel de nume au reușit să treacă drept nobili.

De altfel nici olandezul sau flamandul *van* (pronunțat *fan*), care înseamnă în adevăr „de“, nu arată originea nobilă (situația în această limbă diferă de cea din germană, unde *von* este semn de noblețe): *Van Gogh*, *Van Dijk* (pronunțat *deik*, înseamnă „dig“, deci numele complet s-ar traduce „de la dig“), *Van Houten* („de la păduri“), *Van der Velde* sau *Vandervelde* („de la cîmpuri“).

Nici în italiană prepoziția *de*, *di* nu e semn de noblețe, ci înseamnă „fiul lui“: *D'Annunzio*, *De Sica*, *Di Stefano*, *De Vittorio* etc.

Mai pomenesc de irlandezul *o*, cu înțeles aproximativ asemănător și care servește la formarea de nume de familie mult răspîndite în Anglia și în S.U.A.: *O'Brian*, *O'Hara*, *O'Neil* (acesta din urmă e de la irl *Niul*, derivat de la *niadh* „campion“).

La început numele de familie s-au creat spontan; după nobili, au început și burghezii să poarte nume de familie, apoi și țărani, iar aceste nume s-au format oarecum la voia întîmplării, folosindu-se numele tatălui, numele localității de origine, o poreclă, un nume de meserie etc., apoi în diverse țări și la diverse date și de asemenea, chiar în aceeași țară, pentru diversele naționalități, se stabilește prin lege obligativitatea unui nume de familie, care trebuie să fie păstrat din tată în fiu. În Franța, de exemplu, celebra ordonanță de la Villers-Cotterets, dată de Francisc I la 1539, a introdus limba franceză în locul celei latine în actele judiciare și, totodată, a creat registrele de stare civilă, aceasta nemaifiind de aici înainte un apanaj al preoților. S-a fixat și legalizat astfel regula ca fiecare persoană să aibă un nume de familie. Dar aplicarea ordonanței nu s-a generalizat curînd, în secolul al XVIII-lea se mai găseau oameni fără nume de familie, iar în Wallonia numele nu s-au fixat decît la sfîrșitul aceluiași secol (vezi Dauzat, *Les noms de famille en France*, p. 41).

O serie de nume franțuzești, paralele cu cele citate pentru Italia sînt formate din numele de botez al tatălui, precedat de prepoziția *de*, cu valoarea de „al lui“: *Degeorges*, *Dejean*, *Depierre* (*Pierre* e echivalentul lui *Petre* al nostru). Altă serie e formată cu prepoziția *à* sau, unită cu articolul, *au*, *à la*; în franceza literară, această prepoziție formează dativul, dar în graiurile regionale înlocuiește pe *de* pentru a introduce atributul genitival: *Amathieu* „al lui Matei“, *Aucouturier* „al croitorului“

(sau „al lui Croitoru“), *Alabergère* „al ciobaniței“. A treia serie este formată dintr-un nume feminin precedat de articolul *la*: *Lamartine*, *Larousse* „roșcovana“; acestea s-au format probabil, prin eliminarea lui *a-* de la început din nume de tipul prezentat anterior.

Mult mai frecvente sînt numele precedate de propoziția de constituind indicative geografice: *Decauville* „din localitatea Cauville“, *Delille* „din Lille“. Cele mai multe provin însă din indicații locale: *Dubois* „de la pădure“ (sub forma meridională, *Dubosc*), *Dubout* „de la capăt“, *Dufour* „de la cuptor“, *Dujardin* „de la grădină“ (sau, cu pluralul, *Desjardins*), *De l'Isle*, formă arhaică pentru *De l'Île* „din insulă“, *Dumas* „de la casă“ (e vorba de o casă izolată, la o fermă), *Dumont* „de la munte“, *Dumoulin* „de la moară“ (sau, cu pluralul, *Desmoulins*), *Dupont* „de la pod“, *Delpuech* (meridional) „de pe platou“, *Dupuis* „de la puț“, *Duval* „din vale“ etc.

Alte nume sînt formate din numele de naționalități, de exemplu *Langlois* „englezul“, *Lallemand* „germanul“; din nume de culori, de exemplu *Leblanc* „albul“, *Lebrun* „brunul“; din nume de meserii, de exemplu *Berger* „cioban“, *Boulangier* „brutar“, *Lefèvre* „fierar“, *Meunier* „morar“, *Parmentier* „croitor“; din porecle, de exemplu *Loucheur* „sașiu“, *Poincaré* „pumn pătrat“, apoi din nume de botez, cu sau fără sufixe.

De adăugat că dialectele franceze sînt foarte diferite unele de altele, astfel încît același cuvînt, sub formele lui dialectale, poate sta la baza a nenumărate nume deosebite între ele. Iată un singur exemplu: de la cuvîntul „capră“ avem pe *Chèvre* și *Chevreuil* „căprior“ în limbajul parizian și literar, *Cabre*, *Cabrol*, forme meridionale, *Quièvre*, *Quévreur* din dialectul normand și multe altele.

În Franța se găsesc foarte multe nume de origine străină, în primul rînd italiene, apoi spaniole, germane, flamande și, în urma imigrațiilor mai noi, polone (de exemplu *Bokanowski*) etc.

O mențiune specială merită numele bretone, deoarece acestea provin dintr-o limbă neromantică, dar vorbită pe teritoriul Republicii Franceze. În general numele bretone se pot identifica foarte ușor. Unele încep cu *Ker* (care înseamnă „casă“): *Kerbol* „casa lui Paul“ etc. Mult mai multe încep cu articolul definit, care în bretonă are forma *ar* sau *an* (consoana depinde de inițiala cuvîntului următor). Bretonii au tradus în general articolul lor prin fr. *le*, lăsînd însă netradus substantivul. Cînd întîlnim nume franțuzești ca *Lebon* (fr. *bon* „bun“), *Legrand* (fr. *grand* „mare“), ne dăm ușor seama că sînt franțuzești. Dar cînd partea a doua nu înseamnă nimic, sînt toate șansele ca numele să fie bretone: *Le Braz* (bret. *braz* „mare“), *Le Gall* (bret. *gall* „francez“), *Le Goff* (bret. *goff* „fierar“), *Le Gonidec* (bret. *gonidec* „plugar“) etc. Uneori totuși ne putem înșela: în București a trăit mulți ani un profesor de franceză numit *Francis Lebrun*, al cărui nume părea tot ce poate fi mai francez; el însuși mi-a spus însă că numele lui nu însemna „brunul“ pe franțuzește, ci era o adaptare franțuzească a numelui breton *Ar Brenn*, care înseamnă „tărișea“.

Un ultim amănunt privind numele bretone: unele din ele sînt nume de sfinți locali, de exemplu *Hervé*, *Renan*, *Rio* (asemenea nume se folosesc uneori ca prenume și în franțuzește: *Yves*).

În țările de limbă germanică lucrurile s-au petrecut aproximativ ca și în Franța. În Anglia, numele de familie au apărut pe la 1300, iar registrele de stare civilă devin obligatorii la 1538. În Țara Galilor, Henry VIII (sec. XVI) a ordonat nobililor să aibă nume de familie, dar la celelalte clase nu se generalizează nici în secolul al XVIII-lea. Și în Germania primele patronimice apar prin secolul al XII-lea, prin secolul al XIII-lea ele încep să se răspîndească printre nobili, prin secolul al XIV-lea ating și burghezia, iar prin secolul al XVI-lea încep să se generalizeze.

În unele părți ale Germaniei, încă în secolul al XIX-lea numele de familie nu se generalizaseră la țară.

În engleză și în germană se folosesc ca nume de familie formele de genitiv (în -s) ale numelor de botez, de exemplu engl. *Peters* „al lui Petru“, germ. *Mertens* „al lui Martin“, *Philipps* „al lui Filip“. În Anglia, inventarul de nume s-a completat cu elemente din limbile celtice, vorbite pînă astăzi în insulele britanice: irlandeza, scoțiana și galeză. De exemplu din galeză provin nume ca *Lloyd* (se pronunță în galeză aproximativ *hlioid*) „cenușiu“, *Morgan* (*mor* înseamnă în galeză „mare“, iar partea a doua e neclară); nume de origine irlandeză am citat mai sus. De remarcă că irlandeza are o ortografie teribil de complicată, ceea ce se vede și în numele de persoane. De exemplu *O'Shoughnessie* se pronunță *oșansi*, iar *Toirdhealbhach* se pronunță *turlo*. Nu e de mirare dacă englezii, a căror scriere nu e chiar atît de complicată, mai simplifică uneori numele celtice. Cîteodată galezii le anglicează pe ale lor, de exemplu *Llewelyn* (pronunțat *hleuêlin*, iar uneori scris de englezi greșit *Llewellyn*) devine adesea *Lewis*, care e unul din cele mai frecvente nume galeze, alături de *Gruffydd* (pronunțat *grifîd*, cu *d* final rostit ca în articol englez *the*), *Jones*, *Williams*. Avînd în general puține nume de familie foarte răspîndite, celtii nu pot face față cu ele, și pentru a diferenția persoanele, asociază adesea cite două nume de familie: irl. *O'Hara*+engl. *Wood*, iar în galeză, *Gruffydd-Williams* etc. Mai amintesc pe *David Lloyd George*, prim-ministru al Angliei în timpul primului război mondial.

O situație destul de asemănătoare ne întîmpină și în engleză. S-a luat de multă vreme obiceiul ca numele de familie al mamei să poată fi dat ca nume de botez unuia din copii (pentru numele de familie folosite ca nume de botez, vezi p. 47). Apoi acest nume poate trece la descendenții acestuia, eventual, prin imitație, și la alte familii. *Winston*, nume de localitate, a devenit nume de familie; *Henry Winston* a avut o fată, *Sarah Winston*, care, căsătorită cu un *Churchill*, a avut un fiu numit *Winston Churchill*, născut la 1620; de atunci încoace, în familia Churchill, se păstrează prenumele *Winston*. Astăzi, în țările anglo-saxone, funcționează un sistem oficial cu trei nume: între prenume și numele de familie al tatălui se intercalează numele de familie al mamei. Americanii, în ocazii solemne, scriu complet toate trei numele: *Franklin Delano Roosevelt*¹, *John Fitzgerald Kennedy*. În alte cazuri, al doilea nume apare numai cu inițiala: *Lyndon B. Johnson*. În Anglia, ori se scriu, toate numele complet (mai rar), ori primele două cu inițială, ori se notează inițiala primului, iar al doilea este eliminat.

¹ Numele *Roosevelt* se pronunță corect *rozevelt*, uneori și *rozvelt*, dar niciodată *ruzvelt*, cum se aude pe la noi. Este de origine olandeză și înseamnă „cîmp de trandafiri“, fiind paralel cu germanul *Rosenfeld*.

Cîteva cuvinte despre numele germane. În trecut au fost adesea folosite ca nume de familie diminutivele formate cu sufixul *-ung* sau *-ing*, considerîndu-se că fiii sînt un tip redus al tatălui: *Adelung*, de la o formă redusă a unui nume începător cu *adal-* „nobil“, *Niebelungii* („fiii neguri“), *Dühring* (de la numele zeului *Donar*), *Körting* (de la *Körte*, diminutiv al lui *Konrad*); vezi apoi nume ca *Merovingii*, *Carolingii*, *Harding*, *Horning* sau *Hornung* etc. Mai adaug că dintre numele vechi germanice unele au fost păstrate și au devenit nume de familie; și aici apar nume care arată localitatea de origine (formate de obicei cu sufixul *-er*): *Adenauer* (de la *Adenau*), *Berliner*, *Hamburger*, *Oppenheimer* (de la *Oppenheim*) etc., apoi nume de meserii, ca *Meyer* „fermier“, *Müller* „morar“, *Richter* „judecător“, *Schneider* „croitor“, *Schultze* (din forma de bază a acestui nume avem în romînește pe *șoltuz*); nume de obiecte, ca *Seidel* „găleată“, nume de culori etc., pentru care nu mai dau aici exemple deoarece multe nume germane vor fi înfilnite în paginile următoare.

O singură observație încă privitoare la numele olandeze: multe dintre ele încep cu *Ver* (pronunțat *fer*), care poate fi interpretat în două feluri. Cele mai vechi conțin o scurtare a cuvîntului *vrouw* „femeie“, „doamnă“ prin urmare la un moment dat s-a dat copiilor numele mamei, de exemplu *Verwoerd* (*woerd* înseamnă „rățoi“, vezi p. 146). Cele mai noi reprezintă o scurtare a grupului *van der*, care e format din prepoziția *van* și articolul *der*, de exemplu *Vermeulen* „de la moară“.

Dintre numele italiene relev aici numai pe cele care sînt formate de la plural, pentru că s-a pornit de la denumirea colectivității familiale: *Bontempelli*, *Buonarroti* (numele lui *Michelangelo*), *Marinetti*, *Medici*, *Mussolini*, *Romanelli*, *Terracini* și multe altele.

Și spaniolii au adoptat un sistem cu trei nume, al treilea fiind numele de familie al mamei: *Fidel Castro Ruz*. Adesea între ultimele două nume se introduce un *y*, care înseamnă „și“: *Ramón Menéndez y Pidal*, *Ramón Arramón y Serra* și altele, *-ez*, în numele ca *Menéndez*, *López*, *Fernández*, *Pérez* este un sufix asemănător cu *-escu* al nostru.

În timpul Renașterii, cînd antichitatea era la modă, multe nume europene au fost latinizate. Astfel *Komenski* a devenit *Comenius*, *De Groot* s-a schimbat în *Grotius*, *Descartes* în *Cartesius*, *Della Scala* în *Scaliger*, *Kremer* (germ. *Krämer* „negustor ambulant“) în *Mercator* (lat. „negustor“, vezi p. 153), *Estienne* în *Stephanus*. Alții, mai îndrăzneți, nu s-au mulțumit cu schimbarea terminației, ci și-au tradus numele, de exemplu *Hohenheim* a devenit *Paracelsus*.

Umanistul Erasmus se numea, cu un nume olandez, *Geert Geerts*, ambele nume conținînd radicalul germanic *gari* „lance“. Neînțelegînd acest lucru, el a crezut că numele său este de la verbul (format cu prefixul *be-*) *begeeren* „a dori“, de aceea l-a tradus prin *Desiderius Erasmus* (lat. *desidero* „a dori“ și grec. *erao* „a dori“; Kleinpaul, p. 36). Tot dorința de latinizare o trădează, desigur, numele săsești terminate în *-us*: *Capesius*, *Honterus*, *Siegerus* (germ. *Sieger* „învingător“).

N-au lipsit și unii care să folosească limba greacă, de exemplu germanul *Schwarzerd* „pămînt negru“ a devenit, pe grecește, *Melanchthon*, cunoscut umanist din secolul al XVI-lea (vezi Hans Rheinfelder, *Der übersetzte Eigennome*. München, 1963, p. 7).

Am arătat mai înainte că în diverse limbi s-a folosit cuvîntul „fiu“ pentru a forma cu ajutorul lui nume de familie. Acest procedeu este curent în limbile germanice. În germană, se adaugă la numele tatălui cuvîntul *Sohn* „fiu“: *Natansohn*, *Mosessohn* etc. (vom vedea că numele de acest fel sînt purtate mai ales de evrei; cîteodată numele tatălui e pus la genitiv, în -s: *Mendelssohn*). La fel se folosește în englezește *son* „fiu“: *Edison*, *Johnson*, *Peterson* etc. (aici nu mai sînt în general nume evreiești), cîteodată baza este celtică, de exemplu în *Fergusson* „fiul lui Fergus“ (nume irlandez format din celt. *fer* „bărbat“ și *gus* „ales“). Și în suedeză „fiu“ se zice *son* (*Danielsson*, *Holgerson*), iar în daneză, *sen* (*Petersen*, *Rasmussen*). Există și femininul cu *dotter* „fiică“ (*Lavrandsdotter*).

În engleza mai veche erau frecvente numele care aveau la început cuvîntul *Fitz* (din francezul *fils* „fiu“). Ele se dădeau în general fiilor nelegitimi ai nobililor. Astăzi asemenea nume se găsesc mai cu seamă la irlandezi: *Fitzgerald*, *Fitzmaurice*, *Fitzpatrick* (*Patrick* este un nume foarte important în calendarul religios irlandez, de la misionarul *Patricius*, care i-a creștinat pe irlandezi). De remarcat că aceste nume se pronunță cu accentul totdeauna pe al doilea element, nu pe *Fitz* (deci *fițgèrald*, *fițmoris*, *fițpàtrik*).

În irlandeză și scoțiană se folosește și cuvîntul *mac* „fiu“: *Mac Arthur*, *MacCarter*, *Macintosh*, *Macdonald*, *Mackee*, *Mackenzie*, *Macmillan*, *Macpherson* etc., mult folosite în țările de limbă anglo-saxonă. Și aici accentul în englezește este totdeauna pe al doilea element, pe silaba a doua, în exemplele citate, iar în *Mac Namara*, nume irlandez foarte răspîndit, accentul e pe a treia silabă (deci *namàra*). De notat apoi că se pronunță *mac* în *Macmillan* (nu *mec*, cum se spune uneori la noi), iar *ck* (în *MacCarter*, *Mackee*) se rostește ca un singur *k*, deci *măki*, *măcàrtăr*. După cum s-a văzut, unele se scriu într-un singur cuvînt, altele nu. Un ultim amănunt, *mac* se prescurtează adesea *mc* (*McCarthy*).

În slavonă s-a folosit cuvîntul *sin* „fiu“, întîlnit adesea și în numele romînești din trecut (*Mihai sin Gheorghe* „Mihai, fiul lui Gheorghe“) și uneori există și astăzi, dar mai mult la evrei (am cunoscut într-o concentrare militară un soldat cu numele *Haim sin Cojocar*: neînțelegîndu-se formația, i se spunea *Haimsîn* sau chiar *Haimsi*). Să nu se confunde acest *sin* cu *sîn*, care înseamnă „sfînt“: pe de o parte există *Ion sin Gheorghe*, pe de altă parte *Ion Sîngeorgiu*.

În limbile slave de azi, cele mai multe nume sînt formate cu sufixe, mai mult sau mai puțin asemănătoare, din punctul de vedere al organizării, cu formațiile discutate pînă aici. În rusă și bulgară, cu *-ov* (după consoană dură) sau *-ev* (după consoană moale): *Ivanov*, *Iakovlev*. În polonă, sufixul mai obișnuit este *-owicz* sau *-ewicz*, repartizate după același criteriu (*Kuryłowicz*, *Mickiewicz*, *Sienkiewicz*: accentul, în toate numele polone, este pe silaba penultimă). În sîrbo-croată, este un sufix, general întrebuintat, *-ić* (pronunțat *-ici*) în nume ca *Belić*, *Karadžić*, *Nușić*, *Perić*; acest sufix se poate combina cu *ov-*, *ev-* ajungîndu-se la nume ca *Enaković*, *Karageorgević*. *Minović*. Numele iugoslave care nu se termină în *-ić* nu sînt sîrbești, ci croate sau slovene: *Drezga*, *Skok*. De obicei toate sufixele pe care le-am citat se adaugă la un nume de botez: rus. *Andrèev*, *Petròv*, *Simonov*, *Tihonov*, *Zahàrov* etc., bulg. *Dimitròv*, *Ànghelov*, *Țònev* etc., sîrb. *Zivković* etc. Dar există și nume formate de la cuvinte

comune: rus. *Cemodanov* (*cemodan* „geamantan“), *Filosofov* („filosof“), *Konev* (*koñ* „cal“), *Ribakov* (*ribak* „pescar“), *Șahmatov* (*șahmatî* „șah“) etc. Scriitorii ruși I. Ilf și E. Petrov (*Sobranie socinenii*, Moscova, 1961, p. 64) prezintă într-o schiță pe membrii unui colectiv care-și schimbă cu toții numele și aleg derivate de la nume de flori și altele, astfel că o femeie se va numi pe viitor *Ananasova*.

În rusă, un sufix destul de răspândit este *-in*: *Borodin* (de la *boroda* „barbă“), *Volghin* (de la *Volga*) etc., apoi se formează nume cu sufixul adjectival *-ii* sau *-oi* (*-ii* când sufixul e neaccentuat, *-oi* când e accentuat): *Bédnii* „săracul“, *Sedói* „căruntul“ (*Soloviov Sedói*: primul nume e derivat de la *solovei* „privighetoare“), *Tolstói* „grosul“ etc.

Alt sufix adjectival, folosit în polonă și, mult mai rar, în alte limbi slave, este *-ski*, cu care se formează de obicei derivate de la nume de localități: pol. *Lwowski*, *Paderewski*, *Rozwadowski*, rus. *Iampolski*, *Krupski*, bulg. *Hilendarski*, *Levski*, *Ròmanski*. În polonă sînt multe nume la care sufixul *-ski* a fost atașat la un radical terminat în *-ț* (scris în polonă *c*); în acest caz *s* este suprimat, astfel că numele se termină în *-cki* (pronunțat *-łki*): *Kumaniecki*, *Rapacki*.

În ucraineană sînt foarte răspândite numele în *-enko*: *Korolenko* (*korol* „rege“), *Makàrenko*, *Potapenko*. Sînt diminutive cam de același fel cu cele germane în *-ing*. Astfel de nume capătă adesea cei care au fost crescuți de un frate mai mare, sufixul adăugîndu-se la numele de botez al fratelui (*Makar*, *Potap*). Și în Bielorusia sînt răspândite numele de acest fel, dar la sfîrșit li se mai adaugă sufixul *-ov*: *Iliènkov*, *Soldatènkov*, *Taràsenkov* (de la *Ilià*, *soldat*, *Taràs*). Mă întreb dacă nu cumva, pentru explicarea acestor nume masculine, trebuie pornit de la femininele în *-ova*.

Alt sufix mult folosit în ucraineană este *-iuk* (cu variantele complexe *-ciuk*, *-enciuk*), care formează nume întîlnite adesea și în țara noastră (pe acestea le redau cu ortografia romînească): *Kostiuk*, *Pavliuk*, diminutive hipocoristice de la *Konstantin*, *Pavel*. La fel sînt formate numele *Beniuc*, *Martiniuc*, *Tucaliuc*, *Tumniuc*, *Usatiuc*: Sufixul ia forma *-ciuk* cînd înaintea lui *i* se găsește un *ț* sau un *k*: *Korneiciuk*, *Repciuc*, *Tcaciuc*. Apoi *Sauciuc* < *Savciuc*, de la *Sava*, vezi Bogrea, DR, IV (1927), p. 864, n. 2. Apare și forma complexă *-enciuk* cînd *-iuc* se atașează la un nume în *-enko*: *Rebenciuc*, *Seredenciuc*. Alte exemple la Bogrea, DR, IV, p. 864.

În limbile slave, femeile poartă în general nume de familie feminine, adică de la numele masculin se formează, cu un sufix, o formă feminină. La numele în *-ov*, *-ev* se adaugă sufixul *-a*, de exemplu în rusește, de la *Tereșkov*, se formează femininul *Tereșkova* de la *Guricev*, *Guriceva*; în bulgărește, la fel, apar numele feminine *Cicikova*, *Ţankova* și *Dragoiceva*. *Russeva*. În polonă, de la numele în *-owicz*, avînd în vedere că finala se pronunță *ci*, cu un sunet totdeauna muiat, femininul nu este decît cu *-eva*, de exemplu de la *Safarewicz*, *Zambrowicz* se formează *Safarewiczewa*, *Zambrowiczewa* (aici, prin urmare, pe lîngă *-ow*, *-ew* din tema numelui masculin, se mai adaugă o dată *-ew-* pentru formarea femininului). Tot cu *-a* se formează în rusește femininele de la numele în *-in*: *Repina* de la *Repin*, *Kocerghina* etc. De la numele bieloruse în *-enkov* femininul e format normal, cu *-a* (*Soldatenkova*); vezi însă mai sus ipoteza că masculinul ar fi refăcut de la feminin).

Deoarece numele în *-ski* sînt la origine adjective, femininul lor se formează ca al adjectivelor, în polonă în *-ska*, de exemplu de la *Kotarbinski*, femininul *Kotarbinska*, de la *Mirski*, *Mirska*; în rusă, în *-skaia*, de exemplu de la *DesniŃki* (din *desniŃ-ski*), femininul e *DesniŃkaia*, de la *Krupski*, *Krupskaia*.

Numele ucrainene în *-enko* și în *-iuk* nu au forme diferite pentru feminin, astfel că la un nume ca *Osipenko* sau *Romaniuk* nu se poate cunoaște dacă e vorba de un bărbat sau de o femeie, decît dacă se adaugă prenumele sau, pe romînește, o specificare de tipul *tovarășul* sau *tovarășa*. Același lucru se întîmplă în rusește cu numele de origine străină, de exemplu *Herșen* sau *Guhman*.

În cehă, unde numele masculine nu au în general sufixe tipice (multe sînt, ce e drept, în *-ek*, de exemplu *Zatopek*), femininele sînt totuși formate în general cu *-ová* (vocala lungă finală arată că *a* provine din *-aia*): *Fučiková* de la *Fučik*, *Skalová* de la *Skala*, *Tauberová* de la *Tauber* etc., cu unele modificări explicabile prin fonetica istorică, de exemplu de la numele în *-ek* se suprimă vocala *e*: *Ryšanek*, fem. *Ryšanková*, *Zatopek*, fem. *Zatopková*. De la numele formate din adjective, femininele sînt ca la adjective: *Chytrý* (adjectivul *chytrý* „șiret“, pronunțat *hŃtri*), fem. *Chytrá*.

În rusește se folosește un sistem de trei nume, format după un principiu diferit de cel întîlnit la englezi și la spanioli. Primul nume este prenumele, păstrat din inventarul vechi slav: *Vladimír*, *Veaceslav* (termenul întîi, *veace-*, înseamnă „mai mare“), sau luat din calendar (*Grigorii*, *Ivan*, *Nikolai* etc.), iar în unele cazuri împrumutat din scandinavă, din turco-tătară (cum am arătat mai sus), dintr-o limbă apuseană sau din istoria veche. Al treilea nume este numele de familie, de care am vorbit pînă acuma, iar între primul și al treilea se intercalează un patronimic: un nume terminat în *-ovici* sau în *-evici* (după cum consoana precedentă e dură sau moale), care arată al cui fiu e purtătorul numelui. Astfel fiul lui *Piotr* se numește *Petròvici*, al lui *Nikolai*, *Nikolàevici*. De exemplu numele complet al învățatului *Pavlov* este *Ivan Petròvici Pàvlov*. Pentru femei, la numele tatălui se adaugă sufixul *-ovna*, *-evna*, repartizat după aceleași criterii ca la masculin: *Petrovna*, *Nikolàevna*. Femeia măritată păstrează ca al doilea nume derivatul de la numele tatălui, dar primește ca al treilea nume femininul de la numele de familie al bărbatului. Astfel *Nina Stepanovna Titkina*, căsătorindu-se cu *Serghei Matveevici Konstantinov*, se va numi *Nina Stepanovna Konstantinova*.

În trecut, sistemul cu trei nume era rezervat pentru boieri. În romanul *Petru I* de Alexei Tolstoi, se arată cum țarul, avînd nevoie de bani, a promis negustorilor că le va da voie să folosească sistemul celor trei nume, iar ei, încîntați de această promisiune, se oferă imediat să depună însemnate contribuții materiale. Cu încetul, sistemul cu cele trei nume s-a generalizat. Nu numai atît, dar cea mai politicoasă formulă cu care te adresezi unui rus este formată de primele două nume. Chiar în timpul țarului, un subaltern care se adresa unui superior, oricare ar fi fost, nu-i zicea *domnule* sau ceva asemănător, ci rostea numai primele două nume. De exemplu cuiva numit *Fedor Ignatievici Popov* i se zicea *Fedor Ignatievici* și formula a rămas în vigoare și azi. De aceea, cînd cineva face cunoștință cu un rus, se interesează în primul rînd de numele de botez al tatălui lui, ca să-i poată vorbi politicos. În romanul *Vîțelul de aur* de Ilf

și Petrov, un impostor se dă drept fiul locotenentului Șmit, bine cunoscut din istorie pentru rolul pe care l-a jucat în revolta de pe crucișătorul „Potemkin“, dar în același timp puțin cunoscut în ce privește viața sa privată. Impostorul este pus în încurcătură pentru că este imediat întrebat de numele de botez al tatălui său, ca să i se poată forma patronimicul, iar el nu cunoștea acest nume. În romanul *Donul liniștit* de Șolohov, când Grișa Melehov devine comandant de divizie, tatăl lui se vede silit să i se adreseze cu formula *Grigori Panteleevici*.

În vorbirea familiară numele patronimice care au accentul pe silaba antepenultimă se pronunță de obicei scurtate: *Panteleici* pentru *Panteleevici*, *Rodionici* pentru *Rodionovici*, *Senofontici* pentru *Xenofontovici*. În popor se poate folosi ca termen de adresare numai cel de-al doilea nume: *Ilici* în loc de *Vladimîr Ilici* (vezi expresia *lampa lui Ilici*), *Petrovna* pentru *Maria Petrovna*.

Bulgarii au adoptat și ei un sistem cu trei nume, dar de obicei cel de-al doilea, format de la numele tatălui, este tot în *-ov* sau *-ev*, ca și cel de-al treilea și numai rareori sînt rostite toate trei: *Iordan Stoiănov Mircev* (vezi și p. 89).

Cîteva amănunte privitoare la fonetică. În slavă, între o consoană labială (*b, p, v, f, m*) și o vocala muiată următoare se introduce un *l*: de aceea, de la *Iakov* se formează în rusă *Iakovlev, Iakovlevici*.

Accentul, atît în patronimice, cît și în numele de familie, terminate, primele, în *-ovici, -evici* și, ultimele, în *-ov, -ev* (și de asemenea la feminine în *-ova, -eva* și *-ovna, -evna*), se orientează în rusește după genitivul numelui de botez de la care sînt formate. La numele de botez *Iâkov, Nikîfor, Pâvel, Simon, Tihon, Vladimîr, Zahâr*, accentul la genitiv rămîne pe silaba pe care stă și la nominativ (deci genitivul e *Iâkova, Nikîfora, Pâvla, Simona, Tihona, Vladimîra, Zahâra*), de aceea de la ele se formează *Iâkovlev, Nikîforov, Pâvlov, Simonov, Tihonov, Zahârov* și de asemenea *Iâkovlevici, Nikîforovici, Pâvlovici, Vladimîrovici* și *Iâkovlevna, Nikîforovna, Pâvlovna, Vladimîrovna*, fiind indiferent cît de multe silabe urmează după accent. În schimb *Piotr* are genitivul *Petrâ, pop* „popă“ are genitivul *popâ, rîbak* „pescar“ are genitivul *rîbakâ*, de aceea de la ele se formează *Petròv, Petròvici, Petròvna, Popòv, Popòvici* și *Rîbakòv*. Numai la *Ivan* se constată o excepție: alături de forma așteptată *Ivànov* (dupa genitivul *Ivâna*), apare mult mai des *Ivanòv*. Ilf și Petrov, în *Operele alese* citate mai sus, la p. 64. susțin în glumă că toți cei care se disting prin capacitatea lor devin *Ivànov*, în timp ce masa celorlalți rămîne *Ivanòv*. Dar prima accentuare este cea normală și numai cea din urmă are nevoie să fie explicată. De semnalat apoi că patronimicul este accentuat numai *Ivànovici*.

Am citat mai sus și numele *Iakovlev*. Trebuie să notez că numele în *-ev* nu sînt niciodată accentuate pe finală, căci dacă *e* este accentuat, el devine *-ëv* (pronunțat *-iov*), de exemplu *Soloviëv*. La noi mulți pronunță greșit *Hrûșciòv* în loc de *Hrușciòv*: dacă accentul ar fi pe *u*, vocala finală s-ar pronunța *e*. Sînt și nume la care pronunțarea fluctuează: *Gvozdev* se pronunță uneori *gvòzdev*, alteori *gvazdiòv*. În bulgărește, *-ov, -ev* nu poartă aproape niciodată accentul.

De asemenea sufixul *-in* este totdeauna neaccentuat: *Alëhin, Pogòdin* (de la *pogòda* „starea timpului“) etc. La noi aceste nume sînt adesea pro-

nunțate greșit cu accentul pe finală, după model francezesc și de altfel în acord cu structura limbii noastre, care preferă accentul pe finală la cuvintele terminate în consoană. Ca excepție de la regula dată, semnalează numele *Borodin*.

Numele ucrainene în *-enko* urmează aceeași regulă ca cele rusești în *-ov*: *Makâr* (din grec. *makarios* „fericit“), genit. *Makâra*, nume de familie *Makârenko* (la noi se pronunță greșit *Makarênko*), *Parhom* (hipocoristic de la *Parfenii*, din grec. *parthenios*, de la *parthenos* „fecioară“), genit. *Parhòma*, de unde *Parhòmenko*; în schimb *kravêț* „croitor“, genit. *kravță*, de unde *Kravcênko*, *Pavlò*, de unde *Pavlênko*.

Trec acum la numele maghiare, alegându-le de preferință pe cele cunoscute la noi. Foarte frecvente sînt numele locale, formate cu sufixul *-i* adăugat la numele localității de origine: *Bányai* (de la *Baia*), *Budai*, *Fogarassi* (din *Făgăraș*), *Hidegkúti* (de la *Fîntîna-Rece*: *hideg* „rece“ și *kút* „fîntînă“), *Körösi* (de la *Criș*), *Makai* (de la *Macău*), *Marosi* (de la *Mureș*), *Mezei* („cîmpean“, de la *mezó* „cîmpie“), *Miskolczi* (de la *Mișkolț*), *Szeredai* (de la *Szereda* adică *Miercurea*), *Šincái* (de la *Șinca*), *Tordai* (de la *Turda*). De remarcat că acest *-i* sufixal este totdeauna vocalic și deci formează silabă, ceea ce înseamnă că se pronunță *Sza-bol-czi*, în trei silabe, nu în două, apoi *Bánya-i*, *Maka-i*, *Szereda-i*, *Torda-i*.

Deosebit de acest *-i* este elementul *-fi*, care înseamnă „fiu“, prin urmare numele ca *Petőfi* „fiul lui Petre“ (tradus din sîrb. *Petrovici*, căci tatăl poetului era sîrb) sînt asemănătoare cu cele germane în *-sohn* etc., de care a fost vorba mai sus. Nobilii aveau obiceiul să-și scrie numele cu doi *f* și cu *y*: *Apaffy* (de la *apa* „tată“), *Bánffy* (*bán*, titlu de boierie).

Alte nume maghiare sînt în general formate ca și ale celorlalte popoare: nume de meserii, ca *Asztalos* „tîmplar“, *Huszár* „husar“, *Juhász* „păstor“, *Kovács* „fierar“, *Kulcsár* „chelar“ (de aici rom. *Colceriu*), *Molnár* „morar“, *Szabó* „croitor“; nume de animale: *Bárány* „miel“, *Farkas* „lup“, *Róka* „vulpă“; culori: *Fehér* „alb“, *Fekete* „negru“, *Vörös* (*Veres*) „roșu“; alte adjective: *Apró* „mic“, *Hosszú* „lung“, *Kiss* (*kis* „mic“), *Nagy* „mare“, *Sós* „sărat“. În sfîrșit, nume de popoare: *Cseh* „ceh“, *Horvát* „croat“, *Lengyel* „polonez“, *Magyar*, *Német* „german“, *Oláh* „romîn“. *Olasz* „italian“, *Orosz* „rus“, *Rácz* (*rác* „sîrb“, de unde rom. *Rățiu*), *Szász* „sas“, *Szerb* „sîrb“, *Tót* „slovac“ (de unde rom. *Tăutu*), *Török* „turc“ etc. Cele mai multe dintre aceste nume etnice sînt purtate de evrei.

Un ultim amănunt: în ungurește se pune întotdeauna întîi numele de familie, apoi cel de botez. Accentul, care e totdeauna, în toate cuvintele, pe prima silabă, este mai puternic pe primul nume, astfel că se pronunță *Ko”ssuth La’jos*, *Ká”dár Já’nos* etc.

Acum numele grecești. Un fel de patronimice neoficiale existau deja în antichitate: adjective sau substantive derivate de la numele tatălui se foloseau ca înlocuitor al numelui încă de pe vremea lui Homer. E vorba de adjective cu sufixul *-ios*, *-eios*, ca *Telamonios* (*Aias*) „fiul lui Telamon“, *Neleios* (*Nestor*) „fiul lui Neleus“, *Priameios* „fiul lui Priam“, feminin *Priameia*. Mai răspîndite sînt sufixele *-ades*, *-ides*, care formează substantive: în epopeile homerice, lui Ulise, fiul lui Laertes, i se spune *Laertiades*, lui Diomedea, fiul lui Tydeus, i se spune *Tydeides* etc. (În alte dialecte decît cel ionic-atic, sufixul păstrează în silaba finală vocala primitivă *-a-*, de aceea apar nume ca *Leonidas* „fiul lui Leon“, sau, mai bine zis, „al leu-

lui“, de unde în românește numele de botez *Leonida*.) Aceste substantive s-au menținut în limbă și, în perioada medievală, au devenit nume de familie constante (pronunțate *-adis*, *-idis*). Ele au fost mult folosite de greci și răspândite și la noi, fie prin imigrarea grecilor, fie prin adoptarea de către romini a unor nume de familie grecești, cum se va arăta mai jos. Apar astfel nume ca *Constantinide*, *Dioghenide*, *Fotiade* (al lui Fotios), *Gheorghiaide*, *Nicolaide*, *Panaïtide*, *Vasiliade*, *Zahariade* etc. După cum se vede, finala a fost într-un fel adaptată la limba română (alte nume însă rămân terminate în *-i*: *Palladi*, *Pippidi*). Poate mai apropiate de normele limbii române sînt cele care părăsesc vocala finală: *Garoflid* (gr. *garofili* „garoafă“), *Ioanid*, *Pavlid* (vezi, pentru întreaga problemă, p. 98).

Cam la fel de răspândite în Grecia (și bine cunoscute și la noi) sînt numele formate de la genitivul masculin, în *-u*: *Apostolu* („al lui Apostol“), *Nikolau* (în grecește în patru silabe, „al lui Nikolaos“), *Teodoru* („al lui Teodor“). Foarte des înainte de *-u* se găsește vocala *-i-*, care face parte din tema numelui de botez: *Anastasiu* (de la *Anastasios*), *Atanasiu* (de la *Atanasios*), *Dimitriu* (de la *Dimitrios*), *Gheorghiu* (de la *Gheorghios*), *Grigoriu* (de la *Grigorios*), *Lefteriu* (de la *Elefterios*, *Vasilii* (de la *Vasilios*), așa încît la un moment dat se poate crea impresia că sufixul e *-iu*, nu *-u*. La răspîndirea acestei idei pot contribui o serie de fapte: 1. alături de gr. *Elefterios* există și formă, mai veche, *Elefteros* („liber“), deci se poate crea impresia că *Lefteriu* e derivat de la *Lefter*; 2. numele grecesc *Sterghios* („ferm“) a devenit în românește *Sterie*, apoi *Stere*, pe cînd în derivatul *Steriu*, *-i-* s-a păstrat, deci poate părea că la numele de botez se adaugă *-iu*; 3. există în grecește nume în *-ios* cu variantă în *-is*, de exemplu *Stamatios* și *Stamatis* („ferm“, „solid“), devenit în românește *Stamate*, astfel încît *Stamatiu*, derivat de la *Stamatios*, poate părea derivat de la *Stamate*. În felul acesta se creează deprinderea de a forma nume de familie în *iu* de la teme care nu se termină în *-i*: *Angheliu*, *Constantiniu*, *Dimiu* (de la *Dima*, *Manoliu* (în grecește numele e *Manolis*, dar genitivul e *Manolu*), *Teodoriu* (cu varianta *Tudoriu*). Ba se ajunge chiar, prin alipirea elementului de formație românesc *-ul-*, la un sufix *-uliu* în nume ca *Dinulu*, *Necșuliu*.

Alt sufix cu oarecare răspîndire este *-itis*, *-otis*, care formează numele locuitorilor, derivate de la nume de localități. Și la noi au ajuns formații cu această valoare, de exemplu *moscovit*, *sofiot*; uneori întîlnim și derivate de la nume românești, în general pretențioase: *iasiot*, *sinaiot*. Numele locuitorilor devin ușor nume de persoane, denumind familiile strămutate: *Axiotis*, în loc de *Naxiotis*, mai întîi „locuitor din insula Naxos“, apoi numele unor familii originare din această insulă. În românește de obicei aceste nume au la sfîrșit un *-u*, care se poate explica în grecește la fel ca în *Teodoru*, adică am avea de-a face cu forma de genitiv, dar s-ar putea înțelege și ca articolul românesc *-u(l)*, dacă admitem că valoarea locală a sufixului a fost recunoscută, cel puțin în primele timpuri: *Hiotu* ar putea însemna deci „(fiu) al celui din insula Chios“, sau „cel din insula Chios“, cum ar fi în românește *sinaiotul(l)*. Cea de-a doua interpretare este sigur justă pentru numele aromînesc *Dinischiotu*, originar din localitatea *Diniscu*. Mai citez numele *Turnavitu* „din Tirnovo“ (orașul bulgăresc). Dar *Panaït*, *Panaïot*, nume de botez, din gr. *Panaghïotis*, reprezintă altă formație, fiind derivat de la *Panaghia* „preasfînta“.

Nume de meserii devenite nume de familie se găsesc și în grecește. *Alifantis* „țesător“ (apoi „păianjen“), *Anagnostis* „cititor (la biserică)“, *Zografos* „pictor“. Multe nume de meserii se formează cu ajutorul sufixului -*as*, totdeauna accentuat; aceste nume, care în românește pierd pe -*s* final, sînt adesea pronunțate greșit la noi, cu accentul pe silaba penultimă: *Alevra* „făinar“, *Malaxa* „manipulant“, *Metaxa* „mătăsar“, *Petala* „potcovar“, *Schina* (de fapt *Shinas*) „funier“. La fel pare format *Cutava*, care însă înseamnă „cățel“ (Bogrea, DR II (1922), p. 413). La acestea se adaugă numeroasele formații în -*is* (aici s-au contopit terminațiile vechi grecești -*es*, cu *e* lung, și -*ys*), terminate în românește în -*i* accentuat (scris de multe ori și -*y*): *Diamandi* (cu varianta *Iamandi*, în greacă *Diamondis*, derivat de la *diamândi* „diamant“), *Macri* (de la gr. *makròs* „lung“), *Stavri* (de la *stavròs* „cruce“).

Iată și sufixul -*anos*, -*inos* (din v. gr. -*enos* cu *e* lung), care formează adjective derivate în general de la nume geografice. Accentul e totdeauna pe finală: *Candiano* („din Candia“, oraș în Creta), *Cantacuzino*, *Damaskinos* („din Damașc“) etc. La acestea se adaugă adjective în -*inos*: *Dendriño* („cu copaci“, gr. *dendron* „copac“), *Fotino* (vezi p. 106), *Lambrino* („strălucit“, gr. *lambros* „luminos“, *lambri* „sărbătoarea Paștelor“) etc.

Un sufix de origine romanică: -*atos* apare în nume ca *Galiatatos*, *Linnardatos* (de la *Linnardos*, împrumutat din it. *Leonardo*), *Lorenzatos* (din it. *Lorenzo*, vezi it. *Francescato* de la *Francesco*), *Marinatos*, *Papadatos*, *Pogonatos* (rom. *Pogonat*, de la gr. *pogon* „barbă“).

Urmează câteva elemente cu care se formează nume compuse. Ca prim termen găsim mai adesea următoarele:

konto-, *kondo-* (în grecește se scrie cu *t* și se pronunță cu *d*, vezi p. 50), care înseamnă „scurt“, deci „mic“: *Contogheorghe*, *Condomihali* etc. *mavròs* „negru“: *Mavrocordat*, *Mavrogheni* (*gheni* „barbă“), *Mavroiani* (*Iani* „Ion“), *Mavromihali*, *Mavrom(m)ati* (*(om)mati* „ochii“). (Vezi și derivatele *Mavrodi*, *Mavrodin* „negricios“.)

pap(p)a „preot“: *Papacostea*, *Papadima*, *Papagheorghe*, *Papagoga*, *Papahagi* (al doilea termen este „hagi“), *Papanicola*, *Papastratos*, *Papatanase* etc. În unele cazuri al doilea termen este un nume de botez pus la genitiv: *Papagheorghiu* (*Gheorghiu* este genitivul de la *Gheorghios*, deci numele întreg înseamnă „al lui popa Gheorghe“), *Papaioanu* (al doilea termen este genitivul de la *Ioannis*), *Papandreu* (genitivul de la *Andreas*), *Papatanasiu* (de la *Atanasios*), *Papateodoru* (de la *Teodoros*). Aici se mai poate adăuga și diminutivul *Papadachi* („popic“).

Ca al doilea termen, cel mai des e folosit -*o-poulos*, paralel cu forma antică *polos*, care însemna „băiat“, deci formația se încadrează alături de cele semnalate mai sus (germ. -*sohn* etc.). Aceste nume au fost românizate în -*pol*: *Caraianopol* sau *Carianopol* („fiul lui Iani cel negru“), *Danielopol*, *Frangopol* („fiul occidentalului“), *Grammatopol* (gr. *grammatas* „secretar“), *Iatropol* (*iatros* „doctor“), *Levantinopol* (*levantin* „din Levant“), *Malacopol* (*malakos* „moale“), *Mavrianopol* („fiul lui Ion cel negru“), *Papadopol* (*papad-* „preot“), *Papaianopol* („fiul lui popa Ion“), *Papaxintacopol* („fiul lui popa Axintache“), *Raftopol*, *Vlahopol* (*vlahos* „romîn“ sau „cioban“), *Xenopol* (*xenos* „străin“), *Zarifopol* (*zarifis* „eleganț“). Găsim scris și grecește, cu *ou* pentru *u*, *Pouloupoulo*, care ar putea fi „fiul fiului“, dar și „fiul pășării“.

Mai adaug cîteva nume grecești negrupate după înțeles: simple *Duca* (gr. *Dukas* „duce“, „doge“), *Hondru* (gr. *hondròs* „gros“), *Paximadi* „pișcot“, *Russo* „roșcovan“; compuse: *Cristodulo* (*Hristos* și *dulos* „rob“ deci „robul lui Cristos“), *Hrisovelonì* (*hrisos* „aur“, *veloni* „ac“), *Kalomi-ris* (*kalos* „bun“, *mira* „soartă“).

În secolul al XIX-lea, la noi mulți au început să-și scrie numele după moda occidentală, adică așa cum le-au transcris romanii după originalul din greaca veche: *Basil-escu* pentru *Vasil-escu*, *Danielopol* (grec mod. *Daniil*), *Demetriade* pentru *Dimitriadis*, *Eleutheriade* pentru *Elef-teriadis*, *Eliade* pentru *Iliadis*, *Pherekydes* pentru *Ferechidis* („purtător de glorie“: *phero* „port“, *kydos* „glorie“), *Polychroniades* pentru *Poli-hroniadis* („fiul lui *Polihron*“ „bătrîn“, din *polys* „mult“ și *khronos* „timp“ „an“).

O situație deosebită prezintă numele evreiești. Fiind de altă religie decît populația majoritară din țările unde trăiau, evreii au rămas multă vreme în afara curentului general, păstrînd un sistem de nume arhaic. În imperiul german, cu capitala la Viena, la 1787 s-a impus evreilor prin decret obligația de a-și alege un nume de familie. Ei și-au ales nume de formație germană (limba lor maternă, idișul este un idiom germanic) uneori simple (*Fuchs* „vulpe“, *Hirsch*, tradus în romînește prin *Cerbu Wolf* „lup“ etc.), de cele mai multe ori însă compuse din două elemente. Partea a doua se reduce la un mic număr de tipuri: *Mann* „bărbat“, de exemplu: *Fischmann* (*Fisch* „pește“), *Goldmann* (*Gold* „aur“), *Reichmann* (*reich* „bogat“), *Rotmann* (*rot* „roșu“). *Silbermann* (*Silber* „argint“). *Weissmann* (*weiss* „alb“); *Berg* „munte“, de exemplu: *Goldenberg* (*golden* „de aur“), *Grünberg* (*grün* „verde“), *Rosenberg* (*Rose* „trandafir“), *Rotenberg* (*rot* „roșu“). *Steinberg* (*Stein* „piatră“); *Baum* „arbore“. de exemplu: *Birnbaum* (*Birne* „pară“), *Grünbaum* (*grün* „verde“), *Olivenbaum* (*Olive* „măslină“), *Rosenbaum* (*Rose* „trandafir“), *Tannenbaum* (*Tanne* „brad“), *Stein* „piatră“, de exemplu: *Feinstein* (*fein* „fin“), *Goldstein* (*Gold* „aur“), *Silberstein* (*Silber* „argint“); *Thal* „vale“, de exemplu *Blumenthal* (*Blume* „loare“), *Lilienthal* (*Lilie* „crin“), *Rosenthal* (*Rose* „trandafir“); *Blatt* „frunză“, de exemplu: *Grünblatt* (*grün* „verde“), *Mohnblatt* (*Mohn* „mac“), *Rosenblatt* etc. Dar cele mai multe sînt formate cu *Sohn* „fiu“, așa cum s-a arătat mai sus.

Trebuie totuși avut în vedere că sînt și germani autentici care au nume de acest fel. Se știe că unul dintre principalii acoliți ai lui Hitler se numea *Rosenberg*. De asemenea nu toate numele care arată originea locală sînt purtate de evrei: *Berliner* „berlinez“, *Wiener* „vienez“ se numesc și unii germani. Despre numele de felul aceasta s-a discutat mai sus (p. 78), ca și despre unele nume de popoare folosite ca nume de familie, mai mult de către evrei (dar nu numai de către evrei). La exemplele citate mai sus (p. 83) adaug aici cîteva de origine germană: *Deutsch* „german“, *Polack* „polonez“, *Schweizer* „elvețian“, *Ungar* sau *Unger* „maghiar“, apoi unul de origine italiană, *Tedesco* „german“, și unul de origine sîrbească, *Labìn* „Albania“.

Nume evreiești locale s-au format și în afara țarilor de limbă germană, de exemplu la noi *Focsaner* „din Focșani“, uneori cu sufix dublu, de exemplu *Przemysleaner* „din orașul polonez *Przemysł* (cu sufixul slavoromîn *-ean*. urmat de sufixul german *-er*; vezi articolul meu *Double suf-*

fixation des noms des habitants, în *Atca Antiqua*, X, 1962, omagiu Moravcsik Gyula, p. 119—121), alteori cu sufix slav, de exemplu *Botoșanschi*, de la Botoșani“, sau cu sufix românesc, de tipul *Botoșeneanu*, *Gălățeanu*, *Ieșeanu* (se înțelege că nu toți cei numiți cu astfel de nume sînt evrei).

Numele de meserii folosite ca nume de familie evreiești nu se disting în general de cele folosite de germani. Notez numai că numele *Meier* „fermier“ este foarte frecvent printre evrei, pentru că a fost amestecat cu numele ebraic *Mahir* „răsplătă“. În țara noastră mulți evrei poartă nume de meserii formate din elemente românești: *Beraru*, *Blănaru*, *Cojocaru*, *Croitoru*, *Făinaru*, *Pantofaru* etc.

Alegerea unui nume prezentabil depindea adesea de liberalitatea oficialităților. S-au răspîndit anecdote care arătau că a trebuit plătit un bacșiș funcționarului austriac pentru a se putea introduce un sunet suplimentar în numele ales de autoritatea locală: prin acest sunet se transforma în ceva acceptabil, sau cel puțin în ceva fără nici un înțeles, un nume foarte urît indicat de funcționar.

În Franța, evreii au fost obligați să-și fixeze un nume de familie abia în 1808. Mulți dintre ei poartă nume spaniole și portugheze, din cauză că sînt originari din Peninsula Iberică: *Alfandery*, *Benveniste* „bine ai venit“, *Halfon* etc. (și la noi au ajuns astfel de nume, prin evreii spanioli veniți din Peninsula Balcanică: *Aftalion*, *Saporta* etc.). Alți evrei francezi poartă nume germane, pentru că sînt veniți din Alsacia sau chiar din Germania (*Rotschild* „firmă rosie“). Printre evreii alsacieni este răspîndit numele *Bloch*, care, după cît se pare, este forma săsească a cuvîntului *valah*, deci ar fi vorba de evrei veniți din regiunile noastre și acest exemplu ar trebui adăugat la numeroasele nume etnice pomenite mai sus. Evreii francezi poartă adesea numele orașului de unde provin: afară de derivatele de tip german, ca *Darmstädter* „din orașul german *Darmstadt*“, apar fără un sufix special nume de orașe ca *Landau*, *Worms* din Germania, sau *Lyon* din Franța, deși Napoleon I a interzis acest uzaj. Mai curios este numele compus din două nume de orașe franțuzesti: *Lyon-Caen*.

În țările de limbă slavă (în special în Polonia) evreii și-au luat ca nume de familie, de cele mai multe ori, numele tatălui, urmat de sufixul slav al cărui rol este tocmai să indice filiația: *-ovici*, *-evici* (în condițiile precizate la p. 82). Găsim astfel nume ca *Davidovici*, fiul lui *David*, *Herșcovici*, fiul lui *Herșcu*, *Iankelevici*, fiul lui *Iankel*, *Șmilovici*, fiul lui *Șmil* etc. Se cunoaște că sînt evreiești numai după numele care stă la baza lor. În țările de limbă germană sufixul a devenit *-owitz* (*Horowitz*).

Prin decret li s-a impus și turcilor un nume de familie, și aceasta într-o perioadă mult mai apropiată de noi: printre reformele întreprinse de Kemal Pașa în anii de după primul război mondial a fost și aceea a numelor de persoane (1934). Turcii purtau nume de botez, eventual urmate de numele tatălui, așa cum am văzut mai sus. Acum au fost siliți să-și aleagă nume de familie. Însuși reformatorul a dat exemplu, fixîndu-și numele de *Atatürk*, care înseamnă „tatăl turcilor“. Alte nume stabilite atunci: *Bayar* „înalt“, *Menderes* „lunca“. Numele poetului *Nazim Hikmet* e format din două cuvinte arabe: *nazım* „poezie“ și *hikmet* „știință“.

Numeroasele populații turcești, mongole etc. din Uniunea Sovietică nu aveau nici ele în general nume de familie înainte de Revoluție. Modelul l-au format numele rusești terminate în *-ov*, *-ev* de la numele de

botez al tatălui, se formează nume de familie cu sufixele pomenite, de exemplu de la *Torbogoș*, *Torbogoșev*, de la *Muhitdin*, *Muhitdinov*. Cele mai multe nume sovietice terminate în *-aev*, *-eev* sînt formate în felul acesta de la radicale turce sau mongole: *Abaev*, *Ajaev*, *Babaev*, *Djabaev* (de la muntele *Djabai*), *Sanjeev* etc. Numai cînd radicalul este un nume de botez cunoscut din rusește (*Alexeev* de la *Alexei*, *Andreev* de la *Andrei*) avem siguranța că derivatul e rusesc.

Adaug, ca și la numele de botez, cîteva nume armenestii cunoscute la noi în țară: *Bagdasar* pentru *Baltazar*, *Garabet* (văzut mai sus), *Maggearu* („maghiar“ în armeană, vezi Bogrea, DR, II (1922), p. 427), *Manuc* „prunc“ (id., ib.; există și armeni din România pe care îi cheamă *Pruncu*, ceea ce înseamnă că și-au tradus numele originar), *Vartic*, diminutiv de la *vart* „trandafir“ (id., ib.). Pentru numele armenestii de la noi, în general, vezi V. Bogrea, *Glose romînești în patronimicele armenestii din Ardeal*, în *I-ul congres al filologilor romîni*, București, 1926, p. 54—88.

Numele de familie armenestii se formează de cele mai multe ori de la numele de botez (sau de la un nume care le ține locul), cu sufixul *-ian*: *Baboian*, *Bagdasarian*, *Bedrosian* (campionul mondial de șah, sovieticul *Petrosian*, își scrie numele cu consoanele primitive, desigur după model rusesc), *Chevorchian* (romînzat: *Gheorghian*), *Chioseian* (turc. *köse* „spîn“), *Chircorian* (romînzat: *Gregorian*), *Frenkian* (*frenk* în turcește înseamnă „francez“, apoi orice occidental), *Hovsepian*, *Ovanesian*, *Zambaccian* (turc. *zambak* „crin“). În Uniunea Sovietică cunoaștem nume armenestii rusificate. de exemplu *Avanesov* din *Ovanesian*, *Budagov* din *Budagian*.

Numele de familie au în general formă mai solemnă decît cele de botez, de exemplu *Atanasiu* alături de *Tănase*; deși mai recente, ele sînt în general mai durabile, pentru că se moștenesc din tată în fiu și deci sînt mai puțin supuse modei; cu ajutorul lor se dovedește filiația și se pot stabili drepturile la moștenire și altele. Nu cred că un englez de azi i-ar pune fiului său numele *Farquhar* (de origine scoțiană, pronunțat *fărkar*: *fer* „bărbat“ și *kar* „prietenos“); dar există englezi pe care-i cheamă *Farquharson*, pentru că au moștenit acest nume de la părinții lor.

În primele timpuri, numele de familie serveau pentru a diferenția mai multe persoane care purtau același nume de botez. Astăzi, dimpotrivă, numele de botez servesc pentru a diferenția pe membrii aceleiași familii, care își primesc numele de familie automat, în momentul nașterii, același pentru toți copiii acelorași părinți. Multă vreme numele de familie erau folosite facultativ. Pînă astăzi, în anumite medii, ele par nesemnificative, de exemplu am văzut o scrisoare a unei muncitoare semnată *G. Maria*, iar *G.* era inițiala numelui de familie. Din ce în ce mai mult însă se folosesc inițialele pentru numele de botez și de multe ori cunoaștem un personaj și avem informații bogate asupra lui, fără să știm care e prenumele lui. Se consideră totuși nepoliticos să pronunțăm numai inițiala în locul prenumelui, în felul aratat la p. 102.

NUME DE FAMILIE ROMINEȘTI

Am văzut în paginile precedente că numele de familie de tipurile folosite astăzi în Europa nu sînt prea vechi. La noi în trecut nu existau alte nume decît cele de botez. Cîneva era *Ion* sau *Maria*, iar dacă se cerea o precizie ceva mai mare, se adăuga numele tat ului sau al soțului, c teodată al mamei sau al soției, în genitiv: *Ion al lui Gheorghe*, *Niculaie al Saștei*, *Maria lui Vasile*. Adesea se putea folosi numai numele părinților: *al lui Stan*, *al Ioanei* (evident, între oameni pentru care această indica ie era suficientă) și formula aceasta se mai poate int lni și astăzi, la țară.

Din grupe de acest fel s-au născut mai t rziu unele nume de familie: *Toma Alimoș* nu este decît *Toma al lui Moș*. Mai r sp ndite sînt însă până azi numele formate de la feminine: *Aioanei*, *Amăriuței* etc., despre care se va mai vorbi mai departe. Numele de acest fel sînt uneori transformate aș  incît devin greu de recunoscut: din Moldova vine *Ababei* (în loc de *al babei*), pronunțat de munteni cu accentul pe finală (*Abab i*), ca și cum ar fi turcesc, format cu *bei*; tot aș  *Am lc i*, citit greșit, a devenit *Amalcăi*, ajung nd astfel să semene cu numele evreiești spaniole de tipul *Alcalai*.

În actele mai vechi apare formula slavonă cu *sin*, văzută mai sus. P n  astăzi se mai pot int lni ici și colo unele exemple. Dar în multe părți, la țară, un sistem de nume de familie s-a format abia de curînd și se poate zice că nici astăzi el n-a luat în toate ocaziile locul formulelor vechi. Socotesc util în această privință să reproduc un fragment dintr-un articol pe care l-am publicat în 1939 în *Viața rom neasc * (XXXI, nr. 2), unde, după ce arătam că la bulgari, la țară, incă nu se fixaseră numele de familie, continuam: „D  exemplul, pe *Iordan*, fiul lui *Mircev*, îi cheamă *Iordan Mircev*, dar pe fiul lui îl va chema *Gheorghii Iordanov*, iar pe fiul acestuia din urmă, *Ivan Gheorghiev*. Actualmente autoritățile se silesc să impună un al treilea nume, aș  incît numele de botez al bunicului să dureze două generații în loc de una și astfel să aibă mai multe șanse să r m n . De exemplu pe fiul lui *Ivan Gheorghiev* îl numesc la școală, la armată, *Pet r Ivanov Gheorghiev*. Dar această inovație nu prinde la țărani, care, cel mult, primesc numele bunicului, dar atunci suprimă pe al tatălui.

Situația aceasta este foarte asemănătoare cu cea de la noi, cel puțin în C mpia Dunării. Condițiile generale ale vieții au fost aici în oarecare măsură asemănătoare cu cele din Bulgaria, și mai ales schimburi de populație au avut adesea loc între țările situate pe cele două maluri ale Dunării. P n  astăzi regiunile bulgărești de la frontiera noastră sînt locuite în bună parte de rom ni, iar județele Ialomița, Ilfov, Vlașca au numeroase așezări bulgărești.

În orice caz, putem constata că, de unde în restul țării numele de familie, provenind mai ales din porecle, s-au fixat inc p nd cam de la sf r-

șitul evului mediu¹, iar astăzi țărani moldoveni și ardeleni au în imensa lor majoritate nume de familie, în Cîmpia Dunării situația este la fel cu cea descrisă în Bulgaria². Singura deosebire este că la numele tatălui nu se adaugă nici un sufix. Astfel pe fiul lui *Ion* îl cheamă *Gheorghe Ion*, pe fiul acestuia, *Neculai Gheorghe*, pe nevasta acestuia din urmă, *Maria Neculai*. Am putut constata personal că chiar atunci cînd un locuitor, venit din altă regiune, poartă nume de familie, copiii lui îl leapădă. Aici este vinovată în primul rînd școala. Cînd *Ion Munteanu*, să zicem, vine să-și înscrie băiatul în clasa I primară, învățătorul scrie în registru, fără nici o ezitare, *Dumitru Ion*.

Armata, ce e drept, este mai pretențioasă, căci pornește întotdeauna de la numele bunicului. Acesta nu este totdeauna lepădat nici în sat. Întotdeauna se găsesc într-un sat mai mulți locuitori cu numele de *Ion Gheorghe* sau *Gheorghe Ion*. Pentru a se deosebi, ei sînt obligați să adauge numele bunicului, așa încît unul se va numi *Ion Gheorghe Dinu*, iar celălalt *Ion Gheorghe Petre*. Ba se întîmplă chiar ca și numele bunicului să coincidă, de aceea se mai adaugă și al străbunicului. Am întîlnit astfel nume ca *Petre Neculai Stan Bucur*. La fel pentru femeile măritate: *Leana Ion Ilie Oprea*. Aceste nume pot părea incomode, dar în realitate ele nu supără pe nimeni, pentru simplul motiv că în marea majoritate a cazurilor ele sînt înlocuite cu porecle. Cele trei sau patru nume de botez înșirate constituie numele oficial, întrebuițat în actele publice, iar porecla este numele curent, adoptat de multe ori chiar de individul poreclit.

Prin urmare, atunci cînd recrutul sosește la regiment, este cu totul surprins la constatarea că i s-a schimbat numele și i s-a atribuit unul la care poate nici nu se gîndise pînă atunci. Sînt într-adevăr tineri care nu și-au cunoscut bunicul și care n-au fost niciodată numiți în sat cu numele lui, fie pentru că au un nume de botez mai rar, fie pentru că numele tatălui lor este mai rar, fie în sfîrșit pentru faptul, că întîmplător, nu există omonimi. Bunăoară de cînd s-a născut omul a știut că-l cheamă *Stan Dobrin*, iar la armată se pomenește strigat *Ivan Stan*, pentru că pe bunicul lui, uitat de mult, îl chema *Ivan*. Și cum adesea se folosește numai numele de familie, sau ceea ce-i ține locul, mai des i se spune omului numai *Ivan*. El poate deci avea impresia, destul de naturală, că i s-a schimbat numele de botez. Am auzit chiar spunîndu-se unui rezervist mai bătrîn *nea Ivane*, cînd pe el îl chema *Stan*.

Este deci explicabil că, imediat ce se eliberează din armată, țărantul se întoarce la numele pe care i l-a dat nașu-său și caută să uite cu totul războtezarea care a avut loc la armată, din motive misterioase pentru el. Toată viața de aici înainte el se va numi cu numele lui de botez. Listele electorale se alcătuiesc alfabetic, după numele de botez (în Bulgaria e la fel) și tot așa se țin dosarele de la judecătorii.

Cu toate acestea, există cazuri de schimbare. Țărani au observat că pe «boieri» îi cheamă mai ales cu *-escu*. Numele acestea, care astăzi sînt așa de răspîndite, erau purtate, pînă la începutul secolului trecut, într-adevăr aproape numai de boieri. De-atunci încoace, nenumărați țărani, deveniți orașeni, au adăugat pe *-escu* la numele de botez al tatălui lor,

¹ Socoteam atunci sfîrșitul evului mediu la 1453.

² Ar fi trebuit să precizez că situația nu caracterizează și Oltenia.

devenind astfel, din *Gheorghe Ion, Gheorghe Ionescu*; din *Ion al popii, Ion Popescu*. Și cum, în urma Regulamentului Organic, clasa intermediară era formată mai ales din fii de preoți, ne putem explica de ce avem așa de mulți Popești¹...

Astăzi încă, țăranii mai înstăriți își adaugă câte un *-escu*, care, în general, se impune, în ciuda legii numelor. Mai modești, flăcăii își acordă câte un *-escu* pe scrisorile pe care le trimit fetelor, fără însă să dea vreo importanță acestui lucru. Dar acest lucru e interesant, pentru că ne arată că mecanismul formării numelor în *-escu* este clar pentru toată lumea².

În 1940, fiind concentrat într-un sat de lângă București, mîncam la cîrciuma lui *Băică* (hipocoristic care, dacă nu mă înșel, înlocuia numele *Alexandru*). Soției lui, care ne servea masa, cei mai în vîrstă îi ziceau pe nume, *Gherghina*, iar cei mai tineri, *tața Gherghina*. Nu pot uita mirarea comandantului de companie cînd a auzit pe unul din noi, minoritar ardelean nedepins cu rînduielele din satele de dincoace de munți, zicîndu-i cîrciumăresei *doamnă Petrescu*. Fără îndoială, omul a stăruit să afle un nume de familie, care nici pînă astăzi nu știu cum i s-a fabricat și pe care cu siguranță nimeni din sat nu l-ar fi recunoscut.

Care este situația astăzi, după 25 de ani? (În realitate după 45 de ani, deoarece în articolul citat eu descriam faptele pe care le cunoscusem în prima mea tinerețe.) Aceasta se poate vedea din câteva lucrări recente, dintre care una publicată, de N. Cernăuțeanu. În comuna Sîrbeni, raionul Titu, de unde autoarea și-a cules datele, toate tipurile de nume sînt amestecate. Sistemul neoficial semnalat de mine este încă în floare, căci găsim nume ca *Ion a lu Costache, Dragomir a lu Petre Neaguș, Niculaie a lu Stan a lu Ene*; se pornește și de la numele mamei: *Marin al Cristinei* (probabil și de la numele soției și de la al soacrei). Mulți sînt numiți cu porecle. Cît privește numele în *-escu*, pe acestea le poartă numai „notabilitățile“, în așa fel încît, dintre doi frați, pe unul îl cheamă *Oprea*, iar pe celălalt, care a lucrat la primărie, *Oprescu*.

Date asemănătoare am cules din lucrarea de diplomă a Dumitrei Neda-Surdu, din Fîntînele, raionul Zimnicea, lucrare prezentată la Facultatea de limba și literatura romînă a Universității din București în sesiunea februarie 1964. Aici se vede că se pot folosi numele ambilor părinți: *Niculaie a lu Petre a lu Mitică al Catiței* (Catița fiind soția lui Mitică), *Vasile a lu Gigel al Ioanei lui Titi* (Ioana e soția lui Titi). Și în această comună numai „notabilitățile“ poartă nume în *-escu*. Sînt în totul 8 nume în *-escu*, dintre care 2 recente. Poartă astfel de nume fostul moșier, cîțiva foști chiaburi, preoții și un învățător, care a adoptat numele în *-escu* în 1949.

Dar spre surprinderea mea am constatat că situația nu este foarte deosebită nici în Ardeal, căci altă lucrare de diplomă, prezentată în iulie 1963, acelea a lui Ion Roșianu, ne arată că în satul Lancrăm, raionul Sebeș, se folosesc denumiri ca *Ioana lu Sîvu lu Aurelu Picî* (*Picî* este pentru *Picăi*), sau, mai scurt, *Ioana lu Pică, Sonu lu Nilu lu Avram Boieru, Paul a lu Sabin a lu Palea lu Vramu lu Avram Bucur* (deci, în cazul acesta, 6 nume pentru o singură persoană). Că se folosește și numele soției pare

¹ Despre numele formate cu sufixul *-escu* se va vorbi mai pe larg în paginile următoare.

a ne arăta și pasajul din Coșbuc, *Flacări potolite*: „*Ion al Anei*, cică rus din moși...”. Se înțelege că adesea persoanele pomenite sînt numite mai scurt cu porecle. Dar este interesant de constatat că chiar și în Ardeal, unde numele de familie sînt introduse de mai multă vreme, numele oficiale apar numai în actele, publice sau particulare, care comportă oarecare solemnitate, pe cînd în relațiile curente și mai ales în lipsa personajului denumit se folosesc numele de tipul vechi.

Totuși o mare parte a populației țării noastre are astăzi nume de familie autentice, care se transmit din tată în fiu. Pe acestea trebuie să le trecem acum în revistă și vom începe cu cele care arată originea geografică a purtătorului. În paginile precedente am citat, din diverse limbi, nume de acest fel, dar fără o privire teoretică asupra procedului, pe care o voi face aici.

Între numele de persoane și numele geografice au fost stabilite din cele mai vechi timpuri legături destul de strînse. Unele nume de localități sînt de fapt nume de persoane, de exemplu *Snagov*, *Roman*, *Pantelimon* etc. S-a zis *mă duc la Seceleanu*, înțelegîndu-se prin acest nume o persoană, dar în același timp casa, curtea, moșia lui, astfel încît și după ce persoana astfel numită n-a mai existat sau cînd te duceai la altă persoană din același loc spuneai tot *la Seceleanu*, pînă cînd numele persoanei a ajuns să fie folosit în mod normal pentru a denumi locul sau localitatea. Alteori localitatea poartă numele urmașilor, format cu un sufix. Vezi N. A. Constantinescu (lucrarea citată mai sus, la p. 9; Iorgu Iordan, *Toponimia romînească*, București 1963, p. 154 și urm.; vezi și aici mai jos, p. 113.

În sensul invers, legătura este mai aparentă, lucru explicabil, dacă ne gîndim că nume de persoane sînt mai multe decît nume de locuri. Cînd într-o localitate apare o persoană originară din altă regiune, ea este în mod normal indicată cu un adjectiv derivat de la locul de origine, eventual cu numele populației în mijlocul căreia a trăit. Cunoaștem asmcenca cazuri încă din antichitate. Istoricii romani Titus Livius avea ca al treilea nume *Patavinus*, deoarece era din localitatea *Patavium* (astăzi *Padova*). Alt sufix latin pentru aceeași funcție era *-ensis*: poetul roman Horațiu vorbește de o oarecare *Folia Ariminensis*, din orașul *Ariminum* (azi *Rimini*). Suffixul *-ensis*, pe o cale ocolită, a ajuns la noi sub forma *-ez*, cu aceeași funcție (*vienez*). Scriitorii greci sînt adesea diferențiați prin localitatea sau țara, populația de origine: *Diodoros Sikeliotes* „Diodor din Sicilia”, *Dionysios Halikarnasseus* „Dionis din Halicarnas”, *Dionysios Thrax* „Dionis tracul” (era născut în Egipt, dar dintr-o familie de origine tracă) sînt numai un slab procent din numele de acest tip. Exemplele din limbile mai noi, date în paginile precedente, nu prezintă diferențe esențiale.

Se înțelege că un nume de felul discutat aici nu se dă nimănui care rămîne în localitatea sau în țara sa de baștină, ci numai unuia venit din alta parte. De exemplu unui locuitor din Ploiești nu i se spune *Ploieșteanu*, pentru că cu acest nume el nu va putea fi diferențiat de ceilalți locuitori ai orașului. Dacă totuși găsim bucureșteni pe care-i cheamă *Bucureșteanu*, aceasta înseamnă că ei, sau strămoșii lor, au plecat din București în altă localitate, unde li s-a zis *Bucureșteanu*, apoi, cu acest nume fixat, familia a revenit în București. Într-o vreme cînd numele de familie nu erau încă strict reglementate, dacă un ploieștean se muta, să zicem, la

Brăila, indiferent ce nume ar fi purtat de mai înainte, acolo i se zicea *Ploieșteanu*. Apoi porecla s-a schimbat în renume, iar urmașii, chiar dacă nu mai aveau nimic de-a face cu Ploieștii, au păstrat numele de familie derivat de la numele orașului de baștină.

Iată mai întâi câteva nume românești care reprezintă nume de popoare: *Arapu*, *Arbănașu* („albanezul“), *Armeanu*, *Bulgaru* (am cunoscut un muzicant care se prezenta el însuși sub numele de *Bulgaru*, pentru că era de origine bulgară și colegii săi îl numeau așa), *Calavrezu* („calabrezul“ pe grecește), *Frîncu* („francezul“, eventual „italianul“ sau „spaniolul“, vezi mai sus *Frangopol* și *Frenkian*), *Grecu*, *Leahu* („polonezul“, vezi Pașca, DR, VI (1931), p. 477), *Misirliu* („egipteanul“ pe turcește), *Mitilineu* („din insula Mitilene“, în forma greacă modernă), *Neamțu*, *Rusu*, *Sasu*, *Sîrbu*, *Székely* („secuiul“ pe ungurește), *Talianu* („italianul“ pe sîrbește), *Tătaru*, *Turcu*, *Ungureanu*. La acestea se pot adăuga *Misir* („Egipt“ pe turcește) și *Mizrahî* („meridional“ în ebraică).

Trebuie să atrag atenția în mod special asupra faptului că numele de acest fel nu dovedesc neapărat originea străină a purtătorului. Desigur, uneori este într-adevăr străin; dar de multe ori este român care a călătorit în ținutul al cărui nume îl poartă sub forma unui derivat, de exemplu *Grecu* poate fi un român care a stat un timp în Grecia, eventual într-o mahala grecească a unui oraș românesc, sau chiar un român care știe grecește. *Ungureanu* este numele dat în trecut în mod curent românilor veniți din Transilvania, care aparțineau Ungariei (se mai zicea și „Părțile Ungurene“). Afară de aceasta, *Bulgaru*, *Sîrbu* sînt nume date adesea grădinarilor, chiar dacă sînt romîni. Evident, vor mai fi și alte explicații, numele etnic putînd servi ca poreclă: doctorul Slătineanu, din cercul vechii *Vieți românești*, era denumit *Turcu*, deși nu fusese niciodată în Turcia. Un polițai din București se numea *Parizianu*. Am arătat mai sus că sînt și străini numiți în limba lor „romînul“: germ. *Bloch*, magh. *Oláh*, grec. *Vlahos*, *Vlahopol*, *Vlahide*, rus. *Voloșinin* etc. Purtătorii acestor nume pot fi uneori de origine romînească.

Cei care au fost în pelerinaj la Ierusalim și-au adăugat la numele de botez cuvîntul turcesc *hagi*: *Hagi-Chîrea*, *Hagi-Paraschiv*, *Hagi-Petcu*, *Hagi-Tudorache*, *Hagi-Tudosc*. Vezi și numele grecesc (purtat la noi de aromîni) *Papahagi* și formația simplă *Hagiu* sau *Agiu*.

În deceniile trecute se luase obiceiul ca tinerii să-și zică între ei cu numele localității de unde erau originari, de exemplu unei fete din Sinaia i se zicea, la vocativ, *Simaio*, unui băiat din Adjud, *Adjudule*. Obiceiul este american, dar americanii adaugă la numele localității și un nume de persoană, de obicei un hipocoristic: *Texas Jo* pentru „Joseph din Texas“, *Alleghany Al* pentru „Alexandru“ (sau „Alfred“, „Alfons“ etc.) „din Alleghany“ etc. Americanii pun înainte localitatea sau statul, așa cum pun și porecelele (*Red Nick* pentru „Nick cel roșu“, *Diamond Jack* pentru „Jack, hoțul de diamante“ etc.).

Cel mai obișnuit mod de a forma nume care arată originea este adăugarea unui sufix specific la numele localității. Am văzut mai sus unele formații străine de tipul german *Krakauer* (de la *Krakau* „Cracovia“), *Friedländer* (de la *Friedland*), de tipul grecesc în *-otis*, ca arom. *Cavallioti* (de la *Cavalla*), maghiar în *-i*, ca *Szatmáry* (de la *Satu-Mare*), turcesc în *-li*, de exemplu *Cavarnalı* (de la *Cavarna*) etc. De asemenea am vorbit de

numele lave în *-ski*, ca *Tarnowski* (de la *Tarnow*, în Polonia); uneori asemenea nume pornesc și de la radicale românești, de exemplu *Oltenschi*. În sfârșit, adaug numele georgiene în *-veli*, dintre care cel mai cunoscut este *Rustaveli* (de la *Rustav*).

În românește, sufixul cel mai obișnuit pentru a forma nume care arată originea este *-eqnu*: *Corduneanu* (din *Cordun*, numele vechi al Bucovinei), *Craioveanu*, *Desmireanu*, *Dunăreanu* etc. Pentru diferitele variante ale sufixului și pentru întrebuintările lui în diferite situații, vezi capitolul privind la formarea cuvintelor.

Nume de meserii și de situații sociale

Într-o vreme când numele de familie nu erau prea fixe, iar meseriașii erau destul de rari, s-a adăugat adesea la numele de botex numele meseriei, suficient pentru a se putea identifica persoana astfel denumită. Deși în general meseria nu se moștenește, totuși, cu timpul, în multe cazuri numele de meserie s-a moștenit ca nume de familie. Am dat mai sus (p. 87) exemple din diferite limbi străine și mai adaug câteva care sînt cunoscute și la noi: germ. *Fischer* „pescar“, *Pelzer* „blănar“, *Schäfer* „oier“, *Schmidt* „fierar“, *Wagner* „căruțaș“, *Weber* „țesător“; magh. *Dobos* „toboșar“, *Fazekas* „olar“, *Kerekes* „rotar“, *Mészáros* „măcelar“, *Szekeres* „căruțaș“, *Szücs* „cojocar“, *Takács* „țesător“.

Dintre foarte numeroasele nume românești care la origine denumesc meserii, trec peste cele banale ca *Ciubotaru*, *Cizmaru*, *Fieraru*, *Moraru*, *Olaru*, *Pescaru*, *Rotaru*, *Zidaru* și aleg câteva mai puțin clare, fie pentru că meseria nu se mai practică, fie pentru că a căpătat alt nume etc.: *Barabanciu* „cel care bate *barabana*“, adică *darabana* „toba“, *Birtașu*, *Boiangiu*, *Braharu* și *Buzagiu*, ambele cu înțelesul de „bragagiu“, *Calangiu* „spoitor“, *Çișmigiu* „care face cișmele“, *Circiumaru*, *Covăliu* „fierar“, *Faur* „fierar“, *Făinaru*, *Harabagiu*, *Herghelegiu*, *Ieparu*, *Magheru* „bucatar“, *Mehlupciu* „scriitor“ (secretar), *Mindirigiu* „care face mindire“ (adică saltele de paie), *Păcuraru* „cioban“, *Poterașu* „membru al unei puteri“, *Răcaru* „care prinde (și vinde) raci“, *Sabău* „croitor“, *Suciu* „cojocar“, *Surlășiu* „care cîntă din surlă“, *Toboșaru*, *Topciu* „tunar“.

Iată și câteva nume de situații sociale: *Armașu*, *Banu*, *Cluceru*, *Comișel*, *Postelnicu*, *Serdaru*, *Spătaru*, *Vornicu*. Numele de boierii arată sau pe urmașii unui fost boier, sau pe ai cuiva care în deridare a fost poreclit cu nume boieresc, poate tocmai pentru că era sărac.

O situație aparte au copiii găsiți: deoarece familia lor nu este cunoscută, trebuie să li se inventeze un nume de familie. Adesea aceste nume trădează situația socială a purtătorilor. În franțuzește se cunosc nume ca *Trouwé* „găsit“; la fel în rusește *Nahodka*, în bulgărește *Naiden*, iar în românește *Aflatu*, *Lepădatu*. Apoi în franțuzește *Champi*, derivat de la *champ* „cîmp“. În piesa „Mielul turbat“ a lui Aurel Baranga este un personaj numit *Spiridon Biserică*, pentru că a fost găsit pe scările unei biserici. Apare și numele *Prodan*, cu înțelesul de „vîndut“. În apus mulți copii găsiți poartă numele zilei sau al lunii în care au fost găsiți: germ. *Freitag* „vineri“, fr. *Janvier* „ianuarie“. Duzat, *Les noms de famille en France*, p. 257, arată că uneori se fabrică nume după monogramele găsite pe scutece, de exemplu după monograma *TxL*, unde *x* era

pus numai spre a despărți cele două inițiale (probabil ale numelui mamei), copilul a fost numit *Texel*. Mai poate servi locul unde a fost găsit copilul: unuia găsit lângă gratiile de la intrarea azilului i s-a zis *Desbarreaux*, adică „de la gratii“. În sfârșit, se pot evoca împrejurările care au determinat părăsirea copilului: *La sécheresse* „seceta“ s-a spus unuia părăsit în urma unei secete care, probabil, a adus mizeria părinților (vezi, pentru aceste exemple, Dauzat, *op. cit.*, p. 254—257).

La noi, în unele cazuri, s-a dat copilului un nume de botez, desigur în legătură cu sărbătoarea religioasă în timpul căreia a fost găsit, apoi acest nume a fost repetat, servind și ca nume de familie: *Ion Ion*. De aceea, adesea, cei care au același nume de familie ca și numele de botez adaugă la mijloc inițiala tatălui, de exemplu *Ion P. Ion*, tocmai ca să se vadă că nu sînt copii găsiți, deoarece cunosc inițiala tatălui.

Ordinea numelor

S-a văzut că în unele limbi numele de familie se pune obligator înainte (chineză, maghiară), iar în altele obligator la urmă (latină). În limbile europene moderne, printre care și în română, regula este că se pune întii prenumele, care astfel își justifică denumirea. Dar sînt multe ocazii unde în mod oficial se procedează invers: în cataloage, pe listele de plată, la armată, pe scurt, peste tot unde numele se pun în ordine alfabetică, deoarece ordinea alfabetică se stabilește după numele de familie. Probabil de aici vine obiceiul, care se răspîndește astăzi, de a pune înainte numele de familie. Printre numeroasele scrisori pe care le primesc de la ascultătorii posturilor de radio, nu știu dacă sînt zece la sută care semnează începînd cu prenumele. Sînt și publiciști care pun la început numele de familie și devin cunoscuți cu formula aceasta, de exemplu *Pop Simion*. La unii ordinea nouă este adoptată dintr-un fel de snobism, pentru a-și arăta oarecum apartenența la clasa muncitoare, întrucît în uzine e răspîndită moda de a păstra ordinea de pe statele de salarii.

Cu mirare am văzut de curînd că strada *Brezoianu* nu se mai cheamă așa, ci strada *Brezoianu Ion*. De ce totuși se menține strada *Mihail Eminescu* și nu se transformă în *Eminescu Mihail*? Ar trebui reglementată într-un fel ordinea numelor, ca să se evite confuziile. Primesc numeroase scrisori semnate cu nume ca *Vasile Mihail* sau *Nicolaie Gheorghe* și, neputînd ghici în ce ordine au fost scrise numele, n-am de unde să știu care e numele de familie. Mai mult decît atît: în fața unui nume ca *Mariuța Ioan*, nu sînt sigur dacă am de-a face cu un bărbat sau cu o femeie.

Schimbări de nume

În trecut nu exista nici o piedică legală pentru cineva care voia să-și schimbe numele: totul era să convingă pe cunoscuții săi să folosească numele nou. Lucrul acesta nu era totdeauna ușor. Să ne gîndim ce ar fi dacă am cere să ni se schimbe porecla: neavînd un statut juridic, porecla nu capătă valoare oficială, dar, în același timp, nu poate căpăta putere legală nici schimbarea ei. O dată cu fixarea numelor de familie, cu organi-

zarea stării civile, registrele de nașteri încep să fie ținute cu grijă și schimbarea numelui de familie nu se mai poate face decât cu anumite forme.

În diferite țări ale Europei constatăm că de obicei trebuie să treacă o vreme destul de îndelungată pînă cînd numele de familie se generalizează și se fixează, și aceeași este situația și la noi, după cum am arătat mai sus. Prima lege a numelui în țara noastră datează din 1895, dar ea nu a devenit cu adevărat aplicată, la țară, decât după eliberarea patriei noastre. Aceasta înseamnă că mulți oameni, în secolele trecute, iar la țară și în secolul nostru, au putut, cînd au vrut, să-și schimbe numele de familie, singura condiție fiind aceea ca semenii lor să o accepte tacit.

Motive pentru schimbări de nume sînt numeroase. Voi prezenta aici numai cîteva. În primul rînd numele se poate schimba și fără voia purtătorului, dacă se mută în altă țară, unde pronunțarea diferă. Cel mai clar exemplu este cel al străinilor imigrați în Franța. Limba franceză are ortografie etimologică, multe litere nu se pronunță sau se pronunță altfel decât sînt scrise, multe sunete se scriu cu mai mult de o literă și, bineînțeles, regulile nu corespund cu ale altor limbi. Francezii citesc orice nume străin așa cum ar trebui citit dacă ar fi un cuvînt franțuzesc (de exemplu numele meu îl citesc *gror*). Dacă cineva cu numele *Pău-cescu* s-ar muta în Franța, el ar deveni automat *posescü*, cu accentul pe finală. Nu e de mirare dacă mulți, auzindu-și pronunțat numele, nu și-l recunosc. Totuși, cei care se fixează în Franța se deprind cu pronunțarea franceză, iar urmașii lor ajung să-și pronunțe și ei numele după moda franceză. Astfel un alsacian cu numele german *Hachenburger* (pronunțat *hâhenburgär*) devine în Franța *asanbürgé*.

Romîni care s-au stabilit în Franța au acceptat și ei astfel de modificări, în special și-au schimbat ei înșiși pe *-cu* final (căci multe nume romînesti se termină în *-cu*), scriindu-l cu *-o*, pentru a evita pronunțarea cu *ü*, care dădea naștere unui echivoc în franțuzește: *Bibesco*, *Ionesco*, *Popesco*, *Vacaresco*. Un nume ca *Brîncoveanu*, scris *Brâncoveanu*, devine în franțuzește *Brancovan*. Romîni care au ajuns să locuiască în Rusia sau în Bulgaria au căpătat adesea un *-ov* la sfîrșitul numelui, de exemplu un cunoscut om de cultură în Rusia lui Petru I purta numele *Ghinculov*, pornindu-se desigur de la numele romînesc, scris cu ortografia de atunci, *Ghincul*.

Sînt mai numeroase și mai bine cunoscute numele romînești maghiarizate. Uneori ofițerul stării civile din Ardeal, fiind maghiar, n-a auzit bine, n-a reținut bine sau n-a știut cum să scrie numele romînești, cărora le-a dat o formă maghiară. De exemplu numele *Șchiopoaie* (*Așchiopoaiei*) a fost scris *Steopoe* păstrat pînă astăzi la unele familii, transformat la altele în *Steopol* (dacă nu cumva, mai curînd, acesta reprezintă o scriere maghiară pentru *Șchiopol*). Pe de altă parte, au fost romîni care și-au maghiarizat de bună voie numele, în special cei care se îmbogățeau sau deveneau nobili. Alții, al căror nume fusese tradus în ungurește, l-au retradus, semnînd cu ambele nume: *Molnar-Piuaru* (*molnár* „morar“ în ungurește), *Vaida-Voevod* (magh. *vajda* „voievod“) etc. (Vezi și *Micu-Klain* de la germ. *klein* „mic“.)

Există și procedee de romînire a numelor maghiare, eventual de reromînire a numelor romînești care fuseseră maghiarizate. Deoarece funcționarii maghiari n-au notat pe *-u* final la numele romînești, și ast-

fel s-a ajuns la scrieri (și pronunțări) ca *Muntyán* pentru *Munteanu*, *Placsintár* pentru *Plăcintaru* (vezi și E. Petrovici, DR, V (1929), p. 585), și nici românii ardeleni nu l-au menținut pe *-u* în nume ca *Muntean*, *Mureșan* etc., la un moment dat s-a putut părea că *-u* este tipic pentru româna literară și el a fost adăugat la nume unde nu era originar: *Drăganu*, numele unui filolog clujean, ale cărui rude rămase în satul natal poartă numele în forma lui normală, *Drăgan*; la fel *Novacu* pentru *Novac* (magh. *Novák*, din sîrb. *novak* „nou venit”) etc.

Mai răspîndită este moda de a adăuga un *-iu* la un nume de origine străină, avînd în vedere că numele gentilice latinești se terminau în *-ius*. Am vorbit mai sus de *Rațiu*. Iată acum alte exemple: *Cadariu* (magh. *kádár* „butnar”), *Cheresteșiu* (magh. *keresztes* „cruciat”), *Daicoviciu*, *Lucaciu* (magh. *Lukács* „Luca”), *Naghiu* (magh. *nagy* „mare”), *Petroviciu* etc. (Pentru citirea gresită, cu *i* accentuat, vezi p. 150.)

Numele maghiare terminate în *-i* au fost uneori romînzate cu ajutorul sufixului *-ea*; *Nagy* devine *Noaghea*, *Szigeti* („de la Sighet”) devine *Sighetea*.

Numele bulgărești sînt poate cele mai ușor de romînzat. Ele se termină de cele mai multe ori în *-ov* sau *-ev*. Fiind lăsată la o parte consoana finală, numele în *-ov* devin nume romînești în *-u* (căci o neaccentuat se pronunță în bulgărește foarte aproape de *u*): *Dikov* devine *Dicu*, *Lekov*>*Lecu*, *Milkov*>*Milcu*, *Tabakov*>*Tabacu*, *Temelkov*>*Temelcu*, *Vălkov*>*Vîlcu* (vezi BL, VII, 1939, p. 110—111). Apare totuși și *-o* în unele nume ca *Dimo*, *Sîmo*.

Cît despre numele în *-ev*, ele devin nume romînești în *-e*: *Bobev*<*Bobev*, *Bone*<*Bonev*, *Done*<*Donev*, *Gane*<*Ganev*, *Robe*<*Robev*, *Russe*<*Rusev* (de la numele orașului *Russe* „Ruscuc”); cîteodată găsim și *-i*: *Țoni*<*Țonev*. Aspect și mai romînesc capătă numele la care în loc de *-ev* găsim *-ea*: *Delcea*<*Delcev*, *Ganea*, *Gîncea*<*Gîncev*, *Țonea*.

S-ar putea pune întrebarea dacă nu cumva în cazurile ca *Milcu*, *Vîlcu*, *Bone*, *Gane*, *Delcea*, *Țane* avem de-a face cu nume de botez bulgărești, deci de la început fără *v* (bg. *Delce* e hipocoristic de la *Nedelko*). În unele cazuri această posibilitate există și s-ar putea chiar vorbi de probabilitate. Un semn ar fi existența numelor romînești *Bobescu*, *Robescu*, *Russescu*, formate sigur în romînește, chiar dacă, eventual, după un model bulgăresc (*Bobev* etc.). De vreme ce avem numele de botez *Nedelcu* < bulg. *Nedelco*, putem socoti că acesta a devenit nume de familie romînesc, fără să mai facem apel la bulg. *Nedelkov*. Dar această ipoteză nu este verosimilă decît acolo unde putem admite că a fost împrumutat numele de botez și acesta a devenit nume de familie în romînește, căci în bulgărește nu se folosesc numele de botez ca nume de familie. Un nume ca *Sfetcu* ar putea deci veni direct de la bg. *Țvetko* (vezi p. 53). Dar cum numele ca *Lecu*, *Milcu* și mai ales *Temelcu* pe de o parte, *Done*, *Țone*, *Țane*, *Delce*, *Gînce* pe de alta nu sînt cunoscute ca nume de botez în romînește, pare mult mai probabil că ele vin din nume de familie în *-ov*, *-ev* (cîteodată putem să o dovedim concret, vezi articolul din BL citat mai sus). Ezitări mai putem avea în altă privință: un nume ca *Tabacu* ar putea fi format în romînește de la tabac „*tăbăcar*”, nu din bulg. *Tabakov*, iar *Pavlu* ar putea să nu fie bulg. *Pavlov*, ci, mult mai curînd, grec. nominat. *Pavlos* sau genit. *Pavlu* („al lui Pavel”).

Și numele ucrainene în *-enko* sînt relativ ușor de romînzat. Într-o primă etapă, *-o* se schimbă în *-u* și astfel *Kravcenko* (vezi p. 83), *Priadcenco*, *Romanenko* devin *Crafcencu*, *Priadcencu*, *Romanencu*. În etapa următoare, nu mai e nevoie decît de o mică schimbare ca să ajungem la *Crafcescu*, *Romanescu*. Cam în același fel se procedează cu numele în *-ski*: *Bucevski* devine *Bucescu* (am avut elevi doi frați, unul cu numele *Bucevski* și celălalt *Bucescu*). După cîte se pare, se folosește și sufixul *-eanu*, deși acesta este rezervat pentru nume de locuitori: *Cupceanu* de la ucr. *Kupcenko*, derivat de la *kupeț* „negustor“.

S-a văzut mai sus că numele grecești terminate în *-opoulos* (de felul lui *Kanellopoulos*) rămîn în romînește cu terminația *-opol* (*Steriopol*, fiul lui *Sterios*, pe romînește *Stere*), fără însă ca prin aceasta să se întunece originea lor grecească. Numele terminate în *-u*, care au la bază genitive grecești, pot fi eventual luate drept romînești, articulate, așa cum s-a arătat mai sus (*Hiotu*). Și *-s* de la numele în *-is* sau în *-as* a fost suprimat, pornindu-se poate de la genitivul grecesc, de exemplu gr. nominat. *Steriadis*, genit. *Steriadi*. Suprimarea lui *-s* poate da impresia că numele sînt italienești: *Calavrezo*, *Cozoni*. Mai rămîne de explicat schimbarea lui *-i* în *-e* sau chiar suprimarea lui (*Stamatiade*, *Stamatiad*, *Demetriad* etc.): influența formelor care au trecut prin latină, cu *e* lung grecesc păstrat în silaba finală, sau influența formelor franțuzești, cu acest *-e* nepronunțat, ar putea fi luate în considerație. Uneori a fost părăsit și *-u*: am cunoscut un grec numit *Teodoru*, care-și zicea *Teodor*, deși *Teodoru* este un nume romînesc foarte convenabil.

Singurul caz unde nu încapă îndoială că s-a urmărit romînzarea este acela al numelor în *-i* schimbat în *-ea* (*Rallea*), în general însă numele grecești nu au fost romînzate cu intenție, căci nu au fost considerate compromițătoare: doar multe familii boierești purtau astfel de nume la noi în țară. Mai mult chiar, profesorii greci au înlocuit adesea numele romînești ale elevilor lor cu nume grecești. *Ion Rădulescu*, fiul lui *Ilie Radu*, a devenit astfel *Ion Eliade*. Alt *Rădulescu*, scriitor mediocrul care semna *Rădulescu Niger* (vezi mai jos), povestește undeva că, fiind dat la școală, i s-a zis *Gheorghiu*, deoarece pe tatăl lui îl chema *Gheorghe*. Aceasta arată o dată mai mult că nu toți cei care poartă nume grecești sînt neapărat de origine grecească. (Unii sînt și aromîni.)

Am citat cazuri de acomodare a sfîrșitului numelui, păstrîndu-se rădăcina. S-au văzut totuși exemple de modificare totală. Adesea unii care poartă nume de origine străină, fiind ei înșiși originari din altă țară, adoptă un nume curent în țara de adopțiune, pentru a manifesta în felul acesta adeziunea lor totală la noua patrie. De cîte ori e posibil, numele vechi se traduce (am văzut, la p. 83, cazul lui *Petöfi*), de exemplu cineva care se numea, cu nume german, *Schwarz*, sau cu nume maghiar, *Fekete*, își zice *Negru* sau *Negrea*; numele ucrainean *Bilețki*, în legătură cu adjectivul *bilii* „alb“, devine *Bilețki-Albescu*. Cîteodată un nume nou constituie o adevărată profesiune de credință. În preajma ultimului război mondial, cînd în Ungaria era puternică influența fasciștilor germani, filologul clasic Waldapfel Imre, de la Budapesta, și-a adăugat la numele său, de origine germană, un nume unguresc, *Trencsényi*, ca o manifestație anti-germană.

De multe ori schimbările sînt de așa natură încît un ochi deprins nu se lasă înșelat. Alături de nume ca *Vasilescu*, corect formate pentru că derivă de la un nume de botez, un exemplu cum e *Crafcescu* se trădează de la prima vedere ca fabricat, deoarece nu există un nume de botez *crafc-*. De asemenea un nume ca *Froimescu*, format de la numele de botez evreiesc *Froim*, nu poate trece drept românesc. Se va vedea însă mai departe că și unii romîni poartă nume în *-escu* neconforme cu tiparul normal de formație.

Evreii, în general, au ezitat de a folosi pe *-escu*, prea tipic românesc, și s-au mulțumit cu nume în *-eanu* (acestea, fiind bazate pe adjective derivate de la nume geografice, li se dădeau și fără asentimentul lor special, de exemplu unui venit de la Iași i se spunea în orice caz *ieșeanul*). Dar *-eanu* își are și el regulile lui, de aceea un nume în *-eanu* care nu derivă de la un nume geografic se trădează imediat ca fabricat (nu neapărat evreiesc): *Căpităneanu*, *Filoteanu*, *Marcoveanu*, *Melidoneanu* etc. Apoi radicalul străin, fie el și geografic, nu permite transformarea suficientă a unui nume ca *Izraeliteanu* (refăcut din *Izrailovici*). Alții au încercat să traducă numele compuse: dacă *Munteverzeanu* a fost inventat de un glumeț pentru a reda pe *Grünberg* (germ. *grün* „verde“ și *Berg* „munte“), în schimb *Montaureanu*, traducere a lui *Goldenberg* (germ. *Gold* „aur“), a circulat. Nici *Sigalea* pentru *Segal* nu pare să fi adus vreun serviciu purtătorului. Am cunoscut un maghiar *Fekete* care și-a schimbat numele în *Negrulea*, formație evident neromînească. În unele cazuri, totuși sufixul *-ea* poate servi: un nume ca *Milea*, în loc de *Miller*, poate da impresia de formație romînească.

Și pentru a romîniza numele armenesti a putut folosi sufixul *-eanu*, care a înlocuit pe *-ian*: *Mesrobian* devine astfel *Mesrobeanu*.

În secolul trecut, cînd nu exista încă o legiferare cu privire la nume, s-au produs adesea schimbări datorate profesorilor. Răposatul profesor Șapcaliu, de la Cîmpulung, mi-a povestit cum un elev, cu nume banal, a fost întrebât de un profesor din ce sat e; la răspunsul „din Bughea“, profesorul a tras concluzia: te vei numi *Bungescu*, și într-adevăr acesta a rămas numele elevului.

O adevărată fabrică de schimbat numele a existat în acea vreme la Craiova. Un profesor de limba romîna, pre nume, dacă nu mă înșel, *Puțaru*, și-a schimbat mai întîi propriul nume în *Fontaninu*, ca să-i dea înfățișare latinescă (deși cuvîntul *puț* este și el tot de origine latină). Apoi, nemulțumit cu atîta, a trecut la schimbarea în masă a numelor elevilor săi, pentru ca toți să apară ca latini curați. Așa s-a ales anecdotistul *Th. D. Sperantia* cu numele pe care l-a purtat toată viața, deși numele lui originar era *Nădejde* (era văr primar cu *Ion Nădejde*). Așa s-a transformat *Preoțescu* în *Sacerdoțeanu*, cu sufix nepotrivit (*sacerdos* înseamnă „preot“ pe latinește, dar trebuie să adaug că și *preot* este cuvînt latinesc, ce e drept împrumutat de romani din grecește). Cele mai multe nume fabricate de Fontaninu se termină în *-ian*, care vrea să amintească de latinescul *-ianus*, dar ne trimite mai curînd la armenescul *-ian*, din nume ca *Danielian* etc. Așa *Zugrăvescu* a ajuns să aibă rude numite *Pictorian*, *Colorian* și *Tinctorian* (lat. *pictor* „pictor“, *color* „culoare“, *tinctor* „vopsitor“); așa au apărut *Pretorian*, *Claudian*, probabil și *Cellarianu* și poate, în unele cazuri, și *Florian*. De notat că *-ianus*, dacă ar fi

fost moștenit din latinește, ar fi trebuit să devină *-in*, adesea cu modificarea consoanei precedente. Desigur că această treabă nesăbuită efectuată de Fontaninu a contribuit la alegerea lui ca membru al vechii Academii Romine.

Uneori numele tradițional este înlocuit din motive demagogice. În latinește, diftongul *au*, în vorbirea populară, se pronunța *o*. Astfel numele patrician *Claudius* avea o variantă populară *Clodius*. Demagogul *P. Claudius Pulcher*, pentru a-și atrage voturile mulțimii, și-a schimbat numele în *Clodius*. Acum câteva decenii, politicianul francez *Rotschild*, ca să camufleze înrudirea sa cu binecunoscuta familie de financieri, s-a prezentat pe arena politică sub numele de *Mandel* („migdală” în limba germană, dacă nu cumva avem aici pur și simplu pronunțarea franceză a numelui evreiesc *Mendel*).

Intervine și snobismul. O persoană cu numele de botez *Cantemir* și cu numele de familie *Popescu* avea obiceiul să se prezinte, pe scurt, *Cantemir*, vrînd astfel să-și dea un aer de noblețe, pînă cînd s-a găsit un interlocutor spiritual care i-a răspuns recomandîndu-se „Mihai Viteazu”!

Există totuși cazuri cînd oamenii au motive serioase să fie nemulțumiți de numele pe care-l poartă. Acest nume poate să coincidă întîmplător cu al unui răufăcător notoriu, cu al unui trădător de țară etc., ceea ce dă naștere la neplăceri în tot soiul de ocazii. Există apoi nume cu aspect urît, de exemplu cele care evocă vreun animal antipatic. Se cunoaște în Transilvania familia *Capdebou*: cu siguranță că numele nu face aluzie la prostie sau la ceva similar, ci se referă la o stemă pe care strămoșul neamului avea pictat un cap de bou. Dar astăzi urmașii nu se consolează la ideea aceasta, ci preferă să-și schimbe numele, scriînd *Capdebo* și punînd accentul pe *e*. Am citit undeva că pe magnatul cinematografiei americane *Goldwyn* îl chema în tinerețe *Goldfish*, adică „pește de aur” (engl. *gold* „aur” și *fish* „pește”). Într-o zi, pe cînd făcea baie într-un bazin, cineva a întreat: „Unde e *Goldfish*?” și i s-a răspuns: „Unde vrei să fie? În apă”. Enervat de această glumă, poate și de altele la fel de nesărate, omul s-a hotărît să-și schimbe numele, luînd finala *-wyn* de la numele unui prieten.

Alții sînt nemulțumiți că numele lor este atît de banal, încît aproape că nu mai poate servi pentru a diferenția persoanele. Se ajunge la formule ca *Dumitrescu Ion al doilea, al treilea, sau Popa Popp Ion doi* etc. Pentru a diferenția numele de felul acesta, cel mai obișnuit procedeu este adăugarea unui nume de localitate. Acest nume poate aminti o faptă eroică, o comportare deosebit de merituosă a purtătorului, legată de localitatea sau regiunea cu pricina (s-a pomenit, din antichitate, cazul lui *Scipio Africanul, Scipio Asiaticul*). În cazul acesta, adaosul îl face publicul. Alteori oameni cu nume foarte răspîndit adaugă din proprie inițiativă fie un adjectiv substantivat derivat de la un nume de localitate, de exemplu *Niculescu-Brăilițeanu* (profesor de fizico-chimice originar din Brăilița), fie, mai obișnuit, chiar numele localității, locul de naștere sau localitatea unde s-au făcut cunoscuți: *Ionescu de la Brad, Popescu-Voitești, Constantinescu-Iași, Popescu-Ulmu, Păunescu-Ulmu* etc. Am fost eu însumi martor al unei astfel de schimbări. La un liceu din capitală, în aceeași clasă, erau doi elevi cu numele de *Tănăsescu I. Constantin*. Ca să poată fi diferențiați, directorul liceului, după ce a cercetat actele

lor de naștere și a constatat că unul se născuse la București și celălalt la Galați, a trecut în catalog pe unul *Tănăsescu-București* și pe celălalt *Tănăsescu-Galați*, deși ambii locuiau în București.

Se poate adăuga și numele unui riu: *Dobrescu-Argeș*, *Rădulescu-Motru* (în multe cazuri oamenii sînt numiți după apa din ținutul de origine: *crișeni*, *mîlcoveni*, *mureșeni*, *prahoveni*, fie că numele râului a fost, fie că nu a fost dat ținutului, regiunii, județului; așa apar nume ca *Dunăreanu*, *Pruteanu*, *Sireteanu* etc.).

După ce s-a răspîndit obiceiul de a adăuga un nume geografic, acesta a putut apărea ca distins, de aceea s-au găsit oameni care și-au alipit astfel de nume fără ca cel existent dinainte să fi fost banal: *Trancu-Iași*, *Pancu-Iași*.

În cazuri mai rare, numele adăugat se pune înaintea celui vechi: *Bosnieff-Paraschivescu*. Pe de altă parte, moda de a adăuga un nume de localitate a ajuns pînă la un nivel social unde organizarea numelui dezvoltat n-a mai fost înțeleasă clar, astfel că se pot vedea semnături ca *Enescu D. Stîlpeni*, *Marinescu Elena-Buzău*, deși între numele tradițional și cel geografic n-ar trebui să se introducă nimic. În forma dată, s-ar părea că *Buzău* precizează pe *Elena*, nu pe *Marinescu*.

O fază ulterioară este atinsă atunci cînd numele vechi este părăsit și rămîne singur cel geografic. Este, de exemplu, cazul unor artiști ca *Anca Verești* sau *Euterpe Ghimpați* (în treacăt fie zis, la ultima citată, numele de botez străin nu se prea potrivește cu numele neaș de localitate; *Euterpe* era la vechii greci muza cîntului, numele fiind format din *eu* „bine“ și *terpo* „desfăt“).

Există și cazuri de alegere a unor nume mai pretențioase: poetul *Ion Păun*, după o scurtă ședere în Italia, s-a întors cu semnătura *Păun-Pincio*, adoptînd numele unei coline de la Roma. Cam de același fel este numele *Ianculescu-Reuss* (de la numele unui rîu din Germania). Nu știu de unde vine *Olănescu-Ascanio* (forma italiană a numelui latin *Ascanius*). Vezi și numele *Svensk* la p. 18.

Se întîlnesc cazuri cînd cineva, ca să fie asigurat în ce privește identificarea, poartă două nume de familie. Am cunoscut în București un doctor pe care-l chema *Vasilescu-Popescu*. Am văzut mai sus că procedeul este foarte curent în Țara Galilor.

În alte împrejurări, la numele banal se alipește un hipocoristic care a aparținut tatălui, de exemplu *Protopopescu-Pache*, *Niculescu-Cociu*. Poate și numele mamei: *Ionescu-Marița*. În timpul primului război mondial, printre ostaticii luați din București și trimiși de trupele germane în comuna Săveni, lîngă Tîndărei, se găsea unul cu acest nume. Auzind că ceilalți ostatici îl numeau mai pe scurt *Marița*, țaranii din localitate au început să-i zică *coană Marițo!*

Alteori propriul nume de botez sau hipocoristic pare mai semnificativ decît numele de familie, care este astfel lăsat pe planul al doilea, de exemplu lui *Take Ionescu* i se spunea mai scurt *Take*, iar aderenții lui erau numiți *takiști*. Se mai folosesc și inițialele: *G. V. Popescu* devine *Gheve Popescu*; politicianul *Jean Th. Florescu* era numit curent *Jean Tehaș*. Alt politician, *D. R. Ioanițescu*, era numit *Dere*, ba uneori i se zicea, cu un diminutiv fabricat, *Derică*. Lui *Ion Marin Sadoveanu*, intimii

ii spuneau, pe franțuzește, *Jean Maren*. Un absolvent al Facultății de filologie din București, *Ion Z. Marin*, era strigat de colegii săi *Zemarine!*

În legătură cu aceasta, câteva cuvinte despre denumirea cu inițiale. În diverse țări, ca Franța, Germania, se evită în orice ocazie citirea inițialelor: sau se pronunță prenumele întreg, *Emile Zola*, de exemplu, sau se spune numai *Zola*; se poate scrie *E. Zola*, dar nu se citește niciodată așa. În țările anglo-saxone, dimpotrivă, este foarte curent să se spună cuiva numele de familie precedat de inițiale, de exemplu *Gi. B. Shaw* pentru *George Bernard Shaw*, și de multe ori sînt suficiente inițialele, de exemplu *Eci Gi* pentru *H. G. Wells*. Uneori numele literei este mai lung decît numele complet, căci *w* se numește *double iu*, dar aceasta nu împiedică de a se rosti așa. Se pot utiliza și inițialele numelui de familie: într-un film american, un patron cu numele *Van Sample* era numit de salariații săi *Vi Es*, pentru că așa semna apostilele pe hîrțile de serviciu.

Ajungem acum la problema numelui de familie al femeilor. Pînă la mărițiș, situația este simplă: fata poartă numele de familie al tatălui, indiferent dacă neschimbat, sau, ca în limbile slave, sub forma unui derivat feminin. O dată cu căsătoria, se pune problema dacă va purta sau nu același nume cu bărbatul. Pînă în ultimul timp situația era clară, femeia își pierdea automat propriul nume de familie: *Ioana Popescu*, căsătorită cu *Gheorghe Ionescu*, devenea *Ioana Ionescu*. Soluția aceasta prezintă dezavantajul unei rupturi cu trecutul (de exemplu dacă femeia publicase o lucrare științifică înainte de a se căsători și mai publică una după căsătorie, mulți vor crede că e vorba de două autoare diferite), dar prezintă și un avantaj: întreaga familie e denumită cu același nume și, în orice caz copiii nu poartă alt nume de familie decît mama.

În apus, mai ales în Franța, dar și în Anglia, se merge și mai departe pe această cale. Acolo este obiceiul ca femeia măritată să fie prezentată oficial nu numai cu numele de familie al soțului, ci și cu numele lui de botez. În Franța, în ocazii cît de cît solemne, aceasta este regula: este prezentată *Madame Georges Durand*, deși prenumele ei este *Marie* sau *Yvonne*. La fel, cel puțin în unele cazuri, în Anglia. De aceea vedem invitații redactate în felul următor: „Doamna Georges Durand și ambasadorul Franței vă invită...”, numele ambasadorului nemaifiind nevoie să fie exprimat, de vreme ce a fost făcut cunoscut prin denumirea, cu ajutorul lui, a soției. În Ungaria este regula generală ca femeia măritată să fie denumită cu întregul nume al bărbatului, adăugîndu-se la numele lui de botez particula *né* (nő înseamnă „femeie“): *Veres Lajosné* este numită soția lui *Lajos Veres*, fără ca în vreun fel să se noteze numele de botez al femeii. În felul acesta sînt notate adesea și la noi numele feminine maghiare. De curînd am văzut totuși altă formulă, ce e drept o singură dată: *Magda Barinkai Oszkárné* („Munca“, 15 mai 1964, p. 1, col. 7), ceea ce înseamnă „Magda, soția lui Oszkár Barinkai“. În felul acesta a fost împăcată tradiția maghiară cu cea romînească.

Mai aproape de noi, unele femei, în special cele cunoscute prin activitatea lor (artiste, savante, sportive etc.), au început să-și păstreze numele vechi, ce e drept neoficial, și, pentru a satisface și tradiția și pentru a micșora posibilitatea de încurcături, adaugă numele de familie al soțului: *Irina Răchîțeanu-Șirianu*. În ultimele decenii am întîlnit adesea scrierea inversă, adică se pune întîi numele soțului: *Valentina Nikolaeva-*

Tereškova, ceea ce nu mi se pare normal, ținând seamă de faptul că nu mele soțului s-a adăugat la al soției și nu invers.

Tot în ultimele decenii s-au înmulțit exemplele de păstrare neschimbată a numelui femeii, deși s-a căsătorit, ceea ce mi se pare că se poate justifica prin faptul că măritișul nu desființează personalitatea. Este foarte frecvent cazul artistelor apusene și soluția este acolo cu atât mai practică cu cât căsătoriile sînt adesea urmate de divorțuri și deci ar trebui tot timpul făcută publicitate cu alte nume. Și, fiindcă a venit vorba de divorț: în principiu femeia divorțată își reia vechiul nume, dar sînt cazuri cînd preferă să păstreze pe al soțului, fie că i se pare mai estetic, fie că s-a făcut cunoscută sub acest nume, fie pentru alte cauze. Mai citez cazul artistei franceze *Huguette Duflos* care, acum vreo patruzeci de ani, a divorțat de soțul ei, *Duflos*. Nevoind, nici să-l reia pe al ei, a adoptat o a treia soluție: a apărut în public ca *Huguette ex-Duflos*, adică „fostă Duflos”.

Un caz mult mai puțin răspîndit este adoptarea de către bărbat a numelui femeii. Într-o formă mai simplă, se adaugă la numele de familie al soțului numele de familie al soției. Marele lingvist (romanist) *Wilhelm Meyer-Lübke* se numea în tinerețe *Wilhelm Meyer*, și așa a semnat primele sale lucrări. Dar atât numele cît și prenumele său sînt foarte frecvente în Germania și întîmplarea a făcut ca în același timp să mai existe alt lingvist numit la fel. Pentru a se diferenția, acesta din urmă adăuga la semnătura sa cuvintele *din Speyer* (localitatea sa de baștină). După ce însă primul s-a căsătorit cu o domnișoară *Lübke*, a adăugat la numele său pe cel al soției și a rămas cunoscut pînă astăzi cu numele de *W. Meyer-Lübke*.

Mai complicată este situația numelui unui lingvist danez, bine cunoscut la noi, pentru că s-a ocupat de aproape de studiul limbii romîne. Se numea la început *Kristian Sandfeld*, apoi, după căsătorie, *Sandfeld-Jensen* (ambele nume sînt de fapt frecvente în Danemarca, dar amîndouă la un loc formează o denumire mai rară). Aici însă lucrurile n-au mers atât de bine, deoarece lingvistul danez a divorțat și a fost silit astfel să-și reia numele de... băiat, semnînd ultimele sale lucrări din nou *Kr. Sandfeld*.

O soluție diferită numai în ce privește punctul de plecare au găsit *Frédéric Joliot* și *Irène Curie*: deoarece în momentul căsătoriei lor ambii purtau nume cunoscute, le-au adoptat amîndoi pe amîndouă, devenind astfel *Frédéric Joliot-Curie* și *Irène Joliot-Curie*, dînd o nouă celebritate acestor nume.

La noi, legea actuală stabilește că fiecare din cei doi soți trebuie să declare la căsătorie ce nume va purta: sau fiecare își păstrează mai departe numele său, sau ambii aleg numele unuia din cei doi soți, sau ambii le aleg pe amîndouă (dar în acest caz trebuie amîndoi să ia ambele nume, vezi Maria Ioana Eremia, *Numele de familie*, în volumul colectiv *Persoana fizică în dreptul R.P.R.*, București, 1963, p. 117). În caz de divorț, urmează să cadă din nou la învoială, de astă dată asupra numelor pe care le vor purta nu numai ei, ci și copiii lor (*M. I. Eremia, op. cit.*, p. 115). Cîteodată aceasta servește pentru a scăpa de un nume neplăcut.

Oarecum diferită este situația numelor de botez. Sînt împrejurări cînd, pentru diverse motive, un nume este evitat de o comunitate. În societatea primitivă, sînt cuvinte care nu pot fi pronunțate pentru că se

opune religia. Este vorba de așa-numitul *tabu*. Cuvintele interzise nu pot figura nici în numele de persoane. De aceea numele existente trebuie schimbate. În alte cazuri e vorba de ceva mai puțin grav, anume de a nu da copiilor nou-născuți un anumit nume. Asemenea fapte se pot întâlni și în societăți mai puțin înapoiate. Un exemplu clasic este furnizat de spanioli, care evită numele *Maria*, deoarece consideră că, dacă și-ar numi astfel fetele, s-ar arăta nerrespectuoși față de presupusa mamă a lui Iisus Hristos. Și în Franța a fost evitat numele *Maria* (Lebel, p. 117): a început să se răspîndească abia din secolul al VII-lea și numai sub forma unor diminutive. Cum totuși spaniolii credincioși au dorit să-și pună fetele sub protecția Mariei, le-au botezat cu surogate ale numelui ei: după culturi locale, ca *Maria de Dolores* („dureri“), *de Mercedes* („mulțumiri“), *de Consuelo* („consolare“), sau după variante religioase ca *María Asunta* („primită“), *Concepción* („concepție“), *Encarnación* („incarnare“), au ajuns să dea fetelor numele de *Dolores*, *Mercedes*, *Consuelo* (cu atât mai bizar cu cât e de formă masculină), *Asunta*, *Concepción*, *Encarnación*. Este curios că aceiași spanioli folosesc totuși în mod curent ca nume de botez pentru băieți numele *Jesús* (pronunțat *hesus*).

Sînt și alte situații în care un nume este evitat, de astă dată nu din respect, ci din dispreț. Astfel numele împăratului roman *Nero* a ajuns să fie folosit curent pentru cîini, ceea ce, bineînțeles, face imposibilă utilizarea lui pentru oameni (mai aproape de noi, s-a zis cîinilor *Bismarck*, după numele „cancelarului de fier“ al Germaniei, vezi un exemplu la Caragiale, în *Búbico*; e curios totuși că și *Hector* a devenit nume de cîini). În timpul stăpînirii fasciste în Germania, mulți antifasciști europeni au dat cîinilor numele *Adolf*, după Hitler. Iată în legătură cu aceasta o anecdotă care circula în timpul celui de-al doilea război mondial. Un cetățean se plîngea că are un nume antipatic, anume *Adolf Scîrbosu* (am înlocuit numele de familie din anecdota germană, pentru a nu reproduce o formație necuviincioasă), pe care nu i se permite să-l schimbe. Cînd i s-a arătat că legea dă voie, cu anumite formalități, să se înlocuiască numele de familie, și numai numele de botez nu se poate schimba, cetățeanul a răspuns: tocmai asta e, că mie numele de botez nu-mi place (deoarece coincidea cu al lui Hitler). Din cartea lui W. Fleischer (p. 67), aflăm că numele *Adolf* este evitat astăzi în Germania.

În comuna Reviga, raionul Slobozia, trăia acum vreo 50 de ani un nebul, pe care-l chema *Manole*. Cum toată lumea din sat îl cunoștea și în vorbire se făceau adesea referiri la el, nu este nici o mirare că în acel timp nici un băiat din localitate n-a mai fost botezat cu acest nume.

Un nume poate deveni neplăcut și pentru alte motive: cînd e răspîndit în vreo producție literară pentru a denumi un personaj antipatic sau ridicol, de exemplu, după ce s-a cîntat, pe la începutul secolului nostru, cîntecul *Chiriac n-are parale*, desigur numele *Chiriac* a devenit mai rar. De asemenea nu e de crezut că părinții ar mai spune unui fiu al lor *Marrinică*, acum după ce a fost popularizat cîntecul care are de erou un codaș cu acest nume.

La noi într-o vreme se vorbea de *August prostul*, tradus de fapt din nemțește (vezi Fleischer, p. 13), desigur după vreun clown sau bufon care se va fi numit *August*.

Pînă aici am vorbit de nume schimbate în sensul că nu mai sînt folosite. Există însă și nume înlocuite după ce au fost purtate un timp de o anumită persoană. Noul Testament afirmă că apostolul *Paul (Pavel)* se numea *Saul* și și-a schimbat numele cînd s-a convertit la creștinism. Asemenea schimbări au fost frecvente la păgînii care se creștinau și de asemenea la mirenii care se călugăreau (de exemplu lui Alexandru Lăpușneanu, călugărit, i s-a pus numele *Paisie*), ca o manifestare intenționată, pentru a demonstra ruperea cu trecutul. Și papa, imediat după alegere, își ia un nume diferit de cel pe care-l purta înainte.

Schimbări de nume s-au produs adesea la copiii bolnavi: oamenii superstițioși încercau să înșele boala, să o facă să creadă că s-a schimbat copilul. Creangă, în *Stan Pățitul*, pune în gura eroului său cuvintele următoare: „Tot *Stan* mă cheamă, dar de la o boală ce-am avut, cînd eram mic, mi-au schimbat numele din *Stan* în *Ipate* și de-atunci am rămas cu două nume“.

Am auzit în copilăria mea că se proceda așa: copilul bolnav era predat pe fereastră unei persoane străine, apoi era adus din nou, pe ușă, cu nume schimbat, pentru ca boala să nu-l mai recunoască. De aici desigur numele german *Neumann* („om nou“; după Kleinpaul, p. 108, *Neumann* nu denumește decît pe cineva venit din altă localitate; dar cînd e nume de botez?). Un exemplu de persoană care și-a luat numele *Neumann* cînd și-a schimbat religia găsim chiar la același autor, p. 63. Tot atunci am auzit și altă variantă: se presupunea că bolnavul a fost dat lupului, care a adus în schimb alt copil, numit *Lupu*. Aceasta ar fi originea acestui nume de botez, cel puțin în unele cazuri (altă explicație s-a dat mai sus). În același fel trebuie înțeles numele *Prodan*, care în slavă înseamnă „vîndut“ (și pentru acesta s-a dat mai sus altă explicație posibilă). Numele ca *Renata*, fr. *Renée* „renăscută“, pot fi date unor persoane botezate, dar eventual și unora care au scăpat de o boală.

În sfîrșit, în evul mediu, iobagii fugiți de pe moșia stăpînului își schimbau adesea numele, ca să li se piardă urma. Dar lucrul acesta era posibil pentru că fugeau în regiuni unde nu erau cunoscuți dinainte.

Toate cele arătate presupun o situație în care numele nu erau fixate prin lege, prin urmare pentru a le schimba nu era nevoie decît de voința posesorului și, eventual, de bunăvoința cunoscuților. Administrația statelor moderne a constrîns pe oamenii de azi să respecte anumite dispoziții legale. În țările capitaliste, schimbarea numelui de botez este interzisă.

Se întîmplă totuși, ce e drept, ca legea să fie nesocotită, oamenii dîndu-și sau primind un nume neoficial dar folosit în practică. În regimul trecut, servitoarele își vedeau adesea numele schimbat, pentru motive subiective, de cei care le angajau. Nu numai că servitoarea care se întîmpla să poarte același nume cu stăpîna nu-l putea păstra, dar trebuia să țină seama și de capriciile „estetice“ ale stăpînilor. Am cunoscut o servitoare care, angajîndu-se la un stăpîn nou, și-a declarat numele *Valentina*; din acte însă reieșea că o cheamă *Leontina*. Întrebată de ce nu și-a spus numele real, a arătat că fosta ei stăpîna i l-a schimbat, găsind că *Valentina* e mai frumos, iar ea s-a deprins cu acest nume nou. De multe ori cucoanele, pentru a nu se osteni să țină minte numele servitoarei, îi aplicau în mod arbitrar numele fostei servitoare, cu care se deprinseseră.

În legislația noastră actuală, respectînd anumite formalități, se poate schimba și prenumele.

În paginile precedente s-au citat cazuri de nume traduse dintr-o limbă într-alta. Se întîmplă însă ca traducerea să fie greșită. Iată un exemplu cu multe implicații, luat în cea mai mare parte din Withycombe: numele irlandez *Una*, citit de englezi *iuna*, a fost tradus prin *Agnes*, pentru că acesta din urmă (din grecește, cu înțelesul de „curată”) a fost confundat cu lat. *agnus* „miel”, iar *Una* a fost confundat cu irl. *uan* „miel”. Pe de altă parte *Una* a fost redat și prin *Iuno*, nume de zeiță romană. De obicei însă se confundă *Una* cu numeralul latinesc *una* și e tradus prin *Mona*, confundat și el cu gr. *mone* „una” (de fapt însă *Mona* e irl. *Muadhnaí*, diminutiv de la *muadh* „nobil”). De adăugat că nici *Monica* nu e grecesc, cum se crede adesea, ci poate african (căci era numele mamei scriitorului roman Augustin, de origine africană). Vezi și *Sidonia*, la p. 46.

Transformarea numelui se poate produce și fără intenție. Simpla citire a unui nume străin ca și cum ar fi indigen poate duce uneori la formații ridicole, de exemplu francezul *Rauchalles* (pronunțat *roșal*), a fost citit de germani *rauhàles*, ceea ce înseamnă „fumează tot” (imperativ), iar francezul *Sautier* (pronunțat *sótié*), care însemna în evul mediu „pădurar”, a fost citit de germani *zäutir* (*Sau* „scroafă”, *Tier* „animal”, vezi Hans Rheinfelder, *Der übersetzte Eigennamen*, München, 1963, p. 6).

Grecii excelau în aranjarea numelor străine în așa fel încît să pară grecești, bineînțeles adesea cu alt sens decît cel real. Astfel ei au transformat pe *Zarathustra*, nume persan care în grecește nu însemna nimic (pentru înțelesul în persană, vezi p. 34, în *Zoroaster* (gr. *zoros* „mînios”, *aster* „astru”). Cam în același fel au procedat soldații romîni cînd au transformat numele generalului francez *Berthelot* în *Burtălău*. Iată alte cîteva cazuri de astfel de adaptări. Numele englezesc *Rosemary* era egal cu *rosmarîn*. Francezii, germanii și alții l-au înțeles ca format din două nume, *Rose* și *Mary*, ceea ce a avut ca urmare nu numai că l au scris separat, ci și cu inversarea termenilor, deci *Marie Rose*. Numele *Adrian*, *Adriana* reproduc pe latinescul *Hadrianus*, de la Marea Adriatică. În diverse limbi (greacă, rusă, bulgară, romînă) apar variante ca *Andrian*, *Andreiana*, pentru că vorbitorii au crezut că recunosc un derivat de la *Andrei* (poate și din cauză că în greaca modernă *d* se scrie *nt*). Numele grecesc *Stylianos* e derivat de la *stylos* „stîlp” și denumea la început un „stîlptic”, adică un ascet care șade mai mult sau mai puțin timp pe vîrfurile stîlpului. Dar acest nume a fost transformat în *Stelian*, fiind pus în legătură cu *Stella* din latinește („stea”). Se mai adaugă că varianta originală *Stilian* a fost considerată ca rustică, din cauza tendinței de a pronunța *i* pentru *e* neaccentuat (dar și în greaca modernă există varianta *Stellianos*). Sextil Pușcariu (DR, VI (1931), p. 528, n.) arată că numele *Oșanu* („din Țara Oașului”) a fost dat unei străzi din Cluj; dar fiind scris etimologic *Oassianu*, a fost transformat de public în *Cassianu*. În sfîrșit, medicul și umoristul A. Ureche avea ca prenume *Alceu* (după numele unui poet din Grecia veche), dar aproape sistematic i se zicea *Alecu*.

Iată și cazuri unde forma scrisă a rămas mai mult sau mai puțin neschimbată, dar elementele cuvîntului au fost înțelese greșit. Numele grecesc *Photinos* e derivat de la *Phota*, sărbătoare corespunzînd Bobotezei, dar a fost confundat cu adjectivul *photeinos* „luminos”, care se pronunță

la fel (de aici numele cunoscut și la noi *Fotino*). Scriitorul spaniol V. Blasco Ibáñez vorbește undeva de o mamă romanțioasă, care și-a botezat băiatul *Rosalindo*, socotind, fără îndoială, că numele e format din sp. *rosa* „tran-dafir“ și *lindo* „frumos“, când de fapt e vorba de un nume vechi germanic, format din *hros* „cal“ și *lindi* „șarpe“. În Italia, numele *Mario*, provenit din lat. *Marius*, e luat adesea drept formă masculină pentru *Maria*. În sfârșit, numele calendaristic *Foca*, de origine ebraică, a devenit în grecește numele protectorului marinarilor (pentru că a fost pus greșit în legătură etimologică cu numele de animal marin *focă*), iar în românește o credință populară spune că „Foca e rău de foc“, prin altă etimologie populară. Tot așa în Germania superstițioși au crezut că sfântul *Blasius* apăra contra bășicilor (germ. *Blase* „bășică“), iar sfântul *Augustin* contra bolilor de ochi (germ. *Auge* „ochi“: vezi Fleischer, p. 48).

Pseudonime

În oarecare măsură, se poate spune că și semnarea cu un pseudonim este o schimbare de nume, deși în viața de toate zilele autorul continuă să fie cunoscut sub numele lui moștenit. Apoi se poate întâmpla ca pseudonimul să se adauge la numele primar, formându-se un compus, sau, în alte cazuri, numele vechi este eliminat din toate activitățile și purtătorul rămîne să fie cunoscut numai cu pseudonimul. Cine mai știe, de exemplu, că pe *Anatole France* îl chema, pe numele lui adevărat, *Thibaud*? Situația aceasta este cu atât mai frecventă cu cît avem de-a face cu popoare mai depărtate. De exemplu nu cred că mulți oameni la noi știu că *Lu Hsiün* este pseudonim (numele adevărat al scriitorului chinez fiind *Șan Ian-bing*), sau că pe președintele Uniunii scriitorilor chinezi, *Mao Dun*, îl cheamă de fapt *Djou Șu-jen*.

În ce împrejurări ajung artiștii, scriitorii, ziariștii să adopte pentru a-și semna lucrările alt nume decît cel real? Trebuie să avem în vedere în primul rînd cazul cînd autorul este împiedicat de o cauză oarecare să-și facă cunoscut numele, fie că îi e frică de persecuții, fie că rangul lui social nu admite publicitatea (în trecut actorii erau desconsiderați, de exemplu), fie că cineva publică mai multe articole în același număr de ziar și nu poate să-și etaleze numele pe toate paginile, fie în sfârșit că o femeie vrea să treacă drept bărbat (poate tot din considerente de conveniență socială) sau un bărbat vrea să treacă drept femeie. Astfel actorul și autorul de comedii *Jean-Baptiste Poquelin* n-a fost cunoscut decît sub pseudonimul *Molière* (după cît se pare acesta este numele unei localități din sudul Franței); *Aurore Dupin*, baroană *Dudevant*, și-a semnat romanele cu pseudonimul bărbătesc *George Sand*; invers, publicistul român *Artur Arsene* semnează *Maria Arsene*.

La considerentele de mai sus se adaugă că numele autentic poate fi banal, iar pseudonimul poate rezuma într-un fel ceea ce purtătorul vrea să exprime prin opera sa, de exemplu *Alexei Maximovici Peșkov* sugerează mai puțin decît pseudonimul *Maxim Gorki* (în rusește „amarul“).

Sînt cazuri, în publicistică, de pseudonime care acoperă mai multe identități. Poeții *D. Anghel* și *Șt. O. Iosif*, lucrînd împreună, au folosit pseudonimul comun *A. Mirea*. La revista *Viața Romînească* era pseudo-

nimul *Nicanor et Comp.*, sub care apăreau în fiecare număr numeroase note, redactate pe rînd de mai toți colaboratorii revistei.

Uneori pseudonimele acoperă nume de origine străină, greu de reținut sau chiar de pronunțat ori cu rezonanță neplăcută pentru publicul indigen. Artista de origine polonă *Apollonia Chalupec*, angajată să joace în filme americane, a devenit *Pola Negri*, nume evident mai ușor de acceptat pentru publicul american. Poetul grec *Papadiamantopoulos* (sper că cititorii știu acum să analizeze această formație), stabilindu-se în Franța, a adoptat pseudonimul *Jean Moréas*, pornind desigur de la numele peninsulei grecești *Morea* (Peloponez). Pe poetul nostru *Panaît Cerna* îl chema *Stanciov*. Mai curioasă e situația criticului *C. Dobrogeanu-Gherea*, care a avut două pseudonime, *Constantin Dobrogeanu* și *Ion Gherea*, rămînînd pînă la urmă cu numele mixt format din ambele pseudonime.

Alteori, dimpotrivă, posesorul unui nume indigen încearcă să impresioneze publicul cu un pseudonim străin, fie răsunător, fie ușor de reținut și armonios. Un ziarist român numit *Gh. Rădulescu* a semnat multă vreme în presă cu pseudonimul *Arhibald*.

Există și pseudonime de modestie. Fratele scriitorului francez *Jean-Richard Bloch*, devenind el însuși scriitor, și-a ales pseudonimul *Pierre Abraham*, ca să nu profite de gloria fratelui său, ci să-și creeze prin munca sa o reputație.

În sfîrșit, există și pseudonime comice, menite să arate că purtătorul este autor sau actor comic. Doctorul *A. Ureche*, de care a fost vorba mai sus, a semnat multă vreme schițele sale umoristice cu pseudonimul *Iodoform*. Actorul *Gr. Vasiliu* apare pe afișe cu numele *Birlic*.

Din ce elemente se formează pseudonimele? Un mod oarecum elementar de formare este folosirea inițialelor, eventual urmate de a doua sau de a doua și a treia literă a numelor. Așa se pare că s-a format grupul *Niger*, de care am vorbit mai sus, din *Ni*(colaie) *Ge*(orge) *R*(ădulescu). Așa a apărut în orice caz *Nigrim*, semnătura unui epigramist, pe numele său adevărat *Nicolaie Grigore Mihăulescu*. Un publicist lipsit de valoare, numit *Paul I. Papadopol*, a semnat cităva vreme *Pip*, fără să-și dea seama că se acoperea astfel de ridicol. *Traian Demetrescu* și-a făcut un pseudonim din mai multe litere: *Tradem*, care nu sună rău.

Alt procedeu, la fel de elementar, este anagrama. *Voltaire* este în loc de *Arouet l(e) J(eune)*, adică „Arouet junior“ (să se țină seamă că *V.* în secolul al XVIII-lea, se putea citi și *u*, iar *i* inițial se scria *j*). Artistul francez *Dranem* se numea în realitate *Ménard*. Poetul român *Proca* și-a semnat poeziile *O. Carp*, iar un publicist care se numea *Sigler* și-a făcut pseudonimul *Relgis*. Mai curios este felul în care a procedat ziaristul francez *Fourneau*: numele său, care înseamnă „cuptor“, a fost tradus în latinește *Fornax*, apoi, prin anagramă, a devenit *Xanrof*, mărturisesc că fără a dovedi prea mult bun gust.

Mulți folosesc un nume geografic, legat într-un fel de originea sau activitatea lor, pe care-l adaugă eventual la numele autentic. Este bine cunoscut *Delavrancea*, pe numele lui real *Barbu Ștefănescu*. Eu însumi am semnat multă vreme în presă cu pseudonimul *Gh. Reviga*, folosind numele unei comune în care am trăit în copilărie.

În sfîrșit, se pot folosi nume și cuvinte străine, reminiscențe din lecturi sau din ocupațiile profesionale.

Un caricaturist francez, al cărui nume autentic nu-l cunosc, și-a luat pseudonimul *Caran d'Ache*, care face impresia unui nume nobiliar, dar nu este altceva decât un aranjament ortografic al cuvântului rusesc *karandaș* „creion“.

Gh. Călinescu a semnat multă vreme *Aristarh* (numele unui critic vestit din Grecia veche); *Grigore Pișculescu* și-a ales pseudonimul *Galaction*, adăugînd, drept nume de botez, *Gala*: nume teologic grecesc (*ga'la*, cu genitivul *galaktos*, înseamnă „lapte“).

Mai notez că, în regimul nostru, pseudonimele sînt ocrotite de lege, în sensul că, dacă cineva s-a făcut cunoscut cu un pseudonim, acesta îi aparține și altcineva nu și-l poate însuși pentru a crea confuzie cu privire la posesor. În acest sens, un pseudonim are tot atîta valoare cît un nume moștenit de la părinți.

În încheiere, cîteva cuvinte despre numele conspirative, care constituie o speță deosebită a pseudonimelor. Fiind obligați să se ferească de polițiile care îi urmăresc, luptătorii revoluționari sînt siliți să-și aleagă un nume nou, cunoscut numai de tovarășii lor. Astfel aceștia îl pot pronunța fără prea multe precauții, deoarece afară de ei nimeni nu știe la ce persoană anume se referă. De data aceasta însă numele nu mai e ales în raport cu însușirile reale ale personajului, ci, pe cît posibil, deosebit de ele, pentru ca cei care-l aud întîmplător să nu ghicească de cine e vorba. De altfel nu totdeauna și-l alege purtătorul însuși. În cele mai multe cazuri, un nume conspirativ nu durează multă vreme, deoarece cu timpul secretul lui e străpuns. Atunci în general e înlocuit cu alt nume conspirativ, dacă nu cumva, devenind celebru, se păstrează în continuare și ajunge să fie folosit în mod oficial pentru a denumi pe purtătorul lui. *Vladimir Ilici Ulianov*, alegîndu-și în ilegalitate numele conspirativ *Lenin*, a intrat și a rămas în istorie cu acest nume.

OBSERVAȚII PRIVITOARE LA FORMAREA CUVINTELOR ÎN ROMÎNEȘTE

În general, pentru a forma nume de familie și unele tipuri speciale de nume de botez (mai ales diminutive, căci celelalte nume sînt de obicei adoptate gata formate), se urmează aceleași reguli ca pentru formarea substantivelor comune. Limba romînă folosește rar compunerea și faptul acesta se reflectă și în formarea numelor de persoane. Găsim unele nume compuse, provenite în general din porecle (*Cătărau*, *Burtăverde* etc., vezi alte exemple la p. 70), sau împrumutate gata făcute, de exemplu cele grecești terminate în *-opol*. Despre acestea nu mai e nevoie să vorbim aici. Nici derivate nu găsim de toate felurile, de exemplu prefixe apar numai acolo unde ele au figurat în cuvinte comune care au devenit apoi nume de persoane (de exemplu *Răspop*, de la verbul *răspopi*). Rămîne deci să ne ocupăm aici numai de sufixe, și nici măcar de toate sufixele diminutivele au fost discutate într-un capitol anterior, iar formarea lor nu diferă cu nimic de a diminutivelor substantive comune.

În paginile precedente au fost pomenite unele sufixe de origine străină, care au ajuns să fie folosite și în romînește pentru a forma diminutive de la numele de botez: *-ache* și *așcu*; de asemenea au fost întîlnite nume de familie care circulă și la noi, formate cu sufixele slave *-ov* (*-ev*) și *-ovici* (*-evici*), cu sufixul german *-er*, cu sufixele grecești *-ade* (*-ide*), *-iu*, acesta din urmă putînd fi găsit și în formații romînești. În sfîrșit, am avut ocazia să pomenesc formele romînzate în *-u* (din sl. *-ov*, din gr. *-os*), *-encu* și *-escu* (din ucr. *-enko*), *-e* și *-ea* (din sl. *-ev*, din gr. *-is*) etc. Despre toate acestea nu voi mai vorbi în acest capitol, care nu va cuprinde decît nume formate în romînește cu sufixe romînești.

Mare parte a numelor de botez masculine cît și a celor de familie de formă masculină se termină în *-u*. Într-o fază mai veche a limbii, terminația era *-ul*. Încă înainte de apariția primelor texte romînești, în documentele slave din secolul al XIV-lea, se întîlnesc numeroase exemple, de felul lui *Neagul*, *Dragotescul*. Ce este această terminație? G. Weigand a susținut că ea reproduce, printr-un intermediar slav, sufixul italian *-olo*, idee cu totul inadmisibilă, în lumina întregii situații prezentate în cartea de față (de altfel în italiană numele în *-olo* nu sînt prea răspîndite, iar în slavă și mai puțin). Th. Capidan (DR, I (1921), p. 195—209, a susținut apoi că *-l* este aici articolul romînesc fără a explica de ce a fost întrebuițat articolul la aceste nume de persoane (este adevărat că femininele sînt aproape fără excepție articulate, dar masculine există multe fără articol). Cît despre numele (rare) sîrbești și bulgărești în *-ul*, ca *Iankul*, Capidan le consideră împrumutate din romînește, probabil nu fără dreptate.

Am intervenit în această discuție prin articolul publicat în *Romania*, I II (1926), p. 495—504, arătînd că în romînește *-u(l)* apare la numele de

botcz care, fără acest adaos, ar fi fost monosilabice: *Radu(l)*, dar *Marin* etc. Deci rolul elementului adăugat era să dea un corp acceptabil numerelor care ar fi fost prea scurte. Repartiția aceasta fiind specifică pentru română, trebuie să credem că și elementul adăugat cu rolul definit este românesc, nu împrumutat din slavă, care nu avea nevoie de el în funcțiunea arătată.

Ca excepții am găsit pe de o parte pe *Bran, Dan, Nan, Stan* și *Vlad*, pe de altă parte pe *Alecu, Nedelcu* și *Răducanu*, primele rămase monosilabice, ultimele primind pe *-u* deși aveau mai mult decât o silabă. Am scos din discuție numele ca *Alexandru, Dumitru*, deoarece aici *-u* nu are nimic de-a face cu elementul *-ul*, ci este o vocală de suport pentru grupul de consoane care nu putea fi pronunțat la sfârșitul cuvântului.

Am socotit apoi că după modelul numelor scurte s-au luat hipocoristicele și diminutivele, care, chiar dacă au mai mult de două silabe, se termină în *-u*: *Sănducu, Răducu*. Totuși constatăm că altele, ca *Dănuț, Petruț, Vlăduț, Ionel* nu primesc pe *u*.

Elementul *-ul*, nemaifiind simțit ca articol, a primit desinența de vocativ, creîndu-se astfel forme de vocativ articulat, ca *Radule*, de unde s-a ajuns la desinența de vocativ *-ule*, folosită și la numele comune: *omule* (Weigand explica acest vocativ printr-o interjecție bulgărească *le*, folosită însă în bulgărește numai pentru femei). Numele ca *Alexandru, Dumitru*, neavînd de fapt articolul, fac vocativul în *-e*, nu în *-ule*. De asemenea *Răducanu*, care prin aceasta ar dovedi că nu este de fapt un nume în *-ul*. Același *-ul* apare apoi în sufixele compuse de felul lui *-ulescu*. *Diculescu* (de la *Dicu*, iar acesta din bulg. *Dikov*), *Rădulescu, Săndulescu*.

Am văzut totuși încă de atunci și alt aspect al problemei: *-u* apare acolo unde în slavă avem în paralel un hipocoristic terminat în *-o*, acest *o* fiind de fapt vocala caracteristică a declinării, devenită apoi vocala de legătură între elementele compusului: *Rado-mir*, devenit *Rad-o-mir* (cînd vocala tematică *-o* a slăbit în pronunțare la finala cuvintelor simple), a dat hipocoristicul *Rado*, pe care bulgarii îl pronunță aproape ca *Radu*. Prin aceasta se explică, pe de o parte, de ce găsim numele fără *-u*, ca *Dan*, acestea fiind în slavă toate teme în *-i* (*Vlad-i-mir*), prin urmare fără *-o* în bulgărește, pe de altă parte de ce găsim nume mai lungi și totuși cu *-u*, ca *Alecu, Nedelcu*, acestea reproducînd pe bulg. *Aleko, Nedelko*, formate cu sufixul *-ko*. Tot în felul acesta se explică absența elementului *-ul-* în numele de familie ca *Brănescu, Dănescu, Nănescu, Stănescu, Vlădescu*. Este de neînțeles pentru mine cum Pașca, Ț. O., p. 129. poate respinge ideea că *-u* ar avea ceva de-a face cu bulgărescul *-o*.

Să ținem seamă că repartizarea pe teme în *-o* și în *-i* în bulgărește coincide în întregime cu repartizarea numelor românești pe teme în *-u* și în consoană, indiferent de numărul de silabe pe care le are cuvîntul (repartizarea după numărul de silabe, cum s-a văzut mai sus, nu coincidea în întregime cu repartizarea pe teme în *-u* și în consoană), astfel că *o* potrivire datorată hazardului pare exclusă.

Cît privește numele derivate cu sufixul complex *-ulescu*, fără în-doiială, la un moment dat a intervenit o oarecare confuzie, căci apar și nume ca *Mărcescu, Rădescu*, pe de o parte, *Stoiculescu, Tomulescu* (în loc de *Stoicescu, Tomescu*) pe de altă parte. Dar această confuzie este de dată recentă și poate fi explicată. În primul rînd, adesea avem, derivate

de la același radical, în bulgărește, hipocoristice cu *-o* și fără *-o* (cu *-a*) alături de *Dimo*, *Leko*, *Simo* (rom. *Lecu*, *Simu*), apar *Dima*, *Leca*, *Sima* (nu schimbă nimic faptul că, în românește, *Lecu*, *Dimu* reproduc mai curînd numele de familie bulgărești *Lekov*, *Dimov*). Se poate deci căpăta impresia că *Simulescu*, derivat de la *Simu*, este format de la *Sima*, astfel încît pe baza aceasta se pot construi și nume ca *Chirculescu*, *Stoiculescu*, *Tomulescu* direct de la *Chirca*, *Stoica*, *Toma* (de fapt, *Stoiko* există în bulgărește). Pe de altă parte, alături de *Sava* există și varianta *Savu*, „masculinizată“ după Pașca, *lucr. cit.*, p. 319, deci alături de *Săvescu* se construiește corect și *Săvulescu*, care poate fi apoi pus în legătură directă cu *Sava* și perechea aceasta poate servi de model pentru alte formații socotite neregulate.

În al doilea rînd, hipocoristicele în *-u* au adesea variante cu *-ă*: alături de *Dușu*, *Gușu*, *Nișu*, *Nușu*, avem pe *Duță*, *Guță*, *Niță*, *Nuță*, ceea ce poate duce pe de o parte la *Dușulescu*, *Gușulescu*, *Nișulescu*, *Nușulescu* pe de altă parte la *Dușescu*, *Gușescu*, *Nișescu*, *Nușescu*, creîndu-se astfel impresia că *-escu* și *-ulescu* se pot înlocui reciproc. Chiar dacă *Gușescu* și *Nușescu* poate nu există, ele s-ar putea forma¹. Ținînd seamă de faptul că numele ca *Mărculescu*, *Rădulescu* sînt frecvente, a putut interveni și dorința de diferențiere, care a dus la construirea numelor de tipul *Mărcescu*, *Rădescu*. Aș zice aproape că e de mirare faptul că amestecul de forme nu e mai mare.

Totuși nu pot spune nici acum că originea numelor în *-ul* este perfect lămurită, deoarece nu s-a arătat de unde a apărut *-l*. S-ar putea crede că s-a produs o confuzie între *-u* < bulg. *-o* și *-u* rămas final după căderea articolului *-l*: în momentul în care în loc de *omul* se pronunța *omu* (iar *-u* prelua funcția articolului), cei care știau că trebuie să scrie *-l*, deși nu se pronunța, l-au scris și acolo unde *-u* final nu rezultase din căderea lui *-l*, deci scriau *Radul*, deși pronunțau *Radu*. Această ipoteză se izbește însă de obiecția că *-l* n-a dispărut decît în sccolul al XVII-lea, iar numele terminate în *-ul* apar mult mai devreme. Ce e drept, încă în secolul al XV-lea apar nume în *-u*, fără *-l* (*Albu*, *Negu*, vezi Al. Rosetti, *Limba română în secolele XIII-lea—XVI-lea*, București, 1956, p. 34), dar e vorba poate aici mai curînd de faptul că articolul încă nu se generalizase la numele în *-u* decît că *-l* dispăruse la numele comune.

Altă explicație mi se pare mai plauzibilă. Poreclele, fiind adesea adjectivale, sînt întrebuințate în mod normal cu articol: *Cîrnu(l)*, *Lungu(l)*, *Surdu(l)*. Întîlnindu-se cu numele provenite din porecle, numele de origine slavă terminate în *-u* au suferit influența acestora și au primit și ele articolul. Aceeași este situația numelor de familie în *-escu* formate cu un sufix adjectival care obliga la folosirea articolului: *Mihăilescul* etc. Apoi genitiv-dativul numelor de persoane se forma pe atunci ca și al numelor comune, deci se zicea *Cîrnului*, *Mihăilescului* și, tot așa, *Radului* (pînă astăzi încă acest tip de flexiune nu a fost complet eliminat). Dar din moment ce genitiv-dativul era *Radului* (și astfel nu se putea forma de la *Radu*), era normal ca nominativul să fie *Radul*.

¹ În ultimul moment am ținut să verific dacă există sau nu, și metoda pentru aceasta a fost foarte simplă: am căutat în cartea de telefon a capitalei, unde am găsit inserate ambele nume.

Cît privește numele *Răducanu*, acesta nu este izolat (vezi de exemplu *Pătrășcanu* de la *Pătrășcu*): e format cu un sufix *-an*, care produce adjective și nume de purtători ai unei calități (M. Pietreanu, SMFC, II 1960, p. 93—100), deci în fond nu are o situație diferită de a sufixului *-escu*, totdeauna articulat.

-escu. Ajungem acum la numele de familie. Am arătat mai sus că, în diverse țări, primii care au căpătat sau și-au luat nume de familie au fost nobilii și că și la noi primele nume de familie au fost ale boierilor, formate cu sufixul *-escu*. Ei și-au luat numele de la moșia pe care o stăpîneau, iar aceasta, la rîndul ei, își trăgea numele, de multe ori, de la o persoană care o stăpînise mai înainte (bineînțeles, de la numele de botez al acelei persoane). Multe localități poartă pînă azi nume terminate în *-ești* (vezi Iorgu Iordan, *Toponimia romînească*, p. 157 și urm.), avînd ca primă parte rădăcina unui nume de botez. De exemplu pe urmașii unui *Filip*, care s-a instalat pe o bucată de pămînt, îi cheamă *Filipeștii*, pe urmașii unui *Bucur*, *Bucureștii*, pe ai unui *Albu*, *Albeștii*. Deoarece urmașii se înmulțesc, ei ajung să formeze un sat, care păstrează în mod natural numele familiei întemeietorului. Așa se explică numele de localități ca *Bărbulești*, *Calomfirești*, *Mircești*, *Stoieneshi* și așa mai departe. Cînd un boier cumpără moșia de la *Bălănești*, el începe să fie numit *Bălănescul* și în același fel apar nume ca *Mihăilescul*, *Florescul* etc., chiar cînd, cum se întîmplă de obicei, purtătorul nu este descendentul unui *Bălan*, *Mihail* sau *Florea*, ba, mai mult, chiar cînd nici nu e indigen de origine. Dacă un grec, cu numele *Vretos*, să zicem, a preluat moșia de la *Miroslăvești*, i se spune mai întîi *Vretos Miroslăvescul*, apoi, cel puțin urmașii lui, dacă nu el însuși, devin mai simplu *Miroslăvescu*. În același timp, descendenții lui *Miroslav*, rămași țărani, nu poartă nici un nume de familie, pentru că nu este obiceiul și nici nu au nevoie.

A existat credința că în Moldova sînt normale numele formate cu sufixul *-eanu*, iar în Muntenia cele cu sufixul *-escu*. Alecsandri, în *Istoria unui galben*, vorbește de „ființi a căror nume se sfîrșește în *-escu*, cînd se află în Moldova, și în *-eanu*, cînd merg la Valahia“, ca să fie deosebiți de cei dimprejurul lor. Daniil Scavinschi declară, la *Negruzzi. Scrisoarea a IV-a*, că dacă ar fi trăit la București și-ar fi zis *Scavinescu*. Numele lui primitiv era *Scavin*. Ideea aceasta este numai parțial adevărată, în sensul că în Muntenia și în Oltenia sînt mai frecvente decît în Moldova numele în *-escu*. Aici s-au format nume în *-escu* și de la nume de localități. Deja în secolul al XVII-lea se vorbește de boierii *Craiovești*, iar mai aproape de noi Tudor *Vladimirescu* își trage numele de la localitatea sa de baștină, *Vladimir*. În zilele noastre se cunosc nume ca *Șuiescu* de la localitatea *Șuici* (în apropiere de Cîmpulung-Mușcel) și mai sus am vorbit de *Bungheș* de la *Bughea*.

Multă vreme numele în *-escu* au rămas rezervate pentru boieri, ca și patronimicele rusești. Cu timpul au început și negustorii să le folosească. Nu este exclus ca o încurajare în această direcție să fi provenit de la modelul rusec, în timpul Regulamentului Organic, cînd un patronimic ca *Petrovici* putea fi transpus în *Petrescu*. Ion Ghica ne spune că mama lui Bălcescu era *Zinca Petreasca Bălcescu*, exact cum în rusește s-ar fi spus *Z. Petrovna B.* În orice caz, în secolul al XIX-lea au apărut nenumărați *Ionescu*, *Dumitrescu* etc., fii, eventual nepoți, ai unui *Ion*.

Dumitru etc. Am arătat că chiar în zilele noastre, cînd există o lege a numelui, se înmulțesc numele în *-escu* atît de mult, încît devin tipice pentru romîni, pe care îi poți recunoaște după acest semn, în orice țară i-ai găsi. Se știe că Tudor Mușatescu a scris o piesă cu titlul *-Escu*, sufixul fiind suficient pentru a exprima ideea autorului. Acum mulți încep să se lepede de astfel de nume pe care le consideră banale, dacă nu chiar vulgare.

Nu totdeauna procedeul de formare al acestor nume este înțeles și uneori apar nume care nu sînt formate de la nume de botez, de exemplu *Pîperescu*, *Răgădunescu*. În general ele se trădează, chiar prin aceasta, ca fabricate: *Muzicescu*, *Sătescu* sînt vizibil recente; *Frașculescu* a apărut pe baza unei porecle, *Frașcă* (nume de pasăre). Acest din urmă nume îl pot explica fără rezervă, mulțumită faptului că l-am cunoscut pe purtător și împrejurările în care și-a luat noul nume. În alte cazuri e mai greu să mă pronunț, pentru că la bază ar putea sta totuși un nume de botez necunoscut de mine și mai ales pentru că, așa cum voi arăta mai departe, numele în *-escu* le înlocuiesc adesea pe cele în *-oiu*. În special din Cîmpulung și din împrejurimi îmi sînt cunoscute nume ca de exemplu: *Copăiescu* (de la *copaie*?), *Codescu* (de la *coadă*, dacă nu cumva de la numele de botez *Codin*?), *Hulubescu* (*hulub* „porumbel“ nefiind folosit decît în Moldova, aș prefera să mă gîndesc la *hulubă*), *Melcescu* (de la *melc*?), *Minciunescu* (de la *minciună*?), *Puricescu* (de la *purice*?) și altele.

Un caz special este cel al numelor terminate în *-ărescu*: *Bănărescu*, *Morărescu*, *Rotărescu*, *Untărescu*, *Văcărescu* ar putea fi eventual trecute printre cele formate greșit, dar există o posibilitate să fie corecte, care trebuie avută în vedere în special pentru cel din urmă, relativ vechi. Dacă urmașii lui *Dumitru* sînt *Dumitrești*, de ce urmașii lui *Văcaru* n-ar fi *Văcărești*? (vom respinge, evident, explicația fantezistă care vede în *Văcărești*, printr-o presupusă formă *Făgărești*, „oameni din Făgăraș“). Mărturie pentru această posibilitate stă neamul *Șoimăreștilor* de la *Șoimăru*. Formații asemănătoare, de astă dată de la titluri de boierie: *Armășescu* (de la *armaș*), *Cămărășescu* (de la *cămăraș*).

Deoarece *Ion* este cel mai răspîndit printre numele de botez masculine, se înțelege că și *Ionescu* este cel mai răspîndit nume de familie. Cercetînd cartea de telefon a orasului București, am găsit înscriși aproape 1800 de abonați cu numele *Ionescu*, deci mai mult decît unu la mie din întreaga populație a capitalei. Să ne gîndim că în fiecare familie sînt mai multe persoane cu același nume și că nu toți cei pe care îi cheamă *Ionescu* au telefon. Dintre abonații cu acest nume, 105 se numesc *Ionescu I.*, deci probabil *Ion*, fără să numărăm pe cei pe care-i cheamă *Ionel*, *Jean* etc.: 93 sînt *Ionescu Constantin*. Dacă socotim numărul paginilor ocupate de cei cu numele *Ionescu* în raport cu numărul total al paginilor (în care intră și instituții și întreprinderi), vom constata că *Ionestii* ocupă doi la sută din cartea de telefon.

Următorul nume în ce privește frecvența este fără îndoială *Popescu*. Acest nume spune singur cum e format: de la *popă*. Pînă la Regulamentul Organic, fiii de țărani nu aveau voie să urmeze în școli. Noua reglementare le-a deschis accesul numai la școlile de popi, iar fiii de popi puteau urma orice școală. Aceasta explică de ce, pe la mijlocul secolului

trecut, funcționarii, ofițerii, liber-profioniștii au început să fie adesea numiți *Popescu*. Fiul lui *popa Gheorghe*, al lui *popa Ilie* etc., mergînd la școală, devenea *Popescu*. Tradiția trebuie să fie însă mai veche, de pe vremea cînd se putea spune despre oameni că sînt *popești*, în sensul că sînt „ai popii“ (despre obiecte se poate spune și azi: *batistă popească*, *carte popească* etc.).

În legătură cu felul în care popii au intrat în sistemul numelor românești ar mai fi și altele de spus, fără legătură însă cu sufixul *-escu*. Mai sînt o serie de nume legate de preoție, începînd cu *Popa*, frecvent mai ales în Ardeal. Chiar în București, cartea de telefon cuprinde peste 400 de abonați cu numele *Popa*, la care trebuie adăugați peste 120 cu numele *Pop*, ceea ce e echivalent cu *Popa*. Tot în Ardeal apare frecvent numele *Pap* (*Papp*), care în ungurește înseamnă „popă“, apoi nume ca *Popandron* (*Popa Andron*), *Poparad* (*Popa Radu*), *Popivan* (*Ivan*), *Popluca* (vezi Drăganu, DR, VII (1934), p. 251), *Popidan* („al popii *Dan*“) etc. Numeroșii *Popovici* (peste 300 în cartea de telefon din București) poartă un nume slav, desigur sîrb, corespunzător lui *Popescu* (în rusă și polonă se accentuează *Popovici*). Mai există *Popov* rusesc și bulgăresc, *Popovschî*, desigur polon, la care urmează să adăugăm pe *Papadopol* (în grecește „fiul popii“), *Papadachi* (tot în grecește „popic“; aici se adaugă numeroasele nume grecești de felul lui *Papatănase*, vezi p. 85), *Papazoglu* (în turcește *papaz* „popă“ și *oglu* „fiu“). *Sachelarie* este forma grecească, derivată de la un cuvînt latinesc care înseamnă „templu“. *Rabinovici*, formație slavă care înseamnă „fiu de rabin“ (adică preot mozaic), apoi *Cahane*, *Cohen*, *Cohn*, *Kahn* sînt variante dialectale ale numelui ebraic al preotului. În sfîrșit, din romînește, mai adaug pe *Preoțescu* și pe *Sacerdoțeanu*, de care a fost vorba mai sus.

Numele de familie sînt mai solemne, oficiale, se perpetuează, de aceea, cînd sînt derivate de la numele de botez, se aleg formele mai pretențioase ale acestora. Față de *Năstase*, *Tănase*, găsim pe *Anastasiu*, *Atanasiu* (dar *Anastasescu*, *Atanasescu* stau alături de *Năstăsescu*, *Tănăsescu*); față de *Gheorghe*, *Ghiță*, apare *Georgescu* (alături de *Ghîtescu*; *Gheorghescu*, folosit uneori în secolul trecut, de-abia dacă mai poate fi întîlnit). De asemenea, de la *Niculaie*, alături de *Niculescu*, de formă mai modestă, găsim și pe *Nicolescu*, mai pretențios, format de la *Nicolaie*; de la *Dumîtru*, *Dumîtrescu*, iar mai pretențios, *Dimîtrescu*, de la *Dimitrie* și, încă mai pompos, *Demetrescu*, de la *Demetru*, care de-abia dacă mai apare.

Am avut ocazia în tinerețe să asist la formarea de derivate solemne din nume simple. La balul din sat fetele primeau de la flăcăi ilustrate, după numărul căroră se alegea regina balului; apăreau atunci nume ca domnișoara *Georgescu* sau *Angelescu*, iar cei care „despuiau scrutinul“ se întrebau cu mirare cine pot fi adresantele, pînă cînd unul ghicea: e a lui *Stan Ghiță*, sau a lui *Angheluță*¹. Se vede după ultimul exemplu că

¹ Trebuie să adaug un fapt care vine împotriva celui semnalat ceva mai sus: suprimarea sufixului *-escu* în anumite împrejurări. În perioada dintre cele două războaie mondiale, am auzit adesea, printre elevi și chiar printre profesori, spunîndu-se în intimitate *Chiriță*, *Niță*, pentru *Chirițescu*, *Nițescu*, și de, asemenea, la vocativ, *Nițule* pentru *Nițulescule*. Aceste formule păreau mai afectuoase decît cele oficiale. După război, n-am mai avut ocazia să aud asemenea nume, sau poate nu se mai folosesc.

sufixele de diminutiv se elimină la formarea derivatului nume de familie, și la fel alte sufixe: de la *Dobrin* se formează *Dobrescu*. În nomenclatura orășenească există și excepții: de la *Costache* se formează *Costăchescu* (alături de *Constantinescu*), de la *Petrache*, *Petrăchescu* (alături de *Petrescu* (deși de la *Dumitrache* nu există decât *Dumitrescu*), și tot așa găsim *Stoichițescu* alături de *Stoicescu*. Explicația este desigur că, atunci când numele în *-escu* au devenit banale, s-a urmărit să se obțină unele ceva mai diferențiate. Cred că tot așa se explică *Marinchescu* față de *Marinescu*. Alteori se obține o formă mai rară prin suprimarea unui proces fonetic care ar trebui să se petreacă la derivat (de exemplu de la *Mușat* se formează normal *Mușățescu* sau *Mușetescu* și totuși apare și *Mușatescu*), sau, dimpotrivă, se reintroduce în derivat un fonetism care nu era cunoscut decât pentru forma de bază (*Ioanițescu* de la *Ioniță*, pentru că acesta din urmă, la rîndul său, derivă de la *Ioan*). Am văzut, acum câteva decenii, și o firmă pe care scria *Joannescu* în loc de *Ionescu*.

Și în derivate care nu servesc ca nume de persoane se întâlnește, ca formă de bază, numele mai solemn: când *Gheorghe Brătianu* și-a format un partid politic, acesta s-a numit *georgist*, nu *gheorghist*.

Un ultim amănunt, privind aspectul fonetic al sufixului. Acolo unde consoanele se pronunță dur, *e* după o astfel de consoană se schimbă în *ă*. După cele mai multe consoane, ca *s*, *z*, *ț* etc., pronunțarea *-ăscu* este limitată la unele regiuni ale țării și ea nu apare în scris. După *r* dur, nu numai că pronunțarea cu *ă* este generală, dar ea este considerată în general corectă și în scris: *Calvocorăscu*, *Cocorăscu*, *Dărăscu*, *Fierăscu* (*Herăscu*), *Mărdărăscu*, *Orăscu*, *Tătăreșcu*. Apar, ce e drept, și variante grafice ca *Herescu*, *Mărdărescu*, *Tătărescu*, iar unele nume se scriu regulat cu *e* și se și pronunță așa: *Nicorescu*, *Sorescu*. Mai multe amănunte privind variantele dure și muiate se vor găsi la sufixul *-eanu*.

-eanu. Urmează acum al doilea sufix foarte obișnuit la formarea numelor de familie, cel care produce nume legate de localitatea de origine a posesorului. Am atins această chestiune mai sus, unde am vorbit de diferite mijloace de a forma nume de persoane de la nume geografice, iar aici urmează să mă ocup în mod special de sufixele românești folosite pentru aceasta. Cel mai obișnuit dintre ele este sufixul *-eanu*, de origine slavă. În vechea slavă, sufixul la singular este compus și prezintă forma *-ian-inŭ*); (*-aninŭ*); la plural însă apare sub forma *-iane (-ane)*, căci *-inu* de la singular este un sufix de singulativ, adică servește pentru a se forma singularul de la plural, de exemplu „roman” se zice *Rimleaninŭ*, iar la plural *Rimleane*. În românește s-a împrumutat forma de plural, *-eane*, în cuvinte ca *brăileni*, *slătineni*, de la care apoi s-au format în românește singulare ca *brăilean*, *slătinean*, iar acestea au ajuns să fie folosite ca nume de familie pentru cei care s-au deplasat din localitatea de origine: *Braileanu*, *Slătineanu*.

După cum se vede din cele arătate, cuvintele formate cu sufixul *-ean*, derivate de la nume geografice, nu sînt neapărat nume proprii. Ele sînt de obicei adjective, dar chiar dacă sînt substantive, nu sînt totdeauna proprii: *un profesor brasovean*, *o școală birălădeană*, sau *un brașovean*, *în birălădean*. Înseamnă deci, că aceste nume se pot discuta și la numele topice și la numele de persoane. Ele se pot forma și de la nume de ra-

ioane, de regiuni, de ținuturi, de exemplu *ardelean*, *moldovean*, și de asemenea de la nume de râuri, considerate caracteristice pentru un ținut: *mîlcovean*, *siretean*. Toate însă pot servi și ca nume de familie. Nu cred că există în toată țara vreun oraș de la care să nu se fi format nume de familie terminate în *-eanu*, și, bineînțeles, multe sînt formate de la nume de sate: *Bolîntineanu* de la *Bolîntin*, *Rebreanu* de la *Rebra*, *Tismăneanu* de la *Tismana* etc.

Dacă rădăcina nu este un nume geografic, avem în general de-a face cu nume inventate, formate fie cu voie, fie fără voie, în dezacord cu regula: *Borvizeanu*, *Valentineanu*. Dar se impune prudență în apreciere: s-ar putea să stea la bază un nume geografic pe care nu-l cunoaștem. De exemplu cred că multi nu știu că există un sat *Agîrbiciu*, de unde vine numele scriitorului *Agîrbiceanu*. Eu însumi nu știu de unde vine numele *Igiroșanu*, dar bănuiesc că există la bază un nume geografic *Bujoreanu* nu este de la numele de botez *Bujor*, ci de la localitatea cu același nume. Am vrut să dau ca exemplu de formație greșită numele *Toneanu*, dar m-am reținut, deoarece, evident, nu cunosc toate numele geografice din țară.

Sufixul *-eanu* are o serie de variante fonetice, cauzate de consoana precedentă. El apare sub forma *-anu*, în primul rînd după consoane pronunțate dur: după *r*, de exemplu *Tătăranu*, de la *Tătăru*, *Cocoranu*, de la *Cocora*, *Hotăranu* etc. (dar *Lăzureanu* e de la *Lazuri*, cu *r* moale); după *ș*, de exemplu *Argeșanu*, *Mureșanu*, *Orășanu* (nume ardelenesc, *Cărpinișan*); după *j*: *Almăjan* (de la *Almaș*), *Blăjan*, *Gorjan*, *Lugojanu* (de la *Lugoj*); după *ț*: *Vințan* (din *Vinț*); după *s*: *Bîrsan* (de la *Bîrsa*); după *z*: *Roșozanu*. (Acolo însă unde consoanele se pronunță muiate, apare forma *-eanu*: *Blăjeanu*, *Bîrseanu*, *Răchîțeanu*, *Rușețeanu*.)

Forma *-anu* apare totdeauna cînd rădăcina se termină în *u* consoană, căci acesta nu comportă o formă muiată: *Băcăuanu*, *Hîrlăuanu*, *Inăuan* (și *Inoan*), *Mățăuanu*, *Tăzlaşuanu* (singura excepție pare a fi *Buzoian* de la *Buzău*, vezi M. Pietreanu, SMFC. II, 1960, p. 97—98). Mai apar apoi unele forme aberante cu *v*: *Borgovan* de la *Bîrgău*, *Șiclovău* de la *Șiclău*. Aici se pornește fără îndoială de la o formă mai veche cu *o* lung din maghiară (și prima silabă de la *Borgovan* indică o transcriere maghiară), vezi *Brașoveanu* alături de forma regională a numelui localității, *Brașău*.

Tot în forma *-anu* apare sufixul acolo unde *-eanu* ar altera profund caracterul consoanei finale a rădăcinii. Astfel în Ardeal găsim de la *Feleac*, *Felecan*, de la *Hațeg*, *Hațegan* (pe cînd din Oltenia provine *Busuioceanu*, de la *Busuioc*). În Ardeal *d* final al rădăcinii apare adesea alterat în *z* din cauza lui *-ean*: *Apolzan*, de la *Apoldu*, *Bungărzan*, de la *Bungard*, *Vecerzan*, de la *Vecerd*. În alte cazuri consoana rămîne nealterată: *Apahideanu*, *Homorodeanu*. În sfîrșit, al treilea caz, sufixul *-ean* este înlocuit cu *-un*, ceea ce, bineînțeles, are ca urmare păstrarea intactă a consoanei: *Arădanu*, *Șimandan* (de la *Șimand*). Aici trebuie clasat și *Romascanu*, vezi p. 62.

Diferențe care pot părea curioase mai apar la unele nume ardelenesti. De la *Ghimbav* nu se formează *Ghimbăveanu*, cum ne-am așteptat, ci *Ghimbășanu*, deoarece numele vechi al localității nu este *Ghimbav*, ci *Ghimbah* (germ. *-Bach* „pîrîu“), și în trecut *h* muiat devenea *ș* (de exemplu pluralul de la *monah* era *monași*). De la *Lancrăm* se formează

Lăncrănj sau *Lăncrăjan*, pentru că numele vechi al localității este *Lancräng*, iar *g(e)*, în Transilvania, devine *j* (*lege*, pronunțat *leje*). Apoi *n*, înainte de *j*, poate ușor dispărea.

Sufixul nostru mai apare sub forma *-anu* acolo unde rădăcina se termină în *i* consonantic (care nu formează silabă), căci *iea* se pronunță *ia*: *Argetoianu* (de la *Argetoiaia*; orientându-se după *argint*, care de fapt nu are nici o legătură cu numele discutat, unii au pronunțat *Argintoianu*), *Brătianu* (de la *Bratia*), *Brezoianu*, *Dăianu* (de la *Daia*), *Fălcoianu*, *Mumuianu*, *Țuțuiianu*, *Vișoianu*. După *i* vocalic (care formează silabă), există două tratamente: de la *Cozia*, se formează *Cozianu*, de la *Roșia*, *Roșianu*, pe cînd de la *Slobozia*, *Slobozeanu*. Lucrul e cu atît mai curios, cu cît la ultima localitate *i* este accentuat. Probabil că diferența este dictată de lungimea cuvîntului: dacă de la *Cozia* s-ar suprima *i*, numele ar rămîne greu de recunoscut, pe cînd *Slobozia*, chiar și fără *i*, este destul de lung ca să fie înțeles. Nu trebuie încadrat aici *Caloianu*, care e grecesc și e format din *kalos* „frumos” și *Iani* „Ion”.

La numele de locuri terminate în *-eu* situația e alta decît la cele terminate în *-ău*: vocala clară *e* din sufix, fiind sprijinită de *e* din rădăcină, nu permite menținerea lui *u* consoană, de aceea de la *Meteleu* se formează *Meteleanu* (după ce *u* vocalic a devenit consonantic). Și la numele în *-ei* se pierde o consoană, de astă dată *-i*: *Macoveanu* de la *Macovei*.

O situație neclară se prezintă la numele derivate de la nume de localități formate cu sufixul *-ești*: în principiu, nimic nu se opune la un rezultat conform cu regulile generale, și într-adevăr, găsim *Bereșteanu*, *Bucureșteanu*, *Căzăneșteanu*, *Corneșteanu*, *Finteșteanu*, *Ploieșteanu*, *Zîmbreșteanu* și multe altele. Dar găsim și cazuri de *e* schimbat în *i*: *Alimănișteanu*, *Budișteanu*, *Popișteanu* (de la *Popești*), *Udișteanu*, fie pentru că *e* neaccentuat a fost pronunțat mai slab și s-a închis, fie pentru că au influențat numele unde *i* era primitiv: *Boișteanu* (de la *Boiștea*), *Brănișteanu*, *Pociovalișteanu* (de la *Pociovaliștea*), *Zvorișteanu*. Din două colțuri ale țării mi se semnaleză că locuitorii unor sate numite *Popești* nu se cheamă *popeșteni* sau eventual *popișteni*, ci *popescani*, ca și cum numele ar fi derivat de la singular (partizanii lui *Averescu* se numeau *averescani*).

Altă modificare vocalică ne întîmpină la numele de felul lui *Calafeteanu*, *Ghimpeșteanu* (de la *Ghimpați*), *Predeșteanu* (de la *Predata*), *Seceleanu* (de la *Săcele*). La origine, în toate aceste cuvinte a fost un *a* accentuat (*Săcele* e de la *sat*), care, devenind neaccentuat în derivate, s-a schimbat în *ă*, apoi, sub influența unui *e* următor, a devenit și el *e*. În schimb, orientându-se după *Brăila*, mulți pronunță *Brăilăteanu* (poate și după *Gălăteanu*?) pentru *Brăilițeanu* (de la *Brăilița*).

Cînd numele de localitate este un plural feminin articulat, derivatul nume de familie se formează cu suprimarea articolului: *Cioceanu* de la *Ciocile*, *Farcășanu* de la *Fărcașele*, *Pogoneanu* de la *Pogonele*. Explicația acestui fapt a dat-o Șt. Pașca (DR, VII (1934), p. 157—158), care arată că adesea la bază este un nume de localitate mai vechi, fără articol: *Bălceanu* nu e de la *Baltele*, ci de la forma mai veche *Bălți*. De multe ori, în același fel, lipsește cite un sufix: *Măgureanu* de la *Măgurele* (de fapt de la *Măgura*), *Riureanu* de la *Riușor* etc. (id. ib.). Dar *Riureanu* e derivat de la pluralul *Riuri*?

Ajungem la problema ceva mai complicată a derivatelor de la nume de localități cu rădăcina terminată în *-n*. Aici se simte o greutate la adăugarea sufixului, căci se obține o alăturare a doi *n*, ceea ce complică pronunțarea. Poate cel mai clar este cazul numelor ca *Iacobeanu*, *Mihăileanu*, *Spineanu*, *Urziceanu*. Acestea, în aparență, sînt derivate de la nume de persoane și deci contrazic afirmația făcută la începutul acestui capitol. Este însă fără îndoială o iluzie. Ele provin de la numele localităților *Iacobenii*, *Mihăilenii*, *Spineni*, *Urziceni* (este indiferent, din punctul nostru de vedere, în ce chip s-a ajuns la aceste formații). Ar fi trebuit deci să avem *Iacobeneanu*, *Mihăileneanu* etc., dar limba s-a împotrivit acestor combinații și, printr-o disimilare silabică (fenomenul e numit haplologie), a suprimat unul din cele două grupuri de sunete aproape identice (la plural ele erau în totul identice: *-en-en-i* a devenit *-eni*). Exemple similare citează Pașca, Ț. O., p. 141: *Hîrsean* pentru *Hîrseneanu*, *Ileanu* pentru *Ileneanu*.

În cazul lui *Munteanu*, *Olteanu*, am susținut altădată (SLG, 1960, p. 68) că am avea formații de la *munte*, *Olt*, dar cu înțelesul influențat de *Muntenia*, *Oltenia*. E cazul acum să mă întreb dacă nu cumva avem aici un fenomen asemănător cu cel citat mai sus. Trebuie să adaug că numele *Munteneanu* și *Olteneanu* există, dar fabricate greșit, de oameni care au ținut să-și schimbe numele, dar nu au avut curajul să treacă direct la *Munteanu*, *Olteanu*, poate ca să nu se expună unei opoziții din partea celor care purtau dinainte acest nume.

Dar acesta nu este singurul fel în care se evită repetarea lui *n* la derivatele în *-eanu*. În lumina exemplelor de mai sus se va lămurii definitiv și altă categorie, anume aceea a numelor derivate cu sufixul *-aru*: *Poienaru* etc. Problema a fost mult discutată: Iorgu Iordan, în mai multe articole din *Arhiva Iași* (ultimul în volumul XXX, p. 104—106), apoi în BPh, III, 1936, p. 158—160, Pușcariu, în DR, I. (1921), p. 327, și VI. (1931), p. 534, Pașca, DR, VII (1934), p. 159—160, și Ț. O., p. 141, și eu însumi, în BL, V, 1938, p. 58. Unii (acad. Iorgu Iordan, la care într-un fel m-am alăturat și eu) au socotit că sufixul *-ar*, din lat. *-arius*, are și funcția de a forma numele locuitorilor, ceilalți au explicat folosirea lui *-ar* prin evitarea lui *-ean*, pentru a nu se repeta consoana *n*.

Avînd în vedere că exemplele de *-ar* conțin toate un *n* la sfîrșitul rădăcinii sau cel puțin într-o silabă anterioară (aparentele excepții au fost eliminate de Pașca), și de asemenea că acesta nu este singurul chip în care s-a evitat alăturarea sufixului *-ean* la teme în *-n* (unul s-a văzut mai sus, altul urmează), îndoiala nu mai este permisă. Indiferent dacă *-ar* a avut sau nu dinainte funcția de a denumi pe locuitori, în orice caz el nu apare decît acolo unde *-ean* a fost evitat, deci ca un surogat al acestuia. Exemple s-au dat foarte multe în articolele citate. Iată numai cîteva dintre ele: *Broștenaru*, *Comănanaru*, *Rovinaru*, *Persinaru*, *Vălenaru*. Mi se comunică că se zice și *Zimnicaru*, deși aici *n* nu este chiar la sfîrșitul radicalului.

Al treilea tip de evitare a repetiției lui *n*, cu disimilarea consoanei din rădăcină: *Beclerean*, în loc de *Beclenean* (din *Beclean*), *Ciocmărean*, *Hîrserean*, *Ilerean* etc. Mai curios e *Vlădărean* (din *Vlădenii*), care pare a fi din *Vlădenaru*, căci dacă ar fi din *Vlădeneanu* nu s-ar explica prezența celui de-al doilea *ă*, provenit din *e*.

Numele locuitorilor se poate transforma el însuși în nume de localitate, care la rîndul lui poate da un nou nume de locuitori. Astfel locuitorii din *Poiana*, instalîndu-se într-o nouă localitate, îi aduc acesteia numele lor de *Poienari* (la fel *Buștenari*, *Mărginari* etc.), iar locuitorii acestei localități se vor numi *Poienăreni* (*Mărginăreni* etc.), deci sufixul *-ean* reapare, dar nu imediat lîngă *n* din rădăcină.

O variantă mai rară a sufixului pe care îl discutăm este *-ianț*, semnalată de Bogrea, DR, IV (1927), p. 866, iar Pașca, DR, VII (1934), p. 161. adună mai multe exemple cu explicații. Forma citată este caracteristică pentru Banat și are corespondent exact în sîrbește. Exemplele cele mai cunoscute sînt *Gataianțu*, de la *Gataia*, și *Rîmneanțu*, de la *Rîmna*. Se pornește tot de la sl. *-ian-*, *-an-*, numai că, în loc să se adauge sufixul singulariv *-inŭ*, care nu figurează la plural, se adaugă sufixul *-içi*, devenit în romînește *-eș*. Aceste sufixe se folosesc și la plural, numai că vocala redusă *ŭ*-dispare, deoarece ultima consoană nu mai are nevoie de suport, fiind urmată de vocala caracteristică pluralului. Deci forma de plural se termină în *-și*. Astfel pornim de la un sufix care a avut la singular forma *-ianŭ*, iar la plural *-ianți*. Și în acest caz pluralul a fost mai puternic, de aceea în romînește avem forma *-ianț*, articulat *-ianțu(l)*.

Un ultim amănunt care interesează mai puțin sufixul și mai mult baza. Cum se formează numele locuitorilor din localitățile cu nume compus din mai multe cuvinte? Pe de o parte zicem *Turneanu* celor din *Turnu-Măgurele*, *Pietreanu* celor din *Piatra-Neamț*, pe de altă parte zicem *Severineanu* celor din *Turnu Severin*. Apar nume ca *Giosan* sau *Digiosan*, apoi *Suseanu* (*Susan*), pentru cei din localitățile perechi, numite una *de-Sus* și cealaltă *de-Jos*. Faptul este în legătură cu prescurtările curente ale numelor de locuri: se zice *Turnu* pentru *Turnu-Măgurele*, dar *Severin* pentru *Turnu Severin*. Numai în glumă se adaugă uneori adjectivul, de exemplu *Rîmniceanu-Sărat*. Totuși, acolo unde numele localității nu se prescurtează, cel al locuitorilor cuprinde și el ambele elemente: *Băimărean* de la *Baia-Mare*, *Sătmărean* de la *Satu-Mare* (cf. și magh. *Szatmari*), *Vălmăreanu* de la *Valea-Mare*. Alte exemple, ca *Valedulcean*, se găsesc la Pașca, art. cit., p. 162—163.

Sufixul *-an* mai apare și cu alte valori, avînd și altă origine, de aceea nu toate numele în *-an* se vor explica așa cum am văzut mai sus. Desigur în *Micușan*, *Mirodan*, *Moruzan*, *Ramadan*, *Ticușan*, totdeauna nearticulate, avem de-a face cu sufixul augmentativ *-an*, care se găsește și în nume de botez: *Drăgan*, *Pîrvan*, *Puican*, *Șerban*, *Vîlcan*. În *Stoian* e sufix de participiu slav.

-ea. Al treilea sufix în ordinea importanței și a frecvenței este *-ea*. puțin studiat (Ioana Vîntilă pregătește o lucrare specială cu acest subiect), și de fapt de mai multe origini, deși pînă la urmă apare în romînește ca sufix cu formă și valoare unitară. Spre deosebire de cel de-al patrulea sufix, *-oiu* (de care va fi vorba mai departe), *-ea* este general romînesc, chiar dacă frecvența lui diferă de la o regiune la alta („foarte productiv” în Valea Jiului, după Al. Cristureanu, CL, VI (1961), p. 172; multe exemple și la Dumitra Neda-Surdu). Se consideră de obicei că este de origine slavă dar lucrurile nu sînt prea clare. Iată, în ordine, diferite posibilități de explicație, începînd cu numele de botez.

Un nume masculin terminat în *-e* a putut primi articolul *-a*, de exemplu *Badea* (vezi și *Gîdea*, nume de familie), *Oprea*, *Petrea*, *Udrea*. Aici apar o serie de subcategorii, după consoana care precedă pe *-e*: *-ce* este în slavă un sufix de diminutiv, de care a fost vorba mai sus, redat în romînește, în general, prin *-cea*: *Cocea*, *Mircea*, *Vucea*, vezi p. 63 *Lacea*<sl. *Vlad-ce*, Drăganu, DR, VII (1934), p. 136 (în realitate pronunțarea este *č+a*, după cum în *Hogea*<*hoge* pronunțarea este *ǰ+a*): *-le* este de asemenea un sufix de diminutiv, întîlnit în bulgară, de exemplu în *Șteflea* (vezi p. 63; cf. *prîslea* în *Et. rom.*); vezi și *Mihnea*, p. 63.

Sub influența acestor exemple, sau poate pur și simplu din cauza pronunțării muiate a consoanelor, *-ea* a putut lua locul lui *-a* în *Cîrstea*, *Costea*, *Minea*, *Rizea*, dacă ele provin din *Cîrsta*, *Costa*, *Mina*, *Riza* (cum e probabil pentru toate, afară de *Minea*, care pare mai curînd o pronunțare regională a lui *Mihnea*; să ținem seamă că accentuarea originară a lui *Mina* este pe *a*).

O serie de nume sînt hipocoristice rusești, simțite în general ca atare: *Colea*, *Ghenea*, *Tolea* etc. (vezi p. 61).

Altele sînt hipocoristice formate în romînește, evident după modelul unora din cele citate mai sus; afară de *Monea* deja citat (p. 63), se pot adăuga exemple ca *Bogdea* din *Bogdan* (dar cred că *Bogde* există în ucraineană judecînd după derivatul *Bogdenko*), *Fanea* din *Ștefan*, *Firea* din *Zamfir*, *Gorea* din *Grigore*, *Pintea* din *Pintilie*, *Spirea* din *Spiridon*, *Stelea* din *Stelian* etc.

Deoarece există pe de o parte *Chiru*, pe de altă parte *Chirea*, ambele hipocoristice de la *Chiriac*, se poate crea impresia că *Chirea* e format direct de la *Chiru*, iar după acest model pot apărea *Mitrea* de la *Mitru*, *Onea* de la *Onu*, *Șendrea* de la *Șandru* etc.

Există rare nume de femeie terminate în *-ea*: *Nedelea* folosit și pentru bărbați, de fapt numele vechi slav al *duminicii* (vezi mai sus și *Nedelcu*), *Oltea* (legătura cu riul *Olt* mi se pare neprobabilă).

Atașîndu-se la un element în *-l* (*-ul*, *-el*), foarte frecvent în formarea cuvintelor romînești, *-ea* apare în sufixele complexe *-ulea*, *-elea*, de exemplu în *Rădulea*, *Nichițelea*; dacă primul ar putea fi interpretat ca *Radul* + *-ea*, al doilea nu poate fi înțeles decît ca *Nichita* + *-elea*, deoarece un diminutiv *Nichițel* nu este cunoscut. Existența numelor în *-elea* spulberă explicația, și așa cu totul neplauzibilă, a lui Diculescu, *Die Gepiden*, p. 186, care vede în numele ca *Rădulea* originale germane de tipul *Radaulf*. În Franța, stăpînită de urmașii germanilor invadatori, foarte repede nu s-au mai putut forma nume din elemente de origine germanică, deoarece populația nu cunoștea limba germană (vezi p. 47). Este oare de crezut că la noi cunoașterea germanei a fost atît de durabilă și de adîncă, încît după ce pătrunseseră și se impuseseră elementele slave (ca *Radu*) să se mai fi putut forma din ele compuse cu elemente germanice?

Apar însă, nu se știe de cînd și de ce, foarte multe porecle formate cu *-ea*: *Burtea*<*burtă*, *Cotea*<*cot*, *Mucea*<*muci*, *Nodea*<*nod* etc. etc. Vezi Pașca, *Ț. O.*, p. 140. În lucrarea Dumitrei Neda-Surdu găsesc exemple ca *Tucea*<*tuci*, poreclă a unui om negricios. Se pare că aproape de la orice substantiv se poate forma o poreclă cu *-ea*, iar aceste porecle devin ușor nume de familie. Desigur așa trebuie interpretate numele ca *Corbea*,

Grecea, Lupea etc. Aici și Florea, vezi mai sus, p. 53, și BL, IV (1936), p. 80.

În Transilvania, sufixul apare scris *-ia*, din cauză că ofițerii stării civile erau maghiari sau germani, care nu aveau în limba lor scrierea *-ea*. Creția, Horia, Monția etc. (ardelenii scriu și pronunță Horea).

Devenit sufix de nume de familie, *-ea* a servit la romînzirea a diverse tipuri de nume străine, așa cum s-a arătat la p. 97 și 98 Găsim alături *Gane* și *Ganea* <bg. *Ganev*, *Dude* și *Dudea*, *Ianule*, *Ianulea* (și chiar *Ianul*) <gr. *Ianulis*.

Sufixul *-oiu* urmează să fie tratat ceva mai departe. Dau însă aici cîteva sufixe de mai mică importanță, folosite pentru a forma nume de persoane. În ordine alfabetică:

-eș, de origine slavă și maghiară în același timp. Pascu, *Suf.* p. 284—285, citează cîteva nume de familie provenite din porecle: *Mareș*, *Verdeș* etc. Bogrea, DR, IV (1927), p. 868—869, adună o listă mai amplă, din care citez: *Beleș* (din sl. *bel-* „alb“), *Codreș*, *Moaleș*, *Rareș* etc. Se vede că la bază stau adjective și substantive, de obicei romînești. Se pune însă întrebarea dacă *Mareș* este într-adevăr format de la rom. *mare*. Hipocoristicul ceh *Mareš* este explicat prin *Martin*.

-ete, după Pascu, *Suf.*, p. 38, ar proveni din lat. *-ittus*, sufix de diminutiv. Atît forma, cît și valoarea demonstrează categoric falsitatea acestei idei. Sufixul este specific pentru Oltenia și constituie un nou singular refăcut din pluralele în *-eți* ale cuvintelor formate cu sufixul *-eș* (BL, II, (1934), p. 246—249). După ce noul sufix s-a răspîndit și s-a consolidat, el a ajuns să fie atașat în Oltenia și la nume de persoane, în special la nume de botez. Pascu citează *Cocorete*, *Crăciunete*, *Frunzete*, *Ionete*, *Păunete* și, separat, ca și cînd ar fi vorba de alt sufix, nume în *-ulete* (acesta e refăcut din pluralul *-uleți*, variantă a lui *-eți*): *Chivulete*, *Mărculete*, *Păsculete*. *-ete* a ajuns să fie simțit atît de specific oltenesc, încît se fac glume cu ajutorul lui. În copilăria mea se recitau versuri așa-zicînd oltenești, ca *Aține-te*, *Marinete*, *c-a fugit brabetele* („vrabia“) și *a luat prunetele* . . . sau *A venit Ionete de la București*, *cu gheten-ghete* („cu galoși“), *călare pe tocilete* („pe bicicletă“).

-ilă, studiat de Mioara Avram, SMFC, II (1960), p. 149—178, este împrumutat din slavă, unde formează nume de purtători ai unei calități, în general cuvinte depreciative, și unele hipocoristice. În romînește servește la formarea de epitete derivate de la adjective și de la verbe, de exemplu *bîlbîilă*, *chiorilă*, *flămînzilă* etc., care, la rîndul lor, întrebuintate ca porecle, pot ușor deveni nume de familie. În ultimul timp, în poveștile pentru copii preșcolari, se înmulțesc numele în *-ilă* date animalelor: *Iepurilă*, *Ursilă* etc. Iată cîteva exemple de nume de familie formate cu *-ilă*: *Bușilă*, *Cornilă*, *Desilă*, *Frățilă*, *Băncilă*, ultimul fiind derivat de la hipocoristicul *Banciu*.

-otă, tot de origine slavă (Pascu, *Suf.*, p. 275), este atestat aproape numai în nume de persoane, devenite adesea și nume de locuri: *Albotă*, *Balotă*, *Calotă*, *Capotă*, *Dobrotă* (cf. numele cartierului bucureștean *Dobroteasa*, soția unui *Dobrotă*), *Dragotă*, *Jacotă*, *Laiotă*, *Racotă* etc. *Balotă* nu vine, cum credea încă Pascu, de la *bală*, ci de la slav. *bel-* „alb“, iar *Albotă* constituie traducerea lui în romînește. Cf. acad. E. Petrovici, *Romano-*

slavica, III, p. 17, care arată că sufixul slav *-ota* forma abstracte de la adjective, apoi a ajuns să formeze hipocoristice.

-şa, de origine nu prea clară. Bogrea în DR, IV (1927), p. 863, dă o listă de nume, din care extrag următoarele: *Capşa*, *Domşa*, *Dracşa* (vezi numele de localitate *Drăcşani*), *Dumşa*, *Focşa* (vezi *Focşani*), *Lupşa*, *Micşa*, *Tomşa*, *Tripşa*. Pe *Comşa* îl explică prin sîrb. *komşia* „vecin“ (de origine turcească), eventual din rus. *komşá* „bătăuș“. Singurul lucru ce se poate spune despre această etimologie este că e neconvingătoare. Pascu (*Suf.*, p. 278) explică același nume prin *coamă*. Pe de altă parte Weigand, p. 154, crede că *Dumşa* e format din sl. *duma* „cuvînt“. Sufixul a fost studiat temeinic de N. Drăganu, *Numele proprii cu sufixul -şa*, Cluj, 1933. Pe baza a mult mai numeroase exemple, el a arătat că radicalele acestor formații sînt totdeauna nume de persoane: *Comşa* de la *Avacom* sau de la *Coman* (p. 17), *Cupşa* de la magh. *Jakab* „Iacob“ (p. 26), *Domşa* de la *Doma*, variantă maghiară a lui *Damian*, eventual de la *Dominic* (p. 20), *Dumşa* de la *Dumitru* (ib.), *Dracşa* de la *Drag-* (p. 21), *Tripşa* de la *Tripon*, variantă a lui *Trifon* (p. 42). În mod consecvent, vom socoti că numele de felul lui *Capşa*, *Focşa*, *Lupşa* (p. 21—22), *Micşa* sînt formate nu de la nume comune sau de la adjective, ci de la nume de persoane ca *Lupu*, *Micu* (*Capşa* poate de la *Capotă*, iar *Focşa* de la *Foca?*).

Moțiunea

Numele de botez masculine și feminine sînt adesea paralele, în sensul că alături de fiecare masculin se formează femininul corespunzător și (mai rar) viceversa. Formarea femininelor de la masculine a fost studiată de Aurelia Stan în articolul *Contribuție la studiul prenumelor feminine din Valea Bistriței-Bicaz*, publicat în CL, VI (1961), p. 383—393. La acest articol mă voi referi de mai multe ori în prezentul capitol.

Adesea și numele de familie au forme diferite pentru cele două sexe. am văzut mai sus tipul latin, m. *Iulius*, f. *Iulia*, și tipul slav, m. *-ov*, *-ev*, f. *-ova*, *-eva*, sau m. *-ski*, f. *-ska* etc. și în romînește vom găsi formații feminine paralele cu cele masculine la numele de familie, numai că ele nu au și nu au avut valoare oficială.

Cel mai simplu mod de formare a femininului este adăugarea sufixului *-a* după consoana finală a numelui de botez masculin (dacă masculinul se termină în *-u*, acesta este eliminat), numele de persoane fiind astfel tratate ca adjectivele și ca substantivele comune. Se formează astfel feminine ca *Dina*, *Dumitra*, *Ioana*, *Păuna*, *Rada*, *Sorina*, *Stana*, *Zamfira*, de la *Dinu*, *Dumitru*, *Ion*, *Păun*, *Radu*, *Sorin*, *Stan*, *Zamfir*. Pe lângă formațiile de acest fel, care sînt tradiționale, Aurelia Stan citează unele recente, pe care le putem socoti cel puțin bizare: *Chiriaca*, *Veniamina*, *Viorela* (*Ionela* se întilnește și în București) etc. (*art. cit.*, p. 386). Uneori astfel de nume ne vin și din apus, de exemplu *Marina*, care, ce e drept, poate fi format în romînește de la *Marin*, dar cel puțin în unele cazuri este datorat unei metode recente apusene. Trebuie adăugat totuși că *Marina* există și în bulgărește (*Izvestiia*, V (1957), p. 428).

Dar nu de la orice nume masculin se poate forma astfel femininul. Sînt cazuri cînd trebuie adăugat un sufix mai consistent (de altfel și la

numele comune sufixul *-ă* pentru formarea femininului este astăzi puțin productiv).

Încă de pe vremea romanilor se folosea sufixul *-ina*. Printre substantivele comune latinești nu găsim decât două exemplare clare: *gallina* „găină“ de la *gallus* „cocoș“ și *regina* de la *rex* „rege“ (*Regina* se folosește ca nume de femeie în englezește și în nemțește, iar din nemțește a trecut și la noi, mai cu seamă în Transilvania, cu pronunțarea germană *Reghina*). Poate deci părea curios ca de aici să fi ieșit un procedeu foarte obișnuit de a forma femininul numelor de persoană. În realitate, faptele sînt ceva mai complicate.

Sub forma lui masculină, *-inus*, sufixul a fost mult folosit în latinește cu alte valori, iar de la masculinul în *-inus* s-au format, cu procedeu curent, feminine în *-a* (deci numele feminine corespunzătoare celor masculine în *-inus* se termină în *-ina*). Adesea tema la care se adăuga *-inus* se termina în *-t*: *Augustinus*, *Iustinus*, *Martinus*, mai ales că multe sînt formate de la participii prezente: *Constantinus* de la *constans*, *constantis* „statornic“, *Valentinus* de la *valens*, *valentis* „voinic“ etc. Dar sufixul nu e *-tinus*, ci *-inus*, cum se poate vedea după nume ca *Agrippinus* de la *Agrippa*, *Messalinus* de la *Messala*, *Paulinus* de la *Paulus*. Cînd alături de aceste masculine s-au format feminine, ca *Iustina*, *Martina*, *Constantina*, *Valentina*, *Agrippina*, *Messalina*, s-a putut naște impresia că s-a pornit de la bazele *Iustus*, *Mars* (genitiv *Martis*). *Constans*, *Valens*, *Agrippa*, *Messala*, cu sufixul *-ina*. Cît privește pe *Paulina*, acesta a putut părea format chiar de la femininul *Paula*. Pe această bază au putut apărea nume în *-ina* fără să existe masculine în *-inus*, sau cel puțin fără să se țină seamă de ele: *Clementina* de la *Clemens* „îndurător“, *Florentina* de la *Florens* „înfloritor“, *Leontina* de la *Leontius* „ca un leu“ (numele *Leontin* pare refăcut după feminin).

Pe această bază s-au format în limbile apusene numeroase feminine în *-ina*. În franțuzește există *Célestine* (*céleste* „ceresc“), *Claudine* alături de *Claude* (masculin și feminin), *Jeannine* de la *Jean* etc. În englezește s-a format, după cît se pare, *Cristina* (apare încă din secolul al XI-lea, vezi Withycombe). Pe bază de radicale germanice s-au format numeroase derivate, avînd în general paralele feminine în *-a*: *Carolina* (și *Carola*), *Ernestina*, *Filippina* (și *Filippa*, cf. it. *Filippino Lippi*), *Wilhelmina* (și *Wilhelma*), pentru care vezi Kleinpaul, p. 84. Se mai pot adăuga *Albertina*, *Leopoldina* (nu știu dacă este cunoscut în altă parte decât la noi, și nici la noi nu știu dacă îl poartă altcineva decât artista *Leopoldina Bălănuță*), apoi de la radicale latinești, *Cesarina*, *Victorina* (alături de *Victoria*), și de la un radical ebraic *Iozefina* (și *Iozefa*). N-ar fi exclus ca și *Marina* să fi fost simțit ca un derivat, cu sufixul *-ina*, de la *Maria*, iar *Rosina*, de la *Rosa*. În orice caz, un nume ca *Bertina*, hipocoristic de la *Albertina*, a putut fi pus în legătură cu *Berta*, ceea ce a putut da naștere ideii că numele feminine pot fi „lungite“ prin adăugarea sufixului *-ina*, fără să se pornească de la un masculin. Pe de altă parte, scurtarea poate fi mai accentuată: de la nume ca *Wilhelmina* sau *Ernestina*, se ajunge la hipocoristice ca *Mina*, *Tina*, care, în afara sufixului, nu mai păstrează decât consoana finală a temei, deci avem aici aceeași situație ca la numele grecești, de felul lui *Mache*, *Tache* (vezi p. 60), slave, de felul lui *Rașcu* (vezi p. 62), sau românești, de felul lui *Ica* (vezi p. 66).

Și pentru acest sufix în lucrarea Aureliei Stan (p. 387) se găsesc exemple bizare: *Dumitrina*, *Petrina*, *Teodorina*, *Vasilina*. Dar *Melintina*, *Melentina*, *Melitina*, citate pe aceeași pagină, reprezintă măcar parțial pe gr. *Meletina* (Buturas, p. 77), derivat de la *Meletie*. Într-adevăr, la noi formația a putut veni mai demult din grecește. În cartea lui Buturas am putut releva (fără să urmăresc să fiu complet) nu mai puțin de 15 nume în *-ina*, printre care *Anghelina*, *Asimina* (de la *asimî* „argint“), *Lefterina*, *Pavlina*, *Stamatina*, *Vasilina*, *Zambetina* (alături de *Zambeta*) și, fără îndoială, din grecește este și *Evanghelina* (la Buturas numai *Vanghelinî* și masculinul *Vanghelinôs*).

Ipoteza originii grecești a numelor ca *Anghelina* se impune, între altele, și pentru că există în românește astfel de nume anterioare influenței occidentale. Pentru un nume ca *Dobrina* am putea porni și de la *Dobre*, și de la *Dobrin*, pentru *Florina*, atât de la *Flora* sau *Floarea*, cât și de la *Florin* (în acest din urmă caz, sufixul n-ar fi *-ina*, ci *-a*). Dar *Alexandrina*, nume vechi și relativ popular, nu se poate explica decât ca format în românește cu sufixul *-ina*.

Un argument puternic în favoarea originii grecești îl constituie numeroasele exemple din bulgărește, multe întru totul paralele cu cele românești. Găsesc de exemplu în *Izvestiia*, V, numele *Anghelina* (p. 426), *Evanghelina* (p. 427), *Gherghina* (p. 426), *Krăstina* (p. 428), *Nikolina*, *Nikulina* (p. 428), *Pavlina* (p. 428), iar în *Izvestiia*, VII, *Anghelina* (p. 315), *Dimitrina* (p. 327), *Gherghina*, *Gheorghina* (p. 323), *Grigorina* (p. 324), *Hristina* (p. 354), *Lazarina* (p. 337), *Latina* (p. 337; de la numele feminin *Lata?*), *Nikolina* (p. 343), *Pavlina* (p. 344), *Zaharina* (p. 330).

Cîteva nume terminate în *-ina* trebuie despărțite de celelalte: *Frosina*, care nu e derivat de la *Frosa*, ci invers, originalul fiind vechiul grecesc *Euphrosyne* „înțelepciune“; *Irina*, unde *-ina* nu e sufix (grec. vechi *eirene* „pace“), apoi *Corina*, format în greaca veche de la *kore* „fată“ cu sufixul *-inna* (deci *Korinna*). În sfinșit *Despina*, care de asemenea nu e format cu sufixul *-ina*: în greaca veche, de la *despotes* „stăpînul casei“, cu un sufix complex *-nia*, s-a format femininul *despotnia*, devenit apoi *déspoina* „stăpîna casei“, „gospodină“. În greaca modernă se pronunță *déspina* „stăpînă“ și e folosit ca nume propriu în loc de *Maria*. Dar formația nu mai este inteligibilă pentru un grec de astăzi, dacă nu cunoaște istoria limbii. În românește accentul a fost mutat pe *i*, desigur prin analogie cu celelalte nume terminate în *-ina*.

În franțuzește s-au format feminine în *-ie* (pronunțat *-i*, dar transpuse în alte limbi prin *-ia*, după modelul latin). Masculinele latinești în *-ius* au pierdut această finală (cel puțin în pronunțare: *Aemilius* > *Emile*, pronunțat *emil*; *Iulius* > *Jules*, pronunțat *jül*), în timp ce femininele au păstrat pe *-ia*, schimbînd accentul (în latinește *i* era neaccentuat, iar în franțuzește e accentuat), probabil după modelul sufixului de colective și abstracte *-ia*, devenit în limbile romanice *-ia* (fr. *-ie*); rom. *moșie* de la *moș*, *proști* de la *prost*, fr. *broderie*, *tyrannie*. Deci femininul de la *Emile* este *Emilie*, de la *Jules* e *Julie* și se creează ideea că pentru a forma femininul adăugăm un *-i*. Așa se formează de la *Léon*, *Léonie* (de aici, în românește, *Leonia*). Asemenea formații găsim și în românește, după ce s-a părăsit, la unele nume, finala *-iu* (vezi mai sus): alături de *Aurel*, *Cornel*, *Emil*, *Eugen*, *Valer*, sînt normale *Aurelia*, *Cornelia*, *Emilia*, *Eugenia*, *Valeria*,

Anton e din grecește, fără *-iu*, iar *Antonia* din latinește. *Victor* („învingător“) n-a avut nici în latinește *-iu*, iar femininul *Victoria* a fost substantiv comun („victorie“). Mai greu de lămurit este *Ștefania* (pentru care există și varianta mai simplă *Ștefana*). Accentul acestui nume este pe *î*, ca în derivatele franțuzești, dar în franțuzește nu există nici un nume corespunzător (lui *Ștefan* îi corespunde în franțuzește *Etienne*). *Ștefan* e de origine grecească, dar în grecește nu are și n-a avut niciodată terminația *-ios*, de la care să se explice o formație feminină în *-ia*. Am întilnit, totuși, într-un film grecesc, numele *Ștefania*, care ar putea fi eventual la baza numelui nostru (ș inițial s-ar explica prin influența lui *Ștefan*). Există și posibilitatea ca *Ștefania* să se fi format în românește: deoarece avem pe *Năstase* (din gr. *Anastāsios*), cu femininul *Nastasia* (din gr. *Anastasia*), după acest model se putea ajunge și la *Ștefania* de la *Ștefan*.

Petria (la Aurelia Stan, *loc. cit.*), dacă e, cum cred, cu *î* accentuat (din păcate, autoarea nu a diferențiat formele cu accentul pe sufix de cele cu accentul pe radical), are o paralelă în bulgărește (Weigand, p. 129). Alte formații bizare, citate de aceeași autoare în același loc, ca *Ermilia* (*Ermil*, grecesc, n-a avut niciodată *-iu*), *Ionelia*, arată că sufixul ar fi devenit productiv în românește (desigur, sub forma neaccentuată). Dar *Ermilia* s-ar putea datora unei confuzii cu *Emilia*.

Trebuie tratat aparte *Vasilichia*, care nu e format în românește de la *Vasile*, ci luat gata făcut din grecește, unde are la bază adjectivul *vasilichî*, femininul de la *vasilikòs* „regesc“. Mai amintesc pe *Felicia*, care în aparență pornește de la *Felix* (în latinește „fericit“), de fapt însă este femininul unui derivat latinesc *Felicius* și se folosește și în englezește (nu în franțuzește: femininul de la fr. *Félix* este *Félicité* „fericire“). Apoi numele de felul lui *Constanța*, *Florența*, care au fost cîndva în *-ia*, dar *î* a fost absorbit de consoana precedentă.

În franțuzește se folosesc diminutive formate cu un element *-tt-*, de origine latină. Aceste derivate fac funcție și de feminine pe lângă numele de botez masculine. În forma *-ette* găsim în franțuzește exemple ca *Huguette*, *Josette*, *Odette*, *Yvette*. Multe dintre ele au ajuns pînă la noi, căpătînd fizionomie românească: *Aneta* (cel mai vechi și mai răspîndit, diminutiv de la *Ana*), apoi *Antoaneta* (fr. *Antoinette*, cu *oi*, pentru că masculinul francez este *Antoine*, pronunțat *antoan*; *Aneta* și *Antoaneta* apar și în bulgărește (*Izvestiia*, VII, p. 315), *Georgeta* (destul de frecvent). *Henrieta*, *Marieta* (de asemenea mult răspîndit), *Nicoleta*, *Violeta*. *Antoinette* se răspîndeste acum la noi sub forma *Antoneta*, nu numai pentru că este influențat de *Anton*, ci, mai ales, pentru că romîna nu suportă diftongul *oa* neaccentuat. *Julieta* are un *i*, pentru că are la bază forma *Julie*. În forma *-otte* găsim, alături de masculinul *Charlot* (de la *Charles* „Carol“), pe *Charlotte*, în romînește *Șarlota*. Aici constatăm că femininul francez s-a format prin adăugarea unui *-t* (se pronunță la masculin *șarlò* și la feminin *șarlòt*): a fost o vreme cînd masculinele franțuzești se terminau în consoană, iar femininele în *-a* (rostit cam ca *ă* al nostru), deci situația era ca în romînește; după un timp consoanele finale au dispărut, și multe masculine au rămas terminate în vocală; mai tîrziu, și vocala finală a femininelor a fost aproape complet eliminată, ceea ce a dus la rezultatul că femininele se termină în consoană. Astfel femininul de la *Louis* (pronunțat *lúi*) este *Louise* (pronunțat *luiz*), rom. *Luiza*.

Saveta trebuie eliminat din discuție, deoarece nu este derivat de la *Sava*, cum s-ar putea părea, ci este hipocoristic de la *Elisaveta*, de origine ebraică.

La Aurelia Stan (*loc. cit.*) nu apare nici un nume românesc în *-ota*, în schimb cu *-eta* sînt mai multe bizare: *Arsineta*, *Gheorgheta*, *Grigorieta*, *Ioaneta* (cu *oa* neaccentuat!).

Sufixul grecesc *-ad-* (cu varianta *-id-*) apare uneori la noi, dar e ne-productiv: *Olimbiada* (popularizat prin „Alexandria“, căci pe mama lui Alexandru cel Mare o chema *Olympias*, genitiv *Olympiados*; numele e feminin, de la *Olimp*), *Persida* (feminin de la *Persu* „persan“).

Ajung la cîteva sufixe care se folosesc în romînește și pentru substantivele comune. De origine slavă este *-că*, pe care îl găsim în cuvinte ca *ogarcă*, *puică*, *săteancă*. În nume de persoane îl întîlnim în *Anca*, diminutiv bulgăresc de la *Ana*, *Leanca* de la *Leana* (mai „distins“: *Elenca* de la *Elena*); *Stanca* ar putea fi format și de la *Stana* și de la *Stan*, dar *Ivanca* e de la *Ivan*, și mai ales *Vasilca* (destul de răspîndit) e indiscutabil de la *Vasile* (vezi însă formele paralele bulgărești, p. 62). Elena Ciobanu, în SMFC, I (1959); p. 138, nu prezintă decît exemple de nume de familie în *-eanca* (*Băleanca*), și *-oaica* (*Brăiloaica*).

Alt sufix de diminutiv, folosit și pentru formarea femininului, este *-ică*, acesta de origine latină. Îl găsim în nume comune ca *fetică*, *mămică* de la *fată*, *mamă* (în cele mai multe cazuri a fost înlocuit cu sufixul complex *-ic-ică*: *pietricică* etc.). Cu *-ica* se pot forma diminutive de la orice nume feminin; paralel există diminutive masculine în *-ică*. În felul acesta nu putem ști dacă un nume în *-ica* este derivat de la masculinul în *-ică* sau de la baza acestuia, eventual de la femininul în *-a*. De exemplu *Ionica* ar putea fi explicat prin *Ionică*, prin *Ion* și prin *Ioana*; *Vasilica*, prin *Vasilică* și prin *Vasile* (de notat că e al patrulea feminin pe care-l întîlnim, după *Vasilca*, *Vasilichia* și *Vasilina*). Vezi și p. 65.

Cam la fel se întîmplă cu sufixul de diminutiv *-iță*, de origine slavă (formează diminutive ca *fetiță*, *guriță*, și feminine ca *morăriță*, *păuniță*). Totuși aici situația e ceva mai simplă, deoarece nu peste tot avem în paralelă masculine în *-iță*: *Victorița* (mai răspîndit decît *Victorina*) ar putea fi format de la *Victoria* sau de la *Victor*, dar nu de la *Victoriță*, care nu se folosește. În general, numele în *-ița*, ca și cele în *-ica*, sînt mai curînd diminutive decît feminine. De remarcat că sufixul a trecut și în neogreacă, unde formează diminutive: *Milîtsa* (de la *Milia* „măr“, vezi și p. 65).

Există rare cazuri de masculine în *-a* folosite și pentru femei: *Sava*, *Stoica*. Le prezint mai mult ca o curiozitate.

Ceva mai interesant este faptul că nu chiar de la orice nume de bărbat se formează feminine (deși exemplele adunate de Aurelia Stan ne pot pune pe gînduri în această privință): *Bujor*, *Cernat*, *Luca*, *Maxim*, *Moise*, *Preda*, *Remus*, *Romulus*, *Stroie*, *Toma*, constituie cîteva exemple.

Mult mai rare sînt cazurile de formare a prenumelor masculine de la cele feminine. Am mai pomenit mai sus (p. 53) de *Corin* (care ar însemna de fapt „fetiț“), de *Leontin*, de *Sabin* (ar putea fi și masculin de la origine, lat. *Sabinus*, dar de *sabine* s-a vorbit mult mai mult în istoria predată la noi, de aceea cred că punctul de plecare e *Sabina*, în orice caz mai frecvent decît masculinul). Am citat apoi pe *Viorel* (p. 66), care e sigur format de la *Viorica* (după modelul *Ionel/Ionica*). S-ar putea apoi

ca numele de felul lui *Aurică* să fie formate de la femininele ca *Aurica* (vezi mai sus, p. 66, ipoteza contrară), deși nu e exclus ca atât *Aurică*, cât și *Aurica* să fie formate direct de la *Aurel* (cf. *vițică* de la *vițel*). Eventual *Florea* se poate explica prin *Floarea* (vezi mai sus), *Marin*, cel puțin în unele cazuri, ar putea fi luat drept masculinul de la *Maria* (dar există și în bulgărește și în grecește). Sigur de la feminine sînt formate *Irin*, evident rar, *Monic* (poate părinții așteptau o fată, căreia îi pregătiseră numele, apoi, căpătînd un băiat, au păstrat proiectul, suprimînd pe -ă). Se mai pot cita apoi *Saftu* și *Teclu*, femininele *Safta* și *Tecla* fiind mult mai răspîndite și avînd și o etimologie precisă (*Safta* e scurta din *Saveta*, iar *Tecla* e din gr. *theokleia*, format de la *theokles* „gloria lui Dumnezeu“).

După cum există nume masculine fără feminin, tot așa există și nume feminine fără masculin, ceea ce nu trebuie să ne mire, mai ales că numele feminine sînt adesea formate în special ca feminine: *Despina*, *Natalia*, *Raluca*, *Sofia*, *Speranța* (de curînd mi s-a semnalat un *Speranțiu*). Nu putem cita foarte multe feminine, deoarece acestea sînt de cele mai multe ori formate de la masculine, deci perechea există dinainte. Fără asemenea justificare se mai pot cita *Ana*, *Ecaterina*, *Elena*, *Marta*.

Formarea femininului de la numele de familie este în bună măsură deosebită față de cele arătate pînă aici. Ținînd seamă de faptul că adesea femeia este cunoscută după numele de botez al bărbatului, vom găsi, alături de feminine formate de la numele de familie autentice, feminine formate de la nume de botez masculine, ținînd locul numelor de familie. Încep cu cîteva formații nu prea răspîndite, care ridică, mai puține probleme.

Cel mai simplu și în același timp cel mai rar este sufixul -a, pe care l-am întîlnit și la femininele nume de botez. De la porecle, formate pe bază de adjective, în sudul țării se formează feminine de tipul adjectival, în -a: *Ciunga*, *Ochioasa*, *Pleașa*, *Răgușita*, *Surda*, *Tunsa* pentru soția lui *Ciungu*, *Ochioșu*, *Pleșu*, *Răgușitu*, *Surdu*, *Tunsu*, deși soția nu este și ea *ciungă*, *răgușita*, *surdă* sau *tunsă*. Se formează apoi feminine în -a și de la porecle care nu sînt adjective: *Gloanța*, soția lui *Glont*, *Teașa*, soția lui *Teșu* (vezi BPh, V (1938), p. 157 și lucrarea deja amintită a lui I. Roșianu).

Prin Ardeal se folosește același sufix pe lîngă numele în -ean, care pot fi și ele luate drept adjective: *Munteana*, soția lui *Muntean(u)*.

Cea mai mare întrebuintare o are -a la numele în -escu, al căror feminin familiar este în -easca: *Popeasca*, *Vasileasca*. Cum numele în -escu sînt la origine adjective, se poate spune că formația este normală.

Cunoscut de la numele de botez feminine este și sufixul -ca: după cum de la substantivele comune terminate în -ean se formează feminine cu -eancă, de exemplu *dunăreancă*, *săteancă* de la *dunărean*, *sătean*, tot așa și de la numele de familie în -eanu se formează feminine în -eanca: *Cîmpineanca*, *Ulmeanca*. La fel, la numele formate cu varianta -anu: *Mocana* etc. Voi vorbi mai departe de varianta -oaica.

Rareori ci mai mult în glumă se formează, de la numele de familie, feminine cu sufixele diminutivele -ica, -ița, -uța: *Brezica* (de la *Brezeanu*), *Lunguța* [de la *Lungu*, vezi, pentru ambele, E. Ciobanu, SMFC, I (1959), p. 142], *Grăurița*.

Un sufix împrumutat, care se mai întîlnește rar la noi, este -ina, cu *i* neaccentuat: *Craterina* (de la *Cratero*), *Paleològhina* (E. Ciobanu, art. cit.).

p. 139), *Papadòpolina* (la Caragiale, în *Bùbico*), *Rosèttina* (Iorgu Iordan, *Limba romînă actuală*, București, 1948, p. 187, n. 1), *Teodòrina*. Aceste nume le-am auzit personal, adesea, cu accentul pe radical. Se socotește uneori că e același sufix ca în *Alexandrina*, dar părerea aceasta e greșită, deoarece acest sufix este accentuat. Buturas citează, ce e drept, nume ca *Paleologhina*, dar e vorba de nume de botez feminine. E. Ciobanu, *loc. cit.*, pornește de la nume grecești în *-ena* (scris *-aina*), fără să explice diferența de vocalism. Bogrea, DR, I (1921), p. 211, n. 1, înregistrează nume grecești ca *Nikòlina*, *Pàvlina*, *Ioànnina*, dar explică prin ele numele de tipul *Nicolina*, evident greșit. Pare clar că în grecește numele de botez sînt accentuate pe *i*, iar cele de familie pe radical, și acestea explică diferența din romînește.

Două sînt sufixele cele mai comune pentru formarea numelor de familie feminine derivate de la nume de botez al soțului: *-easa* și *-oaia*, ambele folosite și la nume comune. Primul e moștenit din latinește (unde e împrumutat din grecește), al doilea, a cărui istorie e ceva mai puțin clară, este fără îndoială tot de origine latină. Formații comune cu *-easă*: *maioresă*, *preteasă*. Numele soției, derivat de la numele soțului: *Neguleasa* (de la nume de botez), *Corbuleasa* (de la poreclă), *Blănăreasa* (de la nume de familie). Cu masculinul *-oi* se formează augmentative (*bărboi*, *pietroi*) și nume pentru masculule animalelor care poartă nume generice feminine (*cioroi*, *vulpoi*), pe cînd femininul *-oaie* formează numai feminine de la substantive masculine (*doftoroaie*, *găzdoaie*) și de la nume de bărbați: *Gavriloaia* (de la nume de botez), *Șchiopoaia* (de la poreclă), *Botezoaia* (de la nume de familie). În Ardeal se folosește adesea fără articol: *Băluțoaie* (I. Roșianu).

În forma lor veche, *-oi*, *-oaie* se pronunțau *-oîu*, *-oaîe*, cu *n* muiat, care astăzi nu se mai păstrează în pronunțare decît în Banat (unde se zice și *călcîî*). În actele redactate în regimul austro-ungar, în Banat, s-a scris *-oane*, funcționarul neavînd în limba sa un semn pentru *n* muiat, și astfel unele nume au ajuns să se fixeze sub această formă, de exemplu *Imbroane* în loc de *Imbroaie*, de la numele masculin *Imbre*.

În ultimele secole, pentru substantivele comune nu s-a mai folosit *-oaie* singur, ci a fost dezvoltat, adăugîndu-se încă un sufix de formare a femininului, *-că*, astfel că astăzi sufixul în forma lui obișnuită este *-oaică*, locul formelor mai vechi *lupoaie*, *ursoaie* luîndu-l formele actuale *lupoaică*, *ursoaică*. La numele de persoane acest adaos este rareori întîlnit (*Cinbroaica*) și în general în deridare.

-easă și *-oaie* își împart atribuțiile după mai multe criterii. Întîi, după radicale: se zice *cîrciumăreasă*, nu *cîrciumăroaie*, dar *zgrîptoroaie*, nu *zgrîptoreasă*. Numele de popoare se folosește numai *-oaică* (*bulgăroaică*, *nemțoaică*). În al doilea rînd, se ține seamă de consoana finală a numelui masculin: după *s*, *z* (poate și după *ș*) nu se pune *-easa*, ci *-oaia*: *Ispășoaia*, *Botezoaia* (*Cizmășoaia*, *Verdeșoaia*), iar de la masculinele în *-u* se formează feminine în *-uleasa*: *Frînculeasa*, *Păsculeasa*. În al treilea rînd, se poate constata că *-oaia* e mai frecvent în nordul țării, iar *-easa* în sud: pe nevasta lui *Dumitru* o cheamă în Moldova *Dumitroaia*, iar în Muntenia, *Dumitreasa* (evident, nu e o regulă absolută).

În limba literară de azi, ambele formații sînt evitate la numele de persoane, dar ele se mai întîlnesc adesea sub forma de nume topice, care

nu pot fi evitate: *Băneasa* (soția banului), *Dobroteasa* (vezi p. 122), *Moșoșoia*, *Suroaia* etc.

La aceste sufixe se adaugă încă unul, foarte puțin studiat, folosit într-o parte a Ardealului. Este vorba de *-oasa*, semnalat de I. Roșianu: *Achimoasa* e soția lui *Achim* (eventual fiica lui), *Dîrligoasa* a lui *Dîrligă*, *Țurancoasa* a lui *Țurung* (?). S-ar zice, la prima vedere, că e un amestec între *-easa* și *-oia*. E însă mult mai probabil că explicația trebuie căutată în sufixul adjectival masculin *-os*: de la un cuvânt ca *ciuf* s-a format porecla *Ciufosu*, soției celui numit astfel i s-a zis *Ciufoasa*, apoi acest feminin a putut părea format direct de la *ciuf*, astfel că soției lui *Țepu* i s-a putut zice *Țepoasa* fără un intermediar *Țeposu*.

Am văzut mai sus că numele de botez masculine formate de la nume feminine sînt relativ rare. Aceeași constatare o vom face și cu privire la numele de familie, lucru explicabil, deoarece pînă astăzi se consideră că bărbatul este „capul familiei”. Sînt totuși împrejurări cînd numele femeii apare pe primul plan. Cînd tatăl a murit de tînră și mama a rămas singură cu răspunderea familiei, cînd, deși tatăl e în viață, mama e considerată mai energică, mai cu inițiativă și, în general, e mai cunoscută, cînd tatăl a venit din altă localitate și a fost primit în casa socrilor, eventual și pentru alte considerente se întîmplă ca copiii să fie desemnați cu numele mamei. Aceasta se întîmplă și în alte țări, de exemplu în Bulgaria *Izvestiia*, V, (p. 430), în Franța, unde numele ca *Lamartine* arată că a fost o etapă în care familia a fost condusă de o femeie numită *Martine*. La fel cu *Larousse* „roșcovana” și altele (vezi Lebel, p. 105). Astfel apar la noi numele, destul de numeroase, ca *Aanei*, *Aioanei*, *Airinei*, *Agheorghîței*, *Asaftei*. Forma articolului *a*, folosită și pentru masculin (în loc de *al*), trădează originea moldovenească a acestor nume.

Mai numeroase sînt exemplele de nume derivate de la numele mamei, cînd acesta, la rîndul său, e derivat de la numele soțului (adică, în fond, al tatălui). Aici este fără îndoială vorba de văduve, căci altminterlea sau s-ar fi luat ca bază numele bărbatului, sau, dacă s-ar fi luat al femeii, nu s-ar mai fi pornit de la numele bărbatului. Exemple se găsesc de mai multe tipuri. Cele mai simple, dar mai rare, sînt cele care păstrează numele soției la nominativ: *Ioanițoia*, *Preoteasa*; în tinerețea mea era în București un profesor numit *Ilioasa*, iar explicația acestui nume îmi apare abia acum, după cele arătate puțin mai sus: soția lui *Ilie*.

Cele mai multe exemple sînt cele formate cu sufixul *-oia*, puse însă la genitiv: *Agrigoroaiei*, *Apăscăloaiei*, *Apăvaloaiei*, *Atănăsoaiei*, *Atodiroaiei*, specifice pentru Moldova. Deoarece *-iei* se pronunță în mod obișnuit *-i*, iar *-e* final neaccentuat este pronunțat în Moldova tot *-i* (*carti*, *feti*), s-a produs o confuzie în urma căreia multe nume în *-oiaiei* sînt scrise cu *-oiaie* sau *-oae*: *Acostăchioae*, *Adăscăloaie*. Se explică în același chip și formele ardelenesti ca *Băluțoiaie* citat mai sus. Pașca, DR, IX, (1938), p. 338, respinge ideea că *Alexandroaie* provine din *al Alexandroaiei*, și crede că a fost la origine un „supranume” în nominativ. Deoarece cunosc situația din Moldova, pot spune categoric că această idee e falsă. De altfel tot Pașca citează imediat (la p. 339) nume ca: *A Susoai*, *A Lupoai*, *A Chiriloi*, care arată clar că avem de-a face cu genitive.

Numele cu *-esei* sînt mai rare, pentru că sufixul e muntenesc, iar combinația e moldovenească. Totuși găsim nume ca *Ahrițculesei* (*Hriț-*

culeasa e soția lui *Hrițcu*, din urcaineanul *Grițko*, pronunțat *hrițko*, iar acesta e hipocoristic de la *Grigore*).

Numele derivate de la numele mamei sînt în general rustice și purtătorii lor nu sînt de obicei supărați dacă pot să le camufleze puțin. Astfel apar forme fără *a* inițial, fie că se contopește cu vocala inițială a numelui următor (*Ani* pentru *Aanei*), fie că e pur și simplu suprimat: *Negruți* pentru *A Negruței* (devenit apoi, cu scriere italiană, *Negruzzi*), *Greculesi* (numele unui pictor), *Voiculesi*. De notat că aici se folosește pronunțarea obișnuită ca *-i* a lui *-ei* la genitivul femininelor. Alte exemple de același fel citează Pușcariu, DR, II (1922), p. 698: *Grapini* < *Agripinei*, *Seni* < *Xeniei*, *Negri* < *Negrei*, *Reli* < *Relei* (?).

Suprimarea lui *a-* se explică simplu în cazul cînd preceda un nume de botez feminin: *Maria* (*a A*)*gripinei*, și, de asemenea, un nume de botez masculin articulat sau pîrînd articulat: *Radu* (*al*) *Voiculesei*, *Dumitru Negruței* (vezi, pentru problema articolului, p. 142).

După consoane dure, *-i*, e pronunțat *î* și se confundă astfel cu *-ă* neaccentuat, pe care moldovenii îl pronunță tot *î*. Apar astfel nume ca *Agafiță* = *al Gafiței* (Pașca, DR, IX (1938), p. 339). De aceea, în fața unui nume ca *Răduță*, nu putem ști dacă e diminutiv masculin sau înlocuiește pe *Arăduței*. Problema e rezolvată în cazul lui *Măriușă*, care nu poate fi masculin, deci vine sigur de la *Amăriușei*.

În sfîrșit, iată și un nume care prezintă articolul genitival sub forma *al*: *Alanchi*, care pare italian, este de fapt *al Anchii* (mold. pentru *Ancăi*).

Am vorbit (la p. 89) de nume de acest fel cu accentul schimbat (*Ababăi*, *Amalcăi*); în același fel *Aniței* devine în Muntenia *Aniței*. Apare și *i* accentuat: *Petri* pentru *Apetrei*, dar aici avem de-a face cu un genitiv masculin; se știe că pe scriitorul Ion Creangă, în satul lui, îl cheama *Nic-a lui Ștefan a Petrei*. Nu trebuie clasat aici numele *Alecsandri*, care e fără îndoială grecesc (de la *Alexandris*).

Deoarece în secolul trecut se scria *o* cu accent (*ó*) în loc de *oa*, unii au păstrat scrierea cu *o*, suprimînd, bineînțeles, accentul, astfel că azi, în loc de *Agrigoroaiei*, *Aioanei*, îi cheamă *Agrigoroae*, dacă nu cumva chiar *Grigoroae*, *Aionei* (care se poate citi *aionèi*). Vezi și exemplul *Steopoe* (p. 96).

Acum sîntem în sfîrșit pregătiți pentru a examina cel de al patrulea sufix cu care se formează numele de familie, *-oiu*. Primul care l-a semnalat a fost Bogrea (DR, I (1921), p. 474), de la mocanii din sudul Transilvaniei. Problema a fost reluată de Pușcariu, în *Studii Istroromîne*, II, (1926), p. 311, care vede în *-oiu* slavul *-oe*, argumentînd cu faptul că *Drăgoiu* se întîlnește în Banat fără *n* muiat, pe cînd sufixul romînesc *-oi* e reprezentat acolo prin *-oñ*. A intervenit apoi în discuție E. Petrovici (DR, V (1929), p. 576—578), care admite părerea lui Pușcariu cu privire la *Drăgoiu*, dar arată că în alte cazuri în Banat apare *n* muiat: *Alboñ*, *Imbroaște*, că numele femeii se formează din al bărbatului, dar și al bărbatului din al femeii, dacă femeia e mai bogată sau mai cunoscută sau dacă bărbatul a fost primit în casa femeii. Cu *-oñu* se formează astăzi în Banat nume colective: *Iencuțoñii* sînt „ai lui Iencuț“; într-o serie de exemple, *-oñu* este egal cu *-escu* din restul țării. În fine, acad. E. Petrovici găsește un mijloc de a diferenția pe *-oiu* romînesc de *-oie* slav: numele slave în

-oie sînt hipocoristice, deci trebuie să fie scurte și prescurtate (?), iar radicalul lor trebuie să fie slav.

Cu aceste criterii nu ne putem declara de acord, întîi pentru că hipocoristicele sînt uneori mai lungi de două silabe, dar mai ales pentru că numele de familie sînt relativ recente, deci formate într-o vreme cînd vorbitorii nu mai știau să facă diferență între un nume cu radical slav și unul cu radical neslav. Vezi și E. Petrovici, DR, VIII (1936), p. 181—182.

Urmează în ordine cronologică Șt. Pașca, Ț. O., p. 145, care crede că -oiu este sufixul augmentativ (ca în *pietroi*), de aceea nu regăsește rolul pe care Petrovici l-a consemnat pentru sufix în Banat. Pașca adaugă: „s-ar părea că unele din formele masculine provin de la forma feminină (deci de la *Tomoaia* = soția lui *Toma*, *Tomoiu* = fiul *Tomoaiei*)”.

Rezum în continuare articolul meu din BL, VII (1939), p. 105—110: aria pe care sînt răspîndite numele în -oiu este mai largă decît cea care s-a arătat, căci ele apar cu mare frecvență în Oltenia și în vestul Munteniei: *Cîrstoiu*, *Filipoiu*, *Mitroi*, *Oproiu*, *Pătroi*, *Stănoiu*, *Vlădoiu* etc. Aceste nume nu sînt augmentative, deoarece de cele mai multe ori ele denumesc pe copiii celor care poartă numele de bază, cum a arătat Pașca, dar nu sînt nici diminutive. Ce e drept, există în romînește rare cazuri de diminutive în -oi (cel mai clar este *pișoi*). Dar nici diminutivele, nici augmentativele nu ar fi formate cu articolul postpus. În Moldova și, de altfel, și în restul țării, apar porecle augmentative, dar fără articol: *Brînzoi*, *Gîfoi*, *Moșoi*, *Nășoi* etc. De asemenea se folosesc fără articol numele unde -oi nu e sufix (*Coroi*) și cele formate în slavă: *Drăgoi*, *Rădoi* etc. Se pot astfel găsi nume paralele, cu și fără -u, derivate de la același radical. Alături de *Filipoiu*, *Negoiu*, cu sufixul pe care-l discutăm, găsim pe *Filipoi*, augmentativ (în afara zonei de răspîndire a lui -oiu), *Negoi*, format cu sufixul slav. Astfel se explică, desigur, *Drăgoi*, citat de Pușcariu, alături de *Drăgoiu*. Un nume cum e *Chiroi* se explică, cred, mai bine prin augmentativul romînesc decît prin slavă.

Ca dovadă că numele în -oiu nu sînt nici diminutive, nici augmentative, mai aduceam faptul că ele se formează și de la diminutive: *Andrișoiu*, *Bădișoiu*, *Iovișoiu*, *Mănișoiu*, *Rădușoiu* etc. (cf. și exemplul *Iencușoiu*, citat de E. Petrovici). De asemenea ele se formează de la substantive comune care n-ar fi normal să dea naștere la nume diminutive: *Cătănoiu*, *Garofoiu*, *Gușetoiu* (de la *gușat*), *Izbășoiu* (de la *iuzbașă* „căpită”), *Roboiu*, *Slăninoiu*, *Zidăroi*.

Explicația mea este că numele în -oiu sînt toate refăcute de la femininele în -oia. Nu este o întîmplare că ele sînt curente tocmai în regiunea unde nu întîlnim nume ca *Acernătoaiei* sau *Amititeloai*, *Păvăloai*: echivalentul acestora în vestul țării este *Cernătoiu*, *Mititeloiu*, *Păvăloiu*. Pentru motive care s-au mai arătat, numele femeii, deși derivat de la numele bărbatului, este la un moment dat mai prezent în mintea cunoscuților decît numele bărbatului, de aceea copiii sînt identificați după numele mamei: paralel cu nume ca *A Vădanei*, întîlnim fie *A Chirișoaii*, *A Răutoaii* (în Moldova), fie *Chirișoiu*, *Răutoiu* (în vest). O recunoaștere piezișă a justetei acestei teorii apare la Pușcariu, *Limba romînă*, I, 1940, p. 302, unde se arată că *Mărtoiu* e matronimic.

În cazul numelor ca *A Floarei*, *A Ioanei*, e posibil ca tatăl să fie în viață, și totuși pentru un motiv sau altul copiii să fie numiți cu numele mamei (am cunoscut la începutul secolului la Galați un copil care se recomanda *Herșcu Madam Tulenfeld*). Dar numele în *-oiu* sînt aproape sigur la origine nume de fii de văduve, de vreme ce provin (cu rare excepții care se vor discuta mai jos) de la nume în *-oaia*, formate la rîndul lor de la numele bărbatului: dacă soția ar fi socotită mai importantă, nu i s-ar zice *Predoaia*, adică soția lui *Preda*, ci *Ioana* sau *Maria*. Dar dacă i se zice *Predoaia* în timpul vieții bărbatului, acest nume este păstrat și după ce bărbatul a murit.

Acolo unde numele feminine nu se formează cu *-oaia*, nu găsim nici derivate în *-oiu*. De exemplu, deoarece soția lui *Popescu* nu este *Popescoaia*, ci *Popeasca*, nu există nici *Popescoiu*, pe cînd *Pătrășcoiu* există, deoarece soția lui *Pătrașcu* este *Pătrășcoaia*. Numele în *-oaia* fiind totdeauna articulate (cel puțin în Oltenia și Muntenia), se înțelege de ce și cele în *-oiu* apar totdeauna cu articol.

În lucrarea mea citată m-am izbit de o obiecție care mi s-a părut gravă: există derivate în *-oiu* de la radicale care nu dau nume masculine, deci nu au nici forme în *-oaia*. Totuși, după examinarea mai atentă a materialului, am crezut că pot elimina aceste exemple: *Bălășoiu*, *Evoiu*, *Paraschivoiu*, *Săftoiu* n-ar veni de la *Bălașa*, *Eva*, *Paraschiva*, *Safta*, ci de la *Bălășoaia*, *Evoaia*, *Paraschivoaia*, *Săftoaia*, care la rîndul lor sînt formate de la *Bălaș*, *Iovu*, *Paraschiv*, *Saftu*. Ce e drept, *Bălaș* va fi existînd (vezi Pașca, Ț. O., p. 168, care citează și femininul *Bălășoaie*; dar oare acest *Bălaș* nu e magh. *Balázs*? În acest caz el n-ar avea nimic de-a face, cu *Bălașa*, care e slav și derivă de la *bel-* „alb”, în timp ce *Balázs* este lat. *Blasius*) și se poate întîlni și *Paraschiv* (refăcut din *Paraschiva*), dar *Saftu* (refăcut și el din *Safta*) e rar, iar *Iovu* cu greu ar putea explica pe *Evoiu*. Dar mai sînt și alte exemple, mai greu de eliminat, bunăoară *Mărtoiu*, *Ruxăndoiu*. Astfel, pînă la urmă, reiese că aceste nume trebuie explicate direct de la numele mamei, fără sufix; deoarece alături de *Rădoaia* există *Rada*, se poate deștepta impresia că *Rădoiu* e făcut direct de la *Rada*, deci se poate forma și *Săftoiu* de la *Safta*. O dovadă peremptorie că este posibilă derivarea direct de la feminin va fi dată ceva mai jos.

Înainte de aceasta cred însă că trebuie să mai fac o nouă rezervă, cu privire de astă dată la posibilitatea de a avea augmentative terminate în *-oiu*: *Negoii*, *Rădoi*, considerate ca augmentative, ar putea deveni *Negoiiu*, *Rădoi*, sub influența paralelelor ca *Enoiu*, *Vișoiu*, avînd în vedere că la toate se poate degaja cu ușurință radicalul, nume de botez (*Neagu*, *Radu*, *Ene*, *Vișu*). Pe de altă parte, *Negoiiu*, format de la *Negoaia* (iar acesta de la *Neagu*), s-a putut întîlni cu *Negoii* de origine slavă, iar existența acestor două forme paralele a putut face să se nască și *Brăiloi*, alături de *Brăiloiu* sau, eventual, *Brăiloiu* alături de *Brăiloi*. Aceasta înseamnă că, în principiu, atît forma cu articol, cît și cea fără articol ar putea fi formate și cu sufixul slav *-oie*, și cu sufixul de origine latină *-oi*, și cu *-oiu* refăcut din *-oaia*, deci un nume ca *Moșoiu* ar putea fi totuși format de la *moș*, după cum un nume ca *Moșoi* ar putea fi totuși format de la *Moșoaia*. Toate aceste posibilități există virtual, dar în practică marea majoritate a numelor în *-oiu* sînt sigur formate de la feminine, după cum

marea majoritate a numelor în *-oi* sînt sigur augmentative sau de origine slavă.

Exemple categorice pentru a dovedi că se pot forma nume de familie de la numele mamei avem de la sufixul *-easa*, ce e drept, puțin frecvent: Numele de familie *Dumitreșu*, semnalat în raionul Cîmpulung-Muscel, este limpede refăcut de la *Dumitreșasa*, soția lui *Dumitru*, fără altă posibilitate de interpretare. De asemenea *Anițoiu*, *Călugărițoiu* (Pașca, DR, IX (1938), p. 339), *Preotesoiu* (semnalat de mine în *Et. rom.*) nu pot fi formate decît de la femininele *Anița*, *călugărița*, *preoteasa*, folosindu-se de astă dată alt procedeu. Aceste din urmă exemple dovedesc că *-oiu* s-a putut degaja de legătura lui primitivă cu *-oaia* și fac astfel verosimilă formarea unor nume ca *Evoiu*, direct de la feminine ca *Eva*.

În ultimele decenii, numele în *-oiu* au început să fie simțite ca mai puțin distinse, poate din cauza asemănării lor cu augmentativele, poate și din cauză că numai la țară s-au putut naște și răspîndi astfel de nume. De aceea, de multe ori, ele au început să fie înlocuite. Pentru aceasta au fost folosite două căi: 1. li s-a adăugat sufixul *-escu*, de exemplu *Evoiu* a devenit *Evoescu*, *Firoiu* (de la *Firoaia*, soția lui *Firu*, iar acesta hipocoristic de la *Zamfir*, poate și de la *Calomfir*) a devenit *Firoescu*; 2. mult mai frecvent, *-oiu* este schimbat direct în *-escu*. Politicianul bine cunoscut odinioară *Jean Th. Florescu*, ridiculizat de Caragiale în schița „Boris Sarajoff“, se numea în copilărie *Floroiu*.

Ținînd seamă de această situație, am ajuns la convingerea că în numele, relativ foarte numeroase, pe care le întîlnim în apusul Munteniei și în Oltenia, formate de la substantive comune cu sufixul *-escu*, trebuie să vedem în fapt nume care au fost formate la început cu *-oiu*. Regula este că *-escu* se atașează numai la radicale nume de bottez, pe cînd *-oiu*, refăcut din *-oaia*, poate figura pe lîngă orice fel de radical, dacă acesta a servit ca nume sau ca poreclă. Astfel *Codescu* este inexplicabil direct de la *coadă*, dar o poreclă *Coadă* a putut da femininul *Codoaia*, de unde un nou masculin *Codoiu*, care a putut fi apoi transformat în *Codescu* (vezi totuși rezerva exprimată la p. 114). Tot așa s-ar putea explica *Călătoreșcu*, *Melcescu*, *Minciunescu*, *Puricescu*, eventual și *Muzicescu*. Amintesc în această ordine de idei observația făcută de acad. E. Petrovici că *-oiu* în Banat e echivalent cu *-escu* din restul țării (vezi și DR, IX (1938), p. 398). Am întîlnit și numele *Preotesiu*, care, după cît mi se pare, poate fi explicat ca o modificare a lui *Preotesoiu*, amintit mai sus. În nici un caz nu putem porni direct de la *Preoteasa*.

OBSERVAȚII MORFOLOGICE ASUPRA NUMELOR ROMINEȘTI

Numele de persoane sînt la origine cuvinte ale limbii comune, deci în aparență nu pun probleme aparte. Dar tocmai pentru că sînt cuvinte ale limbii comune, ele ridică acele probleme pe care le ridică în mod obișnuit cuvintele: organizarea formală, genul, pluralul, flexiunea în general, articolul etc. În plus, unele nume sînt adoptate din alte limbi și pot face greutăți la încadrarea lor în normele limbii noastre.

Necunoscînd un gen neutru, numele de persoane se prezintă numai sub două forme, masculine și feminine, iar numele de familie, cel puțin în aspectul lor oficial, sub o singură formă. În principiu, numele masculine se termină în consoană sau în *-u* sau *-i* consonantic, iar numele feminine în *-a*. Dar numai în principiu. Din cauza mulțimii numelor feminine în *-a*, marele public a ajuns la ideea că toate numele de femei se termină obligator în *-a*. Lucrul nu este exact. Ce e drept, excepțiile sînt puțin numeroase, dar ele există. Fără să mai vorbim de numele care pînă astăzi par pretențioase, ca *Edith*, *Manon*, *Solange* (la drept vorbind, ele sînt puțin introduse, dar de același tip e *Carmen*, care e frecvent), fără să ne oprim la hipocoristicele, tot recente, de tipul *Ani*, *Cleo* (de la *Cleopatra*), *Mimi*, *Netty* etc., trebuie să amintesc de numele grecești, acum întrucîtva învechite, *Caliopi*, *Penelopi* („modernizate“ în *Caliope*, *Penelope*), *Calipso*, la care se adaugă unele nume recent intrate în limba noastră, ca *Euterpe*, *Melpomene*, apoi *Cloe* și, în sfîrșit, cel mai încetățenit, *Zoe*. Ele se termină în *-e* în dialectul ionic-atic al limbii vechi grecești, prin transformarea în acest dialect a lui *a* lung din vechea greacă comună. Pe de altă parte, deoarece în franțuzește *a* final neaccentuat a ajuns să fie scris *e* și să nu mai fie pronunțat de loc în cuvintele obișnuite, s-a stabilit pentru noi corespondența între fr. *-e* (în scris) și rom. *-a* (pronunțat) de exemplu fr. *Marthe*, rom. *Marta*. Pe baza aceasta s-a refăcut și numelor grecești în *-e* o formă romînească cu *-a*, de exemplu *Melpomena*, *Penelopa*. Cît despre *Zoe*, care nu se folosește în franțuzește, acesta n-a putut fi romînizat decît sub forma diminutivelor *Zoica*, *Zoița*.

În perioada dintre cele două războaie s-au răspîndit la noi multe nume franțuzești pronunțate ca în franțuzește, deci fără *a* la sfîrșit (le scriu cum se pronunță): *Elvir*, *Janet*, *Jozet* etc. Această modă a pierdut din favoarea publicului. În schimb se răspîndesc diminutivele de formă masculină de tipul *Catrinel*, *Irinel*, *Mițișor* etc. (vezi p. 66).

Pentru masculine, regula pomenită ceva mai sus este încă mai puțin respectată, căci avem nume relativ numeroase, vechi și frecvente, terminate în *-a* și în *-ea*: *Toma*, *Oprea* etc. Și la masculine au apărut hipocoristice terminate în *-i*: *Johnny*, *Mitti* etc. Substantivele de declinarea a III-a (terminate la nominativ în *-e*) aparțin tuturor genurilor, de aceea nu prezintă complicații numele masculine ca *Gheorghe*, *Petre*, *Vasile*.

Procedeele de trecere de la un gen la celălalt, atât pentru formarea numelor de botez, oficiale, cât și pentru numele de familie feminine populare, au fost discutate la formarea cuvintelor și nu vor fi reluate aici. Ne rămâne însă să discutăm problema genului personal.

În limba veche indo-europeană exista o despărțire a substantivelor în însuflețite și neînsuflețite, cu unele diferențieri în flexiune. Limba română a păstrat pînă astăzi genul neutru, rezervat substantivelor care denumesc obiecte neînsuflețite. Într-o fază ceva mai tîrzie a limbii indo-europene comune s-a mai creat o despărțire, prin scindarea genului însuflețit în masculin și feminin, despărțire pe care o păstrează pînă astăzi cele mai multe limbi din familia indo-europeană, printre ele, bineînțeles, și romîna. Pe lîngă aceasta, în unele limbi slave (rusa și mai ales polona), s-a manifestat tendința de a împărți substantivele însuflețite în două categorii, una reunind numele de ființe omenești, iar cealaltă toate animalele afară de om.

Este meritul lui Constantin Racoviță, lingvist român decedat din păcate în prima tinerețe, de a fi descoperit că și limba română cunoaște o tendință de a-și crea un gen personal. În BL, VIII (1940), p. 154—158, el a prezentat trei trăsături ale gramaticii noastre care diferențiază substantivele denumind persoane de celelalte substantive:

1. Acuzativul se formează cu *pe* (*îl văd pe fratele meu, îl văd pe Gheorghe*, dar *văd ursul*).

2. Genitiv-adjectivul singular se face cu (*al*) *lui* prepus la numele masculine (în ultimul timp se folosește parțial și pentru feminine), pe cînd pentru animale și neînsuflețite genitiv-dativul articulat se formează modificînd sfîrșitul cuvintelor (*al lui frate-meu, al lui Gheorghe*, dar *al ursului*).

3. Vocativul în *-e* și în *-o* este rezervat pentru persoane, în timp ce la animale și neînsuflețite se face cu *-ule* sau e egal cu nominativul (*doctore, Constantine*, dar *ursule, pămînt; Ioano, soro*, dar *pisică*). Regulele stabilite astfel nu sînt în totul respectate, lucru de care Racoviță și-a dat seama, de aceea a vorbit numai de o „tendință“ de constituire a unui gen personal. În ce privește vocativul, trebuie spus că acest caz în general nu prea se mai folosește, fiind înlocuit cu nominativul.

În *Gramatica limbii romîne* de Al. Rosetti și J. Byck (București, ed. I 1943, ed. a II-a 1945) se adaugă o a patra trăsătură: „articolul“ *alde* (se zice *alde frate-meu, alde Gheorghe*, dar nu *alde urs*).

La aceste patru trăsături am mai adăugat și eu cîteva (BL, XIII (1945), p. 97—104): 1. La numele feminine în *-a* precedat de *c* sau *g*, genitivul se formează cu *-ăi* în loc de *-ei* sau *-ii*, eventual cu *-ii*, dar atunci se păstrează caracterul velar al consoanei precedente, pe care o scriem *ch* și *gh* (*Ancăi* sau *Anchii, Olgăi* sau *Olghii*, dar *vacii, păstrugii*; în ultimul timp *-ăi* se răspîndește și la numele geografice, de exemplu se zice *Volgăi*).

2. Diftongii *ea, oa* se păstrează la genitivul articulat (*Leanei, Floarei*, dar *mrenii, florii*; astăzi se răspîndesc totuși genitive ca *cearei, moarei*).

3. Consoanele *d* și *t* cu care se termină tema nu sînt alterate la genitivi (*Radei, Martei*, dar *omizii*; tendința actuală este însă să se spună *omidei*).

4. Masculinele în *-ă*, *-a* și *-ea*: cu excepția unui mic număr de cuvinte care arată ființe omenești (*tată, pașă, vodă* etc.), acestea sînt nume de persoane ca *Nică, Niță, Toma, Oprea* etc. Acestea pot rămîne masculine, deși sînt de declinarea întii, tocmai pentru că, indiferent de terminație, înțelesul lor arată că e vorba de persoane, iar numele de femei sînt totdeauna articulate, deci nu se termină niciodată în *-ă*.

5. Femininele formate cu *-ă*, *-easă* și *-oai*e sînt specifice pentru persoane (*prietenă, croitoreasă, Arionoia*), numele de animale formate astfel fiind absolut excepționale (se zice *puică, leoaică, măgăriță* etc., după cum se vede, cu alte sufixe).

S-au formulat unele obiecții față de acest mod de a privi flexiunea noastră nominală. Dintre ele, mai serioasă mi se pare observația că cele mai multe dintre trăsăturile descrise se referă nu la substantive care denumesc persoane, ci, mai îngust, la numele de persoane. Această observație nu împiedică discuția de față, care privește tocmai și exclusiv numele de persoane.

Rezumînd datele prezentate mai sus, vom constata că numele de persoane au manifestat, înaintea numelor comune și mai mult decît ele tendința de a suprima flexiunea nominală: se folosesc metode analitice în locul celor sintetice, se reduce diferența între formele cazuale prin suprimarea alternanțelor vocalice și consonantice. Singurul punct unde numele de persoane rămîn în urma celor comune este vocativul: pe de o parte se păstrează procedee arhaice, ca vocativul masculin în *-e* (*Ioane, dar șefule*), pe de altă parte însăși categoria, muribundă, mai duce o umbră de viață prin folosirea ei la numele de persoane. Ambele fapte își găsesc justificarea în aceea că vocativul este prin definiție mult mai mult folosit pentru numele de persoane decît pentru toate celelalte substantive.

Tocmai pentru că vocativul este mult folosit la numele de persoane vom constata că formele de vocativ, în unele împrejurări, au adus modificări ale formei celorlalte cazuri, inclusiv formei nominativului. De aceea socotesc util să spun aici cîteva cuvinte asupra formelor și a evoluției vocativului.

Faptul că numele în vocativ sînt adesea strigate nu putea să nu aibă o oarecare influență asupra lor.

Într-un articol mai vechi (*Strigătele în romînește, în Viața romînească, XXII, 1930*), am studiat influența pe care strigătele o au asupra cuvintelor strigate. O anecdotă populară arată că un neamț și un român, luîndu-se la întrecere pentru a se vedea care din ei strigă mai tare, și-au chemat fiecare băiatul: românul striga: *măăă Ioaaane, măăă!*, iar neamțul *Fritz, Fritz!* Se înțelege ușor că românul a cîștigat rămășagul, căci *i* nu poate fi strigat tare. Ce se face în asemenea cazuri? Cînd n-ai încotro, deschizi mai mult vocalele, le lungești, le pronunți începutul cu ton urcător și sfîrșitul cu ton coborîtor, cum am arătat cu exemple în studiul pomenit. De multe ori se déplasează și accentul, spre începutul cuvîntului, pentru ca să rămînă loc pentru închiderea treptată a gurii după vocala accentuată.

Ceva mai tîrziu mi-a apărut însă altă situație. În diverse părți ale țării apar la vocativ forme scurtate: *măi Gheo!* („Gheorghe”) în Muntenia (BPh. V (1938), p. 165), *Dumii!* („Dumitre”), *Ioa!* („Ioane”) în Maramureș

etc. (referințe tot acolo). S-ar părea că aici nu mai e vorba de nume strigate, pe care scurtarea le-ar face ineficace, ci de formule de adresare către cineva care se găsește la mică distanță. Este evident o pură întâmplare că fapte asemănătoare se semnalează din sudul Italiei (vezi p. 58): și la noi, și acolo, ceea ce urmează după vocala accentuată a putut părea neinteresant, deoarece cel căruia i se adresează cuvîntul înțelege ușor că e vorba de el. Nu poate fi însă întâmplător că ucrainenii din Maramureș folosesc același procedeu: *Iva!* pentru *Ivan*. Ținînd seamă de faptul că la alți ucrainenii scurtarea nu e cunoscută, va trebui să credem că modelul l-a dat aici limba romînă.

Se socotește de obicei că formele de vocativ ale limbii romîne provin din latinește. Am arătat în alte locuri de ce nu pot fi de acord cu această teorie (pentru ultima oară în SLG, p. 124). Iată pe scurt situația. Toate limbile romanice, cu excepția rominei, au pierdut complet vocativul din fazele lor cele mai vechi; cu excepția rusei, toate limbile slave au menținut ferm vocativul, pînă și bulgara, care în afară de aceasta nu păstrează nimic din flexiunea nominală (bulg. *Simione*, vocativ de la *Simion*). În cehă se formează în mod curent vocativul și de la numele străine, de exemplu unuia american cu numele *Bolton* i se spune *Boltone!* Desinența de masculin *-e* este cunoscută și în latină și în slavă, deci în principiu ne-ar fi putut veni din ambele surse, pe cînd desinența de feminin *-o* nu există în latină, ci numai în slavă.

Intr-o fază mai veche a limbii romîne, vocativul a cunoscut o largă dezvoltare: alături de desinența *-e* s-a creat, după cum am văzut, varianta *-ule* (vezi p. 111). Numele de familie nu urmează în general regula arătată la numele de botez: cele în *-escu*, și în *-oiu* formează întotdeauna vocativul cu *-ule*, cele în *-eanu* întotdeauna cu *-e*, indiferent de numărul silabelor (*Ionescule*, *Oproiule*, *Pircălăbescule*, dar *Moldovene*, *Codrene*). La feminin, nu s-a putut păstra din latinește decît folosirea nominativului cu valoare de vocativ, de vreme ce latina nu avea o desinență specifică pentru vocativ. S-a zis deci *Ană*, *Marie*, după modelul numelor comune nearticulate, *mamă*, *soție*. S-a împrumutat apoi din slavă desinența *-o* (bg. *Mario*), folosită în general alături de *-ă* (*Ioană* și *Ioano*). Masculinele în *-a* și *-ea* au urmat femininele și și-au creat un vocativ în *-o*, *-eo*, (*Tomo*, *Opreo*), fără să aibă o formă paralelă, corespunzînd celei feminine în *-ă*. Masculinele în *-ă* nu au urmat femininele, în sensul că nu au o formă în *-o* (care s-ar confunđa cu femininele din aceeași temă). Nu mă refer la nume ca *Ghiță*, aproape exclusiv masculine, ci la unele ca *Florică*, *Nită*, care au în paralelă femininele *Florica*, *Nița*; dacă bărbații ar fi fost strigați *Florico*, *Nițo* (ca *Tomo*), s-ar fi confundat cu femeile. Soluția care s-a găsit este că în cazurile acestea femininul nu folosește vocativul în *-ă*; *Florică*, *Niță* sînt rezervate pentru masculin, pe cînd la feminin se zice *Florico*, *Nițo*.

În ultimele secole, situația se schimbă, vocativul este tot mai puțin folosit. La aceasta va fi contribuit și faptul că, urmate de un genitiv, numele nu mai pot fi puse la vocativ, ci se folosește nominativul cu valoare de vocativ, vezi de exemplu refrenul de cîntec *Radu mamei*, *Radule*. Diverse nume străine introduse în secolul nostru nu-l mai cunosc: *Ernest*, *Ludovic*, *Robert*. Acum aproape cincizeci de ani a stîrnit ilaritate, vocativul *Otule*, adresat unui copil pe care-l chema *Otto*. Nici de la femini-

nele recente nu prea se mai formează vocativul cu *o*: *Ema, Frederica, Grațielă*. De la nume adoptate în secolul trecut, în sudul țării se folosește vocativul: *Aurele, Traiane, Virgile*, pe când în nord, mult mai puțin (în copilăria mea, cel puțin, *Aurele* ar fi mirat pe un moldovean). Dar și pentru nume mai vechi putem întâlni aceeași situație: *Costele, Ionele* (ba și *Ionelule*) sînt specific muntenesti. Adaug apoi numele care nici nu pot avea formă de vocativ, întîi cele ca *Andrei, Matei, Mihai, Neculai*, apoi cele terminate la nominativ în *-e*: *Gheorghe, Ilie, Stroe*, la care dacă s-ar forma vocativul el n-ar putea fi diferit de nominativ.

Ce e mai important este însă faptul că nici acolo unde există o formă de vocativ ea nu se mai întrebuintează în mod curent. O primă breșă în sistem este la numele în *-escu* purtate de femei: o femeie nu poate fi strigată *Popescule* (și, bineînțeles, vom evita forma *Popeasco*), deci i se zice *Popescu*, cu forma de nominativ. Dar și pentru numele de botez feminine, și pentru cele de botez și de familie masculine se folosește tot mai des nominativul în locul vocativului: *Ana, Ioana, Maria, Radu, Sandu, Popescu*.

Din vremea cînd vocativul era încă viguros, păstrăm urme ale opoziției lui față de nominativ. La masculin, găsim unele nume la care nominativul a fost înlocuit cu vocativul, altele la care nominativul a fost modificat spre a nu se confunda cu vocativul. De la *Petru*, vocativul s-a format normal și a căpătat forma *Petre*, care însă a putut fi luată drept nominativ. După cum vocativului *Ilie* îi corespunde nominativul *Ilie* (mai exact nominativul *Ilie* se folosește și pentru vocativ), tot așa față de vocativul *Petre* s-a socotit că nominativul trebuie să fie *Petre* (apoi s-a refăcut un nou nominativ *Petrea* și un nou vocativ *Petreo*). Aceeași ar putea să fie situația lui *Vasile*, dacă la baza lui stă bulgărescul *Vasil*. În schimb grecescul *Ioannes* a trebuit să devină în romînește *Ioane* (N. A. Constantinescu explică această formă ca provenită din vocativul român); deoarece vocativului *Simioane* îi corespunde un nominativ *Simion*, i s-a refăcut și vocativului *Ioane* (care era la fel cu nominativul) un nou nominativ *Ion*. Nominativul *Ioan* s-ar putea explica prin v. sl. *Ioanŭ*, dar *Ion* e specific românesc. Numele *Grozdea* este limpede în legătură cu bulg. *grozde* „strugure“ și ar putea fi explicat dintr-un nume de familie *Grozdev* (vezi p. 97). Dar mai este și altă posibilitate. Weigand, p. 157, citează numele bulgăresc *Grozdio* („născut la culesul viilor“): luat drept vocativ, el a putut da naștere unui nou nominativ românesc *Grozdea*, după modelul *Opreo*: *Oprea*. În sfîrșit, bănuiesc că numele *Caloianu* din grecescul *Kaloianis* („Ion cel frumos“, vezi p. 118) se explică tot prin vocativul *Caloiene*, mult folosit în anumite rituale magice.

La aceste fapte trebuie să mai adăugăm cîteva cazuri de nume feminine al căror nominativ românesc este refăcut pornindu-se de la hipocoristice grecești terminate în *-o* și luate de noi drept vocative. Atestarea numelor grecești pe care le voi cita este asigurată în general de Buturas.

Catinka provine din gr. *Katinko*. S-ar putea părea că e un nume slav, dar Buturas (p. 55) arată că nu e cazul. *Costanda* din gr. *Kostando*, hipocoristic feminin al lui *Constantin*, *Despa* < gr. *Despo*, hipocoristic de la *Despina*, *Frosa* < gr. *Froso*, hipocoristic al lui *Eufrosina*, *Manda* < gr. *Mando*, hipocoristic de la *Diamandi*, *Mara* < gr. *Maro*, hipocoristic al lui

Maria, Smăra < gr. *Smaro*, hipocoristic al lui *Smaranda*, *Stasa* < gr. *Staso*, hipocoristic al lui *Anastasia*.

Urmează să discutăm felul cum se formează pluralul. În principiu, s-ar părea că pentru numele de persoane nu se pune o problemă a pluralului, deoarece fiecare persoană își are numele său individual și nu este nici un motiv ca să adunăm un *Ion* cu alt *Ion* și să formăm astfel doi *Ioni*. Dar cum numele de familie este comun pentru mai multe persoane, apare totuși nevoia unor formații de plural. În limbile cu articol prepus, această nevoie se rezolvă de obicei lesne cu ajutorul formei de plural a articolului, însoțită sau nu de o marcă a pluralului la sfârșitul numelui: fr. *les Costecalde* (A. Daudet), *les Thibault* (Roger Martin du Gard), germ. *die Müllern* etc.

În limbile slave, care, cu excepția bulgarei și a macedonenei, nu au articol, pluralul se formează de obicei cu desinențele normale la substantive: rus. *Ivanovi*, bulg. *Ivanovi*. În Polonia, am văzut pe ușile apartamentelor cărți de vizită purtând un singur cuvânt, la plural: *Kumanieccy* „familia Kumaniecki“, *Małowistie* „familia Małowist“.

În românește, în limbajul popular, se folosesc forme de articol genitiv și de adjectiv nehotărît, toate prepuse: *ai lui Fircă* și mai ales *alde Ionescu*. De notat însă că, pe de o parte, aceștia din urmă pot să nu fie rude și în orice caz să nu poarte același nume (*alde Ionescu* poate însemna „Ionescu și cei care sînt cu el“), pe de altă parte că în unele regiuni *alde* are valoare depreciativă (așa cum are în limba literară *de-alde*).

Intr-un stil ceva mai ridicat, dar tot familiar, se folosesc desinențe de plural la numele formate cu sufixele cele mai frecvente: *Ioneștii*, *Muntenii*, iar cînd e vorba numai de femei, se folosesc uneori plurale feminine: *Ioneștile* (E. Ciobanu, SMFC, I (1956), p. 142). Și la numele formate fără un sufix caracteristic se poate folosi pluralul dacă finala o permite și mai ales dacă la bază este un substantiv comun: *Cerchezii*, *Gaurii*. Substantivele feminine nu formează plurale, de la *Rață*, *Vrabie*, nu se formează *Rațele*, *Vrăbiile*, nici alte feluri de plurale. De la numele în *-oiu*, pluralul se folosește rar: *Stănoii*, frecvent numai în Banat, cum arată acad. E. Petrovici (*Iencușonii*). Pentru niște persoane feminine numite *Țețu*, am auzit pluralul curios *Țețurile*.

A mai rămas de discutat articolul. O curiozitate a limbii romîne, ne explicată pînă acum, este diferența de tratament, în ce privește articolul, între numele masculine și cele feminine, fiind vorba atît de numele de persoane, cît și de cele geografice. Se spune de obicei că numele feminine sînt folosite cu articol (ceea ce e adevărat cu unele excepții) și că cele masculine sînt nearticulate, „cu unele excepții“ (*Gramatica Academiei R.P.R.*, ed. a II-a, vol. I. 1963, p. 102), ceea ce se va vedea îndată că nu este tocmai exact.

La feminin, se zice în mod obișnuit *Ioana*, *Maria*, cu articol. Nu mă refer la numele recent împrumutate care nu se termină în *-a* (de tipul *Calipso* sau *Betty*, discutate mai sus) și trec peste faptul că în rare cazuri se poate spune o *Marie*, nearticulat, cum și peste vocativul în *-ă*, despre care am vorbit în capitolul precedent.

La masculin, avem, ce e drept, nume nearticulate, de tipul *Constantin*, *Ion*, dar avem și foarte multe articulate. Mă gîndesc în primul rînd la numele în *-u(l)*, despre care am vorbit mai sus și care sînt simțite ca

articulate (lucrul se va vedea și din paginile care urmează); în al doilea rând la numele provenite din adjective, care sînt aproape totdeauna articulate. Intră aici întii numele provenite din porecle, ca *Albu, Lungu, Prefăcutu, Știrbu*, apoi cele cu sufixul *-escu*, și ele adjective la origine; de asemenea cele cu sufixul *-eanu*, deși în slavă acesta nu forma adjective, dar în romînește cuvintele ca *muntean* sînt și substantive și adjective. În sfîrșit, sînt totdeauna articulate și nume care nu provin din adjective, de exemplu cele formate cu sufixul *-oiu*, poate fiindcă sînt formate de la femininele în *-oia*, totdeauna articulate, apoi numele de meserii, ca *Ciobanu, Croitoru* etc. Și la aceasta din urmă prezența articolului este explicabilă, întrucît la origine numele de acest fel au fost substantive comune, folosite pentru identificare: *care Ion? Croitorul*.

Porecele propriu-zise formate din substantive, de exemplu din nume de animale sau de obiecte, se folosesc fără articol, deoarece ele nu însoțesc, în felul adjectivelor, numele de botez, nu servesc de atribute: *Barză, Capră, Doniță, Geantă, Vulpe* (vezi BL, V, 1937, p. 218). Am dat numai exemple feminine, pentru că masculinele, după cît se pare, urmează regula numelor în *-u(l)*, adică cele monosilabice capătă un *-u*, de exemplu *Lupu, Puiu, Ursu, Vintu*, pe cînd cele de mai mult de o silabă rămîn neschimbate, de exemplu *Boboc, Ciocan, Cocoș, Papuc*. Problema ar trebui încă studiată: în afară de nume ardelenesti, ca *Moș*, se pot cita excepții ca *Glonș*. Am arătat la p. 97 că în Transilvania apar nume fără articol, ca *Vecerzan*, unele purtate de romîni maghiarizați, ca *Oltyán* „Olteanu“, și altele la care articolul e adăugat în chip neconform cu tradiția, de exemplu *Drăganu*. Acum cîteva decenii am auzit spunîndu-se în Ardeal că cineva e *popăsc*, cu înțelesul „e din Țara Veche“: deoarece în Muntenia și în Moldova era foarte răspîndit numele *Popescu*, puțin folosit în Ardeal, ardelenii l-au putut considera ca tipic pentru regiunile de dincoace de munți și l-au folosit ca epitet comun, fără articol (vezi și p. 18). Dar cam în același fel Ion Ghica, în scrisoarea despre N. Bălcescu, scrie un *Petresc*.

Mai multe probleme sînt de discutat la formele de genitiv-dativ, folosite mult pentru a arăta filiația. Acad. E. Petrovici a adunat exemple dintr-un sat de lîngă Turda și le-a publicat într-un articol intitulat *Nume proprii de bărbați articulate* (DR, V, 1929, p. 579—583). Printre aceste exemple găsim un nume de femeie urmat de genitivul articulat al tatălui sau al bărbatului: *Nastasia Știoncului* (p. 581). Eu însumi am tratat problema, cu material din comuna Reviga (raionul Slobozia), publicat în BL, V, 1937, p. 217. Exemplele mele sînt construite altfel: *Fia lu Timu, Ioana lu Neculai Toma*. Despre numele tatălui însă voi vorbi mai departe. Aici înterează numai numele feminin: articolul enclitic de la *Nastasia, Fia* etc. se contopește cu articolul genitival de la cuvîntul următor, mergînd pe calea pe care, de fapt, s-a creat la noi articolul enclitic. În același fel se construiesc, în regiunea cunoscută de mine, și numele masculine terminate în *-a, -ă* sau *-e*: *Toma lu Teșu, Ghina lu Pavel Mortu* (< *Ghină-a*), *Gheorghe-a lu Hontea, Petre-a lu Somușca*. Nu cumva de aici au luat naștere formele ca *Oprea, Petrea?* Ceea ce ne împiedică să o credem este faptul că alte nume, ca *Gheorghe, Năstase, Tănase*, n-au căpătat nicăieri un *a* final.

Mai multe exemple de nume masculine găsim în articolul acad. E. Petrovici: *Alixandru Mutului*, *Mitru Cucului*, *Simionu Meciului* (p. 580), *Ispasu Marcului*, *Ionu Marii*, *Iacovu Ponoaii* (p. 581), la care se pot adăuga *Solomonu Craiului* (Pașca, Ț.O., p. 75), *Iuonu Popii* (Birlea, *Cîntece poporane din Maramureș*, București, 1924, p. 220), *Ionu Dudului* (Lungianu, *Icoane din popor*, București, fără dată, p. 64). Din zona cercetată de mine am cules exemple ca *Mitu lu Marin Drăgan*, *Neagu lu Moș Vasile*, *Iancu lu Mizdrugan*, dar nici un caz de *Ionu* etc.: se zice *Ion a lu Gheorghe Mutu*, *Păun a lu Răducanu Badea* etc., prin urmare articolul genitiv al se alipește la sfîrșitul cuvîntului precedent numai cînd acesta are el însuși articolul *-u*. Observăm că și aici nordul Munteniei (exemplul lui Lungianu e de la Cîmpulung) merge cu Transilvania. E curios că situația mai arhaică se găsește în apropierea Bărăganului, pe un teritoriu de colonizare.

Trec acum la examinarea celui de-al doilea nume, cel care stă în genitiv. Pentru numele terminate în *-a*, *-ea*, situația e simplă, se păstrează în multe locuri forma de genitiv sintetic, de exemplu *Lucăi*, *Mogîldei*, (*finul*) *Pepelei* (*Eminescu*), *Duminica Tomei*. La Slavici întîlnim *Florii* (*Marcu Florii Cucului*). Dar la numele terminate în consoană sau în *-u*, lucrurile sînt ceva mai complicate. În zona nordică, găsim în primul rînd forma cu articolul enclitic la numele terminate în *-u*: *Cucului*, *Marcului*, *Meciului*, *Mutului*, *Știoncului*, *Ilia Ursului* (la acad. E. Petrovici), *Cucului* (la Slavici), *Dudului* (la Lungianu); în al doilea rînd, numele care nu au *-u*, dar capătă un *-u* cînd sînt urmate de un genitiv (*Iacovu*, *Ionu*, *Ispasu*, *Solomonu*), nu formează totuși genitivul enclitic. În al treilea rînd, se înțelege că numele care nu capătă niciodată pe *-u* nu formează genitivul enclitic. Găsim la acad. E. Petrovici *Susana lu Ispas*, *lu Onișor*, și chiar *Susana lu Iacovu Ponoaii*, deci cu *u* reținut din formula cu genitivul următor, dar cu articolul proclitic. La Lungianu, întîlnim *Radu lu Anghel* (*Postelneacu Cumpănă*, București, fără dată, p. 5), deci la fel ca în zona mea din valea Ialomiței inferioare. Vezi și acad. Iorgu Iordan, *Toponimia romînească*, p. 488.

După acad. E. Petrovici, „ceea ce a împiedicat ca articularea numelor de bărbați să fie generală ca la numele de femei a fost cu siguranță mulțimea de nume slave, intrate prin biserică sau direct pe cale populară, ale căror finale nu puteau fi ușor articulate“ (*art. cit.*, p. 583). După cele discutate mai înainte, se va înțelege că părerea mea diferă de aceasta: tocmai numele slave hipocoristice au concurat la articularea numelor masculine romînești.

Se ciocnesc aici două tendințe contrare : una, general romanică, de trecere de la flexiunea sintetică la flexiunea analitică, a doua, specific romînească, de trecere a articolului de la începutul atributului la sfîrșitul substantivului determinat.

În trecut, genitiv-dativul numelor de persoane era format la fel cu al substantivelor comune, adică prin modificarea sfîrșitului cuvîntului. Treptat, se trece la o flexiune organizată în mare parte cu ajutorul unor cuvinte adăugate (astfel în romînește perfectul simplu *mersei* este de tipul vechi, de cînd perfectul compus *am mers* este de tipul nou). La numele de persoane, în primele texte romînești, întîlnim ambele tipuri de genitiv : la feminin, și *ei Marie*, *ei Tamare*, și *Mariei*, *Tamareei*, la

masculin și *lui Radu*, și *Radului*. Apoi la feminin învinge tendința de postpunere a articolului și nu se mai spune decât *Mariei*, iar la masculin învinge tendința spre analitism și nu se mai spune decât *lui Radu*. Mai apare forma veche în expresii arhaice ca *Școala Iancului*, *Șoseaua Iancului* în București, sau *mama Radului* în versuri populare (vezi și, la Creangă, *Măriuca Săvucului*), dar în limba de azi nu se mai creează asemenea formule.

De fapt, tendința general romanică de reducere a flexiunii și de dezvoltare a analitismului n-a fost niciodată părăsită, ci numai încetinită. Ea continuă să se manifeste, între altele, prin faptul că și numele feminine regăsesc, pe încetul, forme analitice, ce e drept, nu cele din secolul al XVI-lea, de origine feminină, ci altele, împrumutate de la masculin. Numele feminine împrumutate recent, care se termină în *-o*, *-i* sau în consoană, n-au putut forma genitiv-dativul în *-ei*, căci nimeni n-ar fi acceptat să zică *Cleoei*, *Edithei*, astfel că în mod fatal s-a ajuns la *lui Cleo*, *lui Edith*. Dar după acest model se zice și *lui Mimi*, deși aici, la rigoare, s-ar fi putut adăuga *-ei* la sfârșit. Aceasta spre marea deseperare a puriștilor, care au impresia că se prăpădește limba română, când, de fapt, se continuă o transformare începută de multă vreme și, pînă la urmă, utilă, căci unifică și simplifică declinarea.

Sînt unii mai moderați, care admit formula nouă la numele în *-o* etc., dar protestează când aud zicîndu-se *lui Coca*, fără să observe că *Coca* ar putea fi și băiat și deci ar trebui să-i facem două feluri de genitiv. Alții, în sfârșit, se indignează numai când formula nouă este aplicată la numele comune și se zice *lui mama*. Adesea, deoarece se dă vina pe numele străine, se găsește soluția simplistă de a se interzice aceste nume, pentru că „ne strică limba“. Nu știu cine ar putea elabora o lege care să interzică numele la modă, mai ales că nu este vorba atît de numele oficiale, trecute în actele stării civile, cît de cele întrebuițate în mediul intim: cetățeană se numește *Paraschiva*, dar familia și prietenii îi zic *Pîți*. Nu ar fi ridicol să se amestece aici autoritățile?

Este însă de spus ceva mai serios. Nici măcar nu este exact că formulele cu articol prepus se datorează exclusiv numelor împrumutate recent. În primul rînd nu este vorba numai de nume de persoane: la un cuvînt ca *tanti*, destul de folosit astăzi, s-ar putea oare forma genitivul *tantei* sau *tantiei* în loc de *lui tanti*? Deci n-am folosi prea mult dacă am exclude numele proprii, și ar trebui să excludem și unele comune. În al doilea rînd, nu este exact că a trebuit să așteptăm numele recent introduse ca să putem forma genitivul feminin cu articolul prepus: în copilăria mea am spus și am auzit curent spunîndu-se în jurul meu *lu mama*, *lu Maria* etc., și aceasta la țară, unde nu pătrunsese încă nici un nume de tipul *Calipso* sau *Nuți*. Cînd ni se atrăgea atenția că *lui* este masculin, răspundeam că n-am zis *lui*, ci *lu*, ceea ce, bineînțeles, nu este o apărare, căci spuneam *lu* și pentru masculin.

S-ar putea ca punctul de plecare pentru noua formație să-l fi constituit masculinele de declinare întîi. Am văzut că la un nume cum e *Coca* nu se poate cunoaște dacă e masculin sau feminin și deci formația masculină se poate strecura la feminin. Dar sînt nume mai vechi și mai răspîndite, cum sînt *Toma*, *Oprea*, la care genitivul vechi este sintetic, *Tomei*, *Oprei*, ca la feminine. Fiind însă știut că sînt nume de bărbați, li s-a for-

mat și genitivul de tip masculin, *lui Toma, lui Oprea*. Alături de ele trebuie să punem numele comune masculine de declinare întâi: *agă, pașă, popă, tată, vodă*. În conformitate cu declinarea lor, au primit genitivul *agăi, pașei, popii, tatei*, iar în conformitate cu genul lor, *lui aga, lui pașa, lui popa, lui tata, lui vodă*. La unele este mai răspândit un tip, la altele celălalt (*vodă* nu are de loc genitiv sintetic). În orice caz, s-a putut crea impresia că cele două formații se pot folosi oricând una în locul celeilalte.

Este oare adevărat însă că „se strică limba”? De ce nu se strică atunci când împrumutăm adjective nedeclinabile de felul lui *gri, maro*, sau chiar mai vechiul *pembe*? Nu se strică pentru că, de fapt, reducând flexiunea nominală, nu facem altceva decât să urmărim vechea tendință romanică a folosirii cuvintelor auxiliare în locul desinențelor nominale. Nu în același fel *Radului* a fost eliminat în favoarea tipului *lui Radu*? De ce nu protestăm și în cazul acesta? Numai pentru că *lui* e masculin și deci merge pe lângă *Radu*, dar nu merge pe lângă *Rada*. Dar dacă desființăm flexiunea nominală, nu va mai fi de loc diferență între construirea masculinelor și a femininelor, așa cum nu este în italienește (masc. *di Paolo*, fem. *di Paola*) și cum de fapt nu este în românește la plural, unde genitivul feminin e format cu articolul masculin (-lor din lat. *illorum*, femininul latinesc fiind *illarum*). Limba devine mai simplă și atîta tot.

Puține lucruri sînt de spus despre alte feluri de articol. Articolul adjectival *cel* figurează rar în nume de familie: *Celmare*, format din *cel* și *mare*, desigur la origine poreclă. Articolul genitival *al*, apare și el rar, în nume de origine dialectală, de felul lui *Al George* (adică „a lui Gheorghe“)

OBSERVAȚII PRIVITOARE LA
ORTOGRAFIE ȘI ORTOEPIE

În limbile cu ortografie etimologică scrierea numelor de persoane creează adesea dificultăți serioase: cuvintele din limba comună s-au învățat la școală și scrierea lor este mai mult sau mai puțin cunoscută, pe când numele de persoane pe care nu le-am mai întâlnit (și în fiecare zi întâlnim nume noi) pun fie problema scrierii, dacă le-am auzit pronunțate, fie problema pronunțării, dacă le-am văzut scrise. Astfel un nume francezesc ca *Brasillach* s-ar putea pronunța cel puțin în patru feluri: *braziiăș*, *braziiac*, *brazilăș*, *brazilac* (ultima pronunțare e cea reală), iar un nume pronunțat *düssò* se poate scrie (și se scrie efectiv) în cel puțin 13 feluri: *Dusso*, *Dussot*, *Dussod*, *Dussau*, *Dussaut*, *Dussaud*, *Dussault*, *Dussauld*, *Dussaux*, *Dussaulx*, *Dusseau*, *Dusseaud*, *Dusseaux*. În englezește, același nume unii și-l scriu *Thomson*, alții *Thompson* (și e de notat că sunetul inițial trebuie pronunțat *t*, nu *th*).

Se înțelege că o atare anarhie nu poate să nu dea naștere la dificultăți. În plus, fie prin capriciul purtătorului, fie prin neștiința ofițerului stării civile, se produc modificări de litere, iar prin lipsa de informație a vorbitorilor, se produc modificări de sunete. Voi da un singur exemplu, bine cunoscut, din francezește. Numele *Fèvre*, sau cu articol, *Lefèvre*, înseamnă „fierar(ul)“, provenind din lat. *faber* (ca și *faur* al nostru). Copiștii din evul mediu, plătiți după numărul de litere pe care le scriau, au introdus adesea litere parazite, reluând sunete latinești care fuseseră transformate. Astfel ei au reintrodus pe *b* (deși acesta era prezent sub forma alterată, *v*) și au scris *Febvre*, *Lefebvre*. Deoarece însă în evul mediu nu exista distincție în scris între *u* și *v*, unii au citit *febür*, și astfel astăzi există francezi pe care îi cheamă *Fébure*, *Lefébure*.

Se va vedea mai departe că unele complicații ne produce și scrierea numelor românești, dar nici pe departe atât de mari ca cele din franceză sau engleză. Avem însă dificultăți cu nume străine și problema este adesea atacată de persoane din public. Numele proprii străine, scrise în limba de origine cu altă ortografie decât a noastră, riscă să fie greșit pronunțate de cei care nu cunosc limbile străine, și riscul acesta devine realitate la fiecare pas. În copilăria mea auzeam adesea zicându-se *nèviòrc* în loc de *nîuiòrc*, pentru că se scrie, în englezește, *New York* (pînă astăzi punem adesea greșit accentul pe silaba întâi). Mulți pronunță greșit *cicago* în loc de *șicago* (scris *Chicago*), pentru că au credința falsă că orice *ch* în englezește se citește *ci*.

Iată câteva nume de persoane pronunțate adesea greșit la noi (uneori și la radio și televiziune, care ar avea rolul să educe marele public în această privință). S-a vorbit mult, acum cîțiva ani, de omul politic francez *Mendès-France*, pronunțându-se adesea greșit *mèndes* în loc de *mandès*. Numele liderului congolez *Gizenga* trebuie citit *ghizenga*, dar mulți își închipuie că e nume francezesc și zic *jizenga*. Politicianul rasist

din Africa de Sud, *Verwoerd*, care poartă un nume olandez (vezi p. 78; se știe că burii sînt coloniști veniți din Olanda) este numit adesea greșit la noi *veroerd*, în loc de *fervurd*.

Se întîmplă ca vorbitorii să aplice numelor dintr-o limbă regulile cunoscute dintr-altă limbă, de exemplu am auzit uneori *șarli șaplèn*, „franzuzește“, pentru *ceărli ceăplin* (scris *Charlie Chaplin*), nume englezesc. Mai adesea numele engleze, scandinave, olandeze sînt pronunțate ca și cînd ar fi germane: *șpenșăr* în loc de *spensăr* (*Spencer*), *ștrindberg* pentru *strindberg* (*Strindberg*), *nòbăl* pentru *nobèl* (*Nobel*), *fan daik* pentru *fan deik* (scris de noi *Van Dyck*, ca și cînd ar reprezenta pe olandezul *dik* „gros“, cînd de fapt e vorba de *dijk* „dig“, vezi p. 75), *fan aik* pentru *fan eik* (scris *Van Eyck*).

Se emite uneori propunerea ca toate numele străine să fie scrise așa cum trebuie citite. Regula aceasta se și aplică pentru numele din limbile care folosesc altă scriere decît cea latină: rusă, ucraineană, bulgară, indiană, chineză, arabă etc., deși numele din alte continente s-au răspîndit adesea cu scrierea franceză și mai ales cu cea engleză. De exemplu *Djamila Bouhired*, scris franțuzește pentru *giamila buhired* sau *Javaharlal Nehru* pentru *geavaharlal neru*. În ce privește numele rusești, ucrainene și bulgărești, un timp *k* a fost redat în romînește prin *c(h)*, scriindu-se, de exemplu, *Constantinov*, *Corolenco*, *Gorchi*, apoi s-a revenit la scrierea cu *k*, corespunzătoare ortografiei pe care purtătorii numelor au folosit-o ei înșiși cînd au semnat cu litere latine. Au rămas la mulți unele inconsecvențe, de exemplu vedem scris *Maiacovski* sau *Maiacovschî*. Chiar un autor român semnează în mod inconsecvent *Baconski*.

Pentru limbile scrise cu alfabetul latin, regula este să păstrăm ortografia din original, oricît ar fi de depărtată de a noastră. Această regulă are însă un mare cusur: sînt limbi scrise cu alfabetul latin, însă cu unele semne suplimentare, pe care noi nu le avem în tipografiile obișnuite și, de fapt, marele public nici nu le cunoaște. Este cazul cehei și al polonei. Se scrie în cehă *š* pentru *ș*, *ž* pentru *j*, *č* pentru *ci*; la noi s-au neglijat semnele suplimentare, ceea ce a dat naștere la pronunțări false, de exemplu *Škoda* se pronunță *škoda* în loc de *škoda*, iar unii zic *kapek* în loc de *ceapek* (scris *Čapek*). Cînd a rulat la noi filmul *Jan Žižka*, mulți bucureșteni au citit greșit *jan zizka* în loc de *ian jizka* (*Žižka* este un hipocristic de la *Zikmont*, rostît desigur *jigmont*).

Dar propunerea de a se transcrie aceste nume cu ortografia noastră este inacceptabilă din mai multe puncte de vedere. E mai gravă o greșeală de scriere, care rămîne pe hîrtie, decît una de pronunțare, care se duce-n vînt. Nu este de admis ca fiecare nume să fie scris altfel în fiecare țară căci aceasta ar complica mult relațiile internaționale și ar duce uneori la neînțelegeri grave, cu atît mai mult cu cît rolul scrierii crește pe zi ce trece în vremea noastră. Să ne închipuim ce greutate s-ar crea la folosirea cataloagelor, a hărților etc., dacă ar exista mai multe feluri de a scrie același nume. O bibliotecă în care s-ar găsi traduceri din Shakespeare în mai multe limbi ar trebui să le insereze pe cele romînești la *ș*, pe cele germane la *sch*, pe cele maghiare la *s*, pe cele cehe la *š*, pe cele polone la *sz*, pe cele italiene la *sci*, pe cele suedeze la *sj*, pe cele franceze la *ch*, iar pe cele spaniole... nicăieri, deoarece spaniola nu are nici un mijloc de a nota pe *ș*, care nu apare în nici un cuvînt spaniol.

Trebuie să mai ținem seama de faptul că pronunțarea numelor se schimbă cu timpul: care pronunțare o vom reproduce, cea mai veche, sau cea mai nouă? De exemplu numele francez *Montaigne* se pronunța în trecut *montań*, iar azi *monteń*; *Villon* se pronunța *vilon*, iar azi *viion*. Forma dată acestor nume ar depinde atunci de gustul celui care scrie.

Să mai adaug că, dacă am modifica scrierea numelor străine în ce privește literele, problema n-ar fi în întregime rezolvată, căci mai trebuie să ținem seamă de împărțirea în silabe și de accent (vezi unele exemple la p. 43). O problemă ridică din acest punct de vedere numele de origine grecească. Genitivele în *-u* se pronunță toate cu *u* vocalic, deci în altă silabă decât vocala precedentă, și neaccentuat. În românește se păstrează această regulă la numele ca *Dimitri-u Vasili-u* (unii, ce e drept, pronunță greșit aceste nume în trei silabe, cu *i* consonantic și cu accentul pe *u*; dar aceștia pronunță greșit și un nume de origine latină ca *Duiliu*, pe care-l transformă în *Duiliu*). Dimpotrivă grec. *Nikola-u*, în patru silabe, a devenit în românește *Nicolau* numai în trei silabe, păstrându-se accentul pe *a*, dar înlocuindu-se *u* vocalic cu *u* consonantic. Până aici, în definitiv, e treaba noastră, întrucît numele citate au devenit românești. Dar *Papandrèu* (vezi p. 85), pronunțat în grecește în patru silabe, apare la noi la radio și televiziune în trei silabe, deși nu a devenit nume românesc (vezi, la p. 85 pronunțările greșite *Alèvra*, *Malàxa*, *Metàxa*, *Cutàva*).

Din cauza unor greșeli de accentuare numele pot deveni de nerecunoscut. S-au văzut mai sus (p. 82—83) greșelile de accentuare la numele rusești, dar asemenea greșeli se fac și la alte nume, de exemplu la posturile noastre de radio și televiziune se poate auzi *tițian* în loc de *tițian* (scris *Tizian*, sau, mai exact, *Tiziano*), *fidel* în loc de *Fidel Castro*.

Soluția pentru a împiedica răspîndirea greșelilor este să se pronunțe cum trebuie, cel puțin numele mai răspîndite, la radio și televiziune, pentru ca toată lumea să afle cum e corect; eventual, primele dați cînd un nume apare în scris, să se dea între paranteze pronunțarea corectă, pînă se deprind cititorii cu ea. Aceasta presupune însă că cei care folosesc prima oară un nume știu cum trebuie să-l pronunțe. Lucrul n-ar fi atît de greu astăzi, cînd avem secții de limbi străine la facultățile de filologie și cînd posturile noastre de radio emit în numeroase limbi din toate continentele.

Dar probleme de scriere și de pronunțare se pun și pentru numele românești. Principiul general, atît pentru cuvintele comune cît și pentru numele de persoane românești este că se scriu cum se pronunță. Dar, pentru numele de persoane, se admit unele excepții și se trec cu vederea unele care în teorie nu sînt admise. *Indreptarul ortografic* prevede (la p. 63) într-o notă că „Numele de persoană românești se redau așa cum sînt scrise de purtătorii lor: *V. Alecsandri*, *Cezar Bolliac*, *George Coșbuc*, *B. P. Hasdeu*, *C. Mille*, *Anton Pann*, *A. Russo*, *C. Negruzzi*“. La fel *Rosetti*, scriere italianizantă (ca și *Negruzzi*) în loc de *Ruset* (de origine grecească: *Rusetos*, scris *Rousaitos*) și *Densusianu*.

Cînd s-a trecut de la scrierea cu litere chirilice la alfabetul latin, unele nume au rămas scrise ca mai înainte: *Kogălniceanu*, cu *k* (dar trebuie notat că purtătorul și-a scris astfel numele, cu litere latine, în relațiile sale cu apusul, pe vremea cînd la noi se scria încă cu litere chirilice), *Alecsandri* (deoarece în scrierea chirilică nu există litera *x*). Acad.

Gh. Călinescu încearcă acum să introducă și scrierea *Grigore Alecsandrescu*, după ce peste o sută de ani s-a scris cu *x*.

În același fel, când s-a realizat reforma ortografiei din 1953, și s-a înlocuit litera *â* cu *î*, la unele nume de persoane s-a menținut scrierea veche: *Vasile Pârvan*, *Victor Vâlcovici*. Acești autori erau cunoscuți în străinătate sub această formă și, dacă s-ar fi modificat scrierea, exista riscul să se creadă că e vorba de alte persoane.

Articolul pentru singularul substantivelor de declinare a doua a fost în vechime *-l*, adăugat la *-u-* cu care se termina tema substantiveilor, deci *-ul*, scris în general *-ulă*. De prin secolul al XVIII-lea, *-l* a încetat de a fi pronunțat, locul lui ca articol luându-l vocala *u* care-l preceda. În scrierea numelor comune și a adjectivelor *-l* a continuat să apară și e scris și astăzi: *omul*, *frumosul*. În ce privește numele proprii, situația nu e aceeași. Numele geografice prezintă fluctuații: *Podul-Iloaiei*, *Țirgu Frumos*, *Turnu-Măgurele*, *Turnul-Roșu*, *Râmnicu-Vilcii* și așa mai departe. Numele de persoane se scriu în general fără *-l*: *Dinu*, *Popescu*, *Lungu*, *Munteanu*. Totuși un mic număr de persoane, în special bucovineni, au continuat să semneze cu *-l*: *Nanul*, *Onciul*, *Pumnul*, *Sorbul*. Situația rămâne confuză la adjectivele care însoțesc un nume: *Mihai Viteazul*, sau *Mihai Viteazu*? În toate aceste cazuri, *Îndreptarul ortografic* nu dă nici o indicație. După părerea mea, scrierea ar trebui să urmeze pronunțarea și să părăsească pe *-l*.

O situație deosebită prezintă numele scrise cu o ortografie neconformă cu pronunțarea din cauză că purtătorii lor au avut idei etimologice false sau au ținut să se deosebească de masa vorbitorilor. Astfel unii semnează cu *k* în loc de *ch* (*Kirișescu*), alții scriu cu *c* în loc de *ch* (*Cyru Oeconomu* în loc de *Chiru Oeconomu*; în felul acesta, *Chiru*, hipocoristic de la *Chiriac*, se poate confunda cu *Cyrus*, regele mezilor; nu știu pe ce se va fi bazând N. A. Constantinescu când afirmă că *Chiru* e din forma grecească a lui *Cyrus* (vezi și p. 64). La multe nume grecești s-a adăugat un *h* pentru a apropia scrierea de cea latină, păstrată în apus (aceasta reproduce pronunțarea din antichitate): *Christian*, *Athanasiu*, *Theodorescu* etc. Mult mai puțin s-a scris cu *ph* pentru *f*, căci exista riscul de a se citi cu *p*: *Philippide*. Cîteodată *h* este introdus greșit, de exemplu în *Anthon*, care e de origine latinească și n-a avut niciodată *th* în grecește (în englezește există varianta *Anthony*, dar se pronunță cu *t*), iar cu grecescul *anthos* „floare“ nu are nici o legătură.

Scrieri latinizante, sau cel puțin diferite de pronunțare, găsim în *Brandia* sau *Brandza* pentru *Brînză*, *Lapedatu* pentru *Lepădatu* (vezi și p. 94), *Coșbuc* pentru *Cojbcu*, *Hașdeu* pentru *Hîjdău*. Numele *Catîrgiu* „vizitiu de catîri“ a devenit *Catargi* (Bogrea, DR, IV (1927), p. 862), pentru a se înnobila astfel prin apropierea de *catarg*.

Numele de familie *Ghețoiu* e format cu sufixul *-oiu* de la numele de botez *Ghețu*, de origine bulgărească (vezi *Izvestiia*, V, p. 426), desigur hipocoristic de la *Gheorghe*. Fiind pus în mod greșit în legătură cu *gheață*, pe vremea cînd se scria latinizat *ghiacia*, a ajuns să fie scris *Ghiacioiu*.

După modele cosmopolite, unele nume s-au scris cu consoane duble, de exemplu *Bellu*, apoi *Ionnescu* (mai complicat: *Joannescu*, vezi p. 116), *Poppescu*, aceste din urmă scrieri fiind cu totul nerecomandabile. În piesa *Citadela sfărîmată*, Horia Lovinescu introduce un personaj care se numește

Gattescu, cu doi *t*; acesta își exprimă profundul dispreț față de cei care se numesc *Gatescu* și care se trădează ca parveniți tocmai prin faptul că semnează cu un singur *t*. Consoana dublă nu este prin nimic justificată la numele *Frunzetti* (de fapt este oltenescul *Frunzete*). Un autor de romanțe din deceniile trecute, pe nume *Nelu Minzată*, devenise *Nello Manzatti*, încercînd astfel să pară italian get-beget.

Consoane duble apar la numeroase hipocoristice cosmopolite ca *Nelly*, *Mitty* etc. (cu un *y* care trădează aceeași mentalitate) și tot așa se introduce scrierea cu *tz* în loc de *ț* în nume ca *Mitzi*, *Tantzi*.

În sfîrșit, apar și scrieri complet străine, ca *Bazil*, *Jorj*, *Mery*, *Michel*, de care s-a mai vorbit (vezi p. 55). Chiar unele nume rusești sau bulgărești au fost scrise cosmopolit, ca în apus: *Kisseleff* pentru *Kiselëv*, *Papoudoff* pentru *Papudov* etc.

În secolul trecut a existat tendința de a evita scrierea cu *i* consoană, considerat în mod greșit caracteristic pentru slavă. Se scria atunci *erna*, *poeni*, cu toate că din aceeași rădăcină aveam pe *iarbă*, *poiană*, unde *i* nu putea fi eliminat. Această scriere a lăsat urme și în ortografia unor nume de persoane ca *Nicolae* pentru *Nicolaie*, *Stoenescu* pentru *Stoienescu* (dè la *Stoian*). Pronunțînd grupul *ia* neaccentuat ca *ie*, moldovenii au ajuns să scrie *Ecobescu*, *Emandi* în loc de *Iacobescu*, *Iamandi* (vezi și p. 85).

Și alte fenomene dialectale lasă urme în numele de familie. După *r dur*, *e* a fost pronunțat ca *ă*, ceea ce a dus la scrieri ca *Tătărăscu* (vezi p. 116). Sextil Pușcariu susține că, deoarece după *z dur* *i* s-a schimbat pe alocurea în *î* (s-a pronunțat *zîc* în loc de *zic*), prin pronunțare hipercorectă s-a ajuns la schimbarea lui *î* în *i*, chiar acolo unde *î* era primitiv. Astfel de la *Zina* s-ar fi format *Zînca*, apoi acesta ar fi devenit *Zinca* [DR, VI (1931), p. 526]. Mai probabil acest din urmă nume este un hipocoristic rusec de la *Zinaida* (la fel N. A. Constantinescu; vezi și p. 62).

Palatalizarea labialelor (*chept* pentru *piept* etc.) se reflectă și ea în unele nume de persoane: *Chiuaru* pentru *Piuaru*, *Seracin* (pronunțat *serașin*) pentru *Serafin* (vezi N. A. Constantinescu, *Limba română*, XI (1962), p. 526, care arată cu dreptate că nu e vorba de *Saraceni* musulmani din evul mediu). Și *t* este palatalizat în vestul țării (*frakie* pentru *frate*), iar ca reacție, se ajunge să se pronunțe *t* și acolo unde *k* este original: de la localitatea *Chioar* (<magh. *Kövár* „cetate de piatră“?) se formează numele *Chioreanu* (E Petrovici, DR, V (1929), p. 583), scris și pronunțat *Tioreanu*, *Teoreanu*. În Moldova, în anumite condiții, *ă* neaccentuat se pronunță *a*, și aceasta se reflectă în scrierea numelor *Patrașcanu*, *Camilar*.

Multe prenume au variante rustice cu modificări de sunete. Astfel găsim *l* în loc de *r* (cînd urmează alt *r*) în *Luxandra*, *Gligore* (dar și în grecește există *Gligoris*, vezi Buturas, p. 61, iar în bulgărește *Gligor*, *lzvestiia*, VII, p. 323), un *i* introdus în *Silivestru*, apoi forma *Pricopie* în loc de *Procopie* (și în grecește *Prikop-*, vezi Buturas, p. 81).

O serie de greșeli de pronunțare se datorează unui defect al scrierii noastre, și anume faptului că nu se diferențiază *i* care formează, de cel care nu formează silabă, de unde decurg și greșeli de accentuare. Ceea ce în limba literară se scrie și se pronunță *-aru* (sufix pentru desemnarea celui care face o acțiune, exercită o meserie), în unele regiuni este reprezentat prin *-ariu*, care trebuie pronunțat tot în două silabe, cu accentul pe *a*.

Finala *-iu*, după cum am văzut, este adăugată la unele nume ardelenesti, pentru a marca originea lor rominească; alteori grupul *-iu* este etimologic, în sensul că articolul *-u* s-a adăugat la o temă terminată în *i* scurt sau în consoană muiată (ceea ce se notează tot cu *i*). În toate aceste cazuri se pot face, și se fac efectiv, greșeli de accent și de silabație, desigur în primul rînd sub influența numelor terminate în *-iu*, cu *i* accentuat, împrumutate din grecește. Iată exemple:

Despărțirea în silabe este corectă, numai accentuarea e greșită, la numele de origine latină *Papiniu*, transformat în *Papiniu*, *Măniu*, transformat în *Maniu*.

Scrierea cu *i* este justificată din punct de vedere etimologic, dar accentul trebuie pus pe vocala dinaintea lui, deoarece *i* nu formează silabă: *Boeriu* în loc de *Boieru* (mold. *boièriu*), *Colceriu* în loc de *Colcèriu* (vezi p. 83), *Covaliu* în loc de *Covăliu* (mold. *covali* în două silabe, „fierar“), *Morariu* în loc de *Moraru*, *Oeriu* în loc de *Oièriu* (mold. *oièri*, în două silabe, format de la *oaie* cu sufixul *-ar*). La acestea se adaugă numele unde se scrie un *i* numai pentru ca literele *c*, *g* să se citească *ci*, *gi*, și nu *k*, *gh*: *Carăgiu* (nume aromînesc care înseamnă „negriciosul“), *Comaniciu*, au ajuns să fie pronunțate *Carăgiu*, *Comaniciu*.

i s-a introdus, fără justificare etimologică, pentru a da caracter românesc numelui: *Cizmășiu* (pronunțat și *Cizmașiu*), pentru *Cizmașu*, *Surlașiu* (pronunțat *Surlașiu*) pentru *Surlașu* (vezi p. 94).

u s-a adăugat în același fel pentru a marca etnicitatea romină a purtătorului, la nume terminate în *-ici*: *Daicoviciu* pentru *Daicovici*, *Petroviciu*, *Popoviciu*. Tot așa numele unguresc *Naçy* s-a transformat în *Naghîiu* (vezi pentru toate acestea p. 97).

La nume terminate în consoană s-a adăugat *iu* (vezi p. 97): *Barițiu* (pentru *Băriț*), *Barnuțiu* (pentru *Bărnuț*); aici accentul nu s-a mutat din loc), *Cheresteșiu* pentru *Chèrestesș*, *Cipariu* (pentru *Țipar*; și aici accentul și-a păstrat locul), *Nășcuțiu* (pentru *Nășcuț*, desigur hipocoristic de la *Ionașcu*), *Rațiu* (tot fără schimbare de accent; pentru origine, vezi p. 83), *Răduțiu* (pentru *Răduț*), *Vlăduțiu* (pentru *Vlăduț*).

Scrierea nediferențiată a două pronunțări diferite a dus la greșeli și în sens invers, adică ceea ce trebuia pronunțat cu *i* accentuat și cu *u* a fost uneori pronunțat fără *u*, alteori cu *u*, dar cu accentul mutat: *Barabanciu* (vezi p. 94) a devenit *Barabânciu*, *Condacciu* (turc. *kundakçi* „aprinzător“) a devenit *Condaci*.

Se mai fac și alte greșeli de accentuare, pentru care nu mai putem da vina pe ortografie. Am pomenit mai sus de cîteva nume accentuate de unii preoți altfel decît de masa vorbitorilor (*Nicòlaie* etc.) și de nume ca *Teodòr*, accentuate și *Teòdor*, iar în timpul din urmă chiar și *Tèodor* (probabil prin confuzie cu *Tudor*, *Toader*). Mai ușor încă se strecoară accentuări greșite la nume de familie, mai ales cînd acestea nu sînt purtate de multă lume: *Bacalbăsa* în loc de *Bacâlbașa* („staroste de bacali“, adică de băcani), *Bălaci* pentru *Balàci* (de la numele unei comune), *Chiper* pentru *Chipèr* (formă regională pentru *pipèr*), *Chișăr* pentru *Chișâr* (pronunțare regională în loc de *chisèr*, unealtă de dulgherie), *Hăgi-Tudose* (se aude chiar pe scenă) în loc de *Hagî-Tudose*, *Papahăgi* pentru *Papahăgi* (e ca și cum am spune *hăgiu* în loc de *hăgiu*), *Sevăstos* pentru *Sevastòs* (vezi p. 50), *Sòcor* pentru *Socòr* și altele.

DE LA NUMELE DE PERSOANĂ LA NUME COMUNÉ

S-a văzut în prima parte a prezentei lucrări că, ori de câte ori dispunem de documentația necesară, constatăm că orice nume de persoană are la bază un nume comun, excepțiile fiind atât de rare, încît putem să le trecem cu vederea. Mergînd îndărăt pe firul istoriei unui nume de persoană, ajungem întotdeauna la un punct unde cineva a fost numit astfel, pe baza vocabularului obișnuit și pentru a se comunica o anumită idee. Cu timpul, numele se abstractizează, în sensul că pierde legătura de înțeles cu elementele care i-au stat la bază și ajunge să nu mai aibă altă valoare decît aceea de a denumi, în chip arbitrar, una sau mai multe persoane.

Se întîmplă, ce e drept mai puțin des, dar se întîmplă, cazul contrar: un nume propriu, în cazul nostru special un nume de persoană, ajunge să fie folosit cu valoare de nume comun. Problema a fost studiată în mod special de lingvistul italian Bruno Migliorini, în cartea lui *Dal nome proprio al nome commune*, după care este imitat titlul prezentului capitol. Apoi, pornind de la această carte, în două articole intitulate *Divagazioni semantiche rumene* și publicate în revista „Archivum romanicum“ (XII (1928), p. 161—231 și XVI (1932), p. 333—383; această ultimă parte privește mai puțin direct problema noastră), lingvistul italian Carlo Tagliavini a tratat în mod special o serie de fapte romînești. Am mai folosit, pentru documentație, pe Rudolf Platte, *Deutsche Wortkunde auf Sprach- und Kulturgeschichtlicher Grundlage*, München, 1936.

O primă categorie de exemple este formată de numele istorice, acestea, la rîndul lor, fiind de diferite tipuri. Unele se leagă direct de situația sau de activitatea purtătorilor, de exemplu:

Croesus, rege al Lidiei, trecea drept cel mai bogat om din vremea lui, de aceea pînă astăzi se spune de un bogătaș că este un *cresus*.

Caesar, cognomenul omului politic roman care a instaurat monarhia, a devenit titlul pe care-l purtau urmașii lui, împărații romani. Împrumutat în antichitate, cuvîntul a devenit în limba germană actuală *Kaiser* „împărat“. Dintr-o limbă germanică veche, a trecut în slavă, unde a ajuns să fie pronunțat *țar*, tot cu înțelesul de „împărat“.

Maecenas, colaboratorul lui Augustus, a atras de partea acestuia pe mulți din scriitorii de valoare ai timpului, pe care i-a încurajat și i-a ajutat din punct de vedere material. De aceea numele lui a ajuns să fie folosit cu înțelesul de „protector al artiștilor“.

Cuvîntul *troian* a însemnat la început „val de pămînt“, „întăritură“, și reproduce forma slavă a numelui împăratului roman *Traianus*.

Karl a devenit celebru prin *Carol cel Mare* (vezi p. 46). De aici în vechea slavă *krali* (cu mici variante de pronunțare cuvîntul este folosit pînă astăzi cu înțelesul de „rege“ în toate limbile slave), împrumutat de la slavî în romînește (*crai*) și în ungurește (*király* „rege“).

Numele *Pazvântoglu* a fost analizat la p. 31. La noi amintirea lui se mai păstrează în expresia *de pe vremea lui Pazvante* (uneori cu adaosul: *chiorul*) pentru a caracteriza ceva învechit, demodat.

Cu cât personajul denumit a jucat în istorie un rol mai important, cu atât mai multe șanse are numele de a dura. Dar rămân uneori pentru un timp mai îndelungat și nume ale unor personaje umile. Când pentru o stare de lucruri nesatisfăcătoare se dă vina pe un salariat cu rol neînsemnat, se zice că *Acarul Ion Păun e de vină*. Aceasta pentru că acum aproape 50 de ani un acar cu acest nume a fost declarat singurul responsabil pentru o catastrofă de cale ferată, care fără nici o îndoială implica răspunderi mai înalte.

Deoarece chipul suveranilor a fost adesea fixat pe monedele lansate de ei, în diverse rinduri monedele au căpătat numele suveranilor: *ludovic*, traducere a fr. *louis* „20 de franci“ (de la regii *Louis XIII—XVI*); *napoleon*, cu aceeași valoare, de la *Napoleon Bonaparte*; *bolivar*, unitate monetară în Venezuela, după numele lui *Simón Bolívar*, eliberatorul Americii de Sud de sub jugul spaniol.

De multe ori faptele istorice se răsfrâng în numele comune prin prisma unor anecdote care pot reprezenta și forme de luptă politică Iată câteva exemple.

În America se numesc *Teddy* ursuleții cu care se joacă copiii; este un hipocoric de la *Teodor* și se referă la numele președintelui Statelor Unite *Theodore Roosevelt* (începutul secolului al XX-lea), mare amator de vânători.

În românește se zice *irozi* la „colindători“, apoi, prin exagerare, la „actori mediocri, care joacă cu ostentație“. La bază este regele Iudeei *Herodes* (în grecește a ajuns să se pronunțe *Irodīs*), care este unul din personajele pieselor religioase prezentate în trecut de actori improvizați.

Xanthippe (vezi masculinul *Xanthippos* la p. 35) a fost soția lui Socrate și a rămas nume tipic pentru o femeie mărginită și certăreată.

Originea cuvîntului *grog* „băutură făcută cu rom și cu apă fierbinte“ este mai complicată. Amiralul englez Vernon (sec. XVIII) era poreclit *Grog*, pentru că purta o manta ordinară, făcută din materialul numit *gros grain*. La un moment dat, neavînd suficientă rezervă de rom, a ordonat să se dea marinarilor rația îndoită cu apă, iar marinarii, nemulțumiți, au numit această băutură *grog*.

Cuvîntul *siluetă* reproduce numele lui *Silhouette*, care a fost ministru de finanțe al Franței în secolul al XVIII-lea și a făcut o politică financiară de mari economii, iar adversarii săi au început să deseneze pe ziduri chipul lui în negru, făcînd astfel economie de vopsea. Acestui fel de desen i-a rămas numele de *siluetă*, după care cuvîntul a ajuns să fie întrebuintat și cu înțelesul de „corp zvelt“.

La 1880, un moșier englez, căpitanul *Boycott*, și-a jignit vecinii de moșie, iar aceștia au hotărît să întrerupă în mod colectiv relațiile cu el. De aici denumirea de *boicot* pentru izolarea unei persoane sau a unei colectivități.

În argoul american, *guy* (citit *gai*) înseamnă „individ“, „tip“; cuvîntul provine de la numele unui oarecare *Guy Fawkes*, care, la 1605, a încercat să arunce în aer parlamentul englez.

Apropiate de numele istorice sînt cele mitologice. *Atlas*, în mitologia greacă, era un uriaș care purta cerul pe umeri și care era localizat în Maroc, identificat cu munții Atlas. De aici numele comun *atlas*. După Platte, originea cuvîntului ar fi puțin diferită: geograful Mercator a numit *atlas* o colecție de hărți pe care a publicat-o la 1595, alegînd acest nume în amintirea unui rege legendar al Mauritaniei, *Atlas*, care ar fi fost amator de astronomie. *Diana* era la romani Zeița Lunii și a vînătorii. În romînește numele a devenit *zîină*, termen generic. *Hercule*, prezentat de mitologia greacă drept un semizeu deosebit de voinic, a devenit astăzi nume comun cu înțelesul de „om voinic”. *Megaira* era la greci una din cele trei furii; de aici în franțuzește *mégère* „femeie afurisită”. *Mentor* „îndrumător” vine de la numele *Mentor*, pe care, după Odiseea, l-a luat zeița Atena, transformată în personaj uman, ca să-l îndrume pe tînărul Telemac. *Vulcan* este la origine numele latinesc al zeului focului, apoi ajunge să însemne „foc”, de unde în sfîrșit înțelesul actual.

Altă serie de nume mitologice devenite nume comune își au originea în Biblie și în credințele creștine. *Adam*, primul om după concepția biblică, apare în expresii ca *de la moș Adam* „de cînd lumea”. Despre *Baltazar*, Biblia vorbește cu ocazia unui celebru ospăț, iar numele lui a ajuns să însemne „chiolhan”. *Beniamin* (rom. *Veniamin*), fiul cel mai mic al biblicului Iacob, a devenit în franțuzește *benjamin* „mezin”. *Caiafa*, numele unui personaj pus în legătură cu condamnarea lui Iisus Hristos (vezi expresia *a trimite de la Ana la Caiafa*), a ajuns, sub forma romînească, nume comun: *caiafă* „om ipocrit”. *Gașpar*, numele unuia dintre cei „trei crai de la răsărit”, reprezentînd orientul, e folosit astăzi în romînește cu înțelesul de „șigan”. Ziua de 20 decembrie a fost consacrată sfințului *Ignat* și în această zi s-a luat obiceiul să se taie porcii pentru sărbătorile de iarnă; de aceea *ignat*, în vorbirea glumeață, a ajuns să însemne „ceasul morții violente”, „execuție” (vezi și proverbul *nu se îngrașă porcul la ignat*, „preparativele făcute în ultimul moment nu au eficacitate”). De la numele lui *Iuda*, prezentat ca apostolul care l-a trădat pe Iisus Hristos, este *iudă* „trădător”. Expresia *a umbla teleleu* ar reproduce numele martirului *Thalaleos*, după Tagliavini, *art. cit.*, p. 197. De la *Toma*, alt apostol care, după poveste, a cerut să pipăie cu degetul rana lui Iisus, ca să se convingă că acesta a înviat, este expresia *Toma necredinciosul*, „om sceptic, care se îndoiește de toate”.

Trebuie să remarc totuși că printre ultimele exemple citate sînt două care, deși, folosite în expresii, n-au părăsit complet stadiul de nume de persoane: *Adam*, *Toma*.

Altă sursă importantă pentru nume de persoane transformate în nume comune este domeniul invențiilor, al creațiilor industriale, artistice etc. Adesea obiectul produs, noțiunea stabilită poartă numele creatorului, de exemplu, în fizică, *amper*, *curie*, *galvano*, *ohm*, *roentgen*, *volt*, *watt* etc.; în medicină, boala e numită adesea după medicul care a descoperit-o, *basedow*, *pott*, *schauermann* etc.; în arhitectură, *mansardă*, după numele arhitectului francez *Mansard* (din secolul al XVIII-lea); în aeronautică, *zeppelin*, un soi de balon, după numele inventatorului german cu acest nume. Sînt foarte numeroase numele de arme și proiectile provenite de la inventatori: *șrapnel* (după generalul englez *Shrapnel*, pe la 1800), *browning*, revolver (după *I. M. Browning*, din Utah, S.U.A.), *colt*,

pistol (după *Samuel Colt*, industriaș american), *mauser*, pușcă (după numele a doi frați germani, mecanici); *maxim*, mitralieră (după numele inventatorului englez sir *Hiram S. Maxim*), *Krupp*, tun (după numele fabricantului renan *Krupp*). În legătură cu acest cuvânt trebuie semnalat că în argoul românesc cuvântul a ajuns să însemne un grad înaintat de beție (după *beat tun* s-a zis *beat krupp*). În primul război mondial, soldații germani au dat unui tun de calibru mare numele de *dicke Berta* „Berta cea groasă“, după *Berta*, fata lui *Krupp*. Tot ca o curiozitate mai semnalează faptul că în grecește un soi de carabină se numește *kariofilii*, adică „garoafă“; după cit se pare însă, e vorba în realitate de *Carlo figli* „fiii lui Carol“, numele unei fabrici italiene, citit greșit de greci (dacă nu cumva aceasta e o poveste în genul celor citate la p. 7—8).

Trebuie să notez că numele de acest tip, date unor obiecte perfecționate în vreun fel, sînt în general sortite să fie repede înlocuite, deoarece apar alte variante care le elimină. În infanteria noastră s-a întrebuițat odinioară pușca *mannlicher* (după inginerul german *Mannlicher*, care a inventat-o în 1878), înlocuită apoi cu pușca *lebel* (fr. *Lebel*). Mai repede dispar numele de medicamente: acum cîteva decenii se vindeau medicamente denumite *Nanu-Muscel*, de care desigur puțină lume își mai aduce aminte.

Adesea un produs capătă numele celui care-l fabrică, iar în regimul capitalist de obicei fabricanții își popularizează singuri numele în felul acesta. Cel mai clar exemplu îl furnizează automobilele, pentru care citez numai cîteva exemple: *Buick* și *Ford* pentru S.U.A., *Citroën* pentru Franța, *Škoda* pentru Cehoslovacia (ceh. *škoda* înseamnă „pagubă“). Apropiat ca înțeles este *pullman*, vagon de lux, după numele industriașului american care l-a lansat.

Alte producții: *macadam*, un fel de pavaj, după inginerul scoțian *Mac Adam*; *macintosh*, un fel de impermeabil, după chimistul britanic *Mac Intosh*; *macferlan*, un fel de pardesiu larg, după exploratorul englez *Mac Farlane* (pronunțarea corectă este *mac farlân*, dar de pronunțarea greșită nu sîntem noi răspunzători, căci ne-a venit din franțuzește); *gobelin* (pronunțat *goblen*), soi de țesătură, după numele unui țesător francez; *georgette* (pronunțat *gorjet*), numele unui voal, după numele unui croitor parizian; *batistă*, numele unei pînze, din fr. *batiste*, iar acesta de la *Baptiste* (pronunțat *batist*), numele unui fabricant din *Cambray* (în secolul al XIII-lea); *ștras*, fals diamant, după numele giuvaergiuului *Strass* din *Strasbourg* (secolul al XVIII-lea).

Cam în același fel editorii și-au botezat cu propriul lor nume colecțiile pe care le publică: *Baedeker*, ghid turistic, după un editor german din secolul al XIX-lea, *Larousse*, dicționar enciclopedic, după editorul francez cu același nume. Un caz special prezintă interes: *Edward Lloyd* (nume galez, pentru care vezi p. 77) a deschis la Londra, în 1688, o cîrciumă, unde au luat obiceiul să-și dea întîlniri cei care făceau afaceri cu transporturile navale. În 1727, unii dintre ei s-au organizat într-o societate pe care au numit-o *Lloyd*, iar astăzi sînt mai multe *lloyduri*, și în afara Angliei. Mai adaug aici cuvîntul *godin* (pronunțat adesea greșit *gòdin*), sobă de fier, care-și trage nume de la fabricantul belgian *Godin* (se citește *godèn*).

Alte obiecte sau activități poartă numele unor personaje care le-au popularizat, care le-au folosit mult, eventual le-au vândut. Încăperea cu acoperiș de sticlă la intrarea unei case se numește *marchiză* după *marchiza de Pompadour* (aici nu avem propriu-zis un nume de persoană). *Pantalonul* își trage numele de la *Pantaleone* (oarecum „leul leilor“), personaj din *Commedia dell'Arte*, teatrul popular italian în evul mediu: pe vremea când se purtau pantaloni scurți, acest personaj apărea pe scenă cu pantaloni lungi; în timpul Revoluției Franceze pantalonii au ajuns la modă și li s-a zis (cu pronunțarea franceză), *pantolon*. Se numește *raglan* un fel de pardesiu larg, după numele lordului *Raglan*, comandantul armatei engleze în timpul războiului din Crimeea (terminat în 1856). Un soi de haină a căpătat numele *spencer* (pronunțat *spensăr*) de la nobilul englez *Spencer* (la sfârșitul secolului al XVII-lea). Pălăria înaltă și tare poartă numai în românește numele de *joben*, după numele unui pălărier francez, *Jobin*, care avea un magazin în București, pe Calea Victoriei. Încălțăminte cu toc înalt numită *Louis Quinze* (pronunțat *luichênz*, greșit *luchenț*) își trage numele de la regele Franței *Ludovic al XV-lea* (secolul al XVIII-lea).

Lucruri de mâncare: *renglota*, un fel de prună, își trage numele de la fr. *reine Claude* (pronunțat *renclôd*) „regina Claudia“, regină a Franței, moartă la 1524. Cuvîntul *sandvîs* vine de la numele nobil englez, *Sandwich* (pronunțat *senduicî*), căruia i se aduceau sandvisuri la masa de joc, ca să nu fie silit să întrerupă jocul pentru a merge să mănînce. Cafeaua cu rom se numește la noi *marghiloman*, după numele unui politician din jurul anului 1900. Diverse prăjituri poartă nume de personaje cunoscute (*Joffre*, mareșal al Franței), *Take Ionescu*, *Știrbei* etc., fără să pot spune cu ce ocazie au fost stabilite,

Lucruri ceva mai puțin agreabile: un anumit fel de macara poartă numele englezesc de *derrick*, de la călăul care, pe la 1600, spînzura condamnații. *Ghilotina* si-a luat numele de la medicul francez *Guillotîn*, care a recomandat folosirea ei în timpul Revoluției Franceze.

Ajung acum la tipul bine cunoscut al numelor provenite din operele literare. Cînd personajul e bine prins și cînd numele e bine ales, acesta devine adesea caracteristic pentru calitățile și mai ales pentru defectele unui tip de oameni, se transformă în nume comun (poate ajunge să fie scris și cu inițială minusculă). Se vorbește astfel de *Nestorul* științei noastre (după *Nestor* din *Iliada*, bătrîn sfîtos); un *om* cu gîrgăuni cavaleresti este un *Don Quijote* (după personajul cu același nume al lui Cervantes); un îndrăgostit romantic este un *Romeo* (după Shakespeare); un bărbat care trece de la o femeie la alta este un *donjuan* (după *Don Juan* al lui Molière); despre un zgîrcit zicem că e un *harpagon* (numele pe care Molière l-a dat avarului său și care de altfel este la origine un cuvînt comun grecesc: „cîrlig cu care se apucă obiectele pentru a le trage“); despre un ipocrit zicem că e un *Tartuffe* (tot după Molière). În romanul lui Eugène Sue, *Les mystères de Paris*, mult citit în secolul trecut, apare un portar pe care-l cheamă *Pipelet*; de aici, în franceza pariziană, *pipelet* a ajuns să fie folosit ca nume comun în loc de „portar“. Într-o șansonetă franțuzească din secolul trecut apare un jandarm numit *Pandore*. De atunci în vorbirea pariziană *pandore* înseamnă „jandarm“. Este bine cunoscut și la noi *Gavroche*,

eroul lui Victor Hugo, după care astăzi se zice în franțuzește *gavroche* pentru un băiat parizian, cam fără căpătii, dar deștept și spiritual.

De la Alexandre Dumas-fiul, *Alphonse* a rămas numele bărbatului întreținut de femei, de la Alphonse Daudet, un fanfaron ridicol este numit *Tartarin*. Într-o revistă teatrală jucată la Londra spre sfârșitul secolului trecut apare o familie de irlandezi bătăuși cu numele *Hooligan* (se pare că o astfel de familie cu acest nume exista efectiv la Londra) și de aici cuvântul *huligan*, folosit în Anglia, apoi în Rusia și de acolo împrumutat în diverse alte țări.

De la Caragiale ne-au rămas o serie de astfel de nume, de exemplu *Cațavencu*, *Pristanda*, *Tipătescu*, de la Anton Bacalbasa s-a păstrat *Moș Teacă* (de altfel și *teacă* singur înseamnă cam același lucru, poate fără a fi trecut prin faza numelui de persoană). Revistele umoristice din trecut au popularizat numele *Mitică* pentru cel care face glume proaste, iar un cunoscut cîntec din ultimii ani a fixat pe *Marinică* în rolul de codaș în muncă, după cum poveștile din trecut au apoteozat pe *Ileana Cosînzeana*.

Sînt însă folosite ca nume comune și unele nume de persoane pe care nu le găsim în opere literare; în unele cazuri poate că se păstrează vreo tradiție locală necunoscută din alte izvoare, dar pare foarte probabil că și fără aceasta anumite însușiri au putut fi legate de un anumit nume de persoană. Din englezește ne vine cuvîntul *dandy* (pronunțat *dèndi*) „tînăr îmbrăcat elegant, dar pretențios”, care reprezintă pe *Dandy*, hipocoristic scoțian pentru *Andrew* „Andrei”. Tot din englezește e *jocheu* (engl. *jockey*), care are la bază scoțianul *Jocky*, egal cu engl. *Jacky*, diminutiv de la *Jack* „Iacob”.

În romînește se cunoaște *Chimiță* cu înțelesul de „om prost”, „bufon” (după Bogrea DR, II (1922), p. 654, e vorba de un personaj bucureștean cu acest nume). *Marghioală*, care se folosește cu înțelesul de „mitocancă”, vine din grecește (*Marghiola*) și în secolul trecut era încă nume distins (deci valoarea actuală e datorată degradării numelui). *Naie* are valoarea de „prost” (*mă, nu fi Naie!*), poate din cauza rimei cu *baie*, deci cu aluzie la anecdota cu prostul din baie. *Popescu* înseamnă un om oarecare (cînd cineva exagerează într-o privință oarecare, i se spune *mai las-o, Popescule!*).

Numele de oameni ajung să fie caracteristice și pentru unele animale. În franțuzește *renard* înseamnă „vulpe” din cauza romanului, mult citit în evul mediu, în care personajul principal este un vulpoi, botezat *Renart* (din germ. *Reinhart*: *ragin* „sfat”, *hard* „tare”), iar vechiul cuvînt care însemna „vulpe” în franțuzește, *goupil*, a dispărut aproape fără urmă. În romînește, *moș Martin* este ursul (poate din cauză că se plasează „ziua ursului” la sărbătoarea sfîntului Martin), *Vasilcă* se numește capul de porc cu care umblă țigani la urat în ziua de sfîntul Vasile.

În sfîrșit, numele de persoane ajung, în mod arbitrar, să denumească și obiecte neînsușite. În primul rînd sînt o serie de mărci de produse, folosite alături de numele produsului. Astfel diverse pînzeturi etc., se numesc, nu se știe de ce, *Florela*, *Monica*, *Rodica* etc. Unele dintre ele devin curente și nu mai au nevoie de numele generic pe lingă ele. Iată cîteva exemple, în ordine alfabetică și fără a se ține seamă de limba din care provin: *bertă*, un fel de broboadă, din fr. *berthe*, iar acesta din numele de femeie corespunzător. *Caterincă* „flașnetă”, din ucraineanul *katerinka*,

iar acesta este diminutiv de la *Katerina* (flășnetele cîntau pe vremuri o melodie cu cuvinte nemțești *Charmante Katherine* „fermecătoare Ecaterina“; de aici în rusește flășnetă se numește *șarmanka*); *Damigeană*, din it. *damigiana*, iar acesta din fr. *dame Jeanne* „doamna Ioana“. *Eugenia* e numele unor biscuiți romînești (se zice *dă-mi o eugenie*). *Katiușa* se numește un aruncător de mine sovietic (hipocoristic de la *Ekaterina*). *Marionetă* „păpușă acționată cu sfori“, din fr. *marionette* (vezi p. 57). *Marotă* „adee pe care cineva o aduce tot timpul în discuție“, din fr. *marotte*, cu același înțeles; mai demult denumea păpușa pe care bufonii o purtau în virful sceptrului lor (e alt diminutiv de la *Marie*). *Nichel* e din germ. *Nickel*, formă disprețuitoare în loc de *Nikolaus*, deci „metal prost“. *Șarlotă* se numește o cremă (de mîncare), din fr. *charlotte*, iar acesta, ca nume de persoană, e femininul de la *Charles* (vezi p. 126). *Vasilache*, format cu această întrebuintare în romînește, este egal cu *marionetă*.

Asemănătoare cu acestea sînt numele cuprinse în expresii curente, poate de pe urma vreunei anecdote care nu ni s-a păstrat, în orice caz ele au devenit proverbiale. Rareori putem bănui de ce tocmai de cutare cuvînt s-a legat cutare expresie sau chiar un anumit înțeles, de obicei peiorativ. Iată cîteva din aceste exemple:

Inghite, Agachi (Agavie) „n-ai încotro“.

Anteriul lui Arvinte (care tăia dintr-o parte ca să cîrpească într-alta. model de soluție formală).

August cel prost „clown“.

Are Chira socoteală „există o rațiune în treaba aceasta“.

Care Costache? „ce tot vorbești?“

Model nea Gheorghe „obiect grosolan, nefasonat“. În copilăria mea, la țară, se zicea *sistem Clayton, model nea Gheorghe* (se pronunța cum se scrie, *clai-ton*. Numele *Clayton*, pronunțat *cleitn*, era marca unei fabrici americane de secerători).

Vrei, nu vei, bea Grigore agheasmă „trebuie să te supui nevoii“.

A nîmerit-o ca Ieremia (cu oiștea-n gard) „lucrul a ieșit pe dos“.

Hop și eu cu țafa Lina, se zice cînd cineva se amestecă nepoftit într-o discuție sau cînd spune o prostie.

Pas de șa, Lisette „nu așa, Lizeto“, se spune în franțuzește pentru a refuza ceva.

Tronc, Marico „ai spus ceva care nu se potrivește de loc“.

Ce mi-e baba Rada, ce mi-e Rada baba „e totuna“.

Radu l-a chemat „a șters-o“, „a fugit“ (încercări de explicații în BL, II, 1934, p. 183; Iorgu Iordan, BPh, I. 1934, p. 114. n).

Stan pășitul „om cu experiență“ (popularizat de Creangă).

Teleleu, Tănase „haimana“, *de lemn Tănase* „insensibil“.

În multe cazuri, așa cum s-a văzut și din cîteva exemple citate pînă aici, numele de persoană este atras de o rimă. În franțuzește sînt frecvente astfel de exemple: *c'est juste, Auguste* „e adevărat, August“, *tu parles, Charles* „mai vorbești, Carol“ (adică: cred și eu), *à la tienne, Etienne* „în (sănătatea) ta, Ștefane“ (înțelesul real e aproximativ „tronc, Marico“), *t'as tort, Totor* „te-nșeli, Victore“ (pentru *Totor*, vezi p. 59). De asemenea există zicători ca *rester gros Jean, comme devant* „a rămîne (nea) Ion, ca mai înainte“, adică a eșua într-o întreprindere.

Iată și exemple rominești:

Alea, Chiroi, la boi „dă fuga“ (*alea* e scurtaț pentru *aleargă*).

Mai vine Drăguș la căuș „ai să mai ai nevoie de mine“.

Moșu Ene pe la gene „somnia“.

Una mie, una ție și-una lui popa Ilie „împărțea uniformă“.

Mincă, Ioane, că mai este-n oală (rîma e imperfectă, dar e totuși rimă).

Să vorbească și nea Ion, că și el e om (cînd cineva se amestecă într-o discuție și spune prostii).

Ce mi-e Tanda, ce mi-e Manda „e totuna“.

Hopa, Mitică, cum îl pui, el se ridică, numele unei jucării (păpușă cu centrul de greutate la fund, așa încît se întoarce totdeauna cu capul în sus).

Bravo ție, Nastasie.

Nici nu-i pasă de Năstasă, de Nichita, nici atîta (vezi Creangă, *Dănilă Prepelea*).

Ține caii, Niculaie „nu te ambala“ (în pronunțarea curentă, rîma e perfectă).

Ori Stan, ori căpitan, se spune cînd cineva riscă totul pe o carte.

Sînt și cazuri inverse, cînd numele atrage la rimă un cuvînt al limbii comune: *Ilie cu pălărie* sau *Ilie cu tichie*.

De la numele de persoane folosite ca nume comune se formează derivate (mai rar compuse), care uneori pierd orice legătură de înțeles cu numele care stă la bază. În rusește se folosesc curent cuvinte ca *manilovșcino* „manilovism“ (de la *Manilov*, utopist inactiv, personaj din romanul *Suflete moarte* al lui Gogol), *oblomovșcino* „oblomovism“ (de la *Oblomov*, leneș, lipsit de voință, personaj din romanul cu același nume al lui Gonțearov).

Iată în ordine alfabetică alte derivate, dintre care cele mai multe circulă și la noi: *a boicota*, de la *boicot* (vezi mai sus), *camelie*, floare adusă în Europa de călătorul *Kamell*, în secolul al XVIII-lea, *cezariană* (operație), de la *Caesar* (acest nume a fost interpretat ca „țâiat“, în legătură cu participiul latinesc al verbului *caedo* „a tăia“), *dalie*, floare numită după botanistul suedez *Dahl*, care a adus-o din Mexic (în secolul al XVIII-lea), numită de asemenea *gherghină*, după numele profesorului rus *Gheorghî*, *filipic*, *filipesc*, monedă cu chipul regelui *Filip* (de unde și expresia ironică *m-ai umplut de filipești* „nu mi-ai dat nici un ajutor“), *filipică*, discurs violent, avînd ca model cuvîntările ținute de oratorul grec Demos⁴ene contra regelui Filip al Macedoniei, *ieremiadă* „văicăreală“ de la profetul *Ieremia*, *lazaret*, izolator pentru bolnavi, de la *Lazăr*, săracul din evanghelie, *malagambist*, om îmbrăcat excentric, de la dirijorul *Malagamba*, fr. *marivaudage*, conversație rafinată și superficială, de la scriitorul *Marivaux*, *miticism*, de la *Mitică* (vezi mai sus), *nicotină*, substanță care se găsește în tutun, numită după francezul *Nicot*, care a adus tutunul în Franța în secolul al XVI-lea, *pralină*, un fel de bomboană, după numele mareșalului *du Piessis-Proslin*, al cărui bucătar a inventat-o, *savarină*, prăjitură care poartă numele lui *Brillat-Savarin*, gastro-nom francez de la începutul secolului al XIX-lea, *simonie* „vînzarea indulgențelor papale“, de la *Simon Mugul*, personaj biblic, *solomonie* „vra-

jă“, *solomonar* „vrăjitor“, de la regele *Solomon*, zănatic, din lat. *dianaticus* „lunatic“ (propriu-zis „lovit de *Diana*“).

Exemple de compuse: *patefon*, din fr. *pathéphone*, format de la numele fabricanților francezi frații *Pathé*, *saxofon*, după inventatorul instrumentului, *Adolphe Sax* din Bruxelles (în secolul al XIX-lea). Al doilea element, în ambele cazuri, este grecesc și înseamnă „sunet“.

În sfârșit, numele de persoane mai pot fi introduse în expresii și prin etimologie populară: cuvântul german *Rhabarbersaft* „extract de rabarbură“ (germ. *Saft* înseamnă „suc“) a devenit în Bucovina *barba Saf-tei* (B. Cazacu, „Cum vorbim“, II, 1950, nr. 11—12, p. 12).

Nu poate fi vorba de o listă completă a numelor de persoane folosite ca nume comune, căci această listă e nesfârșită. În fiecare an, în fiecare zi aproape, apar exemple noi, dintre care cele mai multe nu durează mult mai mult decât timpul necesar pentru nașterea lor. De altfel, în oarecare măsură, aceeași este situația și pentru numele de persoane în general: ele se primenesc neconștient, astfel că nimeni nu și-ar putea lua sarcina de a le cuprinde pe toate într-o expunere de felul celei prezente. M-am mulțumit deci să prezint problemele care mi s-au părut mai importante, cu exemple care mi-am închipuit că pot interesa pe cititorii români. Dacă am reușit sau nu, vor aprecia ei înșiși.

INDICELE NUMELOR DE PERSOANE

Avînd în vedere ca numele de persoane trec cu mare ușurință dintr-o limbă într-alta, am socotit inutil să alcătuiesc indicele pe diferitele limbi aduse în discuție. Am folosit ordinea strict alfabetică, în ordinea literelor adoptată de scrierea românească. Variantele de pronunțare sau numai de scriere au fost introduse separat, iar acolo unde se folosesc literele latinești cu semne diacritice inexistente în românește am introdus aceste litere în urma corespondențelor lor românești. Am înserat, pe cît posibil, numai acele nume cu privire la care se poate afla ceva din textul unde sînt citate. N-am trecut însă la indice eventualele forme morfologice discutate, ci numai nominativul.

A

<p>Aanei 130, 131
 Aaron 28
 Ababei 89, 91
 Abaev 88
 Abdala 32
 Abdallah 30
 Abd El 30
 Abdul 30
 Abdullah 30
 Abder 30
 Abdur 30
 Abraham 28, 29, 30, 42
 Acernătoaiei 132
 Achilles 34
 Achim 29, 65, 130
 Achimoasa 130
 A Chiriloaie 130
 A Chirîtoaiei 132
 Acostăchioaie 130
 Adalbert 36, 37
 Adalfuns 36
 Adalheidiz 46
 Adam 28, 29, 153
 Adamache 60
 Adăscăloaie 130
 Adelung 78
 Adenauer 78
 Adi 64, 65
 Adolf 36, 37, 104
 Adolphus 59
 Adoula 32
 Adrian 64, 106
 Adriana 64, 106
 Aemilia 42
 Aemilianus 41
 Aemilius 39, 43, 125
 Aesculapius 44</p> | <p>Afer 41
 Afinoghen 35
 Aflatu 94
 A Floarei 133
 Africanul 100
 Africanus 41
 Afrodită 54
 Aftalion 87
 Agachi 157
 Agafiță 131
 Arafton 50
 Agapie 157
 Agathe 36
 Agathon 50
 Agenor 35
 Agheorghîței 130
 Agir 22
 Agiu 93
 Agîrbiceanu 117
 Aglaia 36
 Agnes 106
 Agop 51
 Agrigoroaiei 130, 131
 Agrigoroie 131
 Agrippa 40, 124
 Agrippina 42, 124, 131
 Agrippinus 124
 Ahenobarbus 40
 Ahmed 30
 Ahrițculesei 130
 Aioanei 89, 130, 131, 133
 Aionei 131
 Airinei 130
 Aiskhylos 58
 Aisklepios 44
 Ajaev 88
 Al 59</p> | <p>Alabergère 76
 Alanchi 131
 Alaric 37
 Albert 36, 37
 Albertina 124
 Albescu 98
 Albeștii 113
 Albina 53
 Alboń 131
 Albotă 122
 Albrecht 36, 37
 Albu 71, 112, 113, 141
 Alcalai 89
 Alceu 106, 111
 Aldea 52
 Alecsandrescu 148
 Alecsandri 131, 150
 Alecu 106, 111
 Alêhin 82
 Aleko 111
 Alevra 85, 147
 Alexandra 19
 Alexandrina 125, 129
 Alexandris 131
 Alexandroaie 130
 Alexandros 35, 58
 Alexandru 19, 48, 51, 59, 61, 111
 Alexandru Ioan 56
 Alexeev 88
 Alexei 88
 Alexei Maximovici Peșkov 107
 Alexis 58
 Alfandéry 87
 Alfred 59
 Alfons 59</p> |
|--|--|--|

Alfonso 36
 Al Gafiței 131
 Al George 1.4
 Ali 18, 30
 Alice 46
 Alifantis 85
 Alișhieri 59
 Alimănișteanu 118
 Alimoș 89
 Alin 53
 Al'eghany 93
 Almăjanu 117
 Alonso 36
 Alphonse 156
 Alter 46
 A Lupoaie 130
 Am.Jcai 89, 131
 Amalcăi 89
 Amalia 54
 Amathieu 75
 Amăriuței 89, 131
 A. Mirea 107
 Amititeloai 132
 Ampère 153
 Ana 28, 62, 69, 126, 127,
 128
 Anagnostis 85
 Ananasova 80
 Anania 49
 Ananias 61
 Anastase 63
 Anastasescu 115
 Anastasia 126, 140
 Anastasie 51
 Anastasios 84, 126
 Anastasiu 84, 115
 Anatole France 107
 Anatolii 61
 Anaxagoras 35
 Anca 62, 127, 131
 Andon 50
 András 48
 André 59
 Andreas 29, 48
 Andreev 79, 88
 Andrei 29, 45, 50, 88, 106
 Andreiana 106
 Andreiaș 65
 Andreos 85
 Andrew 156
 Andrian 106
 Andriskos 58
 Andrițoiu 131
 Androkles 34, 35
 Andromakhe 34
 Andromeda 34, 35
 Andronikos 34, 35, 58
 A Negruței 131
 Aneta 126
 Angela 50, 55, 64
 Angelescu 115
 Angelica 65
 Anghel 50, 65
 Anghelina 55, 125
 Angheliu 84
 Anghelos 48
 Anghelov 79
 Angheluță 115
 Angi 64
 Anglia 21
 Ani 131, 135
 Anicuța 66
 Anișoara 65
 Anița 65, 134
 Aniței 131
 Anițoiu 134
 Anna 45, 56
 Anne-Marie 56
 Annick 24
 Annika 65
 Annița 65
 Annunzio 75
 Antal 48
 Antenor 35
 Anthon 148
 Anthony 148
 Antidoros 35
 Antigona 44
 Antigone 44
 Antippos 35
 Antoaneta 60, 126
 Antoine 32, 126
 Antoinette 126
 Anton 45, 50, 60, 61, 62,
 63, 126
 Antonache 60
 Antoneta 126
 Antonia 60, 126
 Antonius 39
 Anuța 66
 Apaffy 83
 Apahideanu 117
 Apăscăloaiei 130
 Apăvăloaiei 130
 Apetrei 131
 Apollo 34
 Apollodor 44
 Apollodoros 35, 44
 Apollodorus 44
 Apollonia Chalupec 108
 Apollonius 44
 Apolzan 117
 Apostol 51, 84
 Apostolos 48
 Apostolu 84
 Appius 39
 Apró 83
 Arapu 93
 Arădanu 117
 Arăduței 131
 A Răutoaiei 132
 Arbănașu 93
 Ar Brenn 76
 Archibald 37
 Ardeluș 21
 Areti 49
 Argeșanu 117
 Argetoianu 118
 Arghiris 48
 Argintoianu 118
 Arhibald 108
 Arhimede 44
 Ariminensis 92
 Arionoia 137
 Aristagoras 35
 Aristarh 109
 Aristarkhos 35
 Aristeides 34
 Aristippos 34, 35
 Aristofan 44
 Aristophanes 34, 35, 44
 Aristoteles 34
 Arkhimedes 35
 Arkhippos 35
 Armașu 94
 Armășescu 114
 Armeanu 93
 Arnold 37
 Árpád 48
 Arramón y Serra 78
 Arsineta 127
 Arta 24
 Artakhsatra 33
 Artaxerxes 33
 Artemis 34
 Artur Arsene 107
 Arvinte 157
 Asaftei 130
 Ascanio 54
 Ascanius 101
 Asdrubal 28
 Ashes 21
 Asiaticul 100
 Asiaticus 41
 Asimina 125
 Aslan 71
 Aspasia 36
 Asunta 104
 A Susoai 130
 Asztalos 83
 Așchiopoaiei 96
 Atanas 60, 61
 Atanasescu 115
 Atanasie 51
 Atanasios 84, 85
 Atatürk 87
 Atănăsoaiei 130
 Athanasiu 148
 Athena 35
 Athenogenes 35
 Atlas 153
 Atodiroaiei 130
 Aucouturier 75
 August 104, 157
 Auguste 59, 157
 Augustin 64, 107
 Augustinus 41, 124
 Augustus 42
 Aulus 39

Aurel 43, 63, 66, 125, 128
Aurelia 42, 54, 125
Aurelianus 41
Aurelius 39, 43, 66
Aurica 66, 128

Aurică, 66, 128
Aurora 54
Aurore Dupin 107
Avacom 123
Avanesov 88

A Vădanei 132
Averescu 118
Avon 74
Axiotis 84

B

Babaev 87
Babette 45
Baboian 88
Baby 60
Bacalbaşa 150
Bacalogiu 31
Baconski 146
Badea 52, 121
Baedeker 154
Bagdasar 88
Bagdasarian 88
Baicu 61
Baiko 61
Balaci 150
Balázs 133
Baldwin 37
Balotă 122
Baltazar 88, 153
Banciu 62, 122
Banda 32
Bánffy 83
Banu 94
Bányai 83
Baptiste 56, 154
Barabanciu 94, 150
Bárány 83
Barbara 50, 53
Barbu 53
Barebone 21
Bariț 150
Barițiu 150
Barnuțiu 150
Bartholmai 28
Bartholomaios 50
Bartolomeu 28
Baruch 46
Basedow 153
Basilescu 86
Basil 19
Basilius 11, 42
Batcu 62
Battista 56
Bayar 87
Bazăverde 70
Bazil 50, 51, 141
Băcăuanu 117
Bădițoiu 132
Băică 91
Băimărean 119
Bălan 71, 113
Bălaș 65, 133
Bălașa 65, 133
Bălănescul 113
Bălășoia 133
Bălășoiaie 133

Bălășoiu 133
Bălcean 118
Băleanca 127
Băluțoiaie 129, 130
Bănărescu 114
Băncilă 122
Băneasa 130
Bărnăț 150
Beaconsfield 74
Béatrice 55
Bébé 60
Beclerean 119
Bednii 80
Bedros 51
Bedrosian 88
Be Faithful 21
Beinisch 46
Béla 48
Beleş 122
Belić 79
Bellu 148
Belzebut 22
Ben 30, 59
Ben Bella 30
Bendavid 30
Benedetto 46
Benedictus 46
Beneš 46
Benezra 30
Benjamin 28, 30, 50, 153
Benjamin 59
Ben Khedda 30
Benoit 46
Benoni 17, 28
Bensimon 30
Benson 30
Benveniste 87
Benvenuto 17
Beraru 87
Berciu 63
Bereșteanu 118
Berger 76
Berivoie 9
Berko 63
Berliner 78, 86
Bernhard 37
Berta 36, 124, 154
Berthe 157
Berthelot 106
Bertina 124
Bertold 36
Bertrand 36
Bessarion 50
Bessie 45
Betty 45

Bevilacqua 71
Bibesco 96
Bică 65
Bilețki 98
Bill 59
Birlic 108
Birnbaum 88
Birtașu 94
Biserică 94
Bismarck 104
Birsan 117
Bîrseanu 117
Blasius 107, 133
Blau 71
Blăjan 117
Blăjeanu 117
Blănaru 87
Blănăreasa 129
Blegea 72
Bloch 87, 93
Blücherine 21
Blumenthal 86
Boalo 48
Bob 59
Bobe 97
Bobescu 97
Bobev 97
Boeriu 150
Bogdan 9, 29, 37, 62, 121
Bogdea 121
Bogdenko 121
Boiangiu 94
Boicu 61
Boileau 71
Boișteanu 118
Bokanowski 76
Bolintineanu 117
Bolivar 152
Bolliac 147
Bolton 137
Bon 63
Bonciu 62
Boncu 62
Bone 62, 63, 97
Bonea 63
Bonev 63, 97
Bontempelli 78
Borca 61
Borcea 63
Borgovan 117
Boris 38
Borislav 37, 61
Bornemisa 71
Borodin 80, 83
Borvizeanu 117

Bosilko 53
Bosnieff-Paraschivescu
101
Botezoaia 129
Botoșanski 87
Botoșeneanu 87
Bou 71
Bouhired 146
Boulanger 76
Boykott 152
Braharu 94
Braicu 61
Bran 61, 111
Brancomir 37
Brancovan 96
Branco 61
Brandia 148
Brandza 148
Branimir 37, 58
Brasillach 145
Brașoveanu 117
Braun 71
Brăduț 53
Brăgărea 72
Brăilățeanu 118
Brăileanu 116
Brăilițeanu 118

Brăiloaica 127
Brăiloi 133
Brăiloiu 133
Brândușa 53
Brănescu 111
Brănișteanu 118
Brătianu 118
Bréal 23
Brezeanu 128
Brezica 128
Brezoianu 118
Brigita 36
Brillat-Savarin 157
Brincoveanu 96
Brîndușa 53
Brînză 148
Brînzoii 132
Brînzovenescu 18
Broștenaru 119
Brown 71
Browning 153
Brünhild 37
Bruneau 26
Brunot 26
Brutus 43
Bubi 60
Bucescu 98

Bucevski 98
Bucur 10, 113
Bucureșteanu 92, 118
Bucureștii 113
Budai 83
Budagian 88
Budagov 88
Budișteanu 118
Buick 154
Bujor 53, 127
Bujoreanu 117
Bulgaru 93
Bungărzan 117
Bungescu 99, 113
Buonaventura 18
Buonarotti 78
Burcea 63
Buribista 38
Burtălău 106
Burtăverde 110
Burtea 121
Busuioc 53
Busuioceanu 117
Bușilă 122
Buzagiu 94
Buzoianu 117

C

Cabre 76
Cabrol 76
Cadariu 97
Caecilia 42
Caecilius 39
Caecina 40
Caesar 40, 44, 151, 158
Café Billard 22
Cahane 115
Caiafa 153
Cain 22
Calalb 71
Calafeteanu 118
Calangiu 94
Calavrezo 98
Calavrezu 93
Calcăntraur 71
Calimah 44
Caliope 135
Caliopi 49, 135
Calipso 135
Callimachus 44
Caloianu 118, 139
Calomfir 134
Calotă 122
Calvocoressi 116
Camilar 149
Camillus 40
Candiano 85
Candidus 51
Cantacuzino 85
Cantemir 100

Capdebo 100
Capdebou 100
Capesius 78
Capotă 122, 123
Capșa 123
Carabatac 31
Carabogdan 31
Caracaș 31
Caracostea 31
Caracota 8
Caracotta 8, 31
Caragheorghe 31
Caragiali 31
Caragiani 31
Caragiu 150
Caraiani 31
Caraianopol 31, 85
Caraion 31
Caraivan 31
Caraman 41
Caramihai 31
Caramurat 31
Caran d'Ache 109
Carapancea 31
Carianopol 31, 85
Carlo 15, 46
Carlos 46
Carmen 135
Carol 46
Carola 124
Carol cel Mare 46, 151
Carolina 124

Carolingii 78
Caron 44
Cartesius 78
Cassianu 104
Cassiu 54
Catalin 67
Catargi 24, 148
Cătărau 110
Caterina 67
Cati 67
Catinca 67, 139
Catița 67
Catiușa 67
Catîrgiu 148
Catrina 51, 67
Cătrinel 66, 67, 135
Cato 40, 43
Caton 42
Catone 42
Catul 42
Catullus 40, 43
Cațavencu 156
Cavallioti 93
Cavarnali 93
Călătorescu 134
Călugărițoii 134
Cămărășescu 114
Căpităneanu 99
Cărăbaș 31
Cărpinișan 117
Cătanoiu 132
Căzăneșteanu 118

Ceandragupta 33
 Ceang 25
 Cean Kai-și 27
 Ceas 71
 Ceaușoglu 31, 73
 Célestine 124
 Cellarianu 99
 Celmare 144
 Cemodanov 80
 Cen 26
 Cea I 26
 Cerbu 86
 Cercel 70
 Cernat 127
 Cernătoiu 132
 Cernea 72
 Cezar 44
 Cezarina 124
 Champi 94
 Chang Kai Shek 27
 Charlemagne 46
 Charles 46, 68, 126, 157
 Charlie Chaplin 146
 Charlot 126
 Charlotte 60, 126, 157
 Cheresteș 150
 Cheresteșiu 97, 150
 Chevorchian 87
 Chèvre 76
 Chevreuil 76
 Chichi 65
 Chimiță 63, 156
 Chiose 71
 Chioseian 87
 Chioveanu 149
 Chiper 150
 Chiprian 50
 Chira 157
 Chirca 112
 Chircorian 87
 Chirculescu 112
 Chirea 121
 Chiriac 17, 63, 104, 121, 148
 Chiriaca 123
 Chiriachi 49
 Chiriachița 49
 Chiril 50
 Chiriță 65, 115
 Chirițescu 115
 Chirițoiu 132
 Chiroi 132, 158
 Chișer 150
 Chiru 63, 64, 65, 121, 148
 Chiuaru 149
 Chivulete 122
 Chlothihilda 37
 Chombe 32
 Christian 148
 Churchill 77
 Chytrá 81
 Chytrý 81
 Cicikova 80
 Cicero 40, 43
 Cicerone 42
 Cijou 25
 Cimbroyca 129
 Cincinnatus 40
 Cincu 62
 Cingetorix 36
 Cinko 62
 Ciobanu 141
 Cioceanu 118
 Ciocîrlie 71
 Ciocmărean 119
 Cipariu 150
 Ciprian 44, 50
 Cireașa 53
 Ciril 50, 51
 Cișmigiu 94
 Citroën 154
 Ciubotaru 94
 Ciu De 25
 Ciufoasa 130
 Ciufosu 130
 Ciunga 128
 Ciungu 128
 Ciurea 72
 Cizmaru 94
 Cizmașiu 150
 Cizmașu 150
 Cizmășoia 129
 Cîmpineanca 128
 Cîndea 51
 Cîrciumaru 94
 Cîrnu(l) 112
 Cîrsta 121
 Cîrstea 121
 Cîrstoiu 132
 Clara 46, 65
 Clarus 46
 Claude 19, 124, 155
 Claudel 60
 Claudia 42
 Claudian 99
 Claudianus 41
 Claudine 124
 Claudiu 43
 Claudius 39, 100
 Clayton 157
 Clemens 124
 Clement 62
 Clémentel 60
 Clementina 124
 Cleo 64, 135
 Cleopatra 64
 Clinciu 62
 Clodius 100
 Clotaire 24
 Clotilda 36
 Cluceru 94
 Coadă 134
 Coca 65, 143
 Cocea 63, 67, 121
 Cociu 62
 Coco 64
 Cocoranu 117
 Cocorăscu 116
 Cocorete 122
 Codescu 114, 134
 Codin 67, 114
 Codoaia 134
 Codoiu 134
 Codrea 53
 Codreș 122
 Cohen 115
 Cohn 115
 Cojocar 87
 Colceriu 83, 150
 Colea 67, 121
 Coliu 67
 Colonel 71
 Colorian 99
 Colt 154
 Coman 9, 123
 Comaniciu 150
 Comănanu 119
 Comenius 78
 Comișel 94
 Comșa 123
 Concepción 104
 Condacci 150
 Condaci 150
 Condomihali 85
 Conea 63, 67
 Conrad 37
 Constans 124
 Constantin 50, 58, 62, 63, 64, 66, 67, 69, 114, 139
 Constantina 124
 Constantinel 58
 Constantinescu 116
 Constantinescu-Iași 100
 Constantinide 84
 Constantiniu 84
 Constantinov 146
 Constantinus 41, 124
 Constanța 126
 Consuelo 104
 Contogheorghe 85
 Copăiescu 114
 Coralia 23
 Corbea 121
 Corbuleasa 129
 Corduneanu 94
 Corin 53, 127
 Corina 53, 125
 Corinna 42
 Coriolanus 40
 Cornel 43, 63, 125
 Cornelia 42, 59, 64, 125
 Cornelius 39, 40, 43
 Cornesteanu 118
 Cornilă 122
 Coroiu 132
 Corolenco 146
 Corvinus 41
 Costa 67, 121
 Costache 116, 157

Costan 63, 64, 67
Costanda 139
Costandache 67
Costandin 50, 62, 63, 67
Costăchescu 116
Costea 67, 121
Costel 65, 67
Costeiuș 66
Costi 64
Costică 64, 66, 67
Coticuță 66
Costin 67
Coșbuc 148
Cota 8
Cotea 121
Coti 67
Covaliu 94, 150

Cozianu 118
Cozoni 98
Crafencu 98
Crafcescu 98, 99
Craioveanu 94
Craiovești 113
Craterina 128
Cratero 128
Crăcănel 71
Crăciun 38, 54
Crăciunete 122
Crenguța 53
Creția 121
Crina 53
Cristina 124
Cristodulo 86

Croesus 151
Croitoru 87, 141
Cseh 83
Culai 67
Culiță 67
Culoșlu 31
Cunișunda 17
Cupceanu 98
Curie 153
Curtava 85, 147
Cynthia 42
Cyprian 51
Cyprianus 44
Cyrille 32
Cyrus 148
Cyrus 34, 148

Ț

Čapek 146

D

Dahl 158
Daicovici 150
Daicovicu 97, 150
Daisie 59
Damaschinos 85
Damian 123
Dan 8, 61, 111
Danciu 18, 62
Dancu 61
Dandanache 18
Dandy 156
Daniel 29, 49
Danielian 99
Danielopol 85, 86
Danielsson 79
Daniil 49, 86
Dante 59
Darayawaș 34
Dareios 34
Darie 34
Darius 34
Darmstädter 87
Dașathas 33
Datcu 62
Daud 29
David 28, 29, 51, 87
Davidoglu 31
Davidovici 87
Dăianu 118
Dănescu 111
Dănilă 49
Dănuț 111
Dărăscu 116
Deborah 28
Debray 75

Decauville 76
Decebalus 38
Decimus 39
Decusară 71
Dédé 59
Degeorges 75
De Groot 75, 78
Dejean 75
De Jonghe 75
Delano 77
Delavigne 75
Delavrancea 108
Delce 97
Delcea 97
Delcev 97
Delia 36, 42
De l'Île 76
Delille 76
De l'Isle 76
Della Scala 78
Delpuech 76
Demeter 42
Demetrescu 115
Demetriad 98
Demetriade 86
Demetrius 42
Demetru 50, 67, 115
Democrit 44
Democritos 44
Democritus 44
Demostene 73
Dendrino 85
Dénes 48
Denise 55
Densusianu 147

Deodatus 29, 46
Depierre 75
Dere 101
Derică 101
Derrick 155
Desbarreaux 95
Descartes 78
De Sica 75
Desiderius 78
Desilă 122
Désirée 28
Desjardins 76
Desmireanu 94
Desmoulins 76
Desnițkaia 81
Desnițki 81
Despa 139
Despina 125, 128, 139
Despo 139
Detko 62
Deutsch 86
De Vittorio 75
Dezș 48
Diamandi 85, 139
Diamandis 85
Diamantiș 60
Diamond 93
Diana 54, 153, 159
Dick 59
Dicu 67, 97, 111
Diculescu 111
Pidinel 66
Didona 54
Didymos 29
Dietrich 37

Dieudonné 29, 46
 Digiosan 120
 Dikov 97, 111
 Dima 62, 63, 84, 112
 Dimcea 63
 Dimitrescu 115
 Dimitriadis 86
 Dimitrie 50, 63, 67, 115
 Dimitrina 125
 Dimitrios 60, 84
 Dimitriu 84, 147
 Dimitrov 79
 Dimiu 84
 Dimka 62
 Dimo 97, 112
 Dimov 112
 Dimu 112
 Dina 123
 Dincă 67
 Dincu 62, 67
 Dinicu 67
 Dinischiotu 84
 Dinu 63, 67, 123
 Dinuliu 84
 Diodoros 34, 35, 92
 Diodotos 34
 Diogene 44
 Diogenes 34, 35, 44
 Dioghenide 84
 Diomedes 34, 35
 Dionysios 92
 Disraeli 74
 Di Stefano 75
 Dirligă 130
 Dirligoasa 130
 Djabaev 88
 Djamila 146
 Djou Şu-jen 107
 Dobos 94
 Dobre 125
 Dobrescu 116
 Dobrescu-Argeş 101
 Dobrică 65
 Dobrin 116, 125
 Dobrina 125
 Dobrogeanu 108
 Dobrotă 122
 Dobroteasa 122, 130
 Dochia 34
 Doina 53
 Dokia 51
 Dolabella 40
 Doll 59
 Dolores 104
 Doma 123
 Dominic 17, 123
 Domiţian 41
 Domnel 53, 66
 Domnica 28, 53, 66
 Domnika 53
 Domokos 48
 Domaş 123
 Dona 63
 Donald 36
 Donar 78
 Donca 62
 Doncea 63
 Donciu 62
 Done 97
 Donev 97
 Don Juan 155
 Don Quijote 155
 Dora 63
 Dorache 67
 Dorel 67
 Dorin 53
 Dorina 53, 65
 Dorişata 71
 Doroftei 34, 50, 53
 Dorothea 50, 59
 Dorotheos 34, 36
 Doru 53, 63, 65, 67
 Dositheos 34, 36
 Dosoftei 34, 50
 Douglas 47
 Dovleac 71
 Dovlecel 71
 Dracşa 123
 Dragoiceva 80
 Dragomir 37
 Dragotescul 110
 Dranem 108
 Drăgan 97, 120
 Drăganu 97
 Drăgoi 132
 Drăgoiu 131
 Drăguş 158
 Drezga 79
 D. R. Ioaniţescu 101
 Dubois 76
 Dubosc 76
 Dubout 76
 Duca 86
 Dude 122
 Dudea 122
 Dufour 76
 Dühring 78
 Duiliu 54, 147
 Duilius 39, 40
 Dujardin 76
 Dukas 86
 Dulcin 22
 Dulcinea 22
 Duma 63, 67
 Dumas 76
 Dumii 137
 Dumitrache 60, 67, 116
 Dumitraş 65, 67
 Dumitraşcu 62, 67
 Dumitreasa 129, 134
 Dumitrescu 113, 114, 115, 116
 Dumitrescu Ion al doilea 100
 Dumitresu 134
 Dumitra 123
 Dumitrică 65, 67
 Dumitrina 125
 Dumitroaia 129
 Dumitru 50, 63, 64, 67, 69, 111, 114, 115, 123, 129, 134
 Dumnorix 36
 Dumont 76
 Dumoulin 76
 Dumşa 123
 Dunăreanu 94, 101
 Duncan 47
 Duncea 63, 67
 Dunea 65
 Duneaşa 65
 Duncan 47
 Dupont 76
 Dupuis 76
 Durand 59
 Durante 59
 Durko 20
 Dussau 145
 Dussaud 145
 Dussauld 145
 Dussault 145
 Dussaulx 145
 Dussaut 145
 Dussaux 145
 Dusseau 145
 Dusseaud 145
 Dusseaux 145
 Dusso 145
 Dussod 145
 Dussot 145
 Dust 21
 Duţă 112
 Duţescu 112
 Duţu 112
 Duţulescu 112
 Duval 76

E

Eadgyth 47
 Earth 21
 Ecaterina 49, 51, 67, 128
 Ecobescu 149
 Eden 74
 Edgar 36
 Edip 44
 Edipos 44
 Edison 47, 79

Edith 36, 47, 135
Edmund 19, 36, 37
Edward 36, 58
Edwin 36
Efimița 34, 50
Eftimie 34, 50
Eirene 36
Ekaterina 157
Ekaterini 48
Elefteriadis 86
Elefterie 51
Elefterios 84
Elefteros 84
Elena 42, 50, 51, 59, 66,
67, 127, 128
Elenca 67, 127
Eleonora 53
Eleutheriade 86
Eleutherios 50
Eliade 86, 98
Eliahu 28
Elie 28, 50, 55
Eliezer 28
Elisabeta 50, 67, 69
Elisabeth 28, 45, 59
Elisaveta 51, 67, 127
Elise 45
Eliza 67
Elizabeth 59
Elveția 21
Elvir 135
Emandi 149
Emanoil 28, 49, 51
Emanuel 49
Emil 39, 42, 125

Emile 59, 125
Emile-Zola 21
Emilia 64, 125, 126
Empedokles 35
Enacache 67
Enache 60, 67
Enaković 79
Encarnación 104
Enciu 62, 67
Ene 67, 131, 158
Enea 54
Eneas 54
Enescu D. Stilpeni 101
Enoiu 133
Enrico 37, 46
Enuță 67
Enver 30
Erasmus 78
Ermil 50, 126
Ermilia 126
Ernest 54, 59
Ernestina 124
Ernő 48
Erzsébet 45
Eschil 44, 58
Esculap 44
Esmeralda 51
Esperanto 48
Espérat 48
Estienne 78
Eta 66
Eteokles 35
Etienne 126, 157
Euangelos 34
Euanthes 34

Eudokia 34
Eufem 34, 50
Eufrosina 51, 139
Eugen 45, 125
Eugène 45, 59
Eugenus 35
Eugenia 64, 125, 157
Eugenio 45
Eugeniu 50
Eugenius 45
Eunike 35, 36
Euphemos 34
Euphrosyne 125
Eurydike 36
Eustache 51
Eustatios 51
Eustratios 34
Euterpe 101, 135
Euthymios 34, 50
Eva 28, 29, 133, 134
Evan 45
Evangelina 125
Evangelos 51
Evantia 34
Evdochia 34, 51
Evghenie 50
Evghenii 45
Evoaia 133
Evoescu 134
Evoiu 133, 134
Evstatis 51
Ex-Duflos 103
Expectatus 21
Ezra 30

F

Fane 60
Fanea 121
Fanis 60
Faliboga 71
Farcaș 7
Farkas 83
Farquhar 88
Farquharson 88
Fatme 30
Faur 94
Fazekas 94
Făinaru 87, 94
Fălcoianu 118
Fănișor 66
Fănuică 65
Fărcășanu 118
Fear-not 21
Fébure 145
Febus 44
Febvre 145
Fedia 67
Fedko 62, 67
Fedor 62

Fehér 71, 83
Feinstein 86
Fekete 71, 83, 97, 99
Felecan 117
Felicía 126
Félicité 126
Felicus 126
Felix 126
Félix 126
Feodor 50, 67
Feodosie 50
Ferechidis 86
Ferenc 48
Fergus 79
Fergusson 79
Fernandel 60
Fernández 78
Fetcu 62
Fèvre 145
Fia 64
Fidel Castro 48, 147
Fidel Castro Ruz 78
Fieraru 94

Fierăscu 116
Filimon 63
Filip 113, 158
Filipache 60
Filipeștii 113
Filipoc 61
Filipoi 132
Filipoiu 132
Filippa 124
Filippina 124
Filippino 124
Filofteia 36, 64
Filosofov 79
Filoteanu 99
Filoti 34
Fintesteanu 118
Firea 121
Firoaia 134
Firoescu 134
Firoiu 134
Firu 134
Fischer 94
Fischmann 86

Fitzgerald 77, 79
Fitzmaurice 79
Fitzpatrick 79
Flaccus 40
Flavia 42
Flavius 39, 40
Fleică 72
Floarea 9, 53, 54, 128
Flora 54, 125
Florea 53, 54, 113, 122.
125, 128
Florela 156
Florence 22
Florens 124
Florentina 124
Florentine 24
Florența 126
Florescu 134
Florescul 113
Florian 99
Florica 53, 65, 66
Florin 125
Florina 125

Florinel 65
Floroiu 134
Focșa 123
Focșaner 86
Fogarassi 83
Foma 50
Fontaninu 99
Ford 154
Fotiade 84
Fotino 85, 107
Four 23
France 22
Francescato 85
Francesco 85
Francisc 48
Frangopol 85, 93
Frașcă 114
Frașculescu 114
Frățilă 122
Freitag 94
Frenkian 88, 93
Frieda 36
Friedländer 93

Friedrich 36, 37, 58
Friedrich-Wilhelm 56
Frige-vacă 70
Fritz 18, 36, 58, 137
Frincu 93
Frînculeasa 129
Froim 99
Froimescu 99
Frosa 125, 139
Frosina 125
Froso 139
Frugi 41
Frunzete 122, 149
Frunzetti 149
Frusina 50
Fuchs 86
Fučík 81
Fučíková 81
Fülöp 48
Fulvia 42
Fulvius 39, 40
Fürchtegott 21

G

Gäbor 48
Gabriel 29, 45, 49, 50, 51
Gaius 39
Gala 109
Galaction 109
Galea 61
Galina 61
Galiațatos 85
Galvani 153
Gamal 30
Ganciu 62
Gane 97, 122
Ganea 97, 122
Ganev 97, 122
Gano 62
Ganymedes 35
Garabet 31, 88
Garibaldi 36
Garoflid 82
Garofoiu 132
Gary 23
Gașpar 153
Gataianțu 120
Gatescu 149
Gattescu 149
Gavril 49, 50
Gavrilă 49
Gavriiloaia 129
Gavriluțu 52
Gavroche 155
Gă La U Őr 27
Gălățeanu 87, 118
Gănce 97
Găncev 97
Geafer 29

Geert 78
Geerts 78
Gégène 59
Gelal 30
Gelep 29
Gelu 64
Gemal 30
George 67, 147
George Sand 107
Georgel 67
Georges 55, 59
Georgescu 115
Georgeta 126
Georgette 154
Georgică 65, 66, 67
Georgius 42
Gergely 48
Gerhard 36, 37
Géza 48
Ghenadie 62, 63
Ghenadii 61
Ghencea 63
Ghenea 61, 121
Gheo 64, 135
Gheorgache 60
Gheorghe 45, 52, 53, 55,
60, 63, 64, 65, 67, 135,
148, 157
Gheorghescu 115
Gheorgheta 127
Gheorghii 158
Gheorghiane 84
Gheorghian 88
Gheorghies 65, 67
Gheorghina 125

Gheorghios 48, 60, 82, 85
Gheorghită 65, 67
Gheorghiu 82, 85, 97
Gherase 60
Gherasimache 60
Gherasimos 60
Gherea 108
Gherghe 53
Gherghina 53, 125
Ghețu 148
Ghețoiu 148
Ghiaciu 148
Ghica 67
Ghimbășanu 117
Ghimpați 101
Ghimpețeanu 118
Ghincu 62
Ghincul 96
Ghinculov 96
Ghislaine 24
Ghiță 67, 115
Ghițescu 115
Ghițșor 65
Giacomo 45
Giamal 30
Gian 56
Gianbattista 56
Giancarlo 56
Gica 66
Gică 65, 66, 67
Gigi 64
Gilbert 19, 37
Giovanni 45, 56, 58
Giosan 120
Giurgiu 67

Gizenga 32, 145
Gidea 120
Gifoï 132
Gincea 97
Gladys 28
Gligor 149
Gligore 69, 149
Gligoris 149
Gloanța 128
Glont 128
Gnaeus 39
Gneisenauette 21
Gobelin 154
Godfrid 37
Godin 154
Gogos 60
Gogu 60, 67
Goguța 66, 67
Goguțu 66, 67
Goldenberg 86, 99
Goldfish 100
Goldmann 86
Goldstein 86
Goldwyn 100
Gontran 24
Gonzague 24
Gorchi 146
Gorciu 63
Gorea 121

Gore 64
Gorjan 117
Gottfried 37
Grammatopol 85
Grapini 131
Grăurița 128
Grecea 122
Grecu 93
Greculesi 131
Gregorian 88
Gregoriu 50
Grig 64
Grigorașcu 62
Grigorcea 63
Grigore 50, 51, 63, 64,
121, 131, 157
Grigorieta 127
Grigorii 61, 81
Grigorina 125
Grigorios 49, 82
Grigoriu 82
Grigoroie 131
Grișa 61
Grișaka 61
Grița 61
Grițko 61, 131
Grog 152
Gross 71

Grotius 78
Grozdea 139
Grozdev 139
Grozdiu 139
Gruffydd 77
Gruffydd-Williams 77
Grün 71
Grünbaum 86
Grünberg 86, 99
Grünblatt 86
Guguța 64
Gugusse 59
Guhman 81
Guillaume 68
Guillotîn 155
Gurîcev 80
Gurîceva 80
Gusti 64
Gusețoiu 132
Guța 67, 112
Guțescu 112
Guțu 66, 67, 112
Guțulescu 112
Guv 152
Gvozdev 82
György 48, 60
Gyula 48
Gyúri 60

H

Hachenburger 96
Hadrianus 40, 106
Hadubrand 38
Haganrich 37
Hagi-Chirea 93
Hagi-Paraschiv 93
Hagi-Petcu 93
Hagi-Tudorache 93
Hagi-Tudose 93, 150
Hagi 93
Hailsham 74
Haim sin Cojocaru 79
Halfon 87
Halikarnasseus 92
Hamburger 78
Hamid 30
Hamilcar 28
Hananiah 49
Haneș 67
Hanna 28
Hannibal 28
Hans 56, 58, 67
Harabagiu 94
Harding 78
Hâriclea 35
Harold 37
Harpagon 155
Hasdeu 147, 148
Hassan 30
Hastings 32

Hațegan 117
Hayyim 46
Hector 34, 54, 104
Heinrich 37, 46
Helene 34, 50
Hélène 67
Helga 38
Heliodoros 35
Helios 35
Hellen 67
Henri 37, 46, 47, 48
Henrieta 126
Henriette 47
Henryk 48
Hera 36
Herakles 35
Herâscu 116
Herbert 37
Hercule 47, 153
Herescu 116
Herghelegiu 94
Heribrant 38
Hermann 37
Hermarkhos 35
Hermes 34, 35
Hermogenes 35
Hermyllos 50
Herodes 151
Herostratos 36
Herșcovici 87

Herșcu 87
Herțen 81
Hervé 76
Hidegkúti 83
Hilarios 50
Hilendarski 80
Hiltibrant 38
Hindenburgia 22
Hiotu 84, 98
Hipparkhos 35
Hippokrates 35
Hirsch 86
Hijdău 148
Hîncu 62
Hîrlăuanu 117
Hîrsean 119
Hîrserean 119
Hlodowiko 46
Hogea 121
Hohenheim 78
Holgerson 79
Homer 44
Homeros 34, 44
Homerus 44
Hômorodeanu 117
Hondru 84
Honterus 78
Hooligan 156
Hope-For 21
Horatius 9, 39

Horaț 43
Horațiu 21, 43
Horea 122
Horia 72, 122
Horning 78
Horowitz 87
Hortolomei 50
Horvát 83
Hosszú 83
Hosu 71
Hotăranu 116

Hovsep 51
Hovsepian 88
Hrisoveloni 86
Hristina 125
Hrițcu 131
Hrițculeasa 130
Hrodgari 36
Hrușcirov 82
Huck 59
Huckleberry 59
Hugbert 58

Huguette 126
Hugo 58
Hugo Géza 48
Hulubescu 114
Humbert 37
Humboldt 37
Hume 74
Humphrey 36
Huszár 83
Hystaspes 33

I

Iacob 28, 45
Iacobeanu 119
Iacobescu 149
Iago 45
Iahve 29
Iakob 45, 51
Iakov 45, 82
Iakovlev 79, 82
Iakovlevici 82
Iakovlevna 82
Iamandi 85, 149
Iampolski 80
Ian 61
Ianache 60
Iancu 61, 67
Ianculescu-Reuss 101
Iani 67, 85, 118
Ianis 60
Iankel 87
Iankelevici 87
Ianko 62
Iankul 110
Iannis 45
Ianul 122
Ianule 122
Ianulea 122
Ianulis 122
Iatropol 85
Ibrahim 30
Ica 66, 124
Iehohanan 9, 28
Iehoiachim 29
Iehoșua 29
Iehova 29
Ienache 60
Ieparu 94
Iencuțoșu 131, 132
Ieremia 28, 49, 50, 157,
158
Jeremiah 49
Ieșeanu 87
If-Jesus-Christ-had-not-
died-for-thee, thou-
hadst-been-damned 21
Igiroșanu 117
Ignat 153
Igor 38
Iisus 29

Iițehak 29
Iarie 50
Ileana 50, 67
Ileana Cosinziana 156
Ileanu 119
Ilenuța 66, 67
Ilerean 119
Ilia 80
Iliadis 86
Ilici 82
Ilie 28, 50, 55, 69, 130,
158
Ilienkov 80
Ilina 62
Ilinca 62, 67
Ilioasa 130
Ilisafra 67
Ilona 48, 67
Imbre 129
Imbroaie 129
Imbroane 129
Imbroaie 131
Immanuel 28
Imre 48
Ina 66
Inăuan 117
Indra 33
Indutiomarus 36
Ingvarr 38
Inoan 117
Ioa 137
Ioan 29, 63, 64, 67, 116,
139
Ioana 64, 69, 123, 127
Ioaneta 126
Ioanid 84
Ioanițescu 116
Ioanițoaia 130
Ioannes 139
Ioannina 129
Ioannis 60, 85
Ioanș 139
Iodoform 108
Iohannes 45, 51
Ion 9, 18, 28, 45, 54, 58,
62, 64, 67, 68, 69, 113,
114, 123, 127, 129, 158
Ionache 60

Ionaș 65, 67
Ionașcu 62, 67, 150
Ionathan 29, 46
Ionel 55, 60, 63, 65, 67,
114, 127
Ionela 65
Ionelia 126
Ionescu 96
Ionescu 91; 113, 114, 116
Ionescu de la Brad 109
Ionescu-Marița 101
Ioneștii 114
Ionete 122
Ionica 65, 123, 127
Ionică 58, 65, 66, 67, 127
Ion Ion 94
Ioniță 58, 65, 116
Ion Marin Sadoveanu
101
Ionnescu 148
Ion Păun 151
Ionuț 67, 111
Iordache 60, 64, 67
Iordan 46
Iordannes 42
Iorga 60, 63, 64, 67
Iorgache 60, 64
Iorgu 60, 67
Iorguțu 66
Ioseph 29, 30, 51
Iosephus 45
Iosif 29, 50, 51, 63
Iosiv 63
Ioze 64
Iozef 50, 51
Iozefa 124
Iozefina 64, 124
Iovan 67
Iovițoiu 132
Iovu 133
Ipate 105
Iphigeneia 36
Iphikrates 58
Iphis 58
Irena 50
Irimie 50
Irin 54, 128
Irina 36, 50, 54, 125

Irinel 66, 135
Irinuca 66
Irodion 53
Isaak 29
Isabel 45
Isac 63
Isaiia 28
Isidoros 35
Isis 35
Ismet 30
Isokrates 35
Ispăsoaia 129
Israel 29
Istrate 34
István 48

Itu 64
Iturriberrigorricorro-
taberricoechea 57
Iuda 153
Iudita 18
Iulia 42, 122
Iuliana 42
Iulianus 41
Iulius 39, 42, 122, 125
Iuno 106
Iustina 124
Iustinus 41, 124
Iustus 124
Iusuf 30
Iuvenal 43

Iuvenalis 43
Iva 137
Ivan 18, 45, 61, 62, 63, 67,
81, 82, 127
Ivana 62
Ivanca 62, 127
Ivanciu 62
Ivanov 79, 82
Ivanovici 82
Ivașcu 62
Izbăsoiu 132
Izolda 24
Izraeliteanu 99
Izrailovici 99

J

Jack 156
Jacky 156
Jacotă 122
Jacques 45
Jakab 45, 122
Jam 71
James 24, 45
Jan 45, 146
Janet 135
Janina 22
János 18, 45, 48, 54, 67
Janvier 94
Jasomirgott 71
Javaharlal 146
Jean 45, 67, 114, 124, 157
Jean-Baptiste Poquelin
107
Jean-Jacques 56
Jean Maren 101
Jean Moréas 108
Jeanne 57, 157

Jeanneton 57
Jeannette 57, 59
Jeannine 124
Jeannot 59, 64, 67
Jean-Paul 56
Jean-Pierre 56
Jean-Tehaş 101
Jeni 64
Jenny 64
Jenő 45, 58
Jesús 104
Jim Crow 18
Joannescu 116, 148
Jocelyne 24
Jocky 156
Jo(e) 59
Joël 24
Joffre 22, 155
Joffrette 22
Johan 45, 62, 67
Johannes 58

Johan Sebastian 56
John 45, 155
John Bull 19
Johnny 64, 67, 135
Johnson 79
Jojo 59
Joliot-Curie 103
Jones 77
Jorj 55, 67, 149
Joseph 59
Josette 126
Joska 60
Jozet 135
József 60
Juan 45
Juhász 83
Jules 18, 125
Julie 125, 126
Julieta 126
Julius 32

K

Kádár János 83
Kaeso 39
Kahn 115
Kalanga 32
Kalidasa 33
Kalița 65
Kallimakhos 34, 44
Kallinikos 35
Kalliope 34
Kallistratos 34, 36
Kaloiannis 139
Kalomiris 86
Kamell 158
Kanellopoulos 98
Kantakuzinos 49
Kapriel 51
Karadžić 79
Karageorgević 79

Karamanlis 31
Karel 46
Karl 46, 68, 151
Károly 46
Kassandra 35
Kassandros 35
Katalin 48
Katerinka 157
Katherina 157
Katherine 157
Katinko 139
Katiușa 157
Katzbachine 21
Kaunda 32
Kazimir 37
Kemal 30
Kennedy 77
Kenneth 32

Kerbol 76
Kerekes 94
Kerim 30
Kharikles 35
Khloe 36
Khrysippos 35
Khşayarşa 33
Kifa 29, 42
Kill Sin 21
Kiriakița 65
Kiriakos 49
Kirițescu 148
Kirkor 51
Kiselëv 149
Kiss 83
Kisseleff 149
Kitty 67
Kleandros 35

Klein 71
Kleopatra 36
Klytaimnestra 36
Kocerghina 86
Kogălniceanu 147
Kolea 61
Komenski 78
Konev 80
Konrad 78
Konstantin 80
Korinna 36, 125
Korneiciuk 80
Korolenko 80
Körösi 83
Körte 78

Körting 78
Kosma 49
Kossuth Lajos 83
Kostando 139
Kostiuk 80
Kotarbinska 81
Kotarbinski 81
Kovács 83
Krakauer 93
Krämer 78
Kratippos 35
Kratylos 58
Kravcenko 83, 98
Krästina 125

Kremer 78
Kriemhild 37
Krişna 33
Krupp 154
Krupskaia 81
Krupski 80, 81
Kulcsár 83
Kumaniecki 80
Kupcenko 98
Kuryłowicz 79
Kuza 49
Kynthia 36
Kyprianos 44
Kyros 34

L

Labin 86
Lacea 121
Lache 60, 64, 67
Laertiades 83
Lafayette 74
Laie 67
Laiotă 122
Lajos 48
Lallemand 76
Lamartine 76, 130
Lambert 37
Lambrino 85
Lampert 37
Lamprecht 37
Landau 87
Landsturmine 21
Langlois 76
Laonikos 35
Lapedatu 148
Larousse 76, 130, 154
Lascu 62
La Sécheresse 95
László 48
Lata 125
Latina 125
Laţcu 62
Laura 22
Laurentius 39, 40
Laurenţiu 50
Lavinia 54
Lavrandsdotter 79
Lavrentie 50
Laza 63
Lazarina 125
Lazăr 28, 62, 63, 158
Lăncrăjan 118
Lăncrăjan 118
Lăzureanu 117
Leahu 93
Leana 51, 62, 67, 127
Leanca 62, 67, 127
Leandros 35
Lebel 154
Leberecht 21

Leblanc 76
Lebon 76
Le Braz 76
Lebrun 76
Leca 51, 112
Lecu 97, 112
Leda 34
Lefébure 145
Lefebvre 145
Lefèvre 76, 145
Lefter 50, 51, 84
Lefterina 125
Lefteriu 84
Le Gall 76
Le Goff 76
Le Gonidec 76
Legrand 76
Leko 112
Lekov 97, 112
Lena 67
Lengyel 83
Leni 67
Lenin 108
Lenţa 67
Lenuş 67
Lenuţa 51, 67
Leon 45, 49
Léon 125
Leonard 37
Leonardo 85
Léonce 24
Leonid 49
Leonida 84
Leonidas 83
Leonia 125
Léonie 125
Leontin 124, 127
Leontina 105, 124
Leontius 124
Leopold 37
Leopoldina 124
Lepădatu 94, 148
Lesbia 42
Lesueur 10

Letiţia 54
Leu 71
Levantinopol 85
Levi 28
Levski 79
Lewis 77
Li 26
Liana 54
Libertina 22
Li Hung-ceang 25
Lili 59, 64, 67
Lilienthal 86
Lina 51, 67, 157
Linardatos 85
Linardos 85
Lincoln 47
Linica 67
Linu 7
Lisabeta 67
Lisaveta 45, 50, 51, 67
Lise 45
Lisette 157
Li Sin-man 26
Liubomir 37
Liubomira 8
Livia 42
Livius 39
Lixandru 51
Liza 67
Lizi 67
Lizica 67
Lizuca 67
Lizzie 45
Llewellyn 77
Llewelyn 77
Lloyd 77, 154
Lloyd George 77
Lopez 78
Lorenz 48
Lorenzatos 85
Lorenzo 85
Lörincz 39, 48
Lothar 36
Louis 46, 126, 151

Louise 126
Louis Quinze 155
Loucheur 76
Lübke 101
Luca 29, 49, 127
Lucaciu 97
Lucanus 29
Luci 64
Lucia 60, 64
Lucian 59, 64
Lucianus 29, 41
Lucienne 59
Lucilius 39, 40
Lucius 17, 39, 52
Lucretia 42

Lucretius 39
Lucy 60
Ludwig 36, 48
Lugojanu 117
Lu Hsün 107
Luigi 46
Luiza 126
Lukács 48, 97
Lulu 59
Luminița 53
Lumumba 32
Lungu 71, 128, 141
Lungu(l) 112
Lunguța 128
Lupea 122

Lupașcu 62
Lupu 53, 105, 123
Lupșa 123
Luther 36, 47
Luțu 51
Luxandra 149
Luxița 65
Lwowski 79
Lyndon B. Johnson 77
Lyon 87
Lyon-Caen 87
Lysandros 35
Lysippos 35
Lysistrate 36
Lysistratos 36

M

Mac Adam 154
Mac Arthur 79
MacCarter 79
Macdonald 79
Mac Farlane 154
Machabaios 50
Mache 60, 124
Macintosh 79
Mac Intosh 154
Maciu 62
Mackee 79
Mackenzie 79
Macmillan 79
Mac Namara 79
Macoveanu 118
Macovei 50
Macpherson 79
Macri 85
Macrobios 35
Madison 37
Maecenas 40, 151
Maftei 50
Magda 59
Magda Barinkai Osz-
kárné 102
Magdalena 29, 50, 59
Magearu 88
Magheru 94
Magyar 83
Mahatma 33
Mahir 87
Mahiddin 31
Mahomed 29
Maiacovski 146
Maicu 61
Maiakovski 146
Maire 68
Majä 70
Makai 83
Makar 79, 83
Makarenko 79, 83
Malacopol 85
Malagamba 158
Malaxa 85, 147

Malca 28
Malvina 23
Mamantos 60
Mamercus 39
Manasseh 28
Manciu 62
Manda 139, 158
Mandel 100
Mandela 32
Mando 60, 139
Manea 51, 52
Manfred 37
Manilov 158
Maniu 150
Manius 39
Mannlicher 154
Manolache 60
Manole 51, 62, 104
Manolis 84
Manoliu 84
Manolu 84
Manon 135
Mansard 153
Mantarosie 71
Manto 60
Mantos 60
Mantu 60
Manuc 88
Manzatti 149
Mao Dun 107
Mara 67, 139
Marcea 63
Marcellus 40
Marcoveanu 99
Marcu 29, 45, 63
Marcus 29, 39
Mareș 122
Mareš 122
Marfa 50
Marga 59
Margareta 59
Margherita 60
Marghiloman 155
Marghioala 67, 156

Marghiola 156
Margit 48
Mari 64, 67
Maria 8, 18, 19, 28, 42,
45, 55, 56, 57, 61, 62, 64,
65, 67, 68, 69, 104, 107,
108, 125.
Maria Arsene 107
Mariam 28
Marian 55
Mariana 19, 67
Marianus 41
Marica 62, 65, 67, 157
Maricica 67
Marie 55, 157
Marie Anne 55
Marie Jeanne 55
Marie Rose 106
Marieta 67, 126
Mariika 62
Marin 63, 111, 123, 128
Marina 66, 123, 124
Marinache 60
Marinatos 85
Marinchescu 116
Marinel 65
Marinela 65
Marinescu 116
Marinescu Elena-Buzău
101
Marinete 122
Marinetti 78
Marinică 65, 104, 156
Mario 107
Marioara 53, 55, 57, 64,
65, 67
Marion 55, 57
Marionette 57, 157
Mariorel 57, 66, 67,
Mărișca 67
Marița 64, 65, 67, 101
Marițica 67
Marius 17, 18, 39, 40, 43,
47, 107

Mariuța 66.
 Marivaux 158
 Mark Twain 18
 Maro (*lat.*) 40
 Maro (*gr.*) 139
 Marosi 83
 Marotte 157
 Mars 40, 124
 Marsilia 21
 Marta 50, 128, 135
 Martha 28
 Marthe 135
 Martialis 43
 Martianus 41
 Martin 122, 156
 Martina 124
 Martine 130
 Martînus 41, 124
 Marțial 43
 Marușca 67
 Mary 59, 64, 68, 106
 Mașa 61, 67
 Mașenca 67
 Matache 67
 Matamor 18
 Matei 28, 50
 Mateiaș 65
 Matilda 37
 Matthiah 28
 Mátyás 48
 Maud 37
 Mauriciu 50
 Maur-Pie-Yon 22
 Mauser 154
 Mavrianopol 85
 Mavrîchie 50
 Mavrocordat 85
 Mavrogheni 85
 Mavroiani 85
 Mavromihali 85
 Mavrom(m)ati 85
 Mavru 50, 71
 Max 23
 Maxim 127, 154
 Maxim Gorki 107
 Maximilian 23
 Maximus 40
 Mă(g)dălina 50
 Măgureanu 118
 Mălina 53
 Mănițoiu 132
 Mănuilă 49
 Mărcescu 111, 112
 Mărculescu 112
 Mărculete 122
 Mărdărăscu 116
 Mărdărescu 116
 Mărgărit 53
 Măria 67
 Mărioara 67
 Măriuca 66, 67
 Măriuș 66, 67
 Măriuța 67
 Măriuță 131
 Mărtouiu 132, 133
 Mățăuanu 117
 Mc Carthy 79
 Medici 78
 Medrea 67
 Meg 59
 Megaira 153
 Meggie 59
 Mehmet 29
 Mehtupciu 94
 Meier 87
 Melanchthon 78
 Melcescu 114, 134
 Melentina 125
 Meletie 125
 Meletina 125
 Melidoneanu 99
 Melintina 125
 Melitina 125
 Melpomena 135
 Melpomene 135
 Men 35
 Menandros 35
 Mendel 100
 Mendelssohn 79
 Menderes 87
 Mendès-France 145
 Menelaos 58
 Menéndez y Pidál 78
 Mennes 58
 Menodoros 35
 Mentor 153
 Mercator 78
 Mercedes 104
 Meri 64, 67
 Merișor 67
 Merovingii 78
 Mertens 77
 Mery 64, 149
 Mesrobeanu 99
 Mesrobian 99
 Messala 124
 Messalina 42, 124
 Messalinus 124
 Mészáros 94
 Metaxa 85, 147
 Meteleanu 118
 Metrophanes 35
 Meunier 76
 Mezei 83
 Meyer 78
 Meyer aus Speyer 103
 Meyer-Lübke 103
 Miai 67
 Mialașcu 67
 Mială 67
 Micaela 49
 Michael 45
 Michaela 55
 Michel 19, 55, 67, 149
 Michelangelo 56, 78
 Mickiewicz 79
 Micky 67
 Miclău 67
 Miclăuș 67
 Micle 67
 Micșa 123
 Micu 71, 123
 Micu-Klain 96
 Micușan 120
 Mielu 65, 67
 Mihael 28
 Mihaela 55
 Mihai 55, 65, 67
 Mihail 49, 52, 61, 62, 67, 113
 Mihalache 60, 67
 Mihalcea 67
 Mihale 67
 Mihalășcu 62, 67
 Mihály 48
 Mihăilă 49, 65, 67
 Mihăileanu 119
 Mihăilescu 112, 113
 Mihăiță 67
 Mihnea 63, 67, 121
 Mihoc 61, 67
 Mihu 67
 Miki 64
 Miklós 48
 Milady 24
 Milcu 61, 97
 Milea 99
 Mili 64
 Milia 127
 Militza 127
 Milkov 97
 Mille 147
 Miller 99
 Milton 32
 Mimi 60, 64, 134
 Mimille 59
 Mina (f.) 124
 Mină (m.) 62, 121
 Minca 62
 Minciu 62
 Minciunescu 114, 134
 Mincu 62
 Mindirigiu 94
 Minea 121
 Minerva 54
 Minko 62
 Minodora 35
 Minović 79
 Mioara 53, 64, 65, 67
 Mioc 61, 67
 Mira 8
 Mirce 58
 Mircea 63, 121
 Mirciulică 65
 Mireille 22
 Miriam 8, 28
 Mirodan 120
 Miroslav 37, 63, 113
 Miroslăvescu(l) 113

Mirska 81
Mirski 81
Misericordia-adulterina
21
Misir 93
Misirliu 93
Miskolczi 83
Mișa 61, 67
Mișel 57
Mișka 61
Mișu 67
Mitache 67
Mitea 67
Miti 67
Mitica 65, 67, 156, 158
Mitilineu 93
Mititeloiu 132
Mitrache 67
Mitrادات 33
Mitran 67
Mitras 33
Mitrea 60, 67, 121
Mitrică 67
Mitris 60
Mitriță 67
Mitrofan 35
Mitroiu 132
Mitros 60
Mitru 60, 67, 121
Mitruș 66
Mitti 135
Mitty 64, 149
Mitu 67
Mitzi 64, 149
Mița 64, 67

Mițșoara 65
Mițșor 66, 67, 135
Mițu 67
Miu. 67
Mizrahi 93
Mînzatu 149
Moaleș 122
Mocanca 128
Mogoș 71
Mogoșoia 130
Mohammed 29
Mohnblatt 86
Moire 68
Moise 62, 127
Moise 32
Molière 107
Molly 59
Molnár 83
Molnar-Piuaru 48, 96
Mona 106
Monea 63, 121
Monic 128
Monica 23, 106, 156
Montaigne 147
Montaureanu 99
Monția 122
Morariu 150
Moraru 94
Morărescu 114
Morgan 777
Moritz 50
Moruzan 120
Moscu 62
Moses 28, 29

Mosessohn 79
Moș Teacă 156
Moțoia 133
Moțoi 132, 133
Moțoiu 133
Muadhnaith 106
Muca 10, 58
Mucapor 10, 38, 58
Mucea 121
Much-Merceye 21
Muquette 47
Mugur 53
Muhitdin 88
Muhitdinov 31, 88
Muhtar 30
Müller 78
Mumuianu 118
Muntean 97
Munteana 128
Munteanu 97, 119, 128
Munteneanu 119
Munteverzeanu 99
Muntyán 97
Murat 30
Mureșan 97
Mureșanu 117
Mussolini 78
Mustafa 30
Mușat 10, 116
Mușatescu 116
Mușătescu 116
Mușetescu 116
Muzicescu 114, 134
Myrrha 42

N

Nache 60, 67
Nacu 60
Naghui 97, 150
Nagy 71, 83, 97, 150
Nahodka 94
Nahum 28
Naiden 60, 94
Naie 64, 67, 156
Nako 60
Nakos 60
Nan 61, 111
Nancu 61
Nanette 59
Nano 60
Nanos 60
Nanot 59
Nanu 60
Nanul 148
Nanu-Muscel 154
Napoleon 152
Napoleon Măgareța 24
Naso 40
Nassreddin 31

Nasta 63
Nastasia 126, 158
Nastratin 31
Nata 64
Natalia 17, 38, 64, 128
Natanael 29
Natanailă 50
Natanson 79
Natașa 38
Naum 28
Naxiotis 84
Nazim Hikmet 87
Nădejde 99
Nămaie 8
Năsoi 132
Năstasă 158
Nastase 51, 115, 126
Năstăsache 60
Năstăsescu 115
Nășcuț 150
Nășcuțiu 150
Neacșu 24
Neaera 42

Neagu 133
Neagul 110
Neamțu 93
Neatedulova 10
Necșuliu 84
Necula 67
Neculache 60, 67
Neculai 67
Neculce 67
Neculuță 67
Nedelea 61, 121
Nedelcu 61, 97, 111, 121
Nedelko 97, 111
Nedelkov 97
Negoaia 133
Negoii 132, 133
Negoiu 132, 133
Negrea 72, 98
Negrei 131
Negri 131
Negru 71, 98
Negrulea 99
Negruți 131

Negruzzi 131, 147
Neguleasa 129
Nehru 146
Neleios 83
Nelepec 21
Neli 64
Nello 149
Nelly 149
Nelson 32
Nelu 63, 67, 149
Német 83
Nenciu 62
Nénesse 59
Nero 43, 104
Nerone 43
Nerva 40
Nestor 9, 155
Netty 135
Neumann 105
Neutrită 21
Nica 63
Nicanor 108
Nică 65, 67
Nichita 121, 158
Nichitelea 121
Nick 59, 67
Nickel 157
Nicky 67
Nicoară 52, 67
Nicodem 50
Nicodim 50
Nicola 67
Nicolae 149
Nicolai 67
Nicolaide 84
Nicolaiie 63, 67, 69, 115,
149, 150

Nicolas 55, 59
Nicolau 147
Nicolaus 42, 52
Nicolescu 115
Nicoleta 126
Nicorescu 116
Nicot 158
Nicu 58, 63, 67
Nicolai 52, 67
Nicolaiie 58, 63, 64, 67,
115, 158
Nicolaiieș 65
Niculăița 67
Nicolescu 115
Nicolescu-Brăilițeanu
100
Nicolescu-Cociu 101
Niculită 65, 67
Nicușor 66, 67
Nicuță 58, 66, 67
Niebelungii 78
Nigidius Figulus 43
Nigrim 108
Nikanor 35
Nikifor 82
Nikiforov 82
Nikiforovici 82
Nikiforovna 82
Nikis 58
Niko 64
Nikolaeva-Tereșkova 102
Nikolaevici 81
Nikolaevna 81
Nikolai 61, 81
Nikolaos 38, 52, 58, 84
Nicolau 84, 147

Nikolaus 157
Nikolina 125, 129
Nikomedes 35
Nikulina 125
Nina 61, 65
Nistor 64
Nito 64
Niță 65, 112, 115
Nițescu 112, 115
Nițu 112, 115
Nițulescu 112, 115
Niul 75
Noaghea 97
Noah 28
Nobel 145
Nodea 121
Noe 28, 61
Noica 61
No-merit 21
Nora 53
Norma 22
Norocel 53, 54
Noru 53
Novac 97
Novacu 97
Novák 97
Numerius 39
Nureddin 31
Nușicuța 66
Nušić 79
Nuța 66
Nuță 67, 112
Nuțescu 112
Nuțu 67, 112
Nuțulescu 112
Nutzi 64
Nyerere 32

o

Oană 67
Oancea 63
Oassianu 106
Oblomov 158
O'Brian 75
O. Carp 108
Ochioasa 128
Ochiosu 128
Ochs 71
Octav 43
Octavia 42
Octavian 64
Octavianus 41
Octavius 39, 40, 43
Odette 126
Odward 58
Odysseus 34
Oeconomu 148
Oeriu 150
O'Hara 75
O'Hara Wood 77

Ohm 153
Oieriu 150
Oláh 83, 93
Olaru 94
Olasz 83
Olănescu-Ascanio 101
Oleg 38
Olga 38
Olimbiada 127
Olimp 127
Olinda 24
Olivenbaum 86
Oliver 46
Oliviu 46
Oltea 121
Olteanu 119
Olteneanu 119
Oltenschi 94
Olympias 127
Onei 62
Onciul 148
One 23
Onea 52, 64, 67, 121
O'Neil 75
Onesimache 60
Onesimos 60
Onofrei 36
Onu 64, 67, 121
Onufrius 36
Onuț 67
Oppenheimer 78
Oprea 121, 135
Oproiu 132
Orăscu 116
Orășanu 117
Orgetorix 36
Orosz 83
Oscar 37
O'Shoughnessie 77
Osipenko 81
Osman 30
Oswald 37

Oșanu 106
Otto 58, 138
Ottokar 36

Ottulf 58
Ovanes 51
Ovanesian 88

Ovid 43
Ovidiu 21, 43
Ovidius 39

P

Pache 60
Paderewski 80
Pagonis 53
Paicu 61
Paisie 105
Pál 48
Palamedes 35
Paleologhina 128, 1.9
Palladi 84
Pamela 23
Pamphilos 34
Panaghia 84
Panaghiotis 84
Panaiot 84
Panait 31, 84
Panaitache 60
Panait Cerna 108
Panaitide 84
Pancea 63
Panciu 62
Pancu 61
Pancu-Iași 101
Pandele 50
Pandora 35
Pandore 155
Pangrati 34, 50
Pankrates 34, 35, 50
Pann 147
Pantaleone 155
Pantazis 49
Panteleemon 34
Pantelevici 82
Panteleici 82
Pantelimon 31, 50, 61, 62, 63, 92
Pantofaru 87
Pap 115
Papacostea 85
Papadachi 115
Papadachis 85
Papadatos 85
Papadiamantopulos 108
Papadima 85
Papadopol 85, 115
Papadopolina 129
Papagheorghe 85
Papagheorghiu 85
Papağoga 85
Papahagi 85, 93, 150
Papaioanu 85
Papandreu 85, 147
Papanicola 85
Papastratos 85
Papatanasiu 85
Papatânase 85, 115
Papateodoru 85

Papaxintacopol 85
Papazoglu 115
Papiniu 150
Papoudoff 149
Papp 115
Papudov 149
Paracelsus 78
Paraschiv 62, 133
Paraschiva 24, 54, 62, 133
Paraschivoaia 133
Paraschivoiu 133
Parfenii 83
Parhomenko 83
Parhon 83
Parizianu 93
Parmentier 76
Pascale 17, 62
Pascalis 49
Pascu 54, 62
Pașka 61
Pat 59
Patavinus 92
Pathé 159
Patrașcanu 149
Patrice 32
Patricius 79
Patrick 17, 59, 79
Paul 40, 45, 50, 105
Paula 50, 124
Paulina 42, 50, 124
Paulinus 124
Paul I. Papadopol 108
Paulus 40, 50, 124
Pavel 40, 48, 50, 61, 80, 82, 105
Pavlenko 83
Pavlid 50, 84
Pavlina 125, 129
Pavliuk 80
Pavlo 83
Pavlos 50, 97
Pavlov 81, 82, 97
Pavlovici 82
Pavlovna 82
Pavlu 50, 97
Paximadi 86
Pazvante 152
Pazvantoglu 31, 152
Păcuraru 94
Păn Lai-dă 27
Păpusa 65
Părliuță 72
Pasculeasa 129
Păsculete 122
Pătrascu 62, 113, 133
Patrășcanu 113

Pătrășcoaia 133
Patrășcoiu 133
Pătroi 132
Păun 53, 123
Păuna 123
Păunescu-Ulmu 100
Păunete 122
Păune-Pincio 101
Pāvālaș 65
Pāvāloaie 132
Pāvāloiu 132
Pāvāluță 66
Pârvan 148
Peg 59
Peggie 59
Peggy 59
Peisistratos 36
Pelagonius 43
Pelzer 94
Penciu 62
Penelopa 135
Penelope 135
Penelopi 135
Perdita 23
Pérez 78
Perić 79
Perikles 35
Persida 127
Persu 127
Perșinaru 119
Pescaru 94
Petala 85
Petcu 62
Peters 77
Petersen 79
Peterson 79
Petko 62
Petöfi 83, 98
Petrache 60, 116
Petrăchescu 116
Petre 62, 75, 135, 139
Petrea 121, 139
Petreasca 113
Petrescu 113, 116
Petri 131
Petria 125
Petrica 65
Petrina 125
Petros 29, 42, 51
Petrosian 88
Petrov 79, 82
Petrovici 81, 82, 83, 113
Petroviciu 97, 150
Petrovna 81, 82, 113
Petru 45, 48, 69, 139
Petrus 29, 42

Petruș 66
Petruț 66, 111
Pherekydes 86
Philadelphos 34
Philaretos 34
Philippide 148
Philippos 34, 35, 58
Philipps 77
Philon 58
Philotheos 36
Phoebus 44
Phoibos 44
Photinos 106
Phryne 36
Pictorian 99
Pierre 75
Pierre Abraham 108
Pietreanu 120
Pimpleton 21
Pintea 121
Pintilie 121
Piotr 81, 82
Pip 108
Pipelet 155
Piperescu 114
Pippidi 84
Pițigoi 71
Piuaru 149
Pîrvan 120
Placsintâr 97
Platon 58
Plaut 43
Plăcintaru 97
Pleașa 128
Plessis-Praslin 158
Pleșu 128
Plinie 43
Plinius 43
Ploaie 9
Ploieșteanu 92, 93, 118
Plutarkhos 35
Lociovalișteanu 118
Pogodin 82
Pogonat 85
Pogonatos 85

Pogoneanu 118
Poienaru 119
Poincaré 76
Pol 50
Polack 86
Pola Negri 108
Polihron 86
Polihroniadiis 86
Polihronis 49
Polihronos 49
Polizos 49
Polly 59
Polybios 35
Polychroniades 86
Polydoros 35
Polykrates 35
Polyxene 35
Pompadour 155
Pop 115
Popa 115
Popandron 115
Popa Popp Ion doi 100
Poparad 115
Popeasca 128, 133
Popesco 96
Popescu 17, 91, 114, 115,
133, 156
Popescu-Ulmu 100
Popescu-Voitești 100
Popidan 115
Popișteanu 118
Popivan 115
Popluca 115
Popov 82, 115
Popovici 82, 115
Popoviciu 150
Popovschi 115
Poppescu 148
Pop Simion 95
Porsenna 40
Postelnicu 94
Postolache 60
Potap 79
Potapenko 79
Potcoavă 9, 70

Poterașu 94
Pott 153
Poulopoulo 85
Prai-e-God 21
Preda 127
Predețeanu 118
Prefăcutu 141
Preoteasa 130, 134
Preotesiu 134
Preotesoiu 134
Preoteșcu 99, 115
Presură 71
Pretorian 99
Priadcencu 98
Priadcenko 98
Priameia 83
Priameios 83
Pricopie 149
Pristanda 156
Proța 63
Proćopie 64, 149
Prodan 94, 105
Propertiu 43
Protagoras 35
Protopopescu-Pache 101
Pruncu 88
Pruteanu 101
Przemyśleaner 86
Ptolemaios 28
Ptolomaios 28
Publius 39
Puica 53, 65
Puican 120
Puiu 53, 65
Pullman 154
Pumnul 148
Purcărea 72
Puricescu 114, 134
Purușottama 57
Purușottamadeva 57
Pusi 65
Pușa 65
Puțaru 99
Pythagoras 35
Pythios 35

Q

Quévreux 76
Quièvre 76

Quintin Hogg 74
Quintus 39

R

Rabinovici 115
Rache 60, 67
Rachel 28
Racine de la Liberté 22
Racotă 122
Rácș 83
Rada 133, 157
Radaulf 121

Radhakarșnan 33
Rado 111
Radomir 37, 111
Radoslav 37, 63
Radu 61, 62, 63, 111, 112,
121, 123, 133, 157
Radul 111, 112, 121
Radwulf 37

Rafael 29, 49
Rafail 49
Rafailă 49
Raftopol 85
Raginmund 37
Raglan 155
Rahel 28
Raiciu 62

Raicu 61
Rajendra 33
Rallea 98
Ralph 37
Raluca 128
Ramadan 120
Raoul 37
Rapacki 80
Rareş 70, 122
Rasmussen 79
Raşcu 62, 67, 124
Raško 62
Raţiu 83, 97, 150
Rauchalles 106
Raveca 28
Raymund 37
Racar 94
Răchiteanu 117
Răchiteanu-Şirianu 102
Răculeţ 71
Rădescu 111, 112
Rădiţa 65
Rădoaia 133
Rădoi 132, 133
Radoiu 133
Răducanu 111
Răducu 66, 111
Răduică 66
Rădulea 121
Rădulescu 98, 111, 112
Rădulescu-Motru 101
Rădulică 65
Răduţ 150
Răduţă 131
Răduţiu 150
Răduţoiu 132
Răduţu 66
Răgadunescu 114
Răguşita 128
Răguşitu 128
Răspop 110
Răutoiu 132
Răzvan 23
Răzvănică 66
Rebecca 28, 50
Rebenciuc 80
Rebreanu 117
Red 93
Régénérée Vigueur 22
Regep 30

Reghina 28, 54, 124
Regina 28, 124
Reichmann 86
Reinhart 156
Relgis 108
Relei 131
Reli 131
Relu 63
Remus 127
Renan 76
Renard 156
Renata 105
Renée 105
Repciuk 80
Repin 80
Repina 80
Reveca 28, 50
Reveica 28
Reviga 108
Rhee 27
Ricard 59
Rică 67
Richard 47
Richter 78
Rihard 54
Rio 76
Rita 59
Riţa 67
Riza 121
Rizea 121
Ribakov 80, 82
Rîmneanţu 120
Riureanu 118
Robe 97
Robert 36, 37, 54, 59
Robescu 97
Robev 97
Roboiu 132
Rociu 63
Rodica 23, 53, 65, 156
Rodionici 82
Rodionovici 82
Rodiţa 53
Roentgen 153
Roger 36
Rogozanu 117
Róka 83
Roman 62, 92
Romanelli 78
Romanencu 98

Romanenko 98
Romanescu 98
Romaniuk 81
Romanski 80
Romaşcanu 117
Romaşca 62
Romaşcu 62
Romeo 22, 155
Rommel 22
Romulus 8, 29, 127
Roosevelt 77
Rosa 124
Rosalindo 18, 107
Rose 106
Roselyne 24
Rosemary 106
Rosenbaum 86
Rosenblatt 86
Rosenberg 86
Rosenfeld 77
Rosetti 147
Rosettina 129
Rosina 124
Roşianu 118
Roşu 71
Rot 71
Rotaru 94
Rotărescu 114
Rotenberg 86
Rotmann 86
Rotschild 87, 100
Rousaitos 147
Rovinaru 119
Roxana 49
Ruben 28, 30
Rudolf 36, 37
Ruset 147
Rusetos 147
Russe 97
Russel 74
Russescu 97
Russev 97
Russeva 80
Russ 86, 147
Rustaveli 94
Rusu 93
Ruşeanu 117
Ruxandra 49
Ruxândoiu 133
Ryšanek 81
Ryšanková 81

S

Sabău 94
Sabbba 50
Sabbas 49
Sabin 127
Sabina 127
Sabinus 40, 127
Sacerdoţeanu 99, 115
Sache 60

Sachelarie 115
Sacu 63
Safarewicz 80
Safarewiczewa 80
Safta 51, 67, 128, 133,
159
Saftu 128, 139
Saifuleddin 31

Saladin 31
Salaheddin 31
Salomo 28, 29
Salomon 28, 30, 63, 159
Salustiu 43
Sam 59
Samoil 49
Samoilă 49

Samson 28
 Samuel 29, 49, 59
 Sandfeld 103
 Sandfeld-Jensen 103
 Sándor 48
 Sandwich 154
 Sanea 19
 Sanjeev 88
 Saporta 87
 Sara 28
 Sarabă 52
 Sári 60
 Sarolta 48, 60
 Sasu 93
 Saşa 61
 Sauciuc 80
 Saul 28, 105
 Sautier 106
 Sava 19, 49, 50, 80, 112, 127
 Savciuc 80
 Saveta 45, 51, 67, 127, 128
 Savinien-Hercule 56
 Savu 112
 Sax 159
 Săftoaia 133
 Săftoiu 133
 Sändel 65
 Sândița 65
 Sânduc 66, 111
 Sândulescu 111
 Sătescu 114
 Sătmărean 120
 Săvescu 112
 Săvulescu 112
 Scaliger 78
 Scarlet 71
 Scavin 113
 Scavinescu 113
 Scavinschi 113
 Schäfer 94
 Schauer mann 153
 Schina 85
 Schmidt 94
 Schneider 78
 Schultze 78
 Schwarz 71, 98
 Schwarzerd 78
 Schweizer 86
 Scipio 100
 Sebastianus 42
 Seceleanu 92, 118
 Sedoi 80
 Segal 99
 Segomarus 36
 Seidel 78
 Selim 30
 Selma 23
 Seneca 43
 Seni 131
 Senofontici 82
 Seracin 149
 Serafim 29
 Serafin 149
 Serdaru 94
 Seredenciuc 80
 Servius 17, 39
 Sevasta 50
 Sevastos 50
 Severineanu 120
 Sextus 39, 43
 Sfetcu 53, 62, 97
 Shinas 85
 Shirley 22, 23
 Shrapnell 153
 Sicco 58
 Sidi el Hagi Abd el Ka-
 der Uled Mahiddin 31
 Sidonia 46, 106
 Sieger 78
 Siegerus 78
 Siegfried 37, 58
 Sigalea 99
 Sighetea 97
 Sigismund 37
 Sigmund 37
 Sikeliotes 92
 Silbermann 86
 Silberstein 86
 Silhouette 151
 Silivestru 149
 Silvius 39, 40
 Sima 64, 112
 Simeon 28, 60, 64
 Simò (*it.*) 58
 Simo (*bulg., rom.*) 97, 112
 Simon 82, 158
 Simone 58
 Simonov 79, 82
 Simos 60
 Simu 60, 112
 Simulescu 112
 Sin Cojocar 79
 Sin-Denie 21
 Sing 27
 Sin Gheorghe 79
 Sing Man Rhee 27
 Sion 29
 Sireteanu 101
 Sirma 53
 Sivu 63
 Sinchetru 52
 Sîngeorgiu 79
 Singeorz 52
 Sînmedru 52
 Sînnicoară 52
 Sînvășii 52
 Sinziana 53
 Sîrbu 93
 Sîrma 53
 Skala 81
 Skalová 81
 Skok 79
 Slăninioiu 132
 Slătineanu 116
 Slobozeanu 118
 Smara 140
 Smaranda 51, 140
 Snagov 9, 92
 Soare 53
 Socol 71
 Socor 7, 150
 Socrat 44
 Socrate 44
 Socrates 44
 Sofi 64
 Sofia 49, 61, 62, 128
 Sofica 62
 Sofiika 62
 Sofocle 44
 Sokrates 35
 Solange 24, 135
 Soldatenkov 80
 Soldatenkova 80
 Soloviov 80
 Sonea 61
 Sonia 61
 Sophocle 47
 Sophocles 44
 Sophokles 35, 44
 Soong 26
 Sorbul 148
 Sorescu 116
 Sorin 25, 53, 123
 Sorina 123
 Sorry-for-Sin 21
 Sós 83
 Sotir 49
 Spartacus 58
 Spătaru 94
 Spencer 146, 155
 Sperantia 99
 Speranța 128
 Speranțiu 128
 Spineanu 119
 Spirea 121
 Spiridon 60, 121
 Spiros 60
 Spiru 60
 Spurius 39
 Staicu 61
 Stamate 53, 67, 84
 Stamati 84
 Stamatiad 98
 Stamatiade 98
 Stamatina 125
 Stamatios 49
 Stamatias 49, 84
 Stamatii 84
 Stan 105, 111, 123, 127, 157, 158
 Stana 123, 127
 Stanca 127
 Stanciov 108
 Stanciu 62
 Stancu 61, 62
 Stanislav 37
 Stasa 140

Stati 50
Stavrache 60
Stavri 85
Stavros 49
Stănescu 111
Stănoiu 132
Stefania 126
Stefanos 49
Steinberg 86
Stelea 121
Stelian 106, 121
Steliana 66
Stella 106
Stellianos 106
Steopoe 96, 131
Steopol 96
Stepan 55
Stephanus 78
Stere 49, 84, 98
Sterghianos 49
Sterghios 49, 84
Steriadis 98
Sterian 49
Sterie 49, 84
Steriopol 98
Sterios 98

Steriu 84
Stilian 106
Stilianos 49
Stîrcea 63
Stoescu 149
Stoian 120, 149
Stoica 19, 61, 112, 127
Stoicescu 111, 116
Stoichițescu 116
Stoiculescu 111, 112
Stoienescu 149
Stoika 19, 61
Stoiko 19, 112
Strass 154
Strașimir 37, 58
Stratonikos 35
Strindberg 146
Stroie 127
Stylianos 106
Suciu 94
Suétone 43
Suetonius 43
Sueur 10
Suliman 30
Sultana 53
Sun 26

Sung 26
Sung Ting-ling 26
Sun Iat-sen 26
Sun Yat Sen 26
Surda 128
Surdu 128
Surdu(l) 112
Surlașiu 94, 150
Surlașu 150
Suroaia 130
Susan 120
Suseanu 120
Suzana 28
Svensk 18, 101
Svetoslav 37
Szabó 83
Szabolczi 83
Szász 83
Szatmary 93, 120
Székely 93
Szekeres 94
Szerb 83
Szeredai 83
Szigeti 97
Szücs 94

Ș

Șahmatov 79
Șakuntala 33
Șamsutdin 31
Șandru 48, 121
Șarlota 126
Șan Ian-bing 107
Șchiopoaia 129
Șchiopoaie 96
Șchiopul 70, 96
Șendrea 48, 121

Șerban 120
Șiclovan 117
Șimandan 117
Șimeon 28
Șincai 83
Șmil 87
Șmilovici 87
Șoimaru 114
Șoimăreștii 114

Șor 71
Ștefan 55, 60, 63, 121, 126
Ștefana 126
Ștefania 126
Ștefănuță 66
Ștefleă 63, 121
Știrbei 154
Știrbu 141
Șuicescu 113
Șuşannah 28

Ș

Șkoda 146, 153

T

Tabacu 97
Tabakov 97
Tace 23
Tache 60, 67, 124
Tacit 43
Takács 94
Take Ionescu 101, 155
Talaat 30
Talianu 93
Tanas 61
Tancu 61
Tanda 158
Tanea 61
Tania 61

Tannenbaum 86
Tantinel 58
Tantzi 149
Taras 80
Tarasenkov 80
Tarnowski 94
Tartarin 156
Tartuffe 155
Tatiana 22, 38, 61
Tauber 81
Tauberová 81
Tavi 64
Tavit 51
Tănase 51, 88, 115, 157

Tănăsache 60
Tănăsescu 115
Tănăsescu-București 101
Tănăsescu-Galați 101
Tânțel 66
Tătaru 93
Tătăranu 117
Tătărăscu 116
Tătărescu 116
Tăutu 83
Tăzlaşuanu 117
Tcaciuc 80
Teașa 128
Teclă 128

Teclu 128
Teddy 151
Tedesco 86
Telamonios 83
Temelcu 97
Temelkov 97
Teodor 50, 53, 63, 67, 84,
97, 150
Teodorina 125, 129
Teodoriu 84
Teodoros 85
Teodoru 98
Teodosia 50
Teofana 35
Teofanis 60
Teoreanu 149
Terente 39
Terentius 39
Terențiu 43
Tereșkov 80
Tereșkova 80
Teréz 48, 60
Terezia 48
Terracini 78
Teșu 128
Te Ti-ko 26
Texas 93
Texel 95
Thalaleos 153
Thelma 23
The Lord is near 21
Themistokles 35
Théo 60
Theodor 67
Théodore 60
Theodoreescu 148
Theodoros 29, 35, 36
Theodosia 36
Theodulos 35
Theokhares 35
Theokritos 35
Theophanes 35
Theophilos 35
Thibaud 107
Tholmai 28
Thomas 28, 59
Thompson 145

Thomson 145
Thrax 92
Three 23
Tiberius 39
Tibul 43
Tibullus 43
Tică 65, 67
Tihomir 37
Tihon 82
Tihonov 79, 82
Timofte 36, 50
Timotei 36, 50
Timotheos 36
Tina 124
Tinca 67
Tinctorian 99
Tincuța 67
Tinél 58
Tioreanu 149
Tipătescu 156
Tismăneanu 117
Tit 43
Titi 64
Titică 64
Titus 39, 40, 43
Tituș 65
Tizian 147
Tiziano 147
Toader 67, 150
Toboșaru 94
Toderașcu 62, 67
Toderiță 67
Todie 67
Toduță 67
Tofana 35
Toirdhealbhach 77
Tolea 61, 120
Tolstoi 80
Tom 59
Toma 50, 112, 127, 132,
135, 153
Tomescu 111
Tommy 19
Tomoaia 132
Tomoiu 132
Tomșa 123
Tomulescu 111, 112

Tonciu 62
Toneanu 117
Ton Lo 26
Tony 60
Topciu 94
Torbogoș 88
Torbogoșev 88
Tordai 83
Török 83
Tót 83
Totor 59, 157
Tradem 108
Trahanache 18
Traian 54
Traianus 11, 40, 151
Trancu-Iași 101
Trandafir 53
Trencsényi 98
Trézsi 60
Triandaf 53
Triandafilos 53
Trică 65, 67
Trifon 123
Tripou 123
Trișsa 123
Tristan 24
Triță 67
Trouvé 94
Tucea 72, 121
Tudor 50, 67, 150
Tudorache 60, 67
Tudoran 67
Tudorașcu 67
Tudorel 67
Tudorică 67
Tudoriu 84
Tudose 50
Tullia 42
Tullius 42
Tunsa 128
Tunsu 128
Turcu 93
Turnavitu 84
Turneanu 120
Tursunzade 31
Two 23
Tydeides 83

T

Țane 97
Țankova 80
Țară-lungă 70
Țepoasa 130
Țepu 130

Țhu Dă 25
Țipar 150
Țone 97
Țonea 97
Țonev 79
Țuchi 65

Țuruncoasa 130
Țurung 130
Țușică 66
Țuțuianu 118
Țvetko 53, 97

U

Uan 25
Uang 25
Udișteanu 118

Udrea 121
Uian Iûi-tzean 26
Ulmeanca 121

Ulpius 39
Ulrich 37
Ulysse 24

Una 26
Unchiul Sam 19
Ungar 86
Unger 86

Ungureanu 93
Untărescu 114
Ureache 10
Ureche 70, 108

Ursu 53
Ursula 46
Urziceanu 119
Uța 66

V

Vacamar 70
Vacă-mare 70
Vaida Voevod 96
Valea 61
Valedulcean 120
Valens 124
Valentina 105, 124
Valentineanu 117
Valentinus 41, 124
Valer 43, 125
Valeria 42, 61, 125
Valerianus 41
Valerica 66
Valeriu 43
Valerius 39, 40
Valsamache 60
Valsamos 60
Van 25
Vance 63
Vancea 63
Vandervelde 75
Van Dijk 75
Van Dyck 146
Van Eyck 146
Vang 25
Vanghele 34, 51, 53
Vanghelini 125
Vanghelinos 125
Van Gogh 75
Van Houten 75
Vanni 58
Varea 61
Varius 43
Varro 43
Varrone 43
Vartic 88
Vartolomei 28, 50
Varvara 50, 61
Vasi 64
Vasilache 60, 157
Vasilca 127, 156
Vasile 50, 51, 52, 64, 69,
126, 127, 135, 139
Vasileasca 128
Vasilescu 86, 99
Vasilescu-Popescu 101
Vasiliade 84
Vasilica 62, 65, 127
Vasilică 65, 127
Vasilichia 126, 127

Vasilina 125, 127
Vasilios 49, 84
Vasiliță 65
Vasiliu 84, 108, 147
Vasiluțu 52
Vavasseur 11
Văcaru 114
Văcărescu 114
Vălenaru 119
Vălimăreanu 120
Vălkov 97
Vălcovici 148
Veaceslav 81
Vecerzan 117
Velcu 61
Velimir 61
Venera 17, 54, 61
Veneția 21
Veniamin 28, 50
Veniamina 123
Ventura 18
Venturiano 18
Venus 17
Vera 38
Vercingetorix 48
Verdeș 122
Verdeșoia 129
Veres 71, 83
Verești 101
Vergilius 39
Vermeulen 78
Veronica 46
Verwoerd 78, 146
Vespasianus 41
Veta 45, 67
Veturia 42, 54
Victor 48, 59, 126, 127
Victoriaș 65
Victor-Emanuel 56
Victoria 124, 126, 127
Victorina 124, 127
Victorița 65, 127
Vidal 46
Villon 147
Vincè (*ital.*) 58
Vince (*magh.*) 39, 48
Vincentius 39, 40
Vincenzo 58
Vincius 39
Vințan 117

Violanda 22
Violeta 126
Violette 47
Viorel 53, 54, 66, 127
Viorela 123
Viorica 53, 66, 127
Virgil 43, 54
Virgiliu 21, 43
Virgilius 39
Virginia 22
Virginus 39
Vissarion 50
Vișoianu 118
Vișoiu 133
Viștaspa 33
Vișu 133
Vilcan 120
Vilcu 63, 97
Vlad 58, 111
Vladimir 37, 53, 58, 61,
63, 81, 82, 111
Vladimirescu 113
Vladimirovici 82
Vladimirovna 82
Vladislav 37, 53, 58, 61
Vlahide 93
Vlahopol 85, 93
Vlahos 93
Vlaicu 61
Vlădăreanu 119
Vlădescu 111
Vlădoi 132
Vlăduț 66, 111, 150
Vlăduțiu 150
Vlk 53
Voica 62
Voicu 61, 62, 63
Voiculesi 131
Voinea 63
Volghin 80
Volodea 61
Voloșinin 93
Volta 153
Voltaire 108
Vornicu 94
Vrös 83
Vsevolod 37
Vucea 63, 121
Vuk 63
Vulcan 153

W

Waast 24	Weissmann 86	Williams 77
Wagner 94	Werner 37	Wilhelm 68
Wales 74	What-ever-may-
contrive-those-which-
are-you-contrarious-
praise-God 21	Wilhelma 124
Warinheri 37		Wilhelmina 124
Washington 47		Winston 77
Waterloo 21	Wiener 86	Wolf 86
Watt 153	Will 59	Wolfgang 37
Weber 94	William 59	Wolfgang Amadeus Mo-
zart 56
Weiss 71		Worms 87

X

Xanrof 108	Xenia 131	Xenophanes 35
Xanthippe 152	Xenofontovici 82	Xenopol 85
Xanthippos 35, 152		Xerxes 33

Y

York 74	Yves 76	Yvette 126

Z

Zacharias 28	Zeamăneagră 71	Zisos 49
Zahar 82	Zen 35	Zizi 64
Zahariade 84	Zenobios 35	Zimbreşteanu 118
Zaharina 125	Zenodotos 58	Zoe 29, 36, 135
Zaharov 79, 82	Zenon 58	Zografos 85
Zambaccian 88	Zeppelin 153	Zoi 49
Zambeta 125	Zeus 34, 35	Zoica 135
Zambetina 125	Zeuxippos 35	Zoița 65, 135
Zambrowicz 80	Zevedei 50	Zoroaster 106
Zambrowiczewa 80	Zidaru 94	Zosimache 60
Zamfir 120, 123, 134	Zidăroiu 132	Zosimos 49
Zamfirache 60	Zikmont 146	Zsigmond 48
Zarathustra 34, 106	Zimnicaru 119	Zsúzsza 60
Zarifopol 85	Zina 62	Zsuzsánna 48, 60
Zatopek 81	Zinaida 62	Zugrăvescu 99
Zatopková 81	Zinca 62	Zvorişteanu 118
	Zinka 62	

Ž

Živković 79	Žižka 146

<i>Cuvînt înainte</i>	5
<i>Indicații bibliografice</i>	13
<i>Lista prescurtărilor</i>	16
<i>Introducere</i>	17
I. Sisteme de nume diferite de al nostru	25
Nume chinezești	25
Nume semitice și turcești	28
Nume africane	32
II. Numele în limbile indo-europene vechi	33
Pronunțarea și scrierea numelor latinești și grecești vechi	43
III. Numele europene în epoca feudală	45
Numele de botez	45
Numele de botez românești	51
Prenume duble	57
IV. Hipocoristice și diminutive	57
V. Frecvența numelor	68
VI. Porecle	70
VII. Nume de familie	73
VIII. Nume de familie românești	89
Nume de meserii și de situații sociale	94
Ordinea numelor	95
Schimbări de nume	95
Pseudonime	107
IX. Observații privitoare la formarea cuvintelor în românește	110
Moțiunea	123
X. Observații morfologice asupra numelor românești	135
XI. Observații privitoare la ortografie și ortoepie	145
XII. De la numele de persoane la nume comune	151
Indicele numelor de persoane	161

Lei 7,75